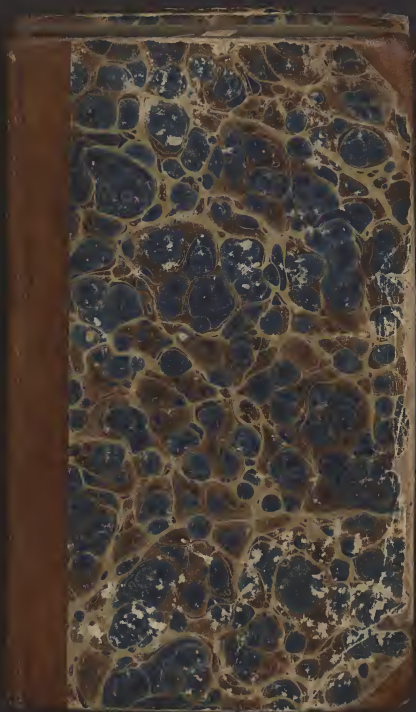

Ex Libris
Jón Steffensen

Forsvar
for
Islands
fornærmede Øvrighed,
samt for dets
almindelige Ansøgning
om
udvidede Handels-Friheder.

Ved

Magnus Stephensen,
Laugmand i Nord- og Vester-Laugdømmet i Island.

Motto.

Pó ad margur upp og aptur,
Island nidi Búda-raptur,
Meira má, enn qvikinds kjaptur,
Kraptur Guds og Sannleikans.
Vice-Laugmand Egg. Olafsen i Isl. Sæla.

Kjøbenhavn, 1798.
Trykt hos Joh. Rud. Thiele.

T. L.

Islands lange Fraliggenhed fra Musernes Hoved-Sæde i Danmark gjør, at dette mit Forsvar mod Grosserer G. A. Kyhns ublue Invectiver i Skriftet **Nødværge mod den paa Island regjerende Øvrighed**, ikke saa snart, som jeg ønskede, kunde komme for Lyset, thi foruden at endeel Forretninger i denne Sommer have forhindret mig en Tidlang fra at begynde med samme, fik jeg Kyhns Nidskrift først at see sidst i Julii Maaned. — At mit Forsvar er blevet noget vidtløftigere og alvorligere end jeg ønskede, haaber og beder jeg, det ærede Publicum overbærer med en Mand, som fremstaaer til en heel fornærmet Nations og dens Øvrigheds samt eget Forsvar, i den vigtigste og værdigste Anledning, og fandt sig næsten i enhver Periode af **Nødværgen**, ved sammes fornærmelige Udladelser, opdigtede Beskyldninger og Angreb paa Øvrighedens Ære, indviklet i den ubehagelige Nødvendighed, at contrabegegne disse med den Styrke og Alvorlighed Materien udfordrede.

Hver den, som med Agtsomhed læser dette mit ringe Forsvar, vil desuden befinde, at ikkun højeste Nødvendighed har drevet mig til at udgive samme, at alle Kyhns falske Grunde ere af mig fremsatte i

deres

deres sande Lys og vedbørligen gjendrevne, og jeg haaber, at Publicum, efterat have sammenholdt mit Forsvar med hans ublue Ridskrift, ikke vil lade Kyhn savne velfortjent Afskye til Belønning. — Hans Angreb paa Uskyldigheden har bestemt mig og Islands Øvrighed til at gjendrive og oplyse stedse alle falske Angivelser om Island og dets Øvrighed, og møde ethvert Forsøg paa at befordre vor Nations Ødelæggelse og Undertrykkelser.

Mit Forsvar skal da, til en Begyndelse, følge Kyhns Nødværge overalt i Verden, hvad for en Forvandling end Nødværgen maatte ramme. Det vil og kunne overtyde den brave Anmelder af Literatur-Artiklen i Minerva for Maii 1797 om, at endog en ferm og redelig Mand kan let overile sig i Domme om Ting og Materier, som ere for de fleste saa fremmede som de islandske, om de end bære mindre Præg af Lyst til Bagvaskelse og uværdige Calumnier mod en heel Nations Øvrighed, end de Kyhnske Bidrag, som aldrig ville fra Früerne Sandheds og Themidis Domstole kunne erklæres gode.

Lejraae i Island, d. 10de Sept. 1797.

Magnus Stephensen.

Naar

Naar man i Skriftet: Nødværge mod den i Island regierende Øvrighed, eller betimelig og fornøden Dom — af en saakaldet Islands almindelige Ansøgning til Kongen, seer en Forfatter fremstaae, som 1) holder skrydende og hyppige Lovtaler over sig selv, 2) skamfutter hele Islands Øvrighed uden Undtagelse, og i denne det islandske Folks Repræsentation, dette hele Folk selv, 3) politiserer og dømmer om allehaande offentlige Indretninger, Loves Fuldbyrdelse, Embeds-Forvaltninger, Regnskabs-Sager, Oplysning, Studeringer, Bøger og Videnskaber, 4) bedømmer alle islandske Øvrigheds-Personers Indsigter og Embeds-Dygtighed, og hvad mere er, dømmer fra Embeder og besætter disse igien, 5) forhaaner, overskiælder, larmer, høder, truer og stempler til Oprør og Vold imod Øvrigheden, 6) beskylder denne for Vold og Undertrykkelse, Uredelighed og Egennytte, alt uden ringeste Bevis, allene paa Angiverens eget Ord, som om dette ikke udgik fra Løgnens fule Aand, men Sandheds Gudinde selv; fordreier,

 digter,

digter, blander og rører allehaande sammen, for at opnaae en ondskabsfuld Hensigt, ja afsiger, efter Titelen og Bogen selv, en forhastet Dom over en heel Nations Ansøgning til Kongen, hvis rigtige Bedømmelse saameget mindre kan blive een eneste Fremfusendes Hastværk, som den vil fornemmeligen afgiøre den nuværende islandske Nations og dens kommende Slægters borgerlige Frihed og Skjebne for Fremtiden, — naar man, siger jeg, seer alt dette, hvad mangler saa videre paa Despotens fulde Karakteristik? Skulde man ikke let kunne forledes til at troe, at denne, eller og en i sin egen Indbildning alvidende viis og enemægtig, men derhos yderlig plump, opblæst og tyrannisk Kabinets-Minister førte Ordet? Eller og at Menneskehad og Lyst til Bagvaskelser, have dicteret Forfatteren enhver Linie, hvert Ord? Dog — seer man hen til den 3die Side i Bogen, vil man sammesteds finde en Opløsning af Gaaden, en foregiven Forfatters eller Udgivers Navn, ja, gribe i al sin Nedrighed en G. A. Kyhn. Naar man sammenligner dette en gammel Monopolhandlers længe og lige saa meget af Island afskyede og forhadte Navn, som selv Kyhn har egenhændigen tilstaaet dette at være af Medhandlende forhadt i sin Skrivelse til Rentekammeret af 26de Martii 1793, hvoraf Extract følger under Litt. Nnn, med det Vaas, en Busch og Henkel siges at have paasmurt det danske Publicum, i Anledning af Islands almindelige Ansøgning, de være nu dertil hyrede eller ikke hyrede af Kyhn, maa man dog sande med Tode:

"Nu skriver hver, som kan tygge en Pen,
"Piner sin Muse og kieder sin Ven."

Ved

Ved at blade i Bogen, bliver man snart overtydet om, at den fuldkommen svarer til Udgiverens Navn og bekiendte Tænkemaade; hans Frekhed og Dadlesyge, hans Herskesyge og Uforsonlighed mod Islands Øvrighed, hvortil Grunden vil siden blive oplyst, hans Higen efter ubehindret at kunne grundfæste en sødt Handels-Despotisme paa Island, og, saalænge mueligt, mætte sin Graadighed med dets Marv. Naar Publicum af dette mit Forsvar nærmere erfarer, erfarer af loogyldige Beviser, at Hykleren, efterat jeg faaer ham Masken afreven, staaer flau og flad tilbage ved sit komme Intet, efterat have søgt at vildlede et Sandhed og Retskaffenhed elskende Publicum, skrydet om sin Kierlighed for Sandhed og Bevidstheden af en god Sag; og bag en Tartuffes Skinhellighed søgt at skiule den Gift han bereder for hele Island, i det han forhaaner og bagvasker dets Øvrighed, da vil det lettelig indsee, at allene Gierrighed og sort Avind forenet med opblæst Hovmod og Herskesyge har ladet Udgiverens Lomme fremavle dette mueligen dyrt kiøbte Foster, af den Hierne, hvis Tomhed for Videnskaber og grundig Indsigt en stærkere Øvelse i Fiskematronernes Rhetorik ved Kiøbenhavns Gammelstrand og for bekiendt Rædebonhed til at sværte og bagvaske Islands Øvrighed, kunde udfylde, da vil det indsees, at uværdig Interesse allene har søgt at opreise sin Trone paa Islands Ruiner, og dets ædleste Forsvareres Undergang, og da vil man, uden at kunne opdage i denne nedrige Pasqvil mindste Spor af Kierlighed for Sandhed og for Islands Vel, kiende den ublue Nidskriver i sin skamfulde Nøgenhed, eller og, om man heller vil, en Gien-

 færd

færd af en berygtet Blefken, en Anderson, Folkevennen, og den mærkværdige Kandestøber, som stedse vil skylde en Holberg sin Navnkundighed i Verden.

Som een af de ved Kyhn og Lejesvende uforskyldt angrebne Kongl. Embedsmænd, som en Mand, der ikke behøver at rødme for nogen af sine Handlinger for noget Menneske i Verden, men som svagt og ufuldkomment Menneske ene for Gud, og som en Mand, hvis Hierte allene slaaer for Fædrenelands Vel, for Sandhed, for Kundskab og for Dyd, fremstaaer jeg modigen for Publikums ærværdige Domstol mod Æreskiænderen Kyhn, til Islands og dets hele fornærmede Øvrigheds, til eget og Families Forsvar; af Publico vente vi samtligen, efterat jeg har oplyst og documenteret Æreskiænderens Skamløshed og Uretfærdighed, som nedrig Bagvasker, som selv strafskyldiges, men dog Vidnes og Dommers i egen Sag, al den Opreisning, som Sandhed og Retfærdighed stedse vil give enhver af Avind og Nid uskyldig angreben Embedsmand, hvis Redelighed, Embeds-Nidkiærhed og Patriotisme bliver af Lastefulde kjendt efterstræbelsesværdig, ligesaa vist, som vi vente, at samme Publici ubestikkelige Domstol vil, til vedbørlig Afstraffelse, byde almindelig Foragt og Afskye, at indbrænde sit Mærke paa Æreskiænderens ublue Pande.

Jeg skulle hoiligen fortørne og kiede Publicum, dersom jeg, for at gjendrive Skandskriftet: **Nødværge mod Islands Øvrighed**, uddrog stykkeviis af samme alt det ublue, det falske, det løgnagtige, dette Skandskrivt indeholder,

og derved nøde Publicum til paa ny at døje og tære alle de Afskyeligheder samme er fyldt med; dersom jeg, med Kyhn, troede at Bogens Tykkelse og Papirets Vægt giorde Dommens Udslag, og til den Ende omtyggede hundrede Gange eet og det samme, som nødvendigt maatte skee, naar jeg skulde gaae frem med ham, sammenskrabede en Mængde, Hovedsagen slet intet vedkommende Ting, for at omrøres til en vemmelig Grad, digtede lange Eventyrer, og endelig gav Bogtrykkeren Ordre, at udbrede dette Tøj med stor og stærk giennemslaaet Skrift over saa mange Ark Papir som mueligt, og dersom jeg til samme Ojemeed endvidere inddrog i mit Forsvars-Skrivt det meste af Kyhns Skandskrivt og sammes Bilager, rev Perioder ganske udaf sin Sammenhæng, prostituere mig selv, med at fordreje Ord og Meninger, dadle Udtrykke jeg ikke var Dansk sprogkyndig nok til at forstaae, yndede komme Ordkløverier, i Mangel af Grunde udstødte Skielden og Larmen, omtrent efter hans brugte Omgangsmaade med Handels-Ansøgningen i bemeldte Skandskrivt. Men — denne Maade vil jeg afskye, thi det er ikke for en plump Kyhns en Buschs og en Henkels Smag og Behag jeg bør skrive, thi Sandhed og Redelighed kunne da umueligen styre min Pen, men til Islands, til Uskyldigheds Forsvar være den styret af disse værdige Ledsagerinder!

S. 1 faaer jeg strax, i den første Linie af Kyhns Skandskrivt, Leilighed til at anmærke Ordet **Nødværge**, som han vælger til dets Titel, og som han selv ikke allene udøver imod Islands

Øvrighed, men endog stempler, raader, tilskynder, at enhver paa Island Handlende fremdeles udøver mod samme, Gjerninger, for hvilke i norske Lovs 6-6-11 og 6-4-16, 17 er bestemt en Straf, Vedkommende dog giorde saare vel i at jævnføre med Kyhns hulde, Raad, og tillige af N. L. 6-12 Cap. især dets 1 og 6 Art. at erhverve sig et rigtigere Begreb om Nødværge, dens Natur og Tilfælde, end Kyhns for juridiske Indsigter blottede Hierne har vidst at fremsætte. Man maae virkelig forbauses over paa Titlen at læse: Nødværge mod den i Island regierende Øvrighed, og derved let forledes til med Forundring at spørge: er et saadant Tilfælde i de saa priseligen organiserede danske Stater mueligt? Kan Nødværge nogensinde finde Sted imod et heelt Lands-Øvrighed? Da Nødværge efter N. L. 6-12-1 forudsætter at nogen voldeligen overfaldes med Slag, Hug eller Sting, og paa den Grund tillader mod saadant at værge sig, sit eget Liv, eller sit eget Gods, har da hele Islands Øvrighed forenet sig mod den i Kiøbenhavn boesatte Kiøbmand Kyhn, for at overfalde ham med Slag, Hug eller Sting? og hvorledes kunne dette vel skee? eller ere de Kyhnske Factorer i Island saaledes blevne af hele Islands Øvrighed voldeligen overfaldne og mishandlede? dog — dette er umueligt, deels ville det neppe blive let at iværksætte, at hele Islands Øvrighed skulle forsamle sig i Island, for voldeligen at overfalde en Kyhnsk Factor, og desuden ikke Umagen værdt, deels vilde en Forsamling af Voldsmænd, Røvere, Skiemænd eller hvad man end vil imaginere sig og kalde dem, forgieves søge i Island efter en Kyhnsk Factor, thi han har jo slet ingen her, det har denne

sanddrue Mand selv forsikkret Rentekammeret om i Skrivelser af 26de Martii og 18de Junii 1793, af hvilke Extrakter følge under Litr. N n n og O o o og hans Ord i den Henseende ere sammestedes ligesaa paalidelige, som de trykte han divulgerer i Nødværgen mod Islands Ovrighed. Altsaa — foruden at lovlig Nødværges Tilfælde ere og blive heel rare i de danske og norske Stater, ere og blive umuelige imod noget Lands hele Øvrighed, og i Følge Sagens Natur plat ud umueligen kunne indtræffe for en Kyhn i Kiøbenhavn, imod Øvrigheden i Island, i en 300 Miles Afstand, men han ikke desmindre, ved at udøve en Handling imod dette Lands Øvrighed, han selv kalder Nødværge, dermed angiver sig at være udsat for de Tilfælde, uden hvilke en saadan Nødværge vilde blive en Forbrydelse, for hvilken N. L. 6-21-7 kunde tilfinde Kyhn at bøde sine tre Mark og trende Fyrretyve Lod Sølv, at jeg ikke skal henvise til 6-21-8, og han derved angiver sig at være af Øvrigheden i Island voldeligen overfalden, hvoraf den physiske Umuelighed er dog beviist, erklæres Nidskriveren G. A. Kyhn, indtil han, som Saggiver i Overeensstemmelse med N. Ls. 1-13-5, lovligen beviser denne Angivelse og andre i Skrivtet Nødværge imod den i Island regierende Ovrighed udstødte skammelige og opdigtede Beskyldinger mod Islands Øvrighed og Embedsmænd, hermed at være sammes ublue Æreskiender.

Saalidet besøjet en Kyhn altsaa kunde være til at paastaae sig voldeligen overfalden af Islands Øvrighed, og følgelig til at udøve Nødværges Ret mod samme, uden engang at have forsøgt de mildere Midler vor vise Regiering har anordnet for alle og en-

 hver

hver i sine Stater, om han end vilde opdigte, at han i nogen Maade var fornærmet af Islands Øvrighed; saa liden Hiemmel har han og i Loven til en saadan Nødværges Udøvelse for andre paa Island Handlende, thi deels vil den Kyhnske Nødværges Fremgangsmaade intet Medhold i Loven finde, men tvertimod befindes høist strafværdig, deels vil det stedse blive et problematisk Spørgsmaal, hvorvidt Nødværge tillades for Andre, da NLs. 6-12-1 udtrykkelig bestemmer: værge sig selv, sit eget Liv, sit eget Gods, og naar den kunde tillades for andre, maatte der haves Hensyn, saavel til den særdeles Forpligtelse visse Mennesker kunne ansees forbundne ved til andres Forsvar, f. E. en Moders at forsvare sit Barn o. s. v., som til den Afmagt disse andre kunde hindres ved til eget Forsvar, dog — hvor let misbruges ikke Nødværge for andre, f. E. en Vandrer finder 2 beskienkede Personer, han ikke kiender, i Slagsmaal sammen, hvoraf den eene overvældes med farlige Hug og Slag, iler denne til Hjelp, og driver sin saa kaldte Nødværge, enten af Uagtsomhed eller Øjeblikkets Nødvendighed saavidt, at den stærkere bliver endelig dræbt af dem begge. Hvad berettigede nu Vandreren til at fælde den eene og hielpe den anden, denne som maaskee selv var første Angriber og Stiemand, men svagere? hvad til at indlade sig i dens Haandmænge og selv udsætte sig for Nødværges Tilfælde, da han selv uden Overlast kunne gaae i Fred? Overalt kunde Kyhn ligesaa lidet drages af Nødvendighed til andres, som egen Nødværge mod Islands Øvrighed, efter foranførte, da enhver Handlende selv ville været i Stand til at anvende samme slags Nødværge, som den Kyhn har brugt, dersom de ellers havde besiddet Kyhnsk Ufor-

skam-

skammenhed nok, til saa skiændigen at forraade egen Vanvittighed og forte Hjerte, om endog Mage til Kyhn nogensteds gives i den hele handlende Stand. Ikke heller har Kyhn produceret nogen Bevilgning til som Procurator at tale andre Handlendes Sag ved en saa vederstyggelig Proces-Maade, mindre er han at ansee, som deres Ober-Formynder, den kun faa af dem og faa Mennesker kunne være tient med, og allermindst har han produceret nogen Fuldmagt dertil af dem, og — hvorledes kunde vel et Menneske overdrage nogen en Ret til at forurærme andre, som det selv ikke besidder? Hvo tør altsaa nægte, at jo Kyhn ved hans trykte Nødværge, enten for sig selv eller for Andre, har offentlig giort sig selv til en Nar?

Dog — jeg vil søge at udlede den sande Grund og Aarsag, saavel til hans valgte Navn Nødværge, som til dennes nærværende Beskaffenhed. Kyhn, forhadt af Medhandlende (see Bilag. Litr. N n. u.), afskyet af saa mange i Island, som kiende hans her førte Handels Vederstyggeligheder, mærker at disse ikke længere kunne skiules for en grandskende og omhyggelig Regiering, efterat Islands almindelige Ansøgning er traadt frem for Lyset; han frygter for denne Opklaring, som mueligen kunde fremstille ham i al sin Nøgenhed, efterat Masken bliver ham afreven; han skielver ved at forudsee det despotiske Enehandels Spiir snart sønderbrudt, naar Lovmæssigheden af hans paa Island berygtede Handel bliver undersøgt; han gruer for Sidemænd og Concurrentere, om Island bevilges udvidede Handels-Friheder; han ønsker dog maaskee endnu, at kunne lade sine Blodigler ubehindret udsue Island en Tidlang, uindskrænkede af al Verdens Lov, men kun styrede af hans

selv, indtil der intet bliver tilbage for dem at udsue, indtil de fulde falde af, indtil endeel af Islands Beboere, formedelst Handelens Undertrykkelser, enten Hobeviis ombanke med Betlerstaven, eller og bortrykkes af Mangel og Nød, og indtil Island, maaskee med Tiden, faaer den Ære at have opofret ham sin Marv til Indkiøbet af et Baronie, og kan derimod til Vederlag og Taknemmelighed, vente af ham et nyt, hans nuværende trykte Nodværge, om mueligt, overgaaende Skandskrivt, om dets Indvaanere og Øvrighed, om det ikke kan haabe dette Baronie ham oprettet her, samt den Lykke, at see ham som Amtmand paa samme, og da, det forstaaer sig jo selv, see ham giennemsøge alle Øvrighedens Koestalde, for af dem at uddrage Modeller af Væverstole og Spinderokke og Stampemøller, som han, S. 262-63, har havt den Uleilighed at deponere sammesteds; see ham forbedre Schæfferier ved paa ny at indføre med fremmede Faar, Faaresygens omsider udryddede Landeplage; see ham anlægge Kiørevei igjennem Odáve og Berserkja hraun; beplante Sneefields-Jøkkel og Glama med Skov; indføre Silke- og Fløiels-Vævning, da intet af Islandsk Uld kan forarbeides ham til Maade, allermindst til en Galla-Klædning, og fremfor alt, ligesaa uforligneligen bestyre Postvæsenet, som han i Foraaret 1797, efter Rygte, skal have udviist sig nidkiær i Opfyldelsen af Kongebudet i Forordningen af 13de Junii 1787 Cap. 1. §. 21, da een hans Skipper som i samme Foraar retournerede tidlig fra Sondrelandet, ikke skal have vovet, (utroeligt at det har været efter Forbud) at modtage noget Brev fra nogen Embedsmænd eller Handlende i Island, Kyhns Factorer undtagen; dog —

af

af disse har han her ingen, i Følge den S. 7 anførte og Kammeret givne Forsikkring.

I Betragtning af foranførte, især den Kyhnske Handel paa Island truende, Farer, synes Kyhn altsaa, blottet for alle, med Fornuft, Erfaring og med Sandhed overeensstemmende Modgrunde, at have grebet til den eneste ham saa værdige, saa livagtigen karakteriserende Udflugt, som han vist nok har anseet mere vægtig end alle lovlige Beviser og Grunde, den nemlig, at forhaane, overfuse, bagvaske og med lutter falske og opdigtede Eventyrer at sværte Islands hele Øvrighed, søge at undergrave dens *fidem publikam*, vildlede det danske Folk og Regieringen, og indbilde samme, at alle Embedsmænd i Island havde brudt deres Embeds-Eed, forglemt Pligt og Retfærdighed og det Lands Tarv, hvis Velfærd de burde søge at fremme, altsaa begaaet en Art af Forræderie, men Kyhn allene, den af Island anklagede, uefterrettelige, egennyttige Kyhn, som agerer Vidne, Anklager og Dommer, endog i en ham selv paagieldende Sag, han skal, som privat og ustuderet Mand, ene ansees troeværdig, men ingen svoren og studeret Embedsmand i Island en Pibe Tobak værd imod ham; ham skal Regieringen sikkert kunne lide paa og de Vidnesbyrd han giver sin egen Handel, og at de Planer han lægger for sin egen Handel fremdeles ene sigte til Islands Bedste, som om Kyhn var den ene redelige og ædelmodige Mand, som allene havde dette for Øine, men langt fra ikke egen Fordeel med Islands Undergang; han ene paastaaer at være den oplyste, den brave, den redelige Mand, som veed paa tienligst Maade, NB. kun for ham selv,

at

at omstøbe og omdanne Islands hele Politik, men at alle dets Embedsmænd ere Dumhoveder og Skurke; trods alle Beviser for mange ypperlige Genier, trods alle paa duelige Indsigter og Lærdom, Erfarenhed, lang Embeds-Rødkiærhed, varm Patriotisme og Kiærlighed for Videnskaber, saavel i Island som uden for samme aflagte Prøver, trods al deres i Fædrenelandet bekiendte Daad, og den Hæder, Tillid og Folkets Kiærlighed de sammesteds nyde, vil Kyhn frarøve dem al Dyd og Duelighed: over dem fiscaliserer han paa en Maade end ikke General-Fiscalens Bestalling, mindre hans moralske Karakter, kunde hiemle denne; deres Siæleevner og Videnskaber bedømmer han, uden at kiende det allermindste til de fleeste Embedsmænd; han angriber, uden at være competent Dommer om Naturgaver og Videnskaber, da han vel kan have været sine Factorers, men ikke de islandske Embedsmænds Skolemester; trods de ældre og nyere Tiders historiske Erfaring, trods de berømteste Skribenters og Kiøbenhavns Universitets Vidnesbyrd, fradømmer Kyhn alle Islands Embedsmænd, ja, med dem hele Nationen hældige Naturgaver, Indsigter og Dyd, da man ikke kan formode, at Udskuddet af Nationen alene bliver sat til Bogen, og derefter befordret til Embeder; men Kyhn ene har Hoved, ene Indsigter, ene Viisdom over alle, om han end aldrig havde kiget ind i en anden videnskabelig Bog end maaskee Ludovici Kaufmanns-System, eller Bohns wohlerfahrner Kaufmann, og S. Matthiesens Regnebog, Aftenposten uforgiettet og deslige schöne Raritæten; men havde Kyhn nogensinde lugtet til Philosophien og i Særdeleshed

hed Psychologie, eller kun en Professor [Garves Versuch über die Prüfung der Fähigkeiten, han skulle selv have fundet Forsøget ligesaa unmueligt som latterligt, at fælde en rigtig Dom over en heel Nations eller dens Embedsmænds Naturgaver, hvoraf han, som ulærd, slet ingen videnskabelig kiendte. Ikke desmindre afsiger han en fornærmelig Dom over alle, endog ham ubekiendte Islands Embedsmænds Duelighed og Indsigter, den intet Regierings Kollegium, intet Facultet vilde finde sig i Stand til med Grund eller Retfærdighed at fælde; han ryddeliggiør Embedsposter og besætter dem igien, som om han allerede var Islands hyldede Despot, thi ingen Monark, som ynder Duelighed, Redelighed, Sandhed og Retfærd, vilde gaae frem paa hans Viis; og — spørger man om Kyhns Beviisligheder og Grunde, saa svares: af de første existerer ikke den allerringeste, men Kyhns Grunde synes at være: Islands Øvrighed ynder ikke min Despotisme, den jeg dog ønsker forlænget og formig betrygget i Island, men da intet kan med Grund og Sandhed indvendes mod Islands almindelige Ansøgning, som Øvrigheden har fremsendt til Kongen, saa maae Islands Øvrighed ved falske og opdigtede Angivelser giøres mistænkt, og under Titel af Nødværge, overfuses, bagvaskes, paaslaaes afskaffet, især den Familie og de Embedsmænd, som Landet fornemmelig bærer Tillid til, elsker og ærer, og som jeg befrygter, at Island vil vælge til sit ansøgte Forsvar; disse især maae overskiældes, styrtes, og al deres timelige Lykke forspildes, for at de aldrig mere paatale med Virkning noget, som kunde forefalde ved min Handel,

eller

eller faae noget over samme at sige, men at jeg, uindskrænket af Love og Øvrigheder, kan som en lille Czar handle og aagre, som jeg lyster, i Island, behøver aldrig at kaldes frem for Retfærdighedens Domstol, hvad jeg end foretager mig, men istedet for Lands Lov og Ret, procederer og stempler til at procedere paa ny alle Øieblikke mod Øvrigheden, allene med knyttede Næver, og stedse tiltaler den, omtrent som Konerne ved Gammelstrand det Politie og de Vægtere, som undertiden have bragt hen til Gabestokken de uroeligste Hoveder, hvis Tunger udøvede mod Overmagten en Nødværge, som jeg finder nydelig, og har nu valgt mig til Mønster! Tillige skal jeg for at vildlede det danske Folk og Regiering, og give min Nødværge for Ubekiendte et Skin af Sandhed, begaae en Dumdristighed mere, og tilegne min Digt, min Bagvaskelse, Rentekammeret, og for alting see til at skræmme andre Handelshuse og Nationer fra at handle paa Island, naar jeg saa liderligen faaer dette og dets Øvrighed giennemheglet, for at jeg desto tryggere kan lade Island føle mit Enevælde, med al den Alvorlighed nogen vestindisk Plantage-Eier udøver mod kiøbte Negere. Og, dersom det nu i adskillige Aar har kunnet lykkes en Mand, at eludere den islandske Handels-Placat af 1te Junii 1792, og drille baade Rentekammer og Realisations-Kommission, med at lade en Handels-Hydra med de 7 Hoveder udstrække sig over 3 store islandske Kiøbstæd-Districter og paa de 7 Havne: Olgefiord, Oefiord, Vopnefiord, Rodefiord, Keblevig, Langore og Reikevig bide grusomt omkring sig, ja endog lige til 1797 inclus. paa det af Ren-

tekam-

tekammeret udtrykkelig forbudne Sted Langøre ved Havnefiorden, skiønt han dog vovede i Skrivelse til Rentekammeret af 26de Martii 1793 at digte: at han har fulgt Hans Majestæts Villie (ved efter Befaling at sløife Handels-Anlægget paa Langøre) hvis Opfyldelse altid skulde være hans Øiemeed; et Hykleri og en Usandfærdighed, som bedst oplyses derved, at dette forbudne Handels-Anlæg paa Langøre, staaer endnu 1797, og at der sammesteds er fra 1792 aarlig ført Handel, skulle det da ikke og kunne lykkes, at sætte Regieringen Briller paa Næsen, ved ligesaa falske Angivelser om Island og Handelen paa samme, om dets Embedsmænd og Øvrighed? Et Forsøg maae voves, og det under Titel af Nødværge.

At Kyhns Forlegenhed med Grunde og Beviisligheder maae have ført hans Tanke og Reflexioner over Islands Handels-Ansøgning hen ad disse Irrgange, derom synes hans elendige Nødværge fra Begyndelsen til Enden, klarligen at vidne. Men — naar jeg betænker hvor længe Kyhns Nødværges første Ord har opholdt mig, frygter jeg allerede for ved en lignende Anatomie af det hele, at forfalde til Kyhnsk Vidtløftighed, mærker allerede, som Kyhn, S. 174, at jeg er kommen for dybt ind i Materien om Nødværge, og maae altsaa stræbe at gribe ham med Hyreskriver udenfor Titelen; Dedicationen kan jeg nu og forbigaae, efterat den S. 14 er omtalt.

Strax i Begyndelsen af Nidskrivtet, S. 6, giver Kyhn og hans mageløse Skriver, en skiøn Prøve paa begges historiske Indsigter, og følgelig Kald til at bedømme statistiske og videnskabelige Skrivter, ved

at

at spotte Islands ældste Frihed og Videnskabernes Flor i Frihedens Tid, paa Grund af at hin, eller Friheden (???) skulde være indhyllet i Fabler og Kroniker, men som Beviis mod denne anfører han efter afgangne J Olavsen, at Islands Sejlere i den Tid, undertiden lode sig ledsage af Ravne og ved saadanne Kompasser føre ind paa Grunde og Skjær. Altsaa vide vi nu, at alt hvad en Holberg, en Langebek, en Suhm, en Christiani, en Kall, en Eggers, og saa mange andre berømte Mænd have vidst om Islands ældre Frihed, og om dets Lyksalighed og Videnskabernes Flor i samme, ere lutter Fabler; altsaa vide vi, hvad en Are og Sæmund de Frode, og en Snorre Sturlesen, en Torfæus, Arnas Magnæus, en Dr. Finner Jonsen have samlet om de ældre Tider og efterladt sig, kort: alt hvad Suhm og Langebek til den nordiske Histories Oplysning have udgivet af Islands Skrifter, alt hvad den Arna-Magnæanske Commission var nedsat for at fremdrage af Mørket, alt hvad Arveprinds Friderich af det Islandske med Kongel. Pragt udgiver, ja, at alt dette til Hobe er noget dumt, unyttigt Sludder-Sladder, endskiønt jeg ærligen tør forsikkre, at Kyhn forstaaer ligesaa meget af dette alt, som hans Hyreskriver. I Fædrenelandets Historie er han saa ukyndig, endskiønt de ældre Islænderes videnskabelige Hæder er forplantet over hele Norden. En Christiani melder i det Millotske Værk 5. D. S. 222 — 23 om dem: "Da de fandt "Næring i Skiødet af Frihed og Fred, hvilke givrde "Island lykkeligt fremfor andre nordiske Lande, saa "fremvoxte paa denne lykkelige Øe, uagtet dens lan-

"ge

"ge Fraliggenhed og kolde Himmelegn, Digtere og "Historieskrivere, som have erholdet et fortient Bi- "fald af Efterverdenen." Men da Ravne sielden foretage lange Rejser over Søen, saa kan vel en eller anden Islansk Sejler, som en Ravnefloke i Bugter og Fjorde ved taaget Veir, have ligesaa-vel givet Agt paa deres Flugt, som andre Natio-ner, der ikke skulle rose sig af bedre Kompasser i de ældre Tider end Islænderne, som lykkelig gjør-de lange Rejser overalt, ja, opdagede nye Lande, opdagede Grønland og Vindland, og trængte saa-ledes frem endog til Amerika. Dersom Kyhn el-lers vil skrive en ligesaa grundig og hojlærd Afhand-ling, som denne hans Nodværge, om Kompas-sernes Fortin hos Nationer i Almindelighed til det 14de christelige Aarhundrede, fremfor Islænder-nes i samme Tid, kan Verden vist vente at see et nydeligt Værk; men da hans Anmærkning S. 5. rø-ber en saa yderlig Ukyndighed endog i Handels- og Søefarts-Historien, hos den Handelsmand, som gjør saa stærk Vind af egne Handels-Kundskaber, i det han fradømmer Islandske Embedsmænd al Ind-sigt i samme, saa haaber jeg han ikke tager mit vel-meente Raad fortrydelig op, at han forinden fornem-mer hos den bekiendte Topværdske Degn, som 1793 ud-gav 8 Ark Historie, compileret af Kalls, kun med 150 historiske Feil, eller om Turen falder for svær til ham, forføjer sig hen til en Skoledreng i de nederste Classer, for at undervises om, hvad det var for en underlig Ting, som en vis i Historien mærkværdig Neapolitaner Goja engang opfandt, samt naar. Dog — hvorfor spilder jeg Tid og Umage paa at in-formere en Kyhn og hans Hyreskriver, og rette nogle

af de grove, blot videnskabelige, Fejl, deres Bog vrimler af. Det er jo dog at slaae Vand paa en Gaas; ja, Baggesen synger:

"Thi til det store Kar kan alle komme,
"Som veed, paa een og anden Viis,
"At trodse Folks, Fornufts, og Smagens Domme
"Og Frue Critiqvens Riis."

S. 9-12 og flere Steder i Bogen, yttrer Ridskriveren kun alt for tydelig sin Frygt for, at Island, i Fald dets Ansøgnings 2den Post bliver allernaadigst bevilget, saaledes, at Island maatte tillades at udnævne 2 Commissarier til dets Forsvar, da muеligen kunde vælge mig, og at denne Forretning, vel udført, kunde blive paa en eller anden Maade belønnet. Belønningen bestemmer han naadigst Befordringen til et Amtmands-Embede, hvilket han melder altid at være en saadan Forretnings Løn, en blot muelig og imagineret Hændelse, eller, om man vil, Spaadom; udtænker dog Midler til at hindre sammes Opfyldelse, og disse Midler ere: at præsumere mig som Forfatter af Islands almindelige Ansøgning, og, det forstaaer sig, derefter flittigen at bagvaske, overkuse og løgnagtigen sværte mig. Men endog med al sin nedrige Hensigt, har Ridskriveren, som ellers aabenbar Angriber, som Uven og som Avindsmand, gjort mig en betydelig Ære, og det sandelig af Uagtsomhed og imod sin Hensigt; thi ved den yttrede Frygt for min rimelige Udnævnelse, den han søger at forekomme, har jo denne min aabenbare Fiende erkjendt: 1) at jeg allerede er i Besiddelse af min Nations Kierlighed og Tillid, hvorfor den nok ville overdrage mig en Andeel i Islands Forsvar; 2) at jeg besidder de dertil fornødne Egenskaber,

der, hvortil jeg især maae regne: Indsigter, Redelighed, Flid og Frimodighed, da han formoder at denne Forretning vilde blive vel udført, og derfor belønner famme med et Amtmands-Embede, som vår han allerede en lille Monark; 3) at jeg især var istand til at skrive Islands almindelige Ansøgning, hvilken Avindsmanden selv tilstaaer S. 13: at være fremtraadt i glimrende Pynt, og Ting og Handlinger i samme forhøjede ved Talens prægtige Figurer og Vendinger, hvorfor han frafalder al Præsumtion om andre Forfattere. Ih! det var jo en kostbar Eloge af en aabenbar Uven, endskiønt paa alle de Embedsmænds Regning, som have undertegnet Ansøgningen! Noget efter begynder han at angre denne Tilstaaelse, og anfører nu Grunde, som en Bebrejdelse, som: at jeg før er bekjendt, som Forfatter til saadant; har recenseret, havt Fingre paa Pontoppidan, og — hvad der er værre end alt det øvrige — nylig faaet Klap og Bifald for Handels-Ansøgningen i Iris og Hebe for Februarii Maaned 1797. Nidskriveren er dog ret en snurrig Fyr, den man paa engang maae lee ad og græde over. Imidlertid behage han lovligen at bevise alt dette, som ellers bliver staaende som falsk og opdigtet for hans egen Regning; han behage ikke blot at specificere, men og bevise, hvad for en Handels-Ansøgning for Island, jeg har før skrevet, eller hvad saadant; bevise, at jeg har havt Fingre paa Pontoppidan, at jeg har recenseret, og at den Ros Iris og Hebe tildømmer Islands Handels-Ansøgning, tilkommer mig; vel var det en stor Ære, om jeg paa mig kunne hentyde den Berømmelse, som denne skiønne Journal og saa mange Mænd af Indsigter og Smag og varm

Følelse for Islands Opreisning tildele Islands Handels-Ansøgning, men Ridskriveren behage, endog som min aabenbare Uven, endnu engang at vidne til min Hæder og lovligen bevise, at omtalte Berømmelse tilkommer mig. Jeg finder det i Overeensstemmelse med N. L. 1 — 14 — 5 at være hans Pligt, som Saggivers, men ikke min, at tilveiebringe det nægtende Beviis ved Tingmænd og Stokkemænd, eller den *probatio diabolica*, denne elendige Rabulist fordrer, og ligesaa lidet at erklære ham, om jeg har nogen eller slet ingen Andeel i Handels-Ansøgningens Udarbejdning, eller og ene har gjort Udkastet dertil, deels da sligt aldeles ikke vedkommer ham, deels for ikke at give ham Lejlighed enten til nye Præsumtioner eller og ny Skjælden og Larmen og til Uskyldiges Bagvaskelse paa ny, som nu. Saa liden Forbrydelse det altsaa end er at recensere Bøger, hvori mange af Rigernes første Lærde ellers vare blevne skyldige, ja, saa uskyldigt og tjenligt det endog kunde være, at oplyse literaire Feil og Mangler, som mueligen kunne findes, ligesaavel ved en Pontoppidans, som andre Forfatteres Arbejder, dersom Kyhn kalder dette: at have Fingre paa ham, da selv Rahbek troer i behøvende Tilfælde uden Forbrydelse at kunne forsikkre en Mand om, at han gjør slette Vers: og saa ærefuldt det end er, at kunne forfatte et Skrivt, som Islands almindelige Ansøgning, skrive til dets Frelse, oplyse de Undertrykkelser, som udtære dette Land, og for dette at modtage ædle og indsigtsfulde Medborgeres og hele Islands Tak, ja, endog roses i Iris og Hebe, saa lidet deeltager jeg i Ridskriveren Kyhns enten Ros eller Dadel for alt dette, indtil han lovligen beviser samme at tilkomme mig; og hvad Recen-

censioner især angaaer, beviser, ei allene at jeg nogensinde har recenseret, men endog recenseret galt, i hvilken sidste Henseende han tillade mig paa det kraftigste at protestere ham, som min literaire Overdommer, deels paa Grund af N. L. 1 — 13 — 16, som aabenbare Uven og Avindsmand, deels den Vanvittighed, Uredelighed, med mere, som N. L. 1 — 5 — 3 saa lidet ynder hos Dommere, med mindre han godtgjør, at Apollo har til ham aftraadt Domstolen, samt udar; en Omstændighed, som maaskee vilde give hans ligesaa dumdristige og ubesindige, som uefterrettelige Domme i Nidskrivtet Nødværge ꝛc. over den islandske Nations og dens Embedsmænds Naturgaver, Indsigter, Duelighed, Redelighed, Patriotisme, samt over Oplysning, Bøger og Videnskaber, om mueligt, mere Skin af Efterrettelighed. Men fremfor alt andet, synes intet mere latterligt, for ikke at sige taabeligt, end at Nidskriveren udspyer fornemmeligen sin Galde over den af ham præsumerede Koncipist til Ansøgningen, enten denne har været een eller flere, en af de Underskrevne eller en anden af disse dertil committeret, ret ligesom alle de underskrevne geistlige og verdslige Embedsmænd og Oldinger vare vanvittige, umyndige Børn; ligesom deres Underskrivt ikke ene og allene havde givet det skrevne al Kraft og Gyldighed, og som om Koncipisten ene skulle staae til Ansvar for det, som en heel Samling af Kongel. Embedsmænd i Overeensstemmelse med afgivne Beviisligheder og vedtagne Puncter, have overdraget een eller flere paa fælles Vegne at udkaste, men som de efter Rettelse, Tillæg, Filning, med egenhændige Underskrivter havde ratihaberet. Neppe bør man forestille sig Nidskriveren at være en saa sjelden Ignorant i

Lov og Ret, at han ej kunde fatte saa simpelt, men langt hellere, at han har fundet det mere passende med sin ondskabsfulde Plan, som Efterstræber at vælte Skylden kun paa den ene Mand, hvilken han værdigede den Ære, at tilskrive Ansøgningens Udkast og finde efterstræbelsesværdig, fordi han ikke kunde nedværdige sin Retskaffenhed til at giøre fælles Sag med Ridskriverens lumpne Hensigter. Ligesom da hvert Ord i Ansøgningen ene staaer for de underskrevne Embedsmænds Regning, saa erklæres herved alt hvad Kyhn har udspyet i hans saakaldte Nødværge til min Bagvaskelse og Fornærmelse, som uden Beviis af ham præsumeret og angreben Koncipist til Islands almindelige Ansøgning, som forblivende for Kyhns egen Regning og retournerende til ham, som ublue og skamløs Bagvasker.

Med alt dette anseer jeg Ansøgningen fuldkommen overeensstemmende med Sandhed, og værdig til at underskrives, ei allene af hver tænkende, varm Islands Ven, men og at geraade til Hæder for enhver af de underskrevne Embedsmænds Patriotisme, og træder nu altsaa frem til sammes Forsvar og Gjendrivelsen af Ridskriverens ugrundede Indvendinger, samt Angreb paa Islands Embedsmænd og Øvrighed.

Naar da Ridskriveren i tidtnævnte trykte Nødværge S. 10 melder: at jeg har udviist Uvillie imod de paa Island handlende Kiøbmænd, førend Handels-Ansøgningen blev indgiven, erklæres dette for en fornærmelig Usandhed, thi aldrig har jeg til denne Dag selv havt mindste Uvillie til nogen, naar undtages den eneste Kiøbmand Wulff, som er, om ikke Kyhns Factor allene, dog hans Medinteressent, hvis Uordholdenhed og vanartige Behandling nødte mig et heelt

Aar

Aar efterat Ansøgningen var skreven og underskreven, at indtale mit Tilgodehavende ved Lands-Lov og Ret, saaledes som jeg ikke behøver at rødmes ved for hele Verdens Øjne, hvorom et Par Ord siden.

Vel har jeg, som constitueret Landfoged og Sysselmand i Guldbringe Syssel, i Aarene 1794 og 1795, undertiden maattet megle Fred i Anledning af Almuens Klager over en eller anden Uorden, især ved den Kyhnske Handel, dog ganske anderledes end Nidskriveren S. 172-174 heel løgnagtigen fortæller i Anledning af Mindelberg og Petræus, men ikke desmindre tør jeg frit provocere til alle de brave Handelsmænds Vidnesbyrd, som jeg har havt nogen Handel med før eller siden, en Mindelberg, en Petræus, en Sünkenberg, som i adskillige Aar har viist mig det Venskab at besørge mine Commissioner til Huset, og med hvem jeg aarligen har handlet, en Hojer, en Bergmann, en Jacobæus, en Lambertsen, en Petersen, en Sivertsen, en Rodgaard, en Faber, som jeg bør regne alle for mine Venner, om jeg har viist dem nogen Uvillie eller Uvenskab. Skal da en liden Misforstaaelse med en eneste Kiøbmand Vulff, som er afgjort ved Lands Lov og Ret, kunne udtydes som Uvillie mod den hele handlende Stand, hvis mange retskafne Mænd jeg stedse vil ære? Skal da intet Søgsmaal imod nogen Handlende, som kunde finde Lyst til, som Vulff og nu Kyhn, at fornærme, tillades her, som i alle andre Verdens Lande, enhver kunne ustraffet fornærme mig og Landets Børn, og det bebreides os, om vi, i Steden for at høde, true og stemple til Vold og Overlast, som Kyhn, og udgive Skandskrivter, forsvare os og indtale vor Ret ved Loven? eller skal den retfærdigste Handling kunne mistydes derhen, at hele

Landets Øvrighed udøvede Uretfærdighed og Vold, om ikkun een Mand indvarsler en Kjøbmand eller Factor for Retten? og dog grunder Kyhn sin hele almindelige Bagvaskelse paa saa enkelte retfærdige Facta, eller og opdigter skammelige Historier til Udfylding i sit Nidskrivt, derfra og fra hans Herskesyge maae man udlede hans Uforsønlighed mod alle Islands Embedsmænd, og hans Skjændighed i at efterstræbe disse.

S. 11 og 227 er Nidskriveren fortrydelig, ligesom den ublue Oplyser og Anmærker, den Rygtet døber Busch, i sin Pasqvil, over at de ikke fik Stiftamtmandens Erklæring over Handles-Ansøgningen at læse trykt, og søger ved Fordrejninger og Udflugter, at gjøre Embedsmændene, endog selv Amtmænd, Islands Repræsentations-Ret stridig; til den Ende udriver han et Stykke af Kongslevs Islandske Lovhistorie, angaaende at Lavretten ikke videre havde Forestillings-Ret, efterat Stiftamtmands- og Amtmands-Embeder bleve i Island indførte; en blot Fortælling af en uvedkommende Forfatter, som ingenlunde bliver Lov for nogen i Verden, og en Sag, som ikke har mindste Sammenhæng med nærværende Hovedsag, hvilket Nidskriveren har enten manglet sund Fornuft til at indsee, eller Ærlighed til at erkjende; thi om Lavretten fra Souverainitetens Indførsel bliver alene at ansee som Overret, og om Lehnsherrens Forretninger bleve deelte imellem Stiftamtmand og Amtmænd, samt Regnskabs-Sagerne henlagte til Landsfogden, og endelig ikke blot 1770, men nyeligen end, og 1787, Island inddeelt under flere Amtmænd, hvad Indflydelse har det paa Islands Repræsentation? Skulle Sysselmænd og Provster ikke endnu, som stedse fra Begyndelsen, lade sig være anliggende de-

res

res Sysselers Almeenvel hver for sin Stand og underordnet Almue? Skulle de nu lukke Øjne, Øren og Hjerter for almindelig Nød, for almindelige og uophørligen for dem paa offentlige Tinge fremførte Veeklager over Handelens Afmagt og Undertrykkelser ved samme? Bør de nu vægre sig ved at efterkomme en Pligt, til hvilken deres Eed og Embeder, Love og Instructioner forbinde dem, den nemlig: at forhjelpe Enhver til Ret uden Persons Anseelse, at afværge en almindelig truende Nød og Fare, at udvirke deres anfortroede Sysselers Indvaanere Lættelse i deres nærværende tunge Kaar, at forsvare dem mod Overlast og Udsuelser af Handels-Despoter, hvis første og sidste Idræt og Formaal efter en umenneskelig tænkende Henkels Bekjendelse, bliver Interesse, bliver Berigelse, om det end skulle skee ved et heelt Folks Undergang;*) endelig skulle det nu, efter Norsk og flere Loves, samt Naturens Bud, ikke længere være deres Pligt, at forfatte almindelige Suppliker, andrage Folkets Nød for vedkommende Øvrigheder og for Kongen, og derved søge at opreise den lidende Uskyldighed, som Fattigdom har henslængt for Voldsmandens Fødder? Ydermere, kan vel en af Sammenhæng udreven og mistydet Periode af en Lovhistorie-Forfatter, som privat Mand, angaaende den Forandring Souverai-

 nite-

*) See hans aftvungne Svar S. 9. Altsaa rører ham, som Stats-Borger, og Ligesindede mindre det Raad, som Cicero gav sin Ven Atticus; *Salus publica suprema lex esto*, end følgende skionne Lære:

Cura, quid expediat, prior est quam quod sit honestum,
Et cum fortuna statque caditque fides.
Ipse decor recti, facti si præmia desint,
Non movet, et gratis poenitet esse probum.

nitetens Indførsel virkede i Island, staae i mindste Sammenhæng med nyere specielle Lovgivninger eller sætte disse udaf Kraft? men nu lade dog Ridskriveren sig overtale til at see eller dog høre, hvad ikke blot Stiftamtmanden, ikke blot Amtmændene, men endog enhver Syſſelmand i Island er paalagt ved Handels-Forordningen af 13de Junii 1787 dens 2. Cap. §. 13, for deraf at lære, at det er alle disse Embedsmænds Pligt, ej allene at erhverve sig de nøjagtigste Underretninger om Handelens Gang og Forfatning, men og at andrage dens Mangler directe for Regjeringen, andrage Landets Nød og søge at afværge dets overhængende Fare. Ridskriveren som synes ellers heel ukyndig i alle Love, om ikke at foragte andre Love end bemeldte Forordning, havde altsaa gjort saare vel i, at gjøre sig dette allegerede Lovsted bekjendt, inden han spørger Islands Øvrighed om Hjemmel for Udøvelsen af en Embeds Pligt, Kongslevs Lovhistorie har, som uvedkommende og selv desuden mange Aar ældre, af Nødvendighed forbigaaet; han giorde endnu heel forsigtig i, af Love, Anordninger og Instructioner, at studere bedre paa en Amtmands Pligter, og iblandt andet overveje, hvad Pligter, den Kongl. Instruction af 19de Junii 1783 i Særdeleshed paalægger Amtmand S. Thorarensen, siden denne Instruction findes offentlig trykt, inden han videre pønser paa Virkeligheden af det S. 22 gjettede lille maaskee, om mueligt Indkiøb med et Baronie af et Amtmandskab paa samme, og endnu forsigtigere havde han gjort, hvis han havde betænkt foregaaende Grunde og Lovsteder, inden han ligesaa ubesindigen som skiændigen overfusede en Amtmand Thorarensen, hvis ædle Hjerte vidste at sætte større

Priis

Priis paa Helligheden af svoren Embeds-Eed, Pligt og Fædrelands-Kjerlighed end paa Niddingens Venskab. Ja, Vee det Land og det Folk, hvor Love og Øvrighed intet kunne udrette mod smaae, selvgiorte Despoter, til Almuens Forsvar og Almeenvellets Befordring! hvor Folket ikke tør vente Øvrighedens Bistand, Megling og Beskyttelse mod Vold og Undertrykkelser! hvor dette imod Regjeringens Vidende og milde Ønsker, maae opofre sig selv til enhvers vilkaarlige Behandling! ja, hvor Love og Øvrighed maae segne kraftløse hen for Gjerrighed og Bagvaskelse!

Men for at ieg igjen kommer til Kyhns Savn af Stiftamtmand Stephensens Erklæring ved den trykte Handels-Ansøgning, tillader jeg mig den vist nokgrundede Yttring: at Stiftamtmanden allerede førend Handels-Ansøgningen til ham indkom, har i Anledning af en Mængde til ham indløbne Klager over Handelens Undertrykkelser, ikke blot fra Embedsmænd, men Almuen i hele Bøjgder og Districter, og af dennem undertegnede, ved deres Indsendelse in Originali til det Kongelige Rentekammer, fuldelig erklæret sig over Handels-Sagen, under 15 Septembr. 1795, samt 29de Febr. 1796, og formodentlig refereret sig til disse udførlige Erklæringer, ved Paategning paa Handels-Ansøgningen, da han naturligviis ikke kunde skrive andet med denne, som ikke behøvede Gjentagelse, men at han ikke har havt med Trykningen at giøre. Ikke desmindre er det mig bekjendt, at Stiftamtmanden desuden har i en særskilt og til Trykken bestemt udførlig Afhandling forestillet og documenteret Handelens Gang i ældre og nyere Tider, hvoraf Publicum omsider kan overtydes, om Island fra de første octrojerede til nærværende Tider, har været beføjet

til

til Klager eller ikke, over Handelens Aag, eller om det efter Ridskriveren Kyhns & Compagnies Angivende kan med Sandhed og Grund tilskrives Islands hensovede Embedsmænd, at dette Handels-Aag stedse har udtæret Island og har stedse været afskyet. Dette skulle dog en Busch, som almindeligt Rygte udlægger som Fader til de i lige Grad plumpe og dumme Anmærkninger over Islands Ansøgning til Kongen, have betænkt eller søgt Oplysning om, inden denne elendige Oplyser, hvis Handel paa Island, og hvis Bevæggrund til at besudle Islans Embedsmænd, som Smører, jeg siden nærmere skal oplyse, vovede i en dumdristig Anmærkning S. 37, at forvandle Rentekammeret til Pilati Vandkar.

Hvad i Handels-Ansøgningen S. 35, under No. 3, samt S. 36, anføres om Vester-Amts Gjenpartens Underskrifter og Syssselmand Ketilsens Tillæg, skal ordlydende saaledes være meddeelt og udtegnet af Amtmand Vibe, han vil nok og kunne oplyse, at bemeldte Sysselmands Underskrift og Tillæg er en ganske frivillig og unødt Handling af ham; men med Supplikanterne og Udgiverne af Handels-Ansøgningen, faaer Ridskriveren at afgiøre, hvorfor de ikke ogsaa lod trykke bemeldte Tillæg, som i ingen Maade vedkommer mig, endskiønt han giør mig den Ære, at gjette paa mig som Koncipist og paadigte mig, at jeg har stukket samme under. Aldrig har dette Tillæg været i mine Hænder, naar undtages en Times-Tid paa Laugtinget 1796, da Hr. Amtmand Vibe havde den Godhed at laane mig samme, og jeg flygtigen fik det gjennemlæst. Men om Ridskriveren havde havt Aarsag til at fryde sig over dets Trykning, maae jeg drage i Tvivl, da det er saa langt fra, at Til-

lægget

lægget skulle gribe Ridskriveren under Armene, at det deels harmonerer med Hoved-Ansøgningen i alle Poster; deels historisk afskildrer forbigangne og nærværende Handelens Udsuelser i Island, da Hoved-Ansøgningen intet anfører af den ældre Handels-Historie, en Mangel, som ene og allene synes at have bestemt Vedkommende til at annectere Tillægget. Jeg har ingen Lyst til at fornøje Ridskriveren med Tillæggets Udgave for egen Regning, da det er vidtløftigt, men af Amtmand Vibes Erklæring paa samme, af 30 Aug. 1796, hosfølgende under Litr. A, som Hr. Amtmanden har havt den Godhed at meddele mig, vil Publikum kunne bedømme, hvad der er tabt eller ikke tabt, ved at Tillægget endnu er utrykt, og hvor ubeføjet Ridskriveren Kyhn har været til at skraale og larme derover, og bedre hen i dette mit Forsvar vil det oplyses og bevises, hvor beføjet Ridskriveren har været til alt Hyklerie og Skryden S. 13-14, om sit skyldfrie Hierte og Bevidstheden af en god Sag, sin ærlige Handlemaade, Sandheds-Kierlighed og anstændig Frimodighed, som han har forudsendt til Ridskriftets Anbefaling og sin egen Berømmelse, saasom han ikke kunde vente sig saadanne Vidnesbyrd meddeelte af nogen uden sig selv; Vidnesbyrd, som unægtelig ere ligesaa vægtige og paalidelige, som Kyhns øvrige Tant i Ridstrivtet Nødværge ꝛc. om Land og Øvrighed, om Ting og Handlinger, om Naturgaver, Bøger og Videnskaber, og om ham selv.

S. 14 seer jeg Kyhn at fremtræde, som Statistiker, og bejamre Regjeringens Omhue for Island, og dettes alt for store Friheder, hvortil han regner: Frihed for Told og Consumtion, men denne kommer fornemmelig de Handlende tilgode, og er dog kun forundt

paa

paa 20 Aar, hvoraf 10 allerede ere henrundne; thi vil man sige: at de Handlende ellers vilde sætte saa meget højere deres Vare end nu, naar Told og Consumtion skulle spares, troer jeg sikkert, at Skade dog maatte engang kunne giøre Island klogt, og Handelen faae en anden Vending. Frihed for stemplet Papirs Brug, vil ikke sige stort for Island, thi faa Ansøgninger, Skjøder, Kontracter, Stævninger, &c. skrives her aarlig. Vel indrenter Islands Skattevæsen kun lidet, men faa ere og Lønningerne til civile Embedsmænd sammesteds; naar undtages Amtmændene, Landfogden og Landphysicus, nyder hver af os 2 Laugmænd 100 Rd. Cron. aarlig af Kongens Kasse, og Syßelmanden paa Vestmannøe 57 Rd., thi den paa de Astronomiske Videnskabers vegne til Island opsendte Observator, kan jeg ikke regne til Islands civile Betiente, og Chirurgi lønnes for det meste af de til den kongelige Kasse inddragne videnskabelige Stipendia og Degnepengene fra seculariserede geistlige Jordegodser. Pensioner udgiøre vel nogen, dog ingen forfærdelig Sum, f. E. Aar 1795, efter mine allerunderdanigst aflagte Landfoged-Regnskaber, i alt 561 Rd. 24 ß., danske Handels- og Tugthuus-Betientes Enkers, og det ophævede Gufunæs Hospitalslemmers Pensioner iberegnede; endog adskillige under denne Sum inbefattede Pensionister ere siden ved Døden afgangne, og deriblandt den 85 Aar gamle Landfoged S. Magnusen, som nød 38 Rd. i Pension, hvorfor Pensioners nærværende Beløb, som Island til Midskriverens inderlige Harme nyder, bliver saare ubetydeligt. Af Præmier anføre Landfoged-Regnskaberne 1795 Summa Summarum 18 Rd. 26 ß, og disse Præmier gaae gjerne af Renterne af en

Kapi-

Kapital Island selv har staaende i den kongl. Kasse, Meelboder kaldet, som et af Islands hensovede Compagnier fordum maatte bøde for udøvede Mishandlinger mod Island. Af Benaadninger finder man ingen i Landfoged-Regnskabet 1795, og Eftergivelser samme Aar beløbe 250 Rd. Saa uefterrettelig er Andrageren i sin Nodværge i eet og alt, og de allegerede §§. i Placaten af 18de Aug. og Anordning af 17de Nov. 1786, vise kun hvilke Friheder de Handlende nyde, som til denne Dag meer ere disses end Islands, da Island kun kan regne faa Handelsmænd og Kiøbsted-Borgere for sine, efter hvad Handels-Ansøgningen S. 25 har desangaaende oplyst.

Videre melder Ridskriveren S. 15, at den Kongl. Kasse har ofte maattet tilskyde Penge til Udgivterne i Island, Hvor han har den Oplysning fra, kan jeg ikke gjætte, da Rentekammeret, som Sagen er ene bedst bekjendt, vist nok ikke ofrer nogen Bidrag til Ridskrifter; jeg vover altsaa den Formodning, at han har øst af en ureen Kilde, og i denne, maaskee flere Henseender, mod en drøj Hyre, betjent sig til Ridskrivtet af en eller anden Forfatter, som engang har gaaet med islandsk Landfoged- Embede i Maven, og maaskee er bleven fortørnet over en Islandsk Dommer, som engang, jeg sætter til Ex: Aaret 1786, kunde have vist ham den Uartighed, ikke strax at ryddeliggiøre ved Dom, en graahærdet Oldings Plads for ham, skiønt Rentekammeret kunde have fundet Dommen saaledes grundet, at sammes Indstævning ansaaes unøden; maaskee udleder man rigtigst fra denne Kilde, den Efterstræbelse Dommeren og Familien siden har maattet erfare af en bekiendt Smører, hvis smudsige Pen synes igien i Kyhns Nod-

værge

værge at være hyret til at udbrede Bagvaskelsesens Gift. Det er ellers besynderligt at Kyhn anfører, som Beviis paa Islands Frihed, Placaten af 6te Junii 1787 angaaende Præmier, som forundes de paa Strømmene under Island fiskende Skibe fra Rigerne og Hertugdømmene, hvor haandgribeligt det end er, at hverken dette Fiskerie giør Island allermindste Nytte, men tvertimod Skade, hvis deres Formening er grundet, som paastaae, at disse Skibe ved idelig Udkastning af Fiskenes Indvolde, Hovedet, samt hele Hellesłyndre, hindre samme fra at søge længere ind til Landet, samt Bugter og Fiorde, hvor hen Fiskerne i Landet allene kunne komme med deres smaae Baade, ikke heller komme Præmierne Island til Nytte, med mindre der kunde findes virkelig boesatte Kiøbmænd i Island, som ejede saadanne til Havfiskerier udrustede Skibe, hvilkes hele Værdie, Fiske-Præmien allene, som er Exemplet med de fleste, kunde betale.

Man vil heraf see, at den store Liste af Friheder for Island, som Kyhn giør saa megen Vind om, bør ikke ganske efter hans Smørerie forstaaes, og at hele Island, denne Liste uagtet, og alle de danske Handelsmænd uden for Island forundte store Benaadninger, ja, al den danske Regjerings Omhed for Island uagtet, vel kan have grundet Aarsag til Klage over Undertrykkelse, forøvet ved en Kyhns, en Buschs, en Henkels Island saa udtærende Handel, for ikke her at navngive flere Beviser og Exempler derpaa, faaer jeg siden overflødig Lejlighed til at anføre.

Fra S. 16 til 31 udlader Ridskriveren sig om Handelens nærværende Baand paa sin viis. Han veed af ingen andre Baand paa Islands Handel at sige, end

end de ham saa kiære, at ingen islandsk Kiøbmand maae ordinere og affende Ladninger til og fra fremmede Steder, med mindre han er assotieret med bekiendte Handelshuse i de Kongl. Stater, samt den ham ukjære Befaling i Placat af 1ste Junii 1792: "at drive stadig Handel og holde Dug og Disk i Kiøb-"stæderne, naar han vil handle paa Udliggersteder, "samt holde sig fra al Handel i andre Kiøbsted-Di-"strikter." Bud, som Kyhn ganske har fordrejet og omstødt efter Behag i at allegere den S. 21; hvor han gjerne seer disse sidste ophævede. Jeg vil oplyse begge Poster: Kyhn som ikke anseer sin Handel paa Island bunden eller indskrænket (i Følge hans S. 21 anførte Erklæring) ved nogen anden Lov, naar bemeldte 2de Poster undtages, end den Handels-Ansøgningen S. 6 nævner Vindelystens, befinder sig, som Grosserer i Kiøbenhavn, og har havt Dristighed og Samvittighed nok til under 18 Junii 1793, see Litr. O o o, at forsikkre Rentekammeret om, at han ingen lovstridige Handels-Anlæg havde i Island, ingen Factorer, men blot stod i Compagnie med endeel for egen Regning handlende Kiøbmænd, nok, disse saa nævnte associerede Kiøbmænd og Kyhn, havde som en sand Handels-Hydre udstrakt sig over de 7, S. 14 her foran opregnede Havne, disse, være sig Medinteressentere eller kun Kyhnske Factorer, nok, Kyhnske Handelsmænd, som paa en Maade, jeg siden vil bedrøre, havde tilvendt sig Landets bedste Produkter, og enten ved Nødvendighed eller List bragt en anseelig Deel af Folket under sit Handels-Aag, kunne altid, som Kyhns Associerede, ordinere Ladninger til og fra fremmede Steder, det har Kyhn slet intet imod, altsaa med bedre Fordeel anskaffe og afsætte Ladninger end

 alle

alle de Kiøbmænd paa Island, som ene vare bundne til indenlands, og de fleste ikkun til Kiøbenhavns Handel, hvor Kargaisons Indkiøb nok ikke falder lettest. At faa af andre paa Island Handlende finde Lejlighed til at skaffe deres Handel et saa lovmæssigt Udseende, er ham usigelig kjært, og nu præker han saa andægtig, som mangen Skinhellig, om samtlige danske Staters Bedste, som især skulle befordres ved denne, egentlig meest til Kiøbenhavn bundne indenlandske Handel; om nu ikkun Kiøbenhavns, ikkun nogle faa Kiøbmænds i Kiøbenhavn, og fornemmelig Kyhns eget Interesse var mangfoldig tient dermed, men aldeles ikke de til indenlands Handel bundne Islandske Kiøbmænd, eller Island selv, kan man dog sikkert lide paa en Kyhns Dristighed i at erklære det for samtlige Rigers Tarv, lige fra Elben til Finmarkens Nord-Cap, hvad hans egen private Lomme paa Tusindes Bekostning kunde tilflyde. Hans hele Beviser ere: at Sagen er nøie bleven overveiet forinden Handelen blev frigiven, og man var da allerede ufeilbar, samt at enhver kunde jo let associere sig med andre Handelshuse, f. Ex. en Kyhn, for ydmygst at give disse en anseelig Deel af Gevinsten, om ikke det hele, ja, undertiden indvikles derved i Gield og Tab, som en Henkel med megen Sandsynlighed forklarer i Svar paa Islands Handels-Ansøgning, S. 10-13, hvilke Sider fortiene saa meget mere Opmærksomhed, samt den 36 Side i (Buschs) Oplysninger og Anmærkninger denne Sag angaaende, som dette formodentlig vil blive det eneste fornuftige og sande i deres usle Blade, og som dette frembæres af Vidner, som i øvrigt fremstaae for at dadle Islands Handels-Ansøgning, men have som Handelsmænd maattet tilligemed Island føle Byrden

af

af hine Handelens Baand, som allene kunne behage Mænd af Kyhns Carakter og Forfatning.

Videre giør Ridskriveren temmelig Vind i Anledning af de ansøgte Islands Handels Udvidelser til fremmede Nationer, og melder sig, som Overdommer i Politik, i Medicin, i snart alle Videnskaber, kort: som Polyhistor, men dog nok af det plumpere Slags, og omtygger dette igien S. 201-203, samt 243 og oftere. Han er gyselig bange for at Island kunde dog faae Smag paa Citroner ved den Leilighed, Figener, Apelsiner, Kaffe, m. v., samt at Porcellain blev indført. Hvilken forfærdelig Ulykke! men om Ridskriveren giestede atter her i Landet for at opgrave Modeller og Pretiosa af Øvrighedens Koestalde, efter det S. 22 foran yttrede maaskee, tog han dog nok ikke fortrydelig op, om Øvrigheden, endog af fremmede Boller og Citroner, opvartede ham med et godt Glas Punsch, samt drak hans Skaal til forskyldt Taksigelse. Stedse vil han dog lade Island naadigst tilflyde, efter udviiste Bevaagenhed tilforn, saa tilstrækkelig Qvantum Brændeviin, som han S. 23 melder saa yndet, at faa ville fristes til at drikke Champagneren om Kaps med ham. Af Kaffe føres allerede Overflødighed til Landet af Danske, men endnu ingen Spanier eller Franskmand, men af andre Slikkerier vilde Almuen kiøbe ligesaalidet siden, som nu, da der ikke mangler paa, at jo adskillige Handlende forsyne deres Handeler med Sukker, Specerier, Figener, Rom og franske Vine, og fortiener derfor ikke at dadles, naar gode og nødvendige Vare ikke mangle, og Billighed grundfæster deres Handel. Kyhn mener, at Brændeviin er en uskadelig Ting, og at Almuen vist ikke begierer dens Indførsel indskrænket,

 adskil

altsaa at Ansøgningen ikke er fra Almuen. Skadeligheden af Brændeviins almindelige og hyppige Brug, og derved uundgaaelige og uafværgelige Misbrug, er af alle Fornuftige en saa almindelig erkiendt Sag, at Beviser for samme i moralske og physiske, i politiske og oeconomiske Henseender, bliver her ganske overflødige; jeg tillader mig kun at henvise til en Amtmand Thorarensens Ord desangaaende, i Erklæringen over Handels-Ansøgningen S. 48, som mærkværdige og grundede. Har Brændeviin nogensinde beruset en eller anden Embedsmand, saa var det at ønske, at dertil maatte gives den mindst muelige Leilighed, og at Handelsmænds Maxime ikke blev fremdeles at iskienke for Embedsmænd alt formeget af denne Gift. Exemplerne vise, at Mængden af Mennesker deels berusés lettere, deels ere meer hengivne til Svir i Brændeviin end Viin, i det mindste for Island troer jeg med Grund at kunne antage, at neppe 1 af 1000, som Tid efter anden kunne træffes mere eller mindre beskienkede, faaer denne Ruus af Viin. For Indbyggernes Helbred, troer jeg at Brændeviin er i Island nu ligesaa vel undværlig, som da Island ikke kiendte noget til denne Gift, og dets Høvdinger, paa vore Nordiske Forfædres viis, drak kun Øll og Miød til Forfriskning eller Gilde. Klimatet er endnu det samme, og til Nationens Ære være det sagt, at mere end $\frac{3}{4}$ af samme neppe smage Brændeviin, thi deels udgiøre Fruentimre og Børn, som intet Brændeviin smage, $\frac{1}{4}$ af hele Folket, deels drikkes den enten aldrig af en Mængde Mandspersoner, eller dog kun et par Gange om Aaret, hvorved Helbreden slet ikke befordres, men vilde uden Sviir vissere kunne bevares. Det er desuden maaske for meget skrevet i Amtmand Vibes Erklæring, til hvilken Kyhn, i Hen-

i Henseende til Brændevinens Brug i Island, tyer, naar S. 79 (af Handels-Ansøgningen med Erklæring) læses: at den Islandske Nations eeneste Føde er Fisk; thi end ikke ved Søekanten bliver Fisk Nationens eneste Føde; neppe findes der en eeneste Tomthuusmand, mindre Bonde, som ikke bruger Grød eller en slags Søbemad een Gang om Dagen, naar de yderst Fattige undtages; Bonder bruger almindeligst Grød eller Søbemad 2 Gange daglig eller Morgen og Aften, men Fisk kun engang, naar maaskee Vertiden undtages, og NB. stedse uden selv at drikke eller skienke deres Folk Brændeviin dertil, hvilken imellemstunder og i stedetfor Mad, indtages af alt for mange i umaadelige Portioner. Hvor sund en saadan Brug af Brændeviin er, overlader jeg til Lægerne at bedømme, men for at jævnføre den med Nationens almindeligste Levemaade, maa jeg erindre at Islands mindste Føde i alle middelmaadige og bedre Aar, er Fisk, thi foruden at den endog ved Søekanten almindeligst bruges kun eengang daglig, Vertiden undtagen, er den for Oplands-Folk langt mindre almindelig Føde, og Oplandets Folketal maa dog regnes at forholde sig til Søe-Districternes, som 6 til 1. Hele Bøjgder bruge lidet eller intet af Fisk, nogle een Gang daglig, andre een Gang hver anden eller tredie Dag eller hver Uge, men Oplandets Hovednæring er Melk og Melkemad; kogt Melk eller oplagt, under det bekiendte Navn Skyr, eller en Velling, en Grød er Almuens almindelige Føde Morgen og Aften i Oplandet, Aar ud og Aar ind; undertiden ogsaa om Middagen, eller og Kiødsupper, hos dem, som vide at gjøre fornuftigere Overslag for Huusholdings-Omkostninger, end hine, der levere Slagte-Faar og Qvæg til Handelen for Skam-

 kiøb.

kiøb. Om disse bedre Huusholdere her foruden vide at forsyne sig med Fjældgræs til Brug om For- og Efteraars Tider, naar Melk haves mindst; eller og røgte en Kaalhave-vel, blive de lidet vægtige Tønder Meel fra Kyhnsk og lige Næriges Handeler for dem meget undværlige; ja, jeg kjender mange gode Bønder, for ikke at sige hele Sogne, som hver kiøbe enten slet intet af Kornvarer, eller kun $\frac{1}{4}$ høit $\frac{1}{2}$ Tønde, til at bage Brød af, aarlig, og Familier paa 10 til 12 Mennesker, som aarligen i gode Aar, neppe consumere 1 Skpd. Fisk. Om det nu kunde være umisteligt for Helbreden, at drikke Brændeviin til Melk og opkogt Melk, og Velling og Grød og Kiødsuppe, ville Lægerne afgiøre, men jeg tillader mig at erklære, hvorledes Dommen end falder ud, at neppe 1 af 1000 veed i Island af Brændeviins medicinske Brug at sige, mindre bruger samme til Fordøjelsens Befordring af en haard og rørig Spise; at mange tvertimod drikke Formue og Helbred, og Agtelse for Dyd og Sædelighed bort i Brændeviin, er, desværre! en ligesaa bekiendt, som beklagelig Sandhed.

See vi hen til Brændeviins politisk-oeconomiske Skadelighed for Island, saa være det nok her at anføre imod Kyhns ubeviste og falske Beregning over Brændeviins aarlige Indførsel til Island, at allene til Guldbringe Syssel, det folkerigeste, men dog kun et lidet af Landets 21 Sysseler, blev Aar 1788, indførte 730 Tønder eller circa 87,600 Potter, enhver beregnet efter gangbar Priis a 24 ß., som udgiør, naar Indførselen aarlig var omtrent lige, den Summa aarlig 21,900 Rd. Denne sparet i Frihandelens forløbne 10 Aar, ikkun for det ene Syssel, havde nu kunnet give Landet en Fond af egne sparede Midler, beløbende til

mer-

mere end 2 Tønder Guld, enten til dets egen active Deeltagelse i Handel, eller og til anseelige Føde-Magaziners Oprettelse, som det eneste sikkre Middel til at afværge betydelig Folkedød i haarde Aar, hvilke Island af og til maae befrygte, efter hvad en Amtmand Thorarensen *) og en Dr. Finsen **) af Historien have oplyst. Skulde Nogen indvende, at 1788 er et overordentlig Qvantum Brændeviin indført, og noget deraf solgt under 24 ß. Potten, saa behage man at erindre, at her er kun anført Beregning for et eneste Syssel af 21, et Syssel paa 5 Miles største Længde og 3 Miles største Bredde. Men — ikke allene denne, men og en langt større Kapital er for Island spildt ved Brændeviins stærke Udsalg under den saa kaldede Frihandel, evig spildt og udsuet af Island til dets Velstands betydelige Svækkelse, saa meget mere, som Brændeviins Brug og Udprang nu synes at tage stærkere Overhaand, efterat Kiøbmænd, hele Pibe- og Tøndeviis lade Oplandet deraf oversvømmes, ved, om ikke til hemmeligt Udprang at levere, saa dog betroe, laane eller sælge endog til Prakkere i tomme Huse, Bønder, Husmænd, Inderster, for ikke at sige Løsemænd, disse anseelige Qvantiter Brændeviin, som disse i faa Dage faae hemmeligen udtappet, solgt, omdeelt i Bøjgderne mod Contanter eller de udsøgteste Landets Vare, hvoraf igjen begynder at flyde den forargelige Skik, at i Sommeren seer man Bøn-

C 4 der

*) I Tanker om Uaar og dets Virkninger, Kiøbenhavn 1792 §. 1.

**) I Afhandling om Folketallets Aftagelse i Island, ved Uaar og Hunger, i Kongl. Islandske Literatur-Selskabs Skrifters 14. Bind.

der og Bønderkarle i store Skarer at sværme fra Sogn til Sogn om Helligdage fra Kirke til Kirke, for endelig inden næste Dags Morgen, at komme snydfulde hjem, eller og i Naboelauget, undertiden med forvredne Arme og Been, et par blaa Øine og altid med tomme Punge. Mandagen bruge disse til at sove Rusen ud, medens den stræbsomme og ædruelige Arbeider anspænder yderste Kræfter til sin vigtigste Nærings Drift. Vil man indvende: at det er Øvrighedens Pligt at forbyde og afværge saadant; saa svarer jeg, ikke som den, der bør forsvare egne Embeds-Handlinger i dette Tilfælde, eller angive og jage efter deslige Forbrydelser, som ikke er Overdommeres Pligt, men som overbeviist ved Erfaring: det er Øvrigheden aldeles umueligt. Vel kan den med yderste Agtpaagivenhed, Jagt, Strænghed, noget heimme, men aldeles ikke afværge dette. Jeg forbigaaer, at ikke alle Embedsmænds Tid og Midler strække sig til denne Speidning, ikke alle besidde lige Lyst og Drivt dertil, og at ikke alle have Mod nok til at forjage Brændeviin fra deres Grændser, man erindrer allene de Svar, som sædvanligen møde Øvrigheden ved Inqvisitioner om Brændeviins Indkjøb i store Qvantiteter af Almuen: 1 Anker eller 2 bruger jeg selv om Aaret, 1 dito har jeg kjøbt for Peter, 1 dito for Povl, det 3die for Morten, om saa Peter faaer ingen Draabe deraf og Povel og Morten ligesaameget som Peter. En Mængde Navne paaskyldes, endog i fremmede Bøjgder og Sysseler, hvis Comissionair Prangere angive sig at være; men almindeligst lyder Svaret: jeg kunde ingen Penge faae hos Kiøbmanden for mine Vare, dette blev mig paanødt; eller og: dette blev jeg nødt til at tage, for ikke at tabe det Hele, og

dette

dette valgte jeg just som det jeg lættest kunde blive af med igjen og komme til mine Penge for.

Selv tør jeg skrive aabenlyst om den fordærvelige Brændeviins-Handel, som en Mand, hvis Sandser ingen Drik nogensinde har gjort sløve, hvem daglige Exempler overbevise om Islands Ødelæggelse ved Brændeviins stærke Brug og Udprang, og hvem Kjerlighed til Fædreland ansporer til at anmelde Faren. Nidskriveren Kyhn gjetter paa mig, som Koncipist til Handels-Ansøgningen, og mener at spanske og franske Vine smage Koncipisten bedre end Brændeviin. Hvad mig angaaer, ynder jeg hverken eller afskyer Bacchus over Maade. Jeg kan vel fordrage noget lidet af alle Sorter, men ikke tør jeg fordre Nidskriveren ud til at drikke om Kap, anseer det ikke heller for nogen Merite, at beskiæmme ham i Drikke-Øvelser; dog maa jeg sige, at jeg aldeles frabeder mig den Brændeviin, som her kunde blive udsolgt til 2 ½ Grads Styrke, om det saa var ved den Kyhnske Handel. Ungviin fra samme Handel drikker jeg aldrig, undtagen maaskee hos Præsten, og neppe troer jeg Kyhn opvarter her for Skillingen med flere Sorter. Ellers synes jeg ret vel om et godt Glas Rødviin; kommer med til Punschen; finder Biskoppen stedse højærværdig; Champagneren er mig for dyr; til de portugisiske Vine kjender jeg ikke ret meget, men beundrer dens herlige Virkning paa en Kyhn, som de i en Hast siges pludselig at have omdannet fra en Prakker til en storpralende Grosserer, og fra en Klods til en alvidende høilærd, fornem, Overdommer om Nationers Naturgaver, Kultur og Videnskaber, lærde Selskaber, Politik, Stats-Interesse, Patriotisme, forstaaer sig, alt uden at Egennytte dicterer ham Dom-

men, eller Ringeagtelse for Sandhed, Dyd og Fortjenester; men Digteren har uden Tvil ret, naar han synger:

Et genus et formam regina pecunia donat.

Men igjen til Nidskriverens spanske og franske Vine *). Blev der endog under en udvidet Frihandel

*) Til Oplysning for ubekiendte Læsere om portugisiske Vine, maa jeg anføre: at Aar 1785, om jeg mindes ret, drev et portugisisk Skib, ladet med kostbare Vine, paa Grund ved Faskrudsfiord inden søndre Mule-Syssel i Island. Til sin store Lykke befandt Kyhn sig den Gang, som Monopol-Handelens Kiøbmand, paa Rødefjord kort derfra. I Følge Forordningen af 21de Martii 1705, indfandt sig Stedets Sysselmand ved Strandingen, og en Hob af Distriktets Folk, som bød sin Tjeneste til at bjerge den hele Ladning, samt mange Lysthavende til at kiøbe samme i mindre Partier ved offentlig Auction, men Rygtet har ombaaret paa sine Vinger, at Kyhn., som ellers intet havde sammesteds at befale, skal have fundet langt bedre Regning ved at Skib og Ladning blev solgt forinden noget blev bierget, under eet, hvor det laae og desaarsag forbudet at bjerge det allermindste. Nok, at Sysselmanden skal have componeret noget Latin angaaende dette Salg en Gros, for at forelægges det portugisiske Mandskab, som da forstod ligesaameget deraf som Sysselmanden og Kyhn af hints Svar. Kort: Skib og Gods blev, da Indbyggerne ikke kunde tillades forinden Salget at bjerge og derefter kiøbe ved Auction i mindre Partier, retfærdigst overladt Kyhn heelt og holdent for Skambud. Og det var Synd og Skam om Kyhn, der nu blev lovlig Ejer af en heel Ladning herlige Vine, har over denne i Overeensstemmelse med Forordningen af 21de Martii 1705, især dens 16, 17, 18, og 21 §. §.

del indført til Island Noget af dem, vilde dog ikke ret meget blive solgt, thi Almue og de allerfleste Embedsmænd have ikke synderlig Smag paa Vine, hvorfor Indførsel af Vine ikke blev stor i Fremtiden, og blev der endog consumeret noget mere Viin, men saa nær intet Brændeviin i Island, var allerede meget vundet for Helbred, Sædelighed og Landets Oeconomie, thi competente Dommere have erklæret Vinen for den sundeste og behageligste af alle konstige og naturlige Slags Drikkevare; den frydede allerede Fader Noah, og den blev Gudernes Nectar; dens Fortrin for Brændeviin overlader jeg til en Baggesen at bedømme, naar han forklarer: at Gud har til Menneskets Fryd, m. v. skabt

"Saf-

saa smukt udførte Forretning, lodet Sysselmanden sidde og tørste. Vinen sendte Kyhn ned til Kiøbenhavn med Kongens Skibe, som ellers forestilles at maatte gaae baglastede hjem, da efter Angivelse, den Besynderlighed skal have indtruffet just dette ene Aar, at net op ingen Retourvare indkom til Rødefjords-Handel, men saa meget flere næste Aar efter. Oven i Kjøbet skal Kyhn have viist den synderlige Artighed og Egennytte, gunstigst at tilbyde Kongens Handel disse Vine, ikkun for den ringe Bagatelle, som de i Kjøbenhavn kunne højest udbringes for (da Bjergnings-Løn formodentlig skulde liqvidere Fragten) et Tilbud, hvis Antagelse Handels-Directionen fandt ikke at kunne svare Regning. Ladningen løb op til en anseelig Sum, Kyhn fandt sig i Stand til at blive Grosserer, anlægge Handel paa flere Steder i Island, og nu viis og mægtig og berettiget nok til at overskjelde Islands hele Øvrighed, som ikke havde fundet Lyst eller Lejlighed til saa artigen at tjene ham, som Sysselmanden, hvis 2de Stivdøttre Kyhn nu til Takfigelse, siges at skulle opdrage.

"Saften fra Garonne og Rhin;
"Fanden vilde copiere
"Denne Drik, som andet mere,
"Og det blev — til Brændeviin."

Mueligen frygter Ridskriveren for, at om Fremmede indførte Vine, man da i Island kunde faa drikkeligere Viin til Kirkerne, end den han opsender til sine Handels-Anlæg, og da lade denne, ja, mueligen og hans Brændeviin staae. Han behøvede da vistnok ikke at umage sig med, at underrette Embedsmænd i Island om, at de ikke vare pligtige at modtage slette og uduelige Vine, som de nu ofte nødes til for at forsyne Kirkerne, naar intet andet er at faae hos en Monopol-Handler paa samme Handelssted, og maaskee intet, eller og lige slet hos den nærmeste; han behøvede da ikke at paaskyde, at Vinen var gaaen i Arbeide og sælge den ud for god, med den løjerlige Forklaring, at det er Kjøbernes men ikke Sælgernes Sag at klare den af, og saaledes at agere Viinkyper under en Kyhn. — Jeg maae anføre et Exempel paa denne Mands frekke Sindelav, i Anledning af Viin: Syssélmand J. Jacobsen sender ham med Skrivelse af 30te Septbr 1795, en Prøve af slet og ubrugelig Franskviin fra hans Handel paa Oefjord bestemt til Rentekammeret, for at overbevise Kyhn selv om hvor slet den var, og bevæge ham til at opsende bedre Varer. Prøven kommer ikke frem til Rentekammeret, men Kyhn melder Sysselmanden myndigst i Skrivelse af 5te Maii 1796, at han ɔ: Sysselmanden ikke var pligtig at modtage saadan Viin, som Kyhn derved erkjender selv at være uduelig (men hvor skulde Sysselmanden vel hen? han havde Kirker at forsyne med Viin, om han endog selv skulde undvære al

sund

ſund og anſtændig Vedergvægelſe af Viin i ſit Huus), derhos lader Kyhn Syſſelmanden paa ſin deſpotiſke Viis vide, i Anledning af mange da allerede til Rentekammeret indløbne Klager fra Island over Handelen, "at om end Biſkoppen fremſtod, ſom Klager, "var man i Kjøbenhavn ſaa fri og ſaa ligegyldig (er "det ikke ſaa meget ſom deſpotiſk ſindet?) i Handelen, "at hans Klager ikke kunne ſætte nogen Skræk i Aanden." Hvad for en Aand? den deſpotiſke Handels Aand; for ikke at ſige: Handelens Dæmon? Bedre hen faaer jeg Leilighed til at viſe flere Prøver paa Kyhns Cultur og Beſkedenhed i Skrivemaade til de Kong. Embedsmænd, under hvis Opſyn Kongen har ſat hans Handels-Anlæg, endſkiønt hans trykte Ridſkrivt giver overflødige Prøver derpaa. Jeg maa til Slutning af denne Periode om Viin anmærke: at Grunden til Kyhns Frygt for, at Viin i Island kunde anrette ſtørre Ulykke end Brændeviin, ſamt Grunden til hans Uvillie, aabenbare Had, Bagvaſkelſe og Forfølgelſe mod Islands Embedsmænd, ſynes at være en gammel — atra mente repoſta — Tviſtighed, der engang opkom inter pocula mellem Syſſelmand John Helgaſen og ham, en Mand af ligeſaa uforſagt Tænkemaade ſom Udſeende, og, NB., aldeles ikke beſlægtet eller beſvogret med den ſtore Familie Kyhn behager at nævne og forfølge, men en Mand, ſom adſkillige Dommere af denne Familie have ofte tugtet, endog i 2de Sager mellem ham og Kyhn; men til Sagen! — Som ſagt, han og Kyhn kom inter pocula i Uenighed. Begge havde vel ſin fulde Ladning Viin inde og da alt for meget vinum nihil moderabile ſvadet og — furor arma miniſtrat, befandt begges Næver, inden man vidſte et Ord deraf, i Slagtorden, en Stilling,

hvil-

hvilken især Kyhns Næver her i Island meget ofte skulle have yndet. Kort, under den alvorlige Omfavning, skal Syſſelmand Helgaſen endelig have trykket Kyhn ſaa trofaſt til ſig, at i Følge Syſſelmandens egen, for Retterne i Island, og hans Advocats for Høieſte Ret Juſtitsraad Uldals fremførde Forklaring, Kyhn ſkal have maattet igjennem Halſen udloſſe en Deel af den for meget indtagne Ladning Rødviin; hinc illæ lacrymæ: men havde endog en Helgaſen voldelig trykket Kyhn Rodvinen udaf Halſen, har da Islands hele Øvrighed gjort det ſamme, endog de han aldrig har ſeet eller havt det mindſte med at gjøre, og dette er dog Tilfældet ſaavel med mig, ſom de fleſte Embedsmænd her? eller er Helgaſens Synd bleven endnu mere ſmitſom end den gamle Arveſynd og forplantet, ikke blot til hans Deſcendentere, men endog alle ſamtidige og ubeſlægtede og kommende Embedsmænd?

Nidſkriveren mener S. 23-24 at Fremmede ville indføre mere af Overdaadigheds-Vare end de danſke Kjøbmænd; det er vel muеligt; ikke deſtomindre maae jeg frit ud erklære, at hvad han anfører S. 30 om "at "de danſke Kjøbmænd ikke have opfyldt Landet med "Overdaadigheds-Varer eller unyttigt Kram," er uſandfærdigt, naar man ikke bogſtaveligen forſtaaer Udtrykket opfyldt ſaaledes, at mere ikke kunde rummes i Landet, end af deslige Varer var ſammenpakket. De ſom fra Frihandelens Begyndelſe have været her, ville kræve enhvers Erfarenhed og Agtpaagivenhed til Vidne, om ikke i denne Tiid Overdaadighed har meget tiltaget. Mange Bønder, ja, en Mængde Bønderdrenge bære nu Klæde af adſkillige Farver, i Steden for den gamle National-Dragt af fiint Vadmel,

mel, forarbeidet i Island. Bondepiger ere indsvøbte i Silketørklæder til 2 Rd. Stkt., gaae i Stoffes og kostbare Tøjers Klædninger, belagte med prægtige Fløjels Baand, bære Fløjel og Silke, ægte Guld- og Sølv-Snorer; den stærk tiltagende Brug og Consumtion af Kaffee og Sukker vil jeg ikke omtale, da den endnu staaer i ringe Forhold mod andet, og er mindre skadelig end Brændevinens for Fornuftens fri Brug, for Dyd og Moral, for Helbred og Huusholdings-Ballance; thi en Mand, som til Maade drikker noget Kaffe, kan endog conservere alt dette, og drive sin Næring vel, men Drankeren forliser gjerne dette alt tilligemed sine Penge, som især udsues for Brændeviin, en Artikel, som det var uret at sige en Kyhn har ladet sine Handels-Anlæg i Island mangle, men derimod meget ofte, alle gode Nødvendigheds-Varer, af hvilke sjelden har været efter Michelsdag betydeligt, undertiden intet, Forraad, maaskee som oftest, noget af Korn- eller mislige Meelvarer, hvorom jeg siden kommer til nærmere Forklaring, men desto mindre af de allernødvendigste Varer, som: Bankebyg, Jern, Søm, Seglgarn, Hamp, Liner, Salt, Tjære, Steenkul, Tømmer, brugbare Lerreder, Strie, Vadmel; neppe er noget Aar henrundet siden Frihandelen begyndte, en betydelig Mangel paa alt dette ikke har fundet Sted ved de Kyhnske Anlæg paa Sønderlandet, og undertiden ogsaa paa Fødevarer, som ellers i Hensigt til Vægt og Godhed have sjelden kommen oven for Fødevarers ringeste Klasse, i Sammenligning med andre Handelsmænds. Brændeviin derimod, det kjere Brændeviin, har han aldrig ladet mangle. Med 2 Sorter skal han have ladet opvarte Indbyggerne, som begge enten ikke ere grade-

rede

rede paa Kjøbenhavns Toldbod, eller sikkerlig befundne at holde heel forskjellige Grader, og formodentlig ikke begge at qvalificere sig til den samme Godtgjørelse som 6 Graders Brændeviin, med mindre den ene Sort strax expirerer ved Ankomsten til Island. Til Beviis paa Kyhns Patriotisme og bevaagne Omhue for Islands Vel, endog med Opofrelse af egen Interésse, være det mig tilladt her at melde: at Aar 1795 oversendte han naadigst, som Tillæg til det drøje Qvantum hans egne Skibe havde til hans Handeler paa Sønderlandet overbragt samme Aar, henved 37 Tønder Brændeviin med Skipper Koldbye, der strandede med et, Kjøbmand Høwisch tilhørende Fregat-Skib, Holsteensborg kaldet, ved Guldbringe Syssel. Da bemeldte 37 Tønder Brændeviin ikke naaede deres Bestemmelsested, nemlig Kjøbstæden Reykevig, lod den Kyhnske Factor (dog det er sandt, han har ingen i Island) nu da! lod det Kyhnske Interessentskabs Factor John Gudmundsen forsøge at opbyde det bjergede Brændeviin ved offentlig Auction, med den Erklæring, at han med Brændevinen havde bekommet den Ordre fra Principalen Kyhn: 1) ikke at sælge en Draabe deraf for andet end lutter Contanter, 2) ingen Pot ringere end 40 ß., siger og skriver Fyrretyve Skilling, i en Tid da enhver Kiøbmand solgte Potten a 20 til 24 ß., i vidrig Fald skulde det Hele ligge usolgt. Formodentlig har Kyhns Speculation været, at lette en befrygtende Mangel paa Brændeviin i Reykevig ved Udsprang af dette mod Vinterens Tid ankommende Qvantum, allene af christen Kjerlighed, ikkun for denne ringe Priis, og kun for Contanter, da han formodede, at andre Handelsmænd havde udsolgt, og var der endnu Noget hos dem tilbage, da

at sætte Forsøg paa, som en vældig Mand, at bevæge dem til at følge et saa berømmeligt Exempel. Men — til deres Ære være det sagt, at ingen fulgte, men alle beloe og afskyede Umenneskeт, og Brændevinen fandt ikke Lysthavende til 40 ß Potten. Dette kan imidlertid udbrede Lys, deels over Kyhns Tænkemaade og Patriotisme for Island, for hvis Bedste han under Skinhellighedes Maske bilder Publicum ind, at han fornemmelig sørger og taler, deels over hans Angivende til Rentekammeret 1793, at intet Handels-Anlæg paa Sønderlandet videre hører ham til, men kun Vaage og nu Wulff, hvorom mere siden. For i øvrigt at erfare, hvorvidt Landet er fyldt med Kram- og Overdaadigheds-Vare, see man kun hen til de tidlig paa Aaret omstreifende Bønder og deres Udsendinge i Landets mange Districter, belæssede med al Slags Kram og Tobak og Brændeviin, som de søge at realisere. Og hvorfor paagribes disse ikke af Øvrigheden? Ingen angiver dem; Øvrigheden mangler Folk til at paagribe dem, da ingen vil dertil lade sig bruge, og hvor kan Øvrigheden vente at træffe paa ganske Uskyldige, som ikke maae vente Anklage, hvis de lægge Haand paa andre i samme Forfatning, hvilke Nøden kun gjør til Landprangere? og hvilken Nød? den Islands Embedsmænd have sandfærdigen andraget i Handels-Ansøgningen S. 15, og en Amtmand Vibe i sin Erklæring S. 79 redeligen har oplyst, neml. "at de fleste for at komme til Liqvidation med "de Handlende, have maattet nødsages til at tage "imod Brændeviin og andet unødvendigt Kram." Skal Øvrigheden nu paagribe og arrestere alle disse, ville de snart mangle Arresthuse og Tingmænd, og jeg maae reent ud tilstaae, at jeg aldeles ikke kan indsee hvorle-

 des

des det kan stemme overeens med Retfærdighed, at straffe Almuen for at den søger at realisere de Vare, den nødes til at modtage ved Handelen, for ikke sammestedsat bortskjenke egne Varer for intet, eller og føre disse tilbage og lade dem henraadne, endskjønt dette nødvendige Landprang blive stedse skadeligt. Jeg skriver med Flid: Almuen, thi deels er mig ikke bekjendt en eeneste Embedsmand, som strafskyldig i lige Brøde, da disse fleste føre svære Huusholdinger, der udkræve meget fra Handelstederne, og Liqvidation bliver desaarsag lettere for dem end Bonden; ikke heller søger jeg herved at skjule egen Forseelse eller Efterladenhed i at angive og paagribe de Skyldige, thi dette er just ikke min Embeds-Pligt, som Laugmand, og hvad mig selv angaaer, kan jeg med frelst Samvittighed altid aflægge Saligheds-Eed paa, at jeg hverken selv, eller ved andre, har i mine Dage solgt nogen Slags Indførsels-Varer. Ofte har jeg havt den Glæde, at kunne hjelpe nogle Trængende med de vigtigste Nødvendigheder, endog af danske Varer, men enten for intet, eller kun paa Laan for lige meget af samme Sort, og jeg opfordrer endog min arrigste Uven og Efterstræber, endog en Kyhn, til at bevise det Modsatte, hvoraf da vel skjønnes, om den Prangesyge Nidskriveren paalyver S. 183 Jslands-Embedsmænd, er nogensinde bleven min Brøde.

Forbittret iprer Nidskriveren S. 24-25 og S. 241-243 i sit Sprog, mod Handelens Udvidelse til fremmede Nationer, Tyrken incluſ. Skal Jsland stedse plages af saadanne Handelsmænd, som en Kyhn og ligesindede, skjønner jeg ikke rettere, end at det kunde være Jsland ligegyldigt, om det udsues af Christne, eller egentlige Tyrker og Jøder; maaskee, om vi fik

disse,

disse, kunde den ene Tyrk og Jøde forjage den anden, og Afvexlingen gjøre Aaget mindre trykkende. Han undrer sig over, at Island ikke fryder sig ved, at dets Midler og Kræfter udtæres og dunste hellere for evig bort i de danske end fremmede Stater, og jeg indseer ikke Behageligheden og Fortrinet i, heller at ødelægges i Bund og Grund af en Kyhn, en Busch, en Henkel, end af enhver anden i Verden, og skulle ikke Undertryktes Sukke og Raab kunne høres ligesaavel mod disse, som andre Undertrykkere af den, som har lovet at høre hines Raab? Kyhn mener: at veneriske Sygdomme, Børnekopper og Mæslinger indførtes til Island med fremmede Nationer. I den Henseende har Island ingen større Fare at befrygte, end andre danske Stater, hvor alle Nationer komme, og hvad Børnekopper og Mæslinger angaaer, da havde Midskriveren gjort saare vel i, at udbede sig det medicinske Facultæts Betænkning, om det er Statsnyttigt at søge at afværge disse Sygers Indbrud i noget Land, eller om det kunde være tjenligere, at de stedse bleve Omgangs-Syger, hvis Farlighed man, ved tjenlig Forberedelse og Børnekoppers Inoculation, kunde formindske, da den Jagttagelse er ved Erfaring bestyrket, at jo sjeldnere Børnekopper ere i et Land, jo farligere og stærkere blive deres Udbrud. Foruden den Mængde Mennesker Børnekopperne bortrev 1742 og 1763-64, bortrykkede de Aar 1786, efterat 9550 Mennesker vare i de 2 næste strænge Aar forud eller 1784 og 1785, før det meste af Hungers-Nød bortdøde, end da 1500 af de raskeste unge Mennesker, og Aar 1707 hele 18000. Skulle der døe ligesaa mange Mennesker af enlige Folkemængde med Islands, i de Lande, hvor Kopper stedse er Omgangs-Syge

og Inoculation i Brug, i lige Tidsrum? eller snakker Ridskriveren maaskee, som ellers gierne, over sig, om Ting og Materier han ikke forstaaer? Men at Island ikke behøver mere end et Aarhundrede, som Ridskriveren latterligen beretter S. 24, for at gjenvinde den ved Børnekopper tabte Folkemængde, derom bør han ei skamme sig ved at modtage Underviisning af en Dr. Finsen, i hans paa historiske Beviser gjennem Secler grundede Afhandling, om Folketallets Aftagelse 2c. i Island, indført i Literatur-Selskab. Sk. 14 Bind, især dens 34 §., og bedre var det af en Kyhn betænkt, om han havde lejet sig en Tolk til at kunne forstaae noget af denne mærkværdige Afhandling, end anden Hjelp til at gjøre sig selv til en Taabe paa Prent. Videre paaskyder han, at Fremmede vilde begaae Udsvævelser i Island, og fortæller S. 243, ligesom hiin elændige Oplyser og Anmærker S. 33-34, noget Sniksnak, som Exempler derpaa, hvilke han burde documenteret, om de ikke skulle ansees at være hans egen Digt og løs Tant; og var det end sandt, at et Par Matroser havde skaaret nogle Fiskeliner over, skudt et Par Faar, sat sig paa Ryggen af Køer, ja endog udøvet større Voldsomheder, maaske kun engang og kun paa eet Sted i et heelt Seculum; kan det ikke gjøre meget til Islands Undergang, imod det Handels-Aag, som nu udtærer hele Landet, især hvor den Kyhnske Hydra kan overstrække sig.

Til Ordens Vedligeholdelse under en udvidet Frihandel, anfører Ridskriveren, som en gyselig Ulykke, Nødvendigheden af en Militair Indretning i Landet, og Vagtskibe. Uden at indlade mig i det Militaire, vover jeg den Yttring, at Vagtskibe ikke

nere nødvendige her, end i Norge, hvor en Mængde Havne og Districter ere ubefæstede, og hvor Engelændere for 1 Aar siden gjæstede og borttoge nogle Skibe, uden at disse Havne af den Aarsag bleve fremdeles lukkede, eller at Tabet blev uoprettet; men at Oprettelsen af et Landværn i Island, ikke allene er og længe har været en ønskelig Sag, men endog høj nødvendig, som det eneste muelige Middel til den forfaldne Huustugts Gjenoprettelse, Anordningers og Ordens Overholdelse, Bindskibeligheds Fremme og Forsvar mod Vold og Overlast, er min uforgribelige Formening. Blandt handlende Folk i Landet, bliver det og altid let, at udforske Voldsmænds Navne og Stand, og rette Hjem, og udbede sig Regentens Megling, for at erholde Fyldestgjørelse. Som en Mangel ved fremmede Nationers Handel, anfører Kyhn: "at den vilde komme med Foraaret og forsvinde med Efteraaret, og altsaa ikke kunde betrygge Island mod Hungers Nød i en haard Vinter;„ Har nogen hørt galere! Hvo har indbildt Kyhn, at ingen Fremmede vilde etablere her en stadig Handel, og forsyne deres Anlæg med de fleste Nødvendigheder? ja bedre forsyne dem end Kyhn sine, om hvilke man med Sandhed kan sige, at Handelen ved samme kommer om Foraaret og svinder med Efteraaret, thi fra denne Tid har sjelden noget af brugbare mindre af nødvendige Varer, som de her S. 47 opregnede, været ved hans Sønderlandske Anlæg at bekomme, og hvormed skulle disse vel have betrygget Island imod Hungers Nød? maaskee med Brændeviin til 40 ß. Potten? hvor ere de Føde-Magaziner Kyhn har anlagt og hvilken deres Beholding om Efteraaret? Findes der end undertiden lidet af grønt og brunt Meel til Rest i hans

Handelshuse, kan man sikkert lide paa en lige Billighed og Beredvillighed hos en Kyhn, i at afhjelpe, for ikke at sige benytte sig af Folkets Trang i haarde Aar til Fødevarer, som ved Brændevins-Manglens Afhjelpning til 40 ß. Potten, og Salget af enhver, ofte lidet vægtig Tønde slet Meel paa Sønderlandet, halv til heel Rigsdaler dyrere end den almindelig udsælges her, samt en Tønde paa circa 44 Pd. Skonrogen til 4 Rd., a 4 Rd. 32 ß., endog i Aaret 1797, da Kornpriserne ere saa lette overalt i Kongens Riger. Jo! af Føde-Magaziner skulle vore nærværende Handelsmænd i Island rose sig, som meget faa have, endog i Guldbringe Syssel, været i Stand til at overlade en eeneste Tønde Fødevarer om Foraaret inden deres Skibes Ankomst til Landet, men adskillige, om ikke de fleste af Udhavnene, intet have mod Vinterens Komme til Rest af dem, naar ikke regnes en Blanding af Korn- og Orme-Gruus, visse Factorer, (dem jeg her ikke navngiver, inden de, som Kyhn, fremstaaer som personlige Angribere,) have overladet til trængende Brødre, ikkun for 6 til 7 Rd. Tønden. For endvidere at vise Ufornødenheden af fremmede Nationers Handel i Island, anfører Kyhn S. 30: "at da Frihandelen blev aabnet, blev den og fri for Landets "Børn; Kongen tilbød dem strax Handelshuse, Varelager, Skibe og Penge paa Credit, men at de "ikke antoge Kongens Tilbud.„ Vel var Handelen frigiven 1786, i den landsfaderligste Hensigt, for at lette paa Island et tungt monopolisk Aag, men hverken den som forfattede, eller Kongen, som udgav Plac. af 18de Aug. 1786, som Ridskriveren i Noten S. 6 anfører, kunde det den Tid falde ind, at denne Frihed, egentlig given og tiltænkt Island, skulde af

de

de Handlende saa yderligen misbruges og forvandles til en Island udtærende Monopolhandel, med alle dens Byrder og Vederstyggeligheder, men frit ud maae jeg erklære: at hvad Ridskriveren anfører om Islands Børn gjorte Tilbud, er usandfærdigt. Den i det Islandske Sprog mere udførlig udkomne Placat af samme Dato, syntes vel at give Haab om denne Naade, men den udeblev; thi Amtmændene fik Ordre f. A. først af alle at tilbyde de octrojerede Kjøbmænd Handelshuse, Varer, Effecter, Skibe, som Personer, hvis Pensioner derved kunde spares; ingen Islænder blev noget tilbudet; den indfødte Islænder og Kjøbmand i Kongens Tjeneste, Hans Hialtelin, som da handlede paa Stichesholm, søgte og meldte sig betimelig til dette Handelssted, men det blev overladt en anden dansk Kjøbmand; endelig, da ingen kunde formaaes til at antage Stappen og Budenstad og ingen det usle Grindevig, hvor næsten intet er at fortjene, bleve hine Havners Huse og Beholdninger paanødte Kjøbmand Hialtelin, og Grindevig overladt til Kjøbmand Arne Johnsen. Saa usandfærdigt er Ridskriverens Andragende, saavel i disse, som snart alle Poster! Sandt er det dog imidlertid, at nogle faa andre Islændere, som siden have meldet sig til Handel, er gjort Forskud dertil, men uhældigviis have lidtil, naar Kjøbmand Biarne Sivertsen og O. Thorlacius undtages, ikkun meldet sig til saadanne Forskid, Subjecter højst ukyndige, uskikkede og uduelige til Handel, forgjeldede Personer, uden Levebrød eller Udsigt til samme, men behjertede nok til at gjøre Gjeld, for at tære det Laante uden Haab om, at kunne ifbetale samme, eller kunne faa ordentlig Handel etableret. Exemplet have vi i den tossede Bondekarl

Einar Thorolvsen, som maaskee engang er kommen saavidt, at kunne skrive sit Navn, for hvis Forstand, Samvittighed og Krop Gjeldens Last endelig blev for tung, saa at alt dette maatte bukke under i Kjøbenhavn, med saa manges; dette usle Exempel har elkers den nedsdrægtige Oplyser og Anmærker til Handels-Ansøgningen i sit Smørerie S. 7, frydet sig over og valgt til Maalestok for andre Landsmænds Handels-Dygtighed.

Endelig truer Ridskriveren, S. 28 og flere Steder, Island med at rykke op, dersom Handelens nærværende Baand løses, dersom han faaer een eller flere Sidemænd, især af andre Nationer, og en for Island fordeelagtigere Concurrence gjør Ende paa hans Udsuelser, og beder hans Handels-Plagers Enevælde god Nat. Hvilken gyselig Omstændighed, og uopretteligt Tab for Island! Ridskriveren har allerede i sin Skrivelse til Rentekammeret af 26de Martii 1793, herhos under Litr. R n n., som han tilligemed en anden af 18de Junii s. A. har ladet en Copie circulere blandt Øvrigheden i Island, enten for at udbrede Rentekammerets Hæder ogsaa her, og det forstaaer sig, eller og bronte af sin List mod samme, selv behaget meest upartisk i samme, at inddrage en af ham selv afholdt Vurderings-Forretning over NB. sig selv, hvorunder maae forstaaes hans paaberaabte patiotiske og især polerede Tænkemaade, som for Ex. den der fremlyser af hans trykte Nodværge S. 172, 174, 278-79, at forskaffe sin Handel, med knyttede Næver, maaskee tilligemed Krudt og Blye og Staal, alt det Despotismens uindskrænkede Enevælde, han saa aabenlyst higer efter, men som Beviis paa hans Patriotisme og egen Velfærds Hazard, kan tiene.

hans Redelighed, at ofre sin Næse i Pot Brændeviin kun for 40 ß., og endnu i Aaret 1797 circa 40 Pd. Skourogen ikkun for a 4 Rd. 32 ß. Men igjen til Burderingen af denne for Island dyrebare Mand. Af Bilaget N n n sammenholdt med andre Litr. O o o og P p p, vil man erfare, at efter Kyhns egen Angivelse, ere hans Medhandlende og den brave Stiftamtmand Thodal alle hans Efterstræbere (for ikke at udvide denne Ære til Rentekammeret og Realisations-Kommissionen, som fandt Kyhns Handel mistænkelig og befalede ham at nedlægge den af ham i Island anlagte utilladelige Handel) alle disse tilsammen, være sig med eller uden Rentekammer og Realisations-Kommission, ville ikke (saa vurderer han selv med yderst anstrænget Beskedenhed) for tiende Delen kunne oprette Island Kyhns Savn.

Qvid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
Parturiunt Montes nascetur ridiculus mus.

Men — dersom nogle Tusinde redelige Mænd i Island, som Nødvendighed eller og List har beklageligen forledet til practisk Kundskab og Erfarenhed om den Kyhnske Handel, maatte tillades en liden Omvurdering, frygter jeg for, at samme ville derhen falde ud: At Island ikke blot uden Betænkning bortbyttede med megen Taksigelse hundrede Kyhner, med alt ved dem hængende, forhverbet ved Islands Marv, være sig Huse, Skibe, Varer, Penge, Karosser, Diabler, Phaetoner og portugisiske Vine, for ikkun een, Islands uforglemmelige Velgjører Thodal; ja, for at blive en Kyhns Handel qvit, udstod Island endnu nogen Tid mere taalmodig 10 andre Enehandleres Aag, og den Dag Handelens Dæmon fuldkommen udryddes af dets Grændser, bør det celebrere som en mærk-

værdig Frelses og Handels-Frihedens Gjenfødelses-Dag, værdig til at udmærkes i dets Aarbøger.

Snurrig nok er den Lærdom Nidskriveren fremsætter S. 19, at Islændere selv kunne med egne Skibe hente og affende Varer hvorhen og hvorfra de ville, samt udenfor de danske Stater, naar de kun associere sig med et dansk eller norsk Handelshuus. Lyksaligheden af en saadan Association, i Synderlighed med en Kyhn, har jeg ovenfor S. 34 berørt, og end ydermere henviist til en Henkels Beskrivelse over samme i hans Svar S. 10-13 grundet paa en for ham beklagelig Erfaring; men paa samme Grund kan Kyhn under nærværende Forfatning skrive en saadan Recept for det fattige Islandske Folk, som mangler Penge, Skibe, Handelshuse, m. v. til at kunne begynde egen activ Handel og nu aarligen udtæres af nærværende Handels-Aag, som sen Enehandler kan endog i Nødens Tid anvise en Trængende, at kjøbe hvor han kan, de Nødvendigheder han forud veed at han ikke kan bekomme hos andre, saasnart denne jamrer sig ved at give saa meget for disse, som følesløs Ubillighed kunde fordre.

Jeg har saaledes kortelig gjendrevet alle de falske Grunde Nidskriveren har vidst at fremsætte mod den Islandske Handels-Friheds Udvidelse til fremmede Nationer, paa den ene nær, at ved en almindelig Frihandel kunde maaskee flere Skibe indfinde sig i Island, end i mislige Aar altid kunne faae fuld Retour-Ladning her. Jeg tilstaaer vel Muligheden deraf, men samme kan endog nu indtræffe i haarde Aar for vore Enehandlere, og Følgerne blev maaskee, at nogle for en Tid kunde trække sig tilbage til gladere Udsigter aabnedes paa ny, og imidlertid hæftede deres Han-

dels-Speculationer paa fordeelagtigere Gjenstande; en Omstændighed, som allevegne i Verden kunde mø-de, hvor Communication er saa sjelden og vanskelig, som imellem Island og andre Lande, og et Tilfælde, som ene tilskyndede Adskillige af dem, som ved Fri-handelens Begyndelse kom til Island, da Fiskeriet mislingede i nogle Aar, og haarde Vintere styrtede en Mængde Indbyggere paa Knæerne, at gribe den for-deelagtige Lejlighed, som med høje Fragter, og en over største Delen af Europa almindelig Krig, aabne-des Handelsmænd og Skibsejere; en Omstændighed Henkel var uredelig nok til at fortie, da han i sit Smø-rerie søgte at vælte Skylden paa Islands Handels Ufordeelagtighed, ligesom Kyhn S. 75 i den saa kaldte Nodværge at paalyve Øvrigheden samme, hvor striden-de mod Fornuft og Sandhed enhver retsindig endog vil finde, at en Øvrighed søgte at fordrive brave Han-delsmænd, af hvilke den ønskede Landet et meer end dobbelt Antal, og hvor skamfuld end Bagvaskeren maa staae for Publicum, formedelst en saa løgnagtig Angivelse, den ingen hjemfløttet ærlig Handelsmand vil med ham istemme, mindre kunne bevilsliggjøre.

Men — lad end flere Skibe i det første Aar ef-ter Frihandelens Udvidelse komme til nogle Havne i Island, end strax kunde faae fuld Ladning; de over-flødiges Antal ville snart ved erholdet locale Kundskab blive forholdsmæssigt, og de undværligste for Island, de nemlig, som førte den ubilligste Handel og med de sletteste og unødvendige Varer, ikke komme igjen, men de øvrige snart vinde Indbyggernes Tillid, etablere stadig Handel, ja, opmuntre og understøtte Indbyg-gernes Fliid, til Frembringelse af flere Vare-Produc-ter, og Forædlingen af deres raae Varer. Handels-

Artik-

Artikler ville da i en hast mangfolddiggjøres, flere Skibsladninger herfra udskibes, og nedtrykt Vindskibelighed oplives paa ny. Da var der Haab om, at Islands Almue ikke behøvede at levere raa Uld til Handelen, som nu, da intet bliver tilbage for den at forarbeide i den lange sørgelige Vinter, eller dog ikke faae 14 ß. ringere for 10 Pd. forarbeidet, end 10 Pd. raae Uld, som et troeværdigt Vidne *) for længst har offentlig anmeldt, men derimod vente meer end 48 ß. for en god Trøje, eller 6 ß. for et Par Pulshoser, 13 a 16 ß. for et Par bedste dobbeltbaands Strømper, 3 ß. for Parret af 2 Tomme Vanter, 12 ß. for 1 Pd. Haspegarn, og 18 ß. for 1 Al. fint og godt Vadmel, 2 Al. bredt; ja, mere end 2 ß. for Pundet af Bedekjød, men 1 Tønde Meel for ringere end $17\frac{1}{2}$ Lpd. Bedekjød, eller 72 Pd. Fustage Tælle, eller og 96 Par Pulshoser, efter den Kyhnske Handelsnaade i Island, see Bilag. Litr. Q., og endelig 1 Synaal under 1 ß., Litr. J., ikke at nævne Tommersortene noget ringere end hos en Henkel, som i Følge Litr. P. p. gunstigst overlader Bjelker af det almindelig 16 til 18 Allinger, som Kjøbmænd i Guldbringe Syssel sælge for 10 Mk. a 2 Rd., ikkun for 7 Rd., mindre Bjelker for 5 Rd., ringere for 4 Rd., og dem som før gjeldte for 27 ß Stk. for 2 Rd., samt et Valbord for 1 Rd. Vi skulle da og see Slagterier anlagte rundt om Landet, og Faareavlen med dobbelt Fliid drives, hvor nu Faar og Lam slagtes kun hjemme, og, saa længe Handelen giver saa slette Opmuntringer, som ovenmeldt, ikke lægges flere til.

Men

*) Dr. Hans Finsen i Afhandling om Folketallets Aftagelse ved Uaar og Hunger, indført i Islands Lit. Selsk. Skr. 14 B, S. 169 Not 271.

Men — endskjønt fremmede Nationers Handel paa Island, synes efter de nærværende Omstændigheder at kunne blive et af de hastigst virkende Midler til Forandringen af nærværende afmægtige og undertrykkende Handel til en for Island mere haabefuld, til Kjøbstæders Opkomst og til Industriens Befordring, samt Vare-Forædling, hvortil Amtmændene Thorarensen og Vibe i deres Erklæringer over Handels-Ansøgningen S. 63-65 og 75 have fæstet Lid, er jeg dog, for min Deel, ligesaa tilbøjelig at ønske, at andre ligesaa haabefulde Midler maatte kunne udfindes, til at bringe den Islandske Handel i saadan varig Form, som saa vel omgjerdede og befordrede Islands Held og Frihed for Fremtiden, som de Handlendes selv, og jeg dølger ikke, at Landets egen active og virksomme Deeltagelse i Handelen, bliver, efter mine Tanker, det vigtigste Hovedmiddel, thi unægteligt bliver det stedse, at saa længe ikke Andre handle paa Island, end de, som enten ikke ere her eller ikke tænke paa at ende her deres Dage, bliver ved dem intet arbeidet til Islands Opkomst, da Hovedsagen for dem stedse bliver, at samle sig Rigdomme ved Handel her, som trækkes 300 Mile bort, ud af Landet, forbliver ikke i Landet, men kunde kun forsikkre dem og Arvinger gode Dage i andre Lande, hvor de tænke og attraae at forblive, og saasnart de enten blive mætte af Islands Handel, eller haarde Tider indtræffe, forsvinde de, som Taage for Blæsten. De tomme Handels-Etablissemens, rettere Huse, staaer da enten ubrugte eller og overlades til en, under saadanne Omstændigheder ofte ligesaa forlegen som afmægtig Avanturier, de bedste Havne besejles, nogle aldeles ikke, nødvendige Varer mangle da her, Næringer og Industrier

daa-

daaner hen, Uaar og Hunger bortriver Mennesker, som Historien bevidner saa ofte at være skeet, endog under en stadig, ja, Kongens Handel paa Island, som nu sidst 1784-85 (see S. 51 ovenfor) 9550 Mennesker. Disse sørgelige Udsigter giver nærværende, for Island ganske passive og undertrykkende Handels-Form, som ikke tilbringer Island Midler, som med Gevinsten trække ud af samme og til andre Lande i 300 Miles Afstand, hvor de aldeles ikke komme Island til Gavn, som for Ex. hvad Nytte og Trøst for Island i trængende Omstændigheder) om det end fik at høre, at hine portugisiske Vine fra Island, og Islands Handel havde saaledes sat Been under en Kyhn, at han i Kjøbenhavn kunde boe som en Greve, og dertil gjøre stærk Vind, prale med en prægtig Gaard, der stod fuld af alle Slags Vogne og Overdaadigheds-Eqvipager, og efterat han var bleven for vældig og fornem til Brugen af egne Been, lod sig hver Aften skifteviis slæbe frem til Comoedien i Chaiser, Carosser, Diabler og Phaetons, eller til Klubberne, for at besøge Champagneren, og spille det, med Forstandens Kræfter saa mildeligen handlende yperlige Gnavspil, ikkun til 6 Rd. Potten, samt bagvaske Island og dets Øvrighed? fik Island derimod mange af saadanne Handlende, som vilde bygge og boe, leve og døe her, samle til Island for sig og Arvinger, som efter dem ville drive samme Næring, Fordelen af Handelen, ville Velstand snart tiltage i Island, og deres Kjerlighed til samme gjøre dem omhyggelige i at forsyne Landet med tjenlige og gode Varer; de vidste altid at beregne dets sande Fornødenhed og lempe sig efter samme, om andre tilligemed Speculantere forsvandt, ville disse dog blive; de ville lade sig være

anlig-

anliggende at befordre Industrien og mangfoldiggjøre Landets Handels-Artikler; de kunde siedse vente at bestaae ved deres Handel her, naar ikke mangfoldige Ulykkes-Tilfælde mødte samme, og ved dem, som forsynede Landet med de meest fornødne Varer, samt ved en høinødvendig forbedret borgerlig Indretning her, vilde Island mere uforfærdet end nu, kunne see nogle stærke Uaar imøde, thi sandt, evig sandt er det, som den lærde Forfatter af Philosophische Schilderung der gegenwärtigen Verfassung von Island i Fortalens 4 S. anfører: "Insonderheit wird "es erhellen, das die 1783-1784 entstandene Hun- "gersnoth mit allen ihren traurigen Folgen, in die- "sem, von der Natur so reichlich mit Eßwaaren ver- "sehenen Lande, einzig und allein eine Folge verkehr- "ter bürgerlicher Einrichtungen sey.„ Tabet af en Kyhn og ligesindede blev da ikke stort, thi altid ville Endeel brave danske Handelsmænd blive tilbage og nogle Speculantere indfinde sig, og med Landets fremblom- strende Active-Handel vilde dobbelt Lyst og Fyrighed og Velstand og Mod blomstre her paa deres gamle Sæde høit oppe i Nord. Men latterligt er det, naar Kyhn, S. 205 i den berygtede Nodværge, søger at bin- de Publicum paa Ærmet, at Islands Indbyggeres nuværende Handel er fuldkommen activ og ikke mere passiv, skjønt disse, efter hvad Handels-Ansøgningen med tilhørende Erklæringer oplyser, ikke engang kun- ne raade for deres egne Varers Priis, og en umen- neskelig Kyhn udskriger Øvrigheden for Vold og Un- dertrykkelser, som i Mule- og Øefjords Sysseler søgte i denne Henseende at haandthæve Almuens første Men- neske-Rettighed, Friheden, for at denne, tilligemed Indbyggernes Midler ikke skulle blive et Rov for en

Kyhns

Kyhns og Consorters Handels-Tyannie, skjønt Island, efter Handels-Ansøgningens S. 25, ejer saare faa Handels-Anlæg og Skibe, naar alle, fraværende Hoved-Rhederes fraregnes, vil han at Islands hele Handel skal hedde activ, de er at sige, saa activ, som Mennesket Kyhn dog under Island.

Hvorledes Island bedst kunde forhjelpes til egen activ Handel, er en Materie værdig til at gjennemtænkes og afhandles og prøftes af meer end een Skribent og Patriot. Min Plan for dette Forsvars-Skrift tillader mig ikke denne Gang at udvikle mine Tanker over samme, men anmærke bør jeg dog de Raad hine usle Smørere Busch, Henkel og Kyhn i deres Blade have fremsat. Busch, om Rygtet har udlagt den rette Fader til Oplysninger og Anmærkninger til Islands Handels-Ansøgning, har randsaget Islands Øvrigheds Penge-Gjemmer, ligesom Kyhn sammes Koestalde, og finder i samme smukke Grunker, dem han vil at Øvrigheden, som Actie-Ejere eller Interessentere en gros indsætter i Handel, eller og overlader deres Sønner, som den just skal forflytte fra Skoler og Academier til Kramboden; Henkel vil at Øvrigheden giver Slip paa publique Embeder og indgaaer i Kjøbmands-Lauget med ham og Consorter, ja, var der ikke en Henkel, en Busch, en Kyhn og ligesindede i Lauget, kunne dette være hæderligt og godt nok. Kyhn vil, at Øvrigheden ikke bør handle, men dog lære Frihandelens Rettigheder, hvortil han naadigst bestemmer en Tid af 10 Aar, som den korteste Tid, han maae ansee tilstrækkelig for Islandske Embedsmænds Tunguemhed i Forhold til hans opvakte Hoved, som efter 3 Ugers

Reise

Reise en eneste Gang til Leipziger Messe, faudt sig i Besiddelse af alle muelige Handels- og statistiske Kundskaber, i Stand til retfærdigen at bedømme ukjendte og useete Embedsmænds Naturgaver og Studia, Islands National-Oplysning og Bøger, samt bevaagentligst at overskjælde Folk og Øvrighed, og ved opdigtede Bagvaskelser søge at slutte en heel Nation endnu fastere i sin og Consorters Lænker; hans Navn vil derfor og kunde trodse hver lignende Niddings Udødelighed.

Dog jeg er allerede bleven for vidtløftig i mit Svar, angaaende fremmede Nationers Handel paa Island. Den anden, Side 33 ovenfor anmeldte, Post om forbuden Handel i fleere Kjøbsted-Distrikter kan jeg nu og gjemme indtil min Proces med Kjøbmand Bulff giver mig Anledning til siden at omtale samme; hvor vanskeligt det end er, at samle under eet de Hovedposter, som Kyhn i sit Nidskrivt finder Behag Orden og Kløgt i at omtygge hundrede Gange.

Jeg vil nu kortelig berøre det lidet Svarværdige, paa de næste 30 Sider hos Kyhn, fra S. 31 — 61, hvor jeg, efter at have arbejdet mig igjennem et taabeligt Vaas og Ordgyderie, Uforstand og Plumpheder, blottede for alle Fornuftslutninger, end sige Beviis, faaer en vid Mark for en Afhandling om Maal og Vægt.

S. 32. melder han, at Islands ansøgende Øvrighed ikke kan bedømme de islandske Kjøbmænds Handels-Indsigter, og i næste Linier samt S. 31 har han opkastet sig selv til Dommer over Øvrighedens Kundskaber og Handels-Indsigter. Hvad der nu kan give Kyhn Fortrinet i Kundskaber og Ufejlbar-

 hed

hed i Domme frem for heele Islands oplyste Mænd vil vanskeligen kunne udfindes. Han mener dernæst S. 33: „at enhver dansk Kjøbmands Fordeel maae bestemme ham til at overføre til Island, de for samme nyttigste og for Indbyggerne tjenligste Varer, samt at der handles med fuldmyndige Mænd." Ædlere Grund tilstaaer han redeligen ikke at have til sin Handelsmaade, hvor skinhellig han end altid stiller sig an. Ja visselig bliver Brændeviin til 40 ß. Potten, item Kaffe, Rom, fransk Brændevin, Lakmos solgt for Indigo, Dukketøjer, Silke-Tørklæder og Tøjer, og frem for alt grønt og brunt Meel og Banke-Byg og Fødevare der vrimle af Orme, de for Island nyttigste og for Indbyggerne tjenligste Varer, især hvor en Eenehandler af en Kyhns Patriotisme har sit Skildt opslaaet! Visselig handles der til Islands Oprejsning og Held, hvor ubunden Lyst til Fordeel og Egennytte eene styrer en Kyhns, ligesom en Henkels*), Handel paa Island! Visselig kan en snu Handelsmand efter opgjort Regning med eenfoldige og af hans Brændeviin ofte beruséde Bønderfolk, der hverken kunne læse skrive eller regne, og som desuden efter Kyhns Methode kun sjelden bebyrdes med Contrabøger eller Afregninger, med en Kyhnsk Samvittighed glæde sig over sin Handels Lovmæssighed, og at han har handlet med fuldmyndige Mænd!

S. 34. ærgrer Kyhn sig over, at Handels-Ansøgningen ikke allevegne nævner hans Faktorer i Island (dog jeg glemmer stedse, at her ingen ere); alt-

*) See hans Svar S. 9.

altsaa: at Faktorer i Island ikke altid nævnes Velædle og Høiforneumme Kjøbmænd, men S. 6. ligefrem: Kjøbmandskarle. Men tør jeg vel spørge, om det ikke ved Kjøbmandslauget hedder, at en Dreng bliver Karl, naar hans Lære-Aar ere ude? og om en saadan Karl, der foreftaaer en Kjøbmands Handel som Fuldmægtig og bør svare sin Principal Regning for alt hvad han handler med, hvoraf han intet ejer, nogensinde kan kaldes Kjøbmand? At nu denne Fuldmægtig, Faktor, eller hvad Caracter end en Kyhn byder at nævne ham med, tiltager sig den Despotisme, ikke blot at bestemme egne eller Principalens Varers Priis, men og Indbyggernes, og nogle alt for ofte under en trodsig og haard Tiltale at berøve dem den samme Frihed, i Henseende til de islandske Varepriſers Bestemmelse, som han paastaaer og udøver i Henſigt til de danske Varer, men betrygget ved sit Enehandels Aag paa Stedet, Transporternes Vanskelighed, store Distantser, og Indbyggernes Mangel paa anden og bedre Tilflugt, saa ofte benytter sig af den Nødvendighed, der lænkebinder mangen Trængende til hans Handel, det er noget andet end det Naade-Sprog, og det Digt Kyhn har S. 35 — 36 moeret sig med, at sammensætte og lægge i deres Munde. Men skiønt hine Magt-Sprog ere beklageligen meget hyppige, var det dog uret at paastaae, at man aldrig hørte andet af Nogen; thi til mange Faktorers og Kjøbmænds Roes, kan jeg af Erfaring bevidne: at nogle stedse og andre som ofteſt begegne enhver anstændigen og vel, og ved indfaldende Disputer, anvende beskedne Demonstrationer, uligt hine, der skee ved de knyttede Næver, hvilke en Kyhn skal især have yndet i det Tidsrum,

 ve-

vederstyggelig Ihukommelse! han selv førte Enehandelens Svøbe i Island, og uligt det Sprog og de Udtrykke Kyhn vælger til Øvrigheden overalt i sit Midskrivt, skiønt Øvrigheden især burde anstændigen, men ikke tølperagtig begegnes, saavel af Kyhn som enhver Handelsmand og Faktor. At der ellers tvertimod Kyhns Meening: S. 37 — 38 ikke behøves store Midler og Frihed for Gield til at bruge Magtsprog, og paanøde Indbyggerne Unødvendigheds-Kram, saaledes som i Handels-Ansøgn, S. 6, samt af Amtmændene Thorarensen og Vibe S. 46 — 48 og S. 79 er andraget, men kun en Kyhnsk Grovhed og den samme Pengemangel, som har især stedse fulgt de Kyhnske Anlæg i Island, hvor Regninger ofte er liqviderede paa den i Handels-Ansøgningen S. 6 beskrevne Maade, og hvoraf den naturlige Følge maa blive et tungt Slaverie for de Indbyggere, som saaledes berøves deres Vareprodukter, haaber jeg enhver, og endog en Kyhn kan let, om han ellers vil, begribe. Angivelserne derom, offentlig fremsatte af saa mange eedsvorne Embedsmænd, blive vist nok urokkede ved en Kyhns mod Grunde og sund Fornuft stridende Spotten.

Ikke bør jeg ved denne Leilighed lade uanmærket Midskriverens fine Sprogkundskab, som i andre Materier han opkaster sig til at bedømme og bespotte, skiønt denne Spotten stedse maa falde tilbage paa ham selv, og vidne om Mandens Indsigter, Hensigt og smukke Hjerte. S. 37. underretter han da Publikum om, at man i det danske Sprog, som: man siger, man troer, man vil, betyder vigtig og mægtig Mand, til Skam for Oldingen Baden, som enten ikke har forstaaet ret Partiklen man, eller og

for-

fordulgt dens rette Bemærkelse, i hans danske Sproglære, og sammes Udgave af 1792 S. 230. Nu have vi da en Kyhn at takke for Underviisningen om, at f. Ex den Talemaade: man gjør sig til en Nar, herefter betyder: en vigtig og mægtig Mand gjør sig til en Nar. Kyhn er en vigtig og mægtig Mand, altsaa er det muligt, at Kyhn o. s. v. S. 39 bekjender han, at han ikke forstaaer Ordet: Blendeværk, hvilket han altsaa selv uden Forstand har henslængt paa S. 62; erklærer Adjectivet: drabelige for en Trykfeil af samme Aarsag, og S. 218 kan ikke faae Participiet trykkende i sit opvakte Hoved. Da Nidskriveren brouter af, at være et Stykke af en Jurist, rettere maaskee Rabulist, og især maa kjende de nyere islandske Handels-Love, vil jeg kun henviise ham til et Par af de utallige Exempler, hvorledes Participia ofte misbruges i lignende Tilfælde, for at bemerke noget som skal skee, eller et Futurum, som her trykkende. I N. L. 5—2—82 staaer: "End ventende Arv maae ingen enten sælge eller pantsætte." I Plakaten af 18. August 1786 §. 24. lover Kongen: een med første udgivende udførlig Anordning. Men da Nidskriveren ikke forstaaer sit eget Modersmaal, og dog drister sig til frekt at dadle Ansøgningens Sprog og kraftfulde Udtrykke, som berømte danske Lærde dømte udmærket skiønt*); men en Kyhn Deklamationer, som især svie til hans Samvittighed, saa fortryde han ikke paa, at jeg troer, han uden Skam kunde gaae i Skole hos Baden, for af ham at lære, at saavel Adjectivet: drabelig, som Substantivet

 saa-

*) See Iris og Hebe for Febr. 1797.

deværk ere gode danske Ord, samt at hans øvrige Sprogrettelser ere ligesaa ugrundede, som overflødige.

Fra S. 38 til 47 finder jeg alt det tomme, det flaue, det uartige, det usammenhængende, og intet betydende Vaas, Ridskriveren har sammesteds smurt op, intet Svar værdigt, da ingen, som med Agtsomhed læser den islandske Handels-Ansøgning i sin rette Sammenhæng, vil finde nogen Modsigelse i samme, eller noget, der savner Orden, Grundighed og Beviis. Vel melder Kyhn S. 46. at han har beviist Usandfærdigheden af det Handels-Ansøgningen melder om endeel paa Island handlende Kjøbmænds Borg og Afmægtighed til virksom Handel, og islandske Varers ufornøjelige Afsætning formedelst denne Afmagt, samt den vigtigste islandske Handels Indskrænkning til Kyhn, og endelig de paa en mere fri og udvidet Handel til fremmede Steder lagte Baand: men Skade, at ingen af disse alligerede Beviser existerer i hans hele Bog, Skade at en, til sit Uheld, erfaren Medhandlende paa Island, nemlig Kjøbmand Henkel, har offentlig fremstaaet og selv erkjendt i sit ellers berygtede Svar S. 10-14 Sandheden af disse Handels-Ansøgningers Poster i et og alt, ligesom Oplyseren (Busch) S 36.! og Skade at de offentlige trykte islandske Laugtings-Akter, ere fulde af Fortegnelser over endeel paa Island handlende Kjøbmænds uaflyste Obligationer for betydelige Summer.

I Anledning af Handels-Ansøgningens S. 8., udlader Ridskriveren sig S. 48-50 ligesaa grundigen og beskedentlig, som ellers overalt. Han nægter ikke, men næsten tilstaaer hvad Ansøgningen beretter om Kjøbmændenes hemmelige Fordrag, angaaende

Eens

Censformigheden i Varepriser paa Island; han erklærer, at et saadant Fordrag er ham usigelig kjært, er i 10 Aar yndet af ham, er gavnligt og fornødent og brugeligt flere Steder. Om Billigheden og Lovligheden i hvad der er gavnligt og fornødent bør altsaa ej tvivles. Han beklager, at Island er saa vidtløftigt, at Sammenkomster ere umuelige til den Ende, hvorfor Fordraget maa der oprettes ved skriftlig Correspondence, og nu faaer han Lejlighed til at fremføre Anke over Amtmand Thorarensen, som, sin Pligt og Embeds-Eed tro, holder sig det islandske Post-Reglement stricte efterretteligt, og udstyrer Posterne ikkun til de allernaadigst bestemte Tider: nemlig almindeligen kun 2 Gange aarlig. Maaske er det hemmelige Fordrag, bestemt til Omvandren f. Ex. til Østfiordene, indkommet til Poststationen ved Amtet, strax efter Postens Afreise, jeg sætter i December; imellem Nordlandet og Østfiordene, en besværlig og farlig Vej over vidtløftige Ørkener og store Floder, falder næsten aldrig anden Lejlighed end med Posterne. Det hemmelige Fordrag, som ingen Uvedkommende, naar maaskee undtages en alvidende Kyhn, kunde lugte iblandt de indleverede Breve, maa og bør blive liggende til næste Post i Julii Maaned. Som sagt, gives næsten aldrig Lejlighed før, og om der end gaves, kan ingen redelig Poststyrer af Posthuset udtage indleverede Breve, for at affendes med usikkre Lejligheder, et lidet Stykke paa Vejen, og nu beskylder en Kyhn Amtmanden for at have opholdt det vigtige Fordrag og andre Breve; ikke affendt dem strax ved Postillioner og Courerer over de 30 til 50 Mile, maaske i højeste Vinterdage; samt er forvoven og ublue nok til at formode at en saa ærekjær og

 ret-

retskaffen, høj Embedsmand fornedrer sit Kald og Karakter ved at inqvirere om og udspeyde Brevpakkers Indhold. Hvor yderlig contrasterende med en Amtmand Thorarensens bekjendte Ædelmodighed og Retskaffenhed! Hvor skammelig Digt og nedrig Bagvaskelse og udspyet Gift mod en af Landets agtværdigste og ypperste Mænd, mod en Ober-Øvrigheds-Person, og selv Kyhns, der handler i Amtet, Øvrighed! End videre udstrækker han denne Beskyldning til flere, maaskee alle Posther rer, som han i Plurali saaledes nævner. Vel angaaer denne nidske Bagvaskelse ingenlunde mig, da jeg ingen Postmester er, men ikke desmindre krænker den Islands uskyldige Øvrigheds gode Navn og Rygte, til hvis Forsvar jeg skriver, hvorfor denne skammelige Bagvaskelse indtil den lovligen bevises af Kyhn, erklæres at fortjene Lovens alvorlige Revselse i Overeenstemmelse med N. L. 6—21—7.

Men selv afgiver Nidskriveren det fuldkomneste Bevis paa den Undertrykkelse og det Handels-Slaverie, hvorover Handels-Ansøgningen klager, isteden for at giendrive samme, fra S. 48-55, naar han finder paa Kjøbmændenes Side det omtalte hemmelige Fordrag om Vare-Priser her i Landet billigt, kiært, ønskeligt, nyttigt og fornødent, men paa den anden Side ikke allene vil betage Indbyggerne i Island og Øvrigheden, hvad enten man betragter samme som private Personer, eller Almuens Beskyttere mod Vold og Undertrykkelse ved Lovens Haandhævelse, og sit Fædrenelands Velyndere, al Ret til det samme paa deres Side. Naar den duelige, brave og aarvaagne Sysselmand Gudmund Petersen og den retskafne Islands Ven, Amtmand Thorarensen, af

ham

ham udskriges saa ofte fra Side 247 — 285 for Despotisme, Vold og Undertrykkelser, allene af den Aarsag, at de ikke vare ganske følesløse ved Almuens Weeklager, dens Udsuelser ved Handel, men understøttede dem til at nyde Jævnet, og ikke tabte af Sigte Kongebuddene af 8de April 1782 og 19de April 1785 §. 3, hvoraf det første tilkiendegiver „Kongens retfærdige Mishag over den Islandske Almues uforsynlige Salg til Handelen af Landets fornødne Madvarer, og befaler Øvrigheden og Embedsmændene i Landet ej allene paa bedste Maade at foreholde den meenige Mand saadan Uforsigtigheds skadelige Følger, men og paa det alvorligste paasee, at derpaa i Fremtiden maatte vorde raadet Bod," men det sidste samme Aar som Handelen paa Island blev frigiven erklærer: „at Kongen med særdeles Velbehag vil ansee, at Indbyggerne i Island, med Flid og god Omgang stræbe at benytte sig paa bedste Maade de Levnetsmidler, som Landet giver, og igien finder paa deres Forfædres Levemaade, hvorved de kunde undvære udenlandske Fødevarer."

Disse uforlignelige, disse menneskekiærlige, disse visdomsfulde, og for Island under enhver Handelsforfatning og til alle Tider opbyggelige Kongebud, vil Umennesket forklare ved Frihandelen at være ophævede, ligesom det, der 1782 og 1786 ved Frihandelens Begyndelse fortjente kongelig Mishag og Velbehag, nu blev anderledes at ansee, ligesom Island nu ikke længere maatte høste disse vise Buds velsignede Frugter, ligesom Kongen nu kunde med Velbehag ansee, at Island, blottet for alle Føde-Magaziner, og al Tilflugt i paakommende Nød inden egne Grændser, overlod til Handelen dets bedste og

meste Fødevarer, maaskee tildeels mod unyttigt Kram og skadelige Overdaadigheds-Varer, Kyhns berygtede Brændeviin til 40 ß. Potten iberegnet, for at strænge Uaar og Hungeren kunde her igien desto lettere bortrive Mennesker tusendeviis, ligesom Lovgiveren nu under Frihandelen fandt Mishag i, at Island benyttede egne Fødevarer, saa meget muueligt for at undvære fremmede, ja slette fremmede, undertiden grønne, bruune og med Orme opfyldte Korn og Fødevarer, for hvilket han ved dens Aabnelse 1786 højtideligen tilkjendte sit udmærkede Velbehag for den kommende Tid, ja, ligesom Kongens Ønske nu var, at Indbyggerne til en Kyhns, en Buschs, en Henkels Udsuelser og Handels-Nærighed, skulde uforsynligen opofre de Levnetsmidler og Varer, hvorpaa Indbyggernes Haab og Liv i Fremtiden kunde bygges, og som han ansaae med Mishag, saalænge Handelen var kongelig, fremdeeles forbød og overdrog Landets Øvrighed og Embedsmænd Opsynet med Overholdelsen af disse landsfaderlige Bud. Naar da Islands Øvrighed og Embedsmænd, indsatte af Kongen til Meenigmands Forsvar og Vejledere i deres Handel ved ovenmeldte og fleere Kongebud, med tilbørlig Nidkiærhed stræbe at findes deres Konge og Fædreneland, og deres Embeds-Eed og Pligt tro, stræbe at efterkomme Landsfaderens Befalinger, og afvende en deres Fæderneland og Brødre truende Nød og Udarmelse, uden at kunne være rolige Tilskuere af f. Ex. den Kyhnske Handels-Hydras kostbare Mættelse med det islandske Folks Undergang, udskriger Kyhn denne Øvrighed, og disse Embedsmænd offentlig for Regjeringen og Folket, som Voldsmænd og Undertrykkere; en Uforskammen-

hed

hed, hvortil man længe vil søge Magen, og et Bevis paa det Handels-Slaverie og de Udsuelser ved samme, som Landet sukker under, men som en Kyhn desuagtet søger at befæste, hævde, forplante og udbrede i Island, indtil Umenneskelighed.

Politiet tilkommer i ethvert Land Opsigten med Fødevarernes Beskaffenhed. Det kan ligesaa lidet være Landsherren som Undersaatterne ligegyldigt, om disse forsynes med gode, sunde og handelsdygtige, eller med usunde, beskadigede, slette Fødevarer, hvilke de under Enehandelens Aag nødes at kjøbe til Livets Ophold, da ingen anden Tilflugt kan haves, som gode, endog med overdreven Priis, som f. Ex. grønt og bruunt Meel til 5 a 6 Rdlr. Tønden, og Bankebyg i ligefarvede faste Klumper til 7 a 8 Rdlr., samt en Blanding af bedærvet Rug, Orme og Gruus indtil 7 Rdlr. Tønden, ja nødes til, tillige med usunde og skadelige Fødevarer, at tilkjøbe sig Sygdomme og Døden i dyre Domme. Det er af denne Aarsag, at Bragere forordnes, og hvad Island angaaer, bleve, indtil den saakaldte Frihandels Begyndelse, de opsendte Varer altid besigtede, efter allernaadigst Befaling, bedærvede og slette Varer nedsatte i Priis, skadelige reent casserede, og det almindelige Handels-Compagnie 1772 dømt til 4400 Rdlr. Bøder, for at have 1768 ført slet og fordærvet Meel til Island. Paa samme Grund er det og, at Forordningen af 13de Juni 1787 Cap. 2. §. §. 13 — 15 — 22 paalægger Øvrigheden Opsynet med de Handlende, samt de opførte Føde- og nødvendige Varer, og at forbyde skadelige Kornvarers Udsalg, for hvilket sættes 100 Rdlr. Straf, til hvilken Ende Besigtelse maae nødvendig foretages, hvor ugjerne

den sees af en Kyhn, hvis Varer især ofte befindes havarerede, i det mindste naar de udsælges her, thi utroligt er det, at en saa skinhellig Mand skulde især vælge og kjøbe saadanne Varer til sine Handels-Anlæg i Island. Nok, han lider ugjerne, at Øvrigheden efterseer hvad han lader sælge, eller undersøger de opsendte Fødevarers Skadelighed eller Uskadelighed; han overfuser derfor heele Islands Øvrighed, og søger at giøre samme mistænkt, uden ringeste Beviis, for i Fremtiden at kunne despotisere her frit, uindskrænket af Love og Øvrighed, paa hvilken han søger at vælte den gamle Monopol-Handels Synder, og dens almindelige Had og Undertrykkelser. Hvor stinkende er ikke Aanden i Kyhns heele Nidskrivt af denne hans Lyst til Despotisme! Hvor fremstikkende hans nedrige Hensigt, ved Bagvaskelser at betage Øvrigheden Rettighed og Magt til at beskiærme enhver mod hans og Handels-Hydras Udsuelser, til at paatale Vold og Undertrykkelser, til at straffe i Overeensstemmelse med Lovene, de Forbrydelser mod Lovene, han med denne, og denne med ham kunde begaae, være sig med skadelige Fødevarers Udsprang her i Landet til overspændte Priser eller paa andre Maader! Han frygter for, at hvis disse Varer bleve besigtede, torde deres Beskaffenhed ofte findes yderlig slet, og deres Udsalgspriis i Overeensstemmelse med Forordningen af 13. Juni 1787 2 Cap. §. 14 — 15 lovligen forringes; thi haaner han alle Besigtelser, og i det han søger at betage Øvrigheden Magt til at bestemme Priser paa havarerede og bedærvede Varer, befrie de Handlende for at holde sig samme efterrettelige, og endelig berøve Indbyggerne fri Raadighed og Magt til at bestemme egne Varers

Priis

Pris, venter han, (at jeg meere passende kan anvende hans egne Udtryk paa ham selv og Consorter) at Øvrigheden og samtlige Landets Indbyggere uden ringeste Kny og med fuldkommen slavisk Underdanighed følge de af ham, og hans Hydra satte Taxter, saavel paa egne bedærvede, som Indbyggernes Varer, ja kysse disse Taxter, hvorledes de end bestemmes, nok, naar de sættes af en Kyhnsk Handels-Hydra. Kan han opnaae og hævde dette, da er Handelen paa Island lyksalig og fri, da er Island med dets Indbyggere og Øvrighed frit og lyksaligt; da er denne Handelsform meere Berømmelse værdig end alle foregaaende, og da er dens Lov og Pris værdig til at basunes ud, ikke af Allmuen paa Altinget, hvor denne ikke kommer, mindre dicterer noget til Befuldmægtigede og eedsvorne Embedsmænd, og ligesaa lidet kan samme Pris værdigen udbasunes af islandsk Øvrighed, til Kyhns Behag, men kun af en Kyhn selv i et splinternyt, og om mueligt endnu grovere Nidskrivt, som tillige maatte indeholde en (forstaaer sig) rigtig og documenteret Beregning over den islandske Øvrigheds og Domkapitlers højanseelige Indkomster og Sportler, saavel ved Besigtelses, som andre Forretninger, for at gotgjøre, at Nidskriveren i det første ikke har paadigtet samme skammelig Løgn, som, indtil dette skeer, kunde af dem, der ere pluntve nok til at fordre Beviser for hans Ærestienden, paastaaes.

Saaledes afgiver Nidskriveren Kyhn selv uomstødelige Beviser for det Handels-Slaverie, som nu nedtrykker Islands fleste Distrikter, hvor ingen Concurrence er, men en egenraadig og for Island byrdefuld

fuld Eenehandel. Vi ville nu see, hvad han videre afhandler. S. 55—61.

Ridskriveren fordrer Beviser for, at slette og fordærvede Varer udpranges undertiden af de Handlende i Island mod overdrevne Priser, og allene for de udsøgteste Landets-Varer. Saa lidet jeg end ønsker at udbrede ubehagelige Data for de Handlende, der ikke, som Kyhn, med offentlig Ærefkienden opfordre dertil, og saa lidet jeg end har ladet mig være anliggende at indsamle disse fra vedkommende Øvrigheder, som have modtaget gientagne Klager over denne Punct, maa jeg dog søge at tjene Manden, ved blot til Exempel at anføre, at ved de af mig Aar 1794, som constitueret Landfoged holdte Lande-Stævner i Julii Maaned, til de kongelige Skatteafgivters Oppebørsel i Guldbringe-Syssel, fremstode atskillige med offentlige og lydelige Klager over en Sort Meel ved den Kyhnske Handel i bemeldte Syssel, som de angave deels at være meget slet og lidet vægtigt, deels uspiseligt og fuldt af grønne og brune Klumper, som blev solgt til 5 Rdlr. Tønden. Jeg gav dem til Svar, at saalænge bedre Meel var at faae, kunde de selv see sig for og skye slette Varer, men da Klagerne bleve hyppigere, og Oplandsfolk fra fleere Steder angave, at de ikke vidste andet, end at Meelet havde været brugbart, da de bekom samme ved den Kyhnske Handel; at da de vare af Sælgeren mundtligen forsikrede derom, havde de modtaget det paa Tro og Love, ikke opslaaet Tønderne paa Stedet, hvortil under en stærk Søgning, knap Tid, og undertiden i slet Vejr, ikke gaves Lejlighed, men først opdaget dets Mangler, naar det skulde bruges. Prøver heraf, højst afskye-

lige Prøver, bleve mig tillige foreviiste. For at den usolgte Beholdning af denne Sort ikke skulde, som jeg befrygtede, skade Menneskers Helbred, og, efter at have seet disse Prøver, og modtaget Klager over det slette Meel, forbød jeg Kyhns Factor Waage, som da bestyrede hans Sønderlandske Handel, at sælge noget af denne slette Sort Meel, inden den lovligen var besigtet, til hvilken Forretning jeg anmodede Herreds-Dommeren med fornødne Besigtelses-Mænd i samme Tid at indfinde sig. Waage reiste hen til mig, bad jeg vilde afstaae fra den forlangte Besigtelse, erkjendte at Meelet var siet, lovede selv at sortere det, og aldeles ikke sælge det ganske bedærvede, men det bedre for en meere modereret Priis. Hans Skrivelse desangaaende følger under Lit. C. Jeg føjede Manden, da jeg aldeles ingen Lyst havde til at gjøre nogen Handlende eller Kyhn selv Skade, naar jeg kun efter Eed og Pligt kunde betrygge Indbyggerne mod Fornærmelser, et Beviis paa, om jeg søgte Lejlighed til at fortredige Kyhn og Waage eller ikke; tillige lovede Waage, at hjemsende det meeste af denne slette Beholdning, til næste Aar. Rygtet meldede, at dette Meel var af en forlagt og casseret Beholdning, som Rentekammeret har ladet ved Auction bortsælge, og Kyhn været saa snild at opkiøbe til Island a 10 Rdlr. Tønden. Om dette forholder sig saa, eller ikke, maae Rentekammeret selv og andre Medhandlende være bekjendt, jeg bryder mig ikke om Vished derom, men udgiver det kun som et her almindeligt Rygte. Hvad skeer? Kyhn finder Speculation og Regning ved 1795 at lade Beholdningen af dette slette Meel føre fra Guldbringe-Syssel til Oefiord, hvor liden Concurrence var at befrygte,

men

men derimod Mangel paa Fødevarer, og er endda saa snild i Skrivelse til Amtmand Thorarensen samme Aar, at glæde ham med et Qvantum Meel, opsendt i Aar, som det hedder, og det forstaaer sig, som han kan gjøre sig Haab om, fra Sønderlandet at erholde til Oefiord, hvor dette Quantum da endelig formodes at være til 5 a 6 Rdlr. Tønden, billigst afsat.

Videre. — J de sidste Dage af Julii-Maaned 1795, holder jeg Ting ved Havnefiorden, for at gjøre finale Afregning med Guldbringe-Syssels Skatteydere, og Kongens Leilændinger til Hans Majestæt, og da fremstaaer offentlig Factor Christian Welding, en dansk Mand, og Monopol-Handelens gamle Betjent, og, som er Hovedsagen, ikke af den store Familie i Island, som Kyhn saa nævner og søger at sværte. Han angiver een af de Kyhnske Factorer, ved det forbudne Anlæg paa Langøre for Handel med hedærvet Meel (inden det afgik til Oefiord) og falsk Maal. En hæslig Beskyldning, som een, der efter Kyhns Angivende bar synderlig Uvillie til Handelsmænd, visselig havde nyttet til hans Fortræd. Han (Welding) paastaaer Sagen strax og nøjagtigen undersøgt, og Forbrydelsen afstraffet saa alvorligen og lydeligen, at enhver af den tilstædeværende Mængde, og deriblandt forrige Stiftprovst Magnusen, samt Kjøbmændene Bjarne Sivertsen og Lassen nok ville tilligemed mig erindre hans Alvorlighed. Jeg, som efter tvende Dage skulde aflevere Landfoged-Embedet til Herr Paul Michael Finne, og efter forudsendte Budstikke-Stævninger skulde holde Tinge paa Reikevig og paa Lagefell, fandt hverken Tid til at foretage denne Sag, og ligesaa liden

Lyst

Lyst til Afskeed at blive indviklet i en fortrædelig Sag, jeg efter Omstændighederne burde overlade min Eftermands Afgiørelse, til hvilken Klageren blev henviist. Hvad til Landfogeden desangaaende er indkommet, har jeg ikke spurgt om, men Copie af en til Stiftamtmanden indgiven Klage fra Welding af 11te August næst efter, følger under Lit. D. Flere Besiker om de Kiøbhnske Varers, og hans Handels Beskaffenhed, sparer jeg for denne Gang, men henviser til Litt. L. - Y., inclusive, samt Lit. K.k. L.l. blandt Bilagerne, som Exempler paa, at der paa mere end et Sted i Island har været i denne Henseende Anledning til grundede Klager, og at Prøver af disse fordærvede Varer ere undertiden forelagte Landphysico, og vedkommende Chirurger til Bedømmelse af Varernes Usundhed, er ligesaa vist, som at Kiøbh med intet Skin af Grund kan af Handels-Ansøgningen S. 9. udlede den Angivelse, han, blandt saa meget andet, har umaget sig med at opdigte, at alt Rugmeel, Rug, Bankebyg m. m. opført med alle Skibe til Island i næste 10 Aar enten er forelagt, eller behøvede at forelægges Medicis til Bedømmelse om disse Varers Skadelighed for Sundheden. Maaskee fortryder Nidskriveren paa, S. 57, at jeg ikke opsatte de til ovenmeldte 2 Dage berammede Tinge, for strax at see Weldinghs Klage lovligen behandlet og afgjort? Har han ellers noget at paaanke paa de Fattiges eller Angiveres Vegne mod nogen Embedsmand, angaaende Bøders uretvise Deling, da opfordres han til at fremstaae med lovgyldige Beviisligheder som Anklager for Lov og Ret mod samme, uden Skaansel, hvis han for opdigtede Bagvaskelser ikke vil staae offentlig til Skamme. Hvad

 han

han ellers beretter S. 61 om de Varers Beskaffenhed, som under Frihandelen ere opførte til Island, i Sammenligning med Varer i Kongens Handels Tid, geraader ikke, hvis det er sandt, til synderlig Ære for daværende Handels-Direction og Administration, som i øvrigt kan trøste sig ved, at det er kun en Kjøbmands Vidnesbyrd om egne Varer, og af et villigt Vidne i egen Sag; og løfter man den Maske noget op, denne Skinhellig sammesteds paatager, ved at forklare, at en Kjøbmand som ikke har Monopol, maa beflitte sig paa gode Varer, for at kunne handle med Fordeel, saa seer man beklageligen, at paa de fleste Havne uden for Guldbringe Syssel, som udgjør kun henved 5 Mile i Længden og 3 i Bredden, findes ikkun boesat en Monopol-Handler, som altsaa ikke behøver for Concurrencens Skyld at beflitte sig paa gode Varer.

Fra S. 61 — 68 udbreder Kyhn sig over Maal og Vægt, en Materie, han ellers havde gjort saare vel i, aldeles ikke at berøre. Han fordrer Beviser, og erklærer det Skam for Øvrigheden at taale urigtig Maal og Vægt. Jeg underskriver gjerne den Dom, og har de æskede Beviser ved Haanden. Læseren behage at eftersee Bilagerne under Litr. D., E., F., G. og H, for at underrettes om en Kyhns Afskye for svigagtig Omgang i Handel, om Mandens Redelighed og Ærlighed, som fremlyser i hans Angivelser om Islands Handel og Øvrighed i hans berygtede Nødværge. Han vil deraf paa nye underrettes om, at den store og værdige Mand Kyhn, er ej allene vældig og behjertet nok til at drille Rentekammeret, og bilde samme ind allerede 1793, at han er færdig tl at sløjfe paa Kongens og Kammerets Bud, det forbudne Handels-Anlæg paa Langøre, skjønt han derefter aarlig endog

endog i Aaret 1797 desuagtet lader samme drive, men og har forsynet samme Anlæg med en Factor; og af blot Omhue for den fatrige islandske Almues Tarv og Bedste, en Sag hans ædle Hjerte saa længe og saa varmt bløder for, en Sag han selvbuden er for Regjeringen og Folket fremstaaet til at tale, og at hævde Almuens nærværende Lyksalighed under hans patriotiske Handels Beskyttelse, ved til en Begyndelse at bagvaske og overfuse dets elskede og ærede Børn og Embedsmænd, ja, af pur Omhue for Almuens Bedste er end ydermere denne Factor udrustet med — en falsk Kutting, for i Overeensstemmelse med det 7de Bud at betrygge Almuen den retfærdigste Skadesløsholdelse i Tilmaaling af Føde- og nødvendige-Varer kuttingsviis, skjønt maaskee ikke aldeles efter Forord. af 18de Junii 1784 §. 16, ligesom Litr. D. udviser, at Kyhn ikke har sparet nogen Omhue, at forsyne samme med udsøgte Varer. Men ikke nok dermed, skjønt dette opbyggelige Instrument, efter at være brugt i 2 Aar, blev i Aaret 1795 ved en Øvrigheds Caprice, paa Grund af en Weldinghs og den islandske Almues taabelige Uskjønsomhed af fælles Bedste, confisqveret og anseet efter bemeldte Forordn. ikke dens 6te §., som upassende til Tilfældet, men nok dens 17de, som under Forfatningen af Nødværgens S. 63, om ikke ellers, synes at være gaaet Nidskriveren af Minde, ligesom den frygtelige 19de §., lod dog denne store og værdige Mand ikke mangle paa, i Selskab, før med Vaage og nu med priselig Kjøbmand Wulff, min ejegode Velynder, som Læseren nok kan slutte af Bilagerne til den berygtede Nødværge, at vise sin Fasthed i Princips, der saa vel egne og anstaar en Grosserer og ærekjær Handelsmand,

 da

da begges Handel i Rejkevig 1797 fandtes forsynet med tvende falske Kuttinger, den første udgiven for at holde 8 Potter, paa hvilken mangler 1 ½ Pægel, og den anden udgiven for 4 Potter, men manglende 1 ½ Pægel, efter hvad Landfoged Finnes Forretning Litr. F., samt Litr. E. og G., udviise. Disse herlige Instrumenter skulle være oversendte til Island med den Kyhnske Skipper Kordt i Aaret 1794, men brugte endnu 1797, da de bleve opdagede, og — til al Uheld! atter confiskerede. Hvor dog de ædle Mænd kunne vare uheldige i patriotiske Bestræbelser, og handle med Velfærds Hazard! dog — Skam faae Skipper Kordt, hvis han af sin Rheder samme Aar har modtaget rigtige og justerede og bortbyttet dem for disse falske Kuttinger til Ulejlighed for den Kyhnske- Wulfiske Handel! Men — der er slet ingen Grund til saa slet en Formodning om den ærlige Skipper. Videre vil Læseren af Landfoged Finnes Forretning, herhos under Litr. F., erfare, at den ypperlige Mand Kyhn, opflammet af den patriotiske Tænkemaade, der i Følge hans Forsikring til Rentekammeret (see Bilag Litr. N.n.n.) bringer ham til at handle her med Velfærds Hazard, har til Almuens og enhver Kjøbers Bedste oversendt og ladet sælge 1 Tønde Skonrogen med Træet til 4 Lpd. 4 Pds. Vægt, som, naar Træet fradrages, indeholder altid omtrent 44 Pd. Brød, i Steden for at Almuen venter i samme, efter gammel Regel at bekomme 80 Pd. Brød, og hos en Jacobæus endnu faaer, om ikke denne fulde Vægt, saa dog 28 Pd. mere Brød for lige Pris, da Kyhns udtrykte Billede den ypperlige Wulff, som Sønderlandet i Island til sin inderlige Harme nu endelig er qvit, drev sin patriotiske Tænkemaade saa vidt 1797,

at

at han, hvis Tiden havde tilladt ham det, i fælles Navn havde gunstigst ved Proces og Dom inddrevet hos en Bonde John Sæmundsen i Guldbringe Sysſel, Værdien af ½ Tønde Brød (beregnet efter den S. 57 anførte Priis) hvori ſkulde være befundne 20 Pd., ſiger og ſkriver tyve Pd. Brød, netop det halve imod vedbørlig gammel Vægt, ſom med Føje kan kaldes: Handel med Velfærds Hazard. Hvorfra Kyhn ellers har hentet Grunden til ſin Beregning S. 63 over fuldvægtig og ikke fuldvægtig Tønde Meel, kan jeg aldeles ikke fatte, thi ved Efterſøgning, har jeg i Handels-Anſøgningen ingenſteds fundet yttret det mindſte om, at en fuldvægtig Tønde burde holde netto 16 Lpd. Meel, og koſte 6 a 6 ½ Rd., ligeſaa lidet ſom om en ufuldvægtig paa 12 Lpd. Meel til 5 Rd.; og fra egen Praxis kan Kyhn neppe have udledet denne Vægt, thi uden Tvivl vilde han beſkjemme ſin hele mod Island hidtil udviſte Patriotisme, hvis det for Alvor nogenſinde kunde falde ham ind, at overlade dette Land 16 Lpd. Meel for 6 til 6 ½ Rd., da en Tønde Meel ved hans Handel, efter Forretningen Litr. J. vejer brutto 11 Lpd. 1 Pd. og ſaadanne Tønder Meel har han gunſtigſt overladt endog for 6 Rd. af pur Patriptisme, og fordi han handler med Velfærds Hazard. At diſſe Fødevarer overſendes af en Kyhn, overbeviſes enhver om, ſom ikkun kan læſe, da paa Enden af Tønder, Pakker, Fuſtager ved hans Handel findes hans glorværdige Navn indſværtet med en treffende Farve, og giver en nye Bekræftelſe paa, at Kyhn dog, trods Forſikkringen til Rentekammeret under Litr. R.n.n. og O.o.o. endda man have Handels-Anlæg i Island. Om Maal paa Salt og Steenkull, ja paa Korn, Erter og Gryn kan

 denne

denne Mand ellers med Føje føre stolte Ord, da ved hans Handel paa Rejkevig efter Forretningen Litr. F. hverken findes en eneste rigtig, men derimod 2 falske Kuttinger i Brug til tørre Vare, eller Maale-Tønde til Fødevarer, Salt og Steenkull, og at ½ Tønde-Maal fremvises ikke, men paaskydes bortlaant. Heraf bliver det klart, hvor ypperligen Hykleren har opfyldt Hans Majestæts Villie (i Forord. af 18de Junii 1784, især dens 6te, 13 og 16 §.§.) og at sammes Opfyldelse altid er hans Øjemeed, som Kyhn under 26de Mart. 1793 har meldet Rentekammeret; det bliver klart heraf hvilken Fornærmelse vedkommende Kjøbere er ved en saa uføvigagtig Omgang i Handel vederfaren, og tillige klart, hvor troværdig og hvor beføjet Nidskriveren er til at bagvaske, haane, overfuse og fiscalisere over Islands Øvrighed, og skrive om Anordningers Overholdelse, som selv viser saa troe og hengiven Lydighed mod de Anordninger, som ere foreskrevne hans Handel, hvilken, og egne Ting ham vedkom med tilbørlig Redelighed og Ærlighed at passe, at forsyne sine Anlæg med befalede justerede Maal, og tilligemed Wulff indestaae for deres Brug; men — det er ikke nu for første Gang, at de Kyhnske Handeler have indlagt sig slet Rygte for Omgang med Maal og Vægt; som Monopol-Handelens Kjøbmand i Island, blev han fordum endog lovlig tiltalt af Syssełmand Jon Helgesen i den Anledning, men til hans ubegribelig store Lykke, (og Fortuna vide vi jo er blind) Aar 1782 af Oberretten frifunden; en Tildragelse, som synes at have overbeviist Kyhn om, at man ikke bør lide paa Oberrettens Domme, siden han da skap, og nu søger at opvække den samme Mistillid til Retten, som til Stiftamt-

mans

mandens Familie, af hvilken Notarius Otto Stephansen 2 Gange har ført og vundet Kyhns Sager for bemeldte Ret, og modtager nu til Salarium for udviist Tjeneste med sin øvrige Familie den misundelige Kyhns Haan og Bagvaskelser, fordi Notarius og hans Familie elskes og æres af det hele Islandske Folk. Yderlig uheldig var derimod den Kyhnske Bødker paa Rødefiord, da Kyhn under Kongens Handel førte selv Svoben sammesteds. Ved denne Handel blev da, til Uheld! truffen (au! de ulykkelige Kuttinger, som stedse ville forevige en Kyhns Fataliteter) en falsk Kutting af en anden Art; det var omtrent Aar 1781 at ved samme Handel skal være brugt en Kutting til Tranmaal ved Modtagelse fra Indbyggerne efter hvad Rygtet melder (thi Domsacten er ikke i min Værge) med henved 1 ½ Pots Over-Maal. Sagen kom til Proces og Spørgsmaalet blev: hvo der førte den falske Kutting i Brug? Bødkeren havde da gjort den, og da det var utroligt, at den var gjort efter den redelige Kyhns Ordre, som dog i det mindste burde paasee, at hans Underbetjente brugte ikkun justerede Maal ved Handelen, og det lod til, at den Kyhnske Assistent ikke heller erindrede noget om Grunden til Kuttingens Anskaffelse og Brug; blev kiendt for Ret, at den slemme Bødker, som uden Ordre havde gjort den vel stor til sine redelige Foresattes Forargelse og Ulyst, skulde ene undgjelde for Brøden, da Hæler og Medvider i denne Misgjerning fandtes ingen, og blev i Følge heraf dømt fra sin Ære, af Syſſelmand Isfiord. Kyhn, uden maaskee at behøve at være snild som en Slange, fandtes altsaa hvid som en Due, og af dette Falskerie reen som en Engel, om jeg maae laane et Par af hans egne Liv-Udtryk. Man vil

dog heraf see, hvor urimeligen Professor Tode undertiden kan synge, naar det om Jomfrue Justitia hedder:

"Og Skam skulde Jomfrue Justitia faae, Korenthe!
"Hun slipper de store og revser de smaae, Excellente!"

Iblandt den mangfoldige Modgang, som kan have truffet den Kybhnske Redelighed i Island, bliver dog, foruden Affairen med Syssellmanden Jon Helgasen, efter S. 86, Historierne med denne Overmaals-Kutting til Trans Indmaaling paa Rødefjord, samt ved egne Handeler med en Undermaals Kutting 1795 ved Kyhns forbudne Anlæg paa Langøre, og med 2de dito 1797 ved sammes og Wulffs Handel paa Reikevig til tørre Varers Udmaaling, stedse forargelige. I det mindste torde man formode, at det var Ejernes Pligt at forsyne deres Etablissements med alle befalede og justerede Maal, men ei med falske, paasee for deres gode Navn og Rygtes, om ej for Redeligheds Skyld, at kun rigtige bleve brugte, og blandt andet Inventarium rigtigen afleverede fra Sælger til Kjøber, fra Principal til Fuldmægtig ved disses Afvexlinger.

Blandt andet fortryder Nidskriveren S. 67-68 paa, at der ankes paa Vægt i smaa Partier, og især paa Overvægt paa de af Indbyggerne i Island leverede Varer. Begge Punkter synes han at ville forsvare og faae tilladte; men uden Tvivl har den vise, gode og retfærdige Lovgiver, som ved Forordn. af 18de Junii 1784 omgjerdede Indbyggernes Sikkerhed mod nærige og uredelige Handelsmænds Fornærmelser ved Maal og Vægt, indseet, hvor let det vilde blive at udsue Undersaatterne, ved at tilmaale dem Varer ved mange smaa, knappe Maal, og igjen modtage deres

i smaa

i smaa Partier med Overvægt eller Overmaal paa ethvert, og desaarsag i bemeldte Forordn. 16, 17 og 19 §.§. forbudet at maale med smaae Maal, hvad der kunde maales med større, samt at veje Varer af stor Vægt i Partier eller med smaae Vægt, men befalet til samme at bruge vedbørlig stor Vægt, og at straffe enhver, som giver den Kjøbende mindre Maal og Vægt end ret og lovligt er, 2den Gang han befindes skyldig i saadan Forbrydelse, i højeste Maade efter Sagens Beskaffenhed som for forsætligt Bedragerie, og med samme Straf enhver som fordrer eller eller tager Overvægt paa blød eller tør Fisk, Talg eller andre vejende Varer, samt Overmaal paa Tran, samt endelig enhver, som befindes i svigagtig Behandling af Maal og Vægt hvad Navn den have kan som Falskner efter Norske Lov. Naar da Læseren behager at erindre hvad S.83-84 her ovenfor er anført, samt af Bilagerne under Litr. D. og G. erfare, at ved den Kyhnske Handel er 1795 truffen og confisqveret en falsk Kutting, og nu 1797 atter 2de falske Kuttinger, Bødker-Sagen forbigaaet, vil deraf, ved Hensyn til ovenanførte Lovsteder, let kunne skjønne, med hvilken Ære en Kyhn kan skrive om rigtig Maal og Vægt i Island, i Særdeleshed om Maal og Vægt i smaae Partier og om Overvægt, da ingen Indbygger i Island nogensinde høres paa sin Side, at nævne eller fordre, mindre tage Overvægt eller Overmaal paa de Varer, han af de Handlende annamer, og som disse selv udmaale og udvejer ham, ligesom de tilmaale og tilveje sig selv de islandske Varer, og derfor stedse kunne paasee egen Skadesløsholdelse. — Ja Læseren vil-

heraf bedømme hvad Kald og Rettighed en Kyhn har til at fremstaae som uauthoriseret og ubefuldmægtiget Anklager paa de fuldmyndige Kjøbmænds Petræi og Mindelbergs vegne, oprippe en ham siet og aldeles intet vedkommende forlængst jævnet ubetydelig Affaire, den Kyhns ondskabsfulde Hjerte valgte til at omdigte, forstørre, fordreje og omdanne til en Bagvaskelses Gjenstand mod Islands Øvrighed. Af en Petræi og Mindelbergs Venskab og Ærlighed bør jeg vente, at de ville blive Pligt og Sandheden troe, i Følge deraf erkjende Usandfærdigheden af Calumniantens Digt S. 172-173 og yde ham ligesaa liden Tak som jeg, for den Nødvendighed, hans løgnagtige Angivelse have foraarsaget dette mit Forsvarsskrift, at fremstille en Publicum lidet interesserende og ubehagelig Udvikling af en ubetydelig og for længst afgjort Tvistighed, han søger at oprippe og divulgere. Han melder, at Mindelberg blev 1795 truffen i at tage formegen Overvægt; nu, hvis saa var, sætter Forordn. af 18de Junii 1784 §. 17 Straf derfor, som for forsætteligt Bedragerie. Der var altsaa hverken Vold eller Uretfærdighed i, om Manden efter frivilligt Tilbud, blev accorderet at oprette Tabet i Mindelighed de faa Mænd, som maaske ikke havde nydt fuldkommen Jævnet i Vægten, og at gotgjøre dem i Afregning hvad der manglede i 10 Rd. pr. Skpd. af den til hans og Petræi fælleds Handel leverede Platfisk, en Priis, som dengang var almindelig over alt, og som selv en Kyhn aldeles ikke kan finde overdreven eller ubillig, dersom han ikke lyver altfor hæsseligen. S. 72, hvor han fortæller: "at Islænderne (i sidste "10 Aar) ikke have faaet under 10 Rd. pr. Skpd. god "Fisk." At Mindelberg derved efter Bagvaskerens

Digt

Digt blev skrækket med Øvrigheds Trusler, og tvungen ved Overmagten til at indgaae en skrivtlig Contract og forpligte sig til at betale Øvrighedens Fisk med 10 Rd. pr. Skpd., at for Petræus fremlægges Mindelbergs Contract, at Petræus blev anholdt som Forbryder, at hans Handelsbog bortrives for at extrahere af Bøgen hvor stor Qvantitæt Fisk der var indkjøbt under 10 Rd. og Bogen beholdt paa Vidøe i 2 Dage; at Vurderings-Forretning over, Kjøbmandens Varer er foretagen, med meer af samme Surdey, erklæres herved det eene med det andet indtil lovligt Beviis erhverves, at være skammelig Logn, saa meget mere, som jeg ikke har kunnet spørge, at Mindelberg har samme Aar kjøbt Fisk af Øvrigheds-Personer, som dog gjerne kan være skeet dette som flere Aar, og var ligesaa tilladeligt, som af enhver Bonde, med mindre Kyhn kan bevise, at Øvrigheden havde solgt uhjemmelt. Vel laante Kjøbmand Petræus mig venskabeligen en Aften sildig sin Handelsbog Natten over, da jeg selv og for et Par Venner havde nogle Handels-Regninger med ham at efterfee og klarere, og jeg var paa min Reise, da ingen Tid gaves til Ud-Copiering, men Bogen blev ham næste Dags Morgen tilbageleveret i alt Venskab, og jeg tør opfordre Petræus til at gotgjøre, om jeg i Anledning af hans Handelsbog eller noget os mellemværende har til denne Dag viist ham nogen Fortred eller Uvenskab.

Saa uforskammet og uefterrettelig en Angiver er Ridskriveren Kyhn, i et og alt! Saa fortjent til Lovenes revsende Stempel i Overeensstemmelse med N. L. 6-21-7! Hvad skulde Uhyret med Emissarier ikke vove, at udøve her, som ikke undseer sig ved at fremstaae med

med opdigtede skammelige Bagvaskelser mod Island og dets Øvrighed, den han søger at haane, gjøre kraftløs, uvirksom, modløs, mistænkt, stille ved dens usle Levebrød, ja S. 172, 174, 278-279 stemple til Vold og Overlast mod Øvrigheden i dens lovlige Embeds-Forvaltning, og alt dette ligefor Regjeringens Øjne?

Fra S. 68-78 er et Stykke af Handels-Ansøgningen og allehaande Slags Vaas af Kyhn, som efter Sædvane ender Perioden med gjentagne Udfald mod Islands Øvrighed. Han vaaser om Priser paa de Islandske Varer, og at 1 Skpd Fisk under Frihandelen gjelder mindst 10 Rd. da det under Monopol-Handelen gjeldte 3 Rd. 74 ß. og højst 7 Rd. 18 ß. og at det saaledes forholder sig med alle islandske Varer; men — i samme Tid 1 Skpd. Fisk gjeldte 3 Rd. 74 ß. kostede 2 Tønder Meel ikkun det samme, og da hint gjeldte 7 Rd. 18 ß. kostede disse vel 7 Rd. 24 ß. men 2 Tønder Rug kun 6 Rd. 38 ß., jeg nævner til Beviis de danske og islandske Fødevarer, som i største Mængde især i Fiskerdistricterne, gaae i Tuskhandel, og bør holde omtrent lige Vægt af Mad. Nu derimod, naar 1 Skpd. Fisk gjelder 10 Rd. men 1 Td. Meel eller Rug 6 Rd., som den, for det meste, almindeligste Priis over de vidtloftigste Strækninger af Island, ere der ved sammeslags Omtuskning af ligevægtige og til Huusholding omtrent lige drøje Fødevarer, tabte 2 Rd.; sætter man end videre, at ikkun i Guldbringe Syssel er 1 Skpd. Fisk almindeligen bliver betalt med 10 Rd., men derimod paa Udhavnene i andre Sysseler endog med 6 høit 8 Rd., bliver 1 Td. Meel lige dyr med 1 Skpd. Fisk, jeg vil endog sætte: 10-12 Lpd. Meel mod 1 Skpd. Fisk, hvilken

herlig

herlig Balance i Fødevares Tuskhandel! hvor overensstemmende med Landsfaderens milde Bud og Ønske i de S. 73 ovenfor anførte Anordninger af 8de April 1782 og 19de April 1786 §. 3. Vil Kyhn endog indvende: At alle Fiskevarer ikke behøve at sælges allene mod Kornvarer, saa svares: Mod andre Varer falder Balancen omtrent lige slet, thi under Kongens Handel kostede 40 Favne Lodliner 30 ß. Stk. nu 48 ja, 1797 endog 64 ß., Jern 1 Lpd. 73 ß. nu almindeligst 1 Rd. 16 ß., Steenkul 1 Td. 1 Rd. nu 2 Rd., Brændeviin 1 Pot 13 ß. nu 24, og undertiden hos Kyhn, naar han formoder Næringen knap, ikkun mod skjære Contanter 40 ß. Potten; Franskviin 1 Pot 13 ß. nu 20 ß. Rom 1 Pot 21 ß. nu 48 a 56 ß., Salt 1 Td. 2 Rd. 63 ß., nu, naar noget er at faae, som er meget rart, 5 Rd., 100 Synenaale før 10 ß., nu hos den ædeltænkende Busch i Følge Litr. J. 100 ß. ell. 1 Rd. 4 ß. siger og skriver: eet hundrede Skilling, og andet deref ter. Om Penge melder jeg her intet, men desto mere paa sit Sted. Balancen imellem andre danske og islandske Varer har Amtmand Thorarensen med 2 Tabeller, vedhæftede hans Erklæring over Handels-Ansøgn., saa uimodsigeligen oplyst, at endog en Kyhn har intet Ord vidst mod dem at indvende, paa ugrundet Skjælden og Larmen nær, der intet gyldigt Beviis kunde udgjøre, hvorfor jeg maa henvise mine Læsere til bemeldte paa notoriske Sandhed og Erfarenhed grundede Tabeller. — Men naar Enehandleren paa hver Havn, enten føler sin Afmagt eller Ulyst til at indkjøbe og betale alle de frembudne Varer, maae Indbyggerne, enten med Besværlighed og trykkende Tab føre samme tilbage og hjem, eller overlade de Handlende samme for, endog Skambud, og Betaling i hvad disse selv lyster, og

mod

mod ligesaa billig Priis. Jeg vil oplyse dette med et Exempel: Flokkeviis komme Folk fra Østerlandet endog Skaptefjelds Syssel i Junii Maaned til Sønderlandet, og have deres Heste belæssede med Varer, Fisk, Tælle, Uldengods, endog fra Nordlandet med de 2 sidste Artikler; ved deres Ankomst har undertiden een eller flere, de uhældigviis kunde antreffe, snart udsolgt og bortlovet sine Varer; som sædvanlig er han blottet for Penge, og har maaskee flere Vare, end hans Skibe kunde rumme, nu vil Handelsmændene intet videre kjøbe, de forlegne Indbyggere frembyde, bede og overhænge ham at afhandle dem Varene, han faaer endelig Speculation at benytte Lejligheden og erklærer: Nej! melder: at paa Penge er der ikke at tænke, at af Bankebyg, Rug, Meel, Liner, Jern, Salt, er intet til Rest, men for Brændeviin, Tobak, Kramvare, kunde det maaskee lade sig gjøre, endskjønt han melder at have af saadanne Sager, som de frembudne, meer end nok, og ikke vide, at blive af med dem. Hvad skeer? Man tinger og prutter og bander og prutter atter, indtil Vandreren, som maae see til at forsyne sit Huus etsteds fra med Fødevarer, og føre dem hjem paa Hestene, i Raadvildhed beslutter at sælge sine Varer, undertiden i saadanne Tilfælde for 6 til 7 Rd. 1 Skpd. Fisk, fort til Lands maaskee over 10 til 20 Mile, og efter betalt Færgeløn over et Par Floder; totomme Vanter til 3 ß. Parret, Uld og Tælle et Par Skilling ringere hvert Pd. end almindelig, og er saa ulykkelig undertiden at annamme mod disse udsøgteste Landets Vare: Indigoe til 5 Rd. Pd., Brændeviin, om han end ikke antreffer Kyhns til 40 ß. Potten, dog til 24 ß., Speile, Fløjelsbaand, Tørklæder, Sirtz, Kattuner og desl.

desl. til høje Priser. Maae han da ikke siges at afstaae sine Vare for det halve Værd og mod slet Betaling, som Kyhn suyser over S. 73? Mere undertrykkende og despotisk bliver Behandlingen, naar hele Hjorde Faar drives over lange Veje og Floder til Enehandlere, som da ved Ankomsten ikke ville anamme dem, efter hvad Litr. J., L., P. S., Y., E e., udvise, ikke engang modtage dem til Restancers Afbetaling, ja, ikke vedstaae sine Ord, om de end selv havde bestilt en Mængde Varer fra fremmede Sysseler, som skal have været Tilfældet 1795, med den Kyhnske Factor eller Medinteressent Waage paa Ørefjord, dog — *de mortuis nil nisi bene.*

Forunderligen veed Kyhn at spille en Variation. Han er S. 220 og 284-285 høist opbragt over, at den islandske Øvrighed med allerunderdanigst Taknemmelighed erkjender Kongens mange Velgjerninger og faderlige Mildhed mod Island, men S. 74. ganske vreed paa Handels-Ansøgningen, som uden Smiger aldrig kunde anføre efter Kyhns Fordring: at den i Plac. af 18 Aug. 1786 §. 18. lovede Havne-Opmaaling nu var fuldført, eller den indenlandske Transport af Varer lettet ved de i Forordn. af 13 Junii 1787 Cap. 3. §. 8, lovede Benaadninger for flere Handels-Anlæg paa beqvemme Steder i Landet. Den samme Kyhn, som den 26de Martii 1793 kunde i Skrivelse til Rentekammeret melde: "om Regjeringens "priselige Omhue for at fremme Handels-Frihed, da "den tillod Etablissements paa hvad Sted man ville, "med Haab om Benaadninger," samt ophøje denne af Placater og Anordninger, som han skrev "fremskinnende Omhue," den samme Kyhn forestiller nu, S. 77, Plac. af 1ste Junii 1792, der forbyder Anlæg paa flere Steder

endog

endog de af Kyhn paa Vatnsnæs og Langøre anlagte, for nødvendig og gavnlig. Han mener, at ei allene Bonde Land-Prang ved flere Anlæg vilde tiltage, men endog verdslig med geistlig Øvrighed tilsidst blive, at jeg skal beholde hans smukke Stiil, "privilegerede Blodigler," gjør ved samme Lejlighed plumpe Udfald paa Stiftamtman Thodal S. 76 og paa afg. Conferenceraad Erichsen S. 78, som siden nærmere skal anmærkes. Hvad Grund han har til en saa skammelig Formodning om Øvrigheden, kan vel ingen indsee, saalænge han ikke beviser, at den driver uindskrænket lovstridig Handel, en Sag han skylder dog et lovgyldigt Beviis for, inden han saa nedrigen anfalder samme, thi gjerne erklærer jeg at Øvrigheden begaaer en til Landets og Retfærdigheds Undergang ved befrygtelige Misbrug sigtende Handling, naar den hemmelig eller aabenbare indlod sig i Handel, være sig en gros eller en detail, være sig som Deeltagere i Islands egen active eller nærværende Handel, det er at sige: Øvrigheden maa hverken forhandle nogenslags Indførsels-Varer, eller interessere i saadan Handel, for at den ikke skal dømme eller decidere i egen Sag, naar Indbyggerne skulle beskiærmes mod Fornærmelser i Handel. Ikke heller maa den opkjøbe islandske Varer til Udprang, enten til Handels-Mænd eller andre, endskjønt den bliver stedse uformeent, ligesom enhver Bonde og Handlende, at drive det til deres Boepæle hørende Land- eller Søebrug, øse af det fiskerige Havs almindelige og uudtømmelige Kilder, og omsætte denne Fangst for at forsyne sit Huus med fornødne Varer, saavel fra de Handlende som Landet selv. Forseer nogen Embedsmand sig anderledes ved forbuden Handel, aldrig kan han da tidlig nok

ned-

nedlægge et Embede; hvortil han derved har gjort sig uskikket, og hvad mig angaaer; vil jeg stedse kunne møde endog en ubln Kyhns Angivelser i den Henseende, om han endelig herefter vilde lægge saadanne til, med rolig Samvittighed; thi for Embeds-Mænds Prang og Handel bærer neppe nogen større Afskye end jeg. — Hvad det egentlige Prang og Høkerie ved Bønder angaaer, da har nærværende Handels-Form saa fuldkommen sat samme i Gang, at om end flere Handels-Anlæg paa beqvemme Steder havdes, vilde kun Transporters Lettelse, til usigelig Nytte for Oplands Folk og dets Næringer, men aldeles ikke større Landprang end nu, derved befordres, hvor om jeg siden henholder mig til det ovenfor S. 49-50 anførte, samt maa henvise til Handels-Ansøgn. S. 10-12 med tilhørende Erklæringer.

For S. 78-85 seer man hos Nidskriveren foruden et udrevet og aftrykt Stykke af Handels-Ansøgn. allene hans sædvanlige Flauheder, hvor af kun den ene fortjener noget Svar, som paastaaer, at Vare-Fordeelingen i Island er Øvrighedens Embeds-Pligt at besørge; en Taabelighed, som Kyhn finder for got adskillige Gange i Bogen at omtygge. Men — foruden at det stedse maa blive ene og allene deres Pligt, som drive stadig Handel paa Havnene, endog paa de fleste som Enehandlere, at forsyne tilstrækkeligen deres Handels-Districter med alle fornødne Vare, saafremt hine ikke skulde lide under deune Enehandels-Aag og Afmagt i flere Henseender, ved, foruden at være bundne til en nærig Enehandlers egennyttige Taxter, endda ikke at kunne ved samme erholde det Nødvendige indkjøbt, eller eget Vare Forraad affat, kan det umuligen blive Øvrighedens Sag at fordele Varer, eller

 skaffe

skaffe det Manglende af Fornødenheds-Varer, op til de fleste Districter i Landet, thi deels kan neppe et District miste noget af disse, da paa de allerfleste Steder, trods Kyhns hele uefterrettelige Skryderie, er hvert Foraar inden Skibenes Ankomst Mangel paa snart alle fornødne Vare, hvorom henvises til S. 47, 53-54, deels blev Øvrigheden ved hin Fordeling kun til usle Enehandleres Fuldmægtige, som skulde saaledes bøde paa deres Afmagt, en Ære, og en Bestilling enhver Embedsmand nok ville frabedesig, deels vilde denne urimelige Vare-Fordeling blive Øvrigheden ganske umuelig endog i den gyseligste Hungersnød, thi hvor ere de Magaziner og Oplage af Fødervare, af Tømmer, af Liner, af Salt, af Jern, af Steenkull, af Tjære, m. v. som Øvrigheden kunde tage noget af til andre Districters Undsætning? hvor Skibe til Transporter? hvor Leilighed derhen, endog paa de haardeste Aarets Tider, da Nøden først kan blive bekjendt, thi saalænge Sommeren varer, vente endeel Districter flere Skibe til Hjelp? hvad bemyndiger Øvrigheden til at optage Varer paa et Sted, som maaskee har lidet eller intet at miste, hos en Kjøbmand, som selv vil nok raade for disse? Skulde man da ikke kunde vente, og det med god Grund, at flere Skraalhalse end en Kyhn vilde fremstaae, om ikke ved lovskikket Proces, saa dog med den synderlige Proces-Maade mod Øvrigheden hans berygtede Nødværge nu anbefaler, være sig med Næver, Krud og Blye, eller Staal, samt Skjeldsord og Bagvaskelser: værdige Pendents til bemeldte Nidskrivt? Skulde der da ikke høres Klager over Vold, Undertrykkelse, Despotisme &c.? Skulde selv Raadgiveren Kyhn da ikke faae travlt med Forslage til at betage Islands Børn de usle Levebrød i Embeder, med at ryddeliggjøre

gjøre, og igjen besætte Øvrigheds-Poster? med at fiskalisere over Embeds-Forvaltninger, og bedømme Naturgaver, Bøger og Videnskaber, og endelig med at nedtrykke Genier, Patriotisme, Dyd og Duelighed, især blandt den store Familie, han behager saaledes at nævne, vi-mueligt, under Bonde-Standens usleste Kaar, for fremdeles at nyde den Lyksalighed og Ære, at udtæres under det Jern-Aag, han med sin Handels-Hydra søger at paalægge Islands Indbyggere, og Øvrighed, som under nærværende Handels-Slaverie føle kun alt for beklageligen, at de aldeles ikke ere frit Folk efter Kyhns Angivelse S. 84. — Saa grundløs og fornuftstridig, saa ondskabsfuld og skammelig er hans hele Bagvaskelse mod Islands Øvrighed, saa taabelig og ussel hans elendige Politik!

Det er ikke den første, men kun sædvanlige Uredelighed af Nidskriveren, naar han opdigter S. 86, at Handels-Ansøgningens bevisende Sprog gjerne føres saaledes: engang i en vis Egn har været Mangel. Jeg har forgjeves søgt at finde saadanne Udtryk paa et eneste Sted i Handels-Ansøgn.; men da den er trykt og for enhvers Øjne, og han melder at dette Sprog føres gjerne, altsaa ofte, saa anføre Nidskriveren i det mindste et af disse Steder, dersom han ikke har søgt at forelyve Publicum dette, som det øvrige. Han maa ellers meget yude Fabler og Hexehistorier, og fortryde paa, at Handels-Ansøgn. ikke fører hans Liv-Sprog: Der var engang en Mand &c. For at undgaae Personens Fortrydelse vil jeg nu more ham med et lidet Eventyr:

Der var da engang en Mand, om han og var Hexemester, maa staae derhen, han tjente som

Dreng ved en Kramboд i et nordligt Land, omtrent som Island, og tilsidst handlede sammesteds. Han snakkede stedse over sig, og var af Gemyt saa fat og sindig som en Tønde Krud, anstukken af en Lunte. Han drak engang, som ofte, vel meget der oppe, og kom i Haandmæssige med sin Øvrighed, fik nogle tørre Prygl, og svoer: holder jeg engang op at være Prakker, skal du og alle dine Amtsbrødre og dit ganske Land føle min fnysende Hævn; skjønt jeg kun er en Nævekarl, skal I dog føle mine Næver. Han øvede sig derfor i Næve-Dask, skjeldte hvergang det svigte, blev snart en øvet Skjendegjest, og allevegne afskyet. Et Skib blev saa ulykkeligt at løbe paa et Skiær ikke langt fra ham; Bjærger ikke det allermindste! raabde han til Folket, inden jeg har ladet mig tilslaae det Hele, som staaer paa Skjæret, ellers skulde I føle disse Næver, og ikke faae kjøbt en Bid Brød videre hos mig! Nu bemægtigede han sig hele Ladningen, og de ulykfalige Skibbrudnes Kister, men jog dem hungrige bort fra sig. De vankede som Betlere om i Landet, og opholdt Livet af den fattige Almues Goddædighed; men han gjorde Ladningen i Penge, blev rig, greb vidt om sig med Handel der oppe, og udsuede Landet ubarmhjertigen. Flere, dog kun faa, fulgte hans slette Exempel, Landet sukkede under deres, især hans Aag, og bad sin Herre at sætte hans Udsuelser Grændser, og at see Landet forsynet med Brød og de nødvendigste Ting, som det saa ofte, og paa saa mange Steder mangler. Landets Venner og Øvrighed understøttede denne Bøn. Da fnysede Skjendegjesten af Vrede, svor Patrioternes Fald, og sagde ved sig selv: Nu er der skjøn Lejlighed til at skjelde og smelde, og fordre

ud for mine Næver, og hævne gammel Tort, og befæste mit Vælde i det arme Land. Han skrev derfor til Landsherren: Dit Land deroppe er frit og lyksaligt, saa lyksaligt, som det kan og bør og maa blive. Min og Brødres Handel har fyldt det med Guld og Sølv og 10 Tusende flere Mennesker i 10 Aar. Det svømmer i Velstand og Overflødighed, Ja Landet er lyksaligt og fornøjet, men Folket og dets Øvrighed ere Dumhoveder og Skurke, de ville af Caprice jage mig bort, som sender dem 1300 Rdl. i Sølv og aarlig 5000 Tønder ypperlige Fødevarer, men Øvrigheden, som allene til et Amt har faaet 64000 Rd. og kjøbt Jordegods for alle de Penge, der i 10 Aar ere komne til hele Landet, Øvrigheden er det kun, som bør afsættes og bortjages, og Landets Børn især ikke nyde Landets Brød, ingen af dem bør blive andet end Bønder, der trælller ydmygst til min Fordeel og Lyst, de have ikke Hoveder eller Videnskaber til andet; Embeder maa dem ikke betroes, thi de have alle glemt deres Eed og Pligt, og Landets egne Midler maa de ikke faae over til Landets Oprejsning, thi de kunne putte dem i Lommen, og Præsterne lyve græsseligen, naar de forestille Landets Trang. Ikkun jeg er viis og troeværdig og uegennyttig Mand, tænker patriotisk og handler med Velfærds Hazard; Stadfæst ikkun, o Herre! mit Enevælde uindskrænket af Love og den fortrædelige Øvrighed, saa skal Du snart see Dit Land forherliges, jeg skal tilføre det en passende Lyksalighed, vænne det til vedbørlig slavisk Underdanighed, danne det til taalmodigen at bære sine Lænker, og, naar jeg først faaer det til Fulde afklædt, lade Dig see det smykket igjen med Naturens simple og oprindelige Dragt.

Resten af Eventyret en anden Gang, om Nødværgens Udgiver saa behager, da det muelige falder i hans Smag og Fag. Jeg kommer igjen til hans Bog S. 87, hvor han latterligen anfører en udocumenteret Liste paa Skibe, som i Frihandelens Tid ere komne til Island, være sig allene til Fiskerie eller Handel. Han søger at indbilde Publicum, at de haveført mere af fornødne Varer herover, da Antallet af Skibe angives større, naar alt medregnes, smaae Jagter, Slupper, Galeaser, Skuder og deslige Fartøjer, hvor lidet end endeel af disse have medbragt af fornødne Varer. Og have end nogle Havne som oftest været nogenledes forsynede med endeel af det Fornødne, som i Guldbringe Syssel, hvor Concurrensen er størst, har Mangelen desto stadigere indfundet sig paa de fleste andre Havne rundt om Landet, og jeg saaer snart Lejlighed til at vise, at end ikke Guldbringe Syssel er tilstrækkeligen blevet forsynet. Antallet af udstædte Søe-Passer fylder altsaa i haarde Aar ligesaa meget i Landets Indbyggeres hungrige Maver, og afhjelper ligesaa meget deres øvrige Trang til fornødne Varer, som Kyhns paa S. 88 uden mindste Sandsynlighed eller Beviis henslængte falske Beregning over nødvendige Varers Beholding i Landet 1796, som han ligesaa let og troværdigen kunde have sat et Par hundrede Tusinde Rd. højere, ja, med samme Redelighed, Sandhed og Paalidelighed, som den bekjendte Smører *) nyeligen skrev, maaskee 100,000 Rd. formeget i en opsmurt Penge-Beregning for Island. Og hvor let kunne ikke saadanne kost-

bare

*) see Oplysninger og Anmærkninger over Islands Hand. Ansøg. 1797. S. 13.

bare Mænd, som en Kyhn og Oplyseren, der stedse bære paa en med Nuller og Nulliteter fyldte og beskjeftigede Hjerner, tage Feil af et Par Nuller eller 3? Hvormeget lettere for en Kyhn paa Prent at forsikkre Regjeringen og Publicum, med en ham egen Dumdristighed, om, at 10 Skibes Ankomst til Island 1797 vilde være tilstrækkelig for bemeldte Aar, end nu, efter at maaskee 60 Skibe ere hertil ankomne, at skaffe Island inden Vinterens Ankomst, alt hvad samme endnu mangler af fornødne Varer indtil Skibenes Ankomst i næste Foraar, som i sin Tid kan vorde oplyst. — Jeg forundres ellers ret meget over den Omvurderings-Forretning, Kyhn har lystet at foretage S. 88 over sig selv, da han, for at vise den rigelige Indførsel af Fødevarer, anslaaer sig selv, som Handelsmand, kun til $\frac{1}{40}$ Deel af de Handlende paa Island, men efter det S. 57 her ovenfor anførte, beregnede han selv 1793 Stiftamtmand Thodal (maaskee det hele Rentekammer og Realisations-Commissionen medberegnet) samt Kyhns Medhandlende paa Island, knap at æqvivalere $\frac{1}{10}$ af Kyhn. Hvor denne kostelige Mand er i de sidste 4 Aar yderligen kommen til Agters, eller og kan overdrive sin Beskedenhed naar behøves og det i Nødværgens berygtede Skrivt, som neppe vil i øvrigt ansees som Beskedenheds Mønster!

Fra S. 91 — 117 vaaser Nidskriveren Kyhn endeel om de til og fra Island førte Varer, naar undtages $7\frac{1}{2}$ Side af Handels-Ansøgn. som her findes udbredet over hele 13 Kyhnske Sider, Beviis paa, at stor Skrift og meget Papir skal give hans Grunde Overvægten, naar det meste af Ansøgningen i Stumper kan laanes, samt til Udfylding, en Publicum li-

gesaa lidet som Handels-Sagen interesserende Proces, og andre uvedkommende Bilager. Først meldes om Tømmer-Mangelen, den han anseer for Tant. Han synes at ærgre sig S. 91 over, at Kirker ikke have styrtet ind, og dræbt Mennesker, og at de Døde ikke ere begravne uden Liigkister, altsaa over, at Præster og Menigheder hellere have blevet borte fra de Steder, man ikke uden Livsfare kunde gaae ind i, og at de Levende heller have ydrevet Beklædninger og Lofte af Huse til de Dødes Ligkister, end at begrave dem uden disse. Var dette sidste end skeet, tilstaaer jeg gjerne, at det mere var et forargeligt og skammeligt Beviis paa vor Handels Afmagt og Undertrykkelser, end at dette Tilfælde, endog forudseet af, eller ved Exempler forkyndt en Dsende, burde opvække hans Misfornøjelse eller Uroe, da Trøsten over denne Mangels-Post, for mig, gjerne maa blive:

— — — — *capit omnia tellus,*
Quæ genuit, cælo tegitur, qvi non habet urnam.

Forunderligt maa det ellers være, om Tømmer, efter Ridskriverens Angivelse S. 91, ikke betales saaledes, at Tømmerhandleren kunde være skadesløs ved at sælge Bjelker af de saa kaldte 16 Allinger, 6 til 8 Tommer tykke ved Roden, for 2 til 3 Rd. Stkr. og især en Henkel, som i Følge Litr. P.p. blandt Bilagerne, er saa barmhjertig at overlade Almuen samme ikkun for 7 Rd. Stk. samt Valbræder for 1 Rd. Stk., dem endog en Kyhnsk Samvittighed kun tog 60 ß. for, paa Sønderlandet, Granne- og Fyrre-Bord sælges almindelig, naar de ere 4 Al. lange, a 24 ß., 5 a 6 Al. lange 40 a 48 ß., Jufferter Stk. a 3 Mk., og at Tømmer finder her Afsætning bevi-

ser

ser dette Aars Exempel fra Guldbringe Syssel, hvor 1797 en 6 til 8 Skibe ankom med Tømmer, og allerede have solgt det meste af Ladningerne. Ublue nok er Ridskriveren S. 92, som ofte, til at opdigte en Fabel, angaaende Tømmerpriserne her, hvortil han seent vil mangle Nedrighed, men mange Tusinde Levendes Erfaring kræver jeg til Vidne, hvor yderlig trykkende Tømmer-Mangelen og Tømmerhandelen har i endeel Aar været i Island, var til 1795 paa hele Sønderlandet, og er endnu paa de fleste øvrige Steder i Landet. Fra Vestfjordene have vi Beviset under Litr. P.p.; for Snefjeldsnæs Syssels Provstie, hvor 5 Havne og Hadelsstæder findes, har Provst Hr. Biørn Thorgrimsen 1795 andraget Nøden for Amtmand Vibe, og indberetteet al Tømmer-Mangelens ulykfalige Følger og Indflydelse paa Næringerne, Umueligheden i at opbygge faldefærdige Kirker, og ved Handelen at erholde saa meget Tømmer, som til de Dødes Ligkister behøves; see hans Brev under Litr. N.n. I Hunevands Syssel have Mange ikke kunnet opbygge Faarehuse, og desaarsag maattet slagte deres Faar og Lam, hvor gjerne de end ønskede, og i øvrigt saae sig i Stand til at tillægge flere; andre have udhulet Høje og Bakker i Raadvildhed til Faarenes Skjul om Vinterdage, endog 1797 have Bønder fra Hunnevands og Strande-Sysseler fundet sig nødsagede til at kjøbe Tømmer paa Rejkevig, og hjemslæbe samme paa Heste-Rygge over besværlige høje Fjelde, og en 30 Miles Vej. For Skagefjords og flere Sysseler sees Beviser under Litr. P., A.a., E.e., H.h. og J.i., o. s. v. Gaarde ere indstyrtede og derefter forladte af Mangel paa Tømmer. Handelens Afmagt saavel i denne, som andre Henseender, har Amtmand Thorarensen oplyst

for sit Amt, og Klagerne derfra ere eenslydende. Man see kun hen til de paa de fleste Steder indhængende Hytter overalt i Landet, især paa en stor Deel af Kongens Godser, for at erfare Tømmer-Forraadet og dets Handel, thi ved Handels-Stederne ere ingen Oplage af samme! I 3 Aar arbeidede jeg paa, at faae for mig selv et lidet Vaaningshuus opbygt; ved Guldbringe Syssels Handelssteder, hvor Handel og Concurrence er mangfoldig større end paa noget andet Sted i Island, var jeg ikke i Stand til at faae de 4 til 500 Stkr. Bræder kjøbte, som jeg behøvede, jeg ansøgte Rentekammeret om Tilladelse selv at besørge dem til mig indkjøbte i Kjøbenhavn, hvor Tømmerpriser ikke falde just lette, samt at faae dem med Post- eller Falke-Skibet overførte, og erholdt Tilladelsen dertil, naar Rum kunde gives i disse Skibe, men da de i 2 Aar indtoge andre befalede Varer, samt Materialer til andre Bygninger, og jeg ikke fik Lejlighed for mine Bræder, blev Tiden mig for lang, og jeg nødtes til i Selskab med endeel Kjøbmænd at afkjøbe Kjøbmand Sunckenberg et gammelt ham tilhørende Pakhuus paa Efferse for 200 Rd., for at faae mit lidet Vaaningshuus bygget. Mangelen paa Tømmer, Jern og Liner blev endelig saa yderlig trykkende i Guldbringe Syssel, at den Kongl. isl. Handels Realisations-Commission i Aaret 1794 fandt sig bevæget til for Kongens Regning at oversende med Postskibet Aare-Tømmer, Jern og Liner for at afhjelpe Nøden, da Baade hverken kunne bygges eller repareres, og en Mængde af de gamle ikke komme paa Søen, formedelst Mangel paa Aarer, Jern og Liner, og dog drister Ærefkjendereen sig til S. 95 at kalde alt det paa Handels-Ansøgn. S. 14 desangaa

ende

ende fremførte: sammendyngede Usandheder, for hvilket han med saa meget andet, fuldkommen fortjente Lovens Stempel, — Taabeligt er det, naar han deraf, at Ansøgningen S. 24 nævner halv raadne Juffærter hos en eller anden Handlende, søger at udlede og indbilde: at Tømmer ikke finder Afsætning i Island, men maa ligge og raadne, ligesom han og flere ikke kunde finde Speculation ved at opkiøbe for let Kjøb andet end nyhugget Tømmer for at tjene sin Næste med i Island, eller ligesom Juffærter ikke snart kunne raadne ved at ligge ude ubedækkede en Tidlang i langvarigt Regnvejr, naar en Henkelsk og Kyhnsk Ubillighed afskrækker eller gjør det umueligt for Fattige, strax ved Ankomsten at tilforhandle sig det nødvendige Tømmer. I lige Grad taabeligt er det han S. 94 anfører: el. "at hvis Baade havde staaet paa "Land, maatte Islænderne og have staaet paa Land, "og grebet Fisken med bare Hænder af Søen, endog "i større Mængde end for Frihandelen," thi i Ansøgn. findes ingensteds, at alle, eller de fleste Baade og allevegne have staaet paa Land, men blot den Omstændighed, blot den Sandhed, at hverken nye Baade kunde bygges, eller udredes til Fiske-Fangst, ikke heller alle de gamle formedelst Mangel paa Tømmer Jern og Liner, viser: at Handelens Afmagt standsede og undertrykte Næringens Drivt og Udvidelse, som stedse retter sig efter de Opmuntringer Handelen giver samme, for Ex, efter Frihandelens Begyndelse indtraf uhældigt Fiskerie paa Sønderlandet i Island, og Fiskenes ringe Qvantitæt løb ved Concurrencen op til en høj Priis, og lettelig begriber enhver, at en Mand hvis hele Vinter-Fangst da vejede kun 6 til 10 Lpd., endog med denne høje Priis ingen Overflødighed havde

de til at kjøbe for alle fornødne Varer til sit Huus ved Handelen. Strax fandt enhver sig opmuntret til at drive Søebruget med fordoblet Kraft og Mod. Oplands Folk tyede skareviis ned til Fiske-Pladserne for at fortjene noget ved Fiskerie, men Baade manglede; de bade, de tiggede om at maatte komme ud paa Fiskerie; Bønder, som i mange Aar ikke havde søgt Søen, og mange hundrede Søemænd kom over 30 a 40 Mile, om høieste Vinterdage til Fiskepladsen. Baade bleve nu byggede til dem i en Hast, saalænge Tømmer, Jern og Liner vare at bekomme, men — det varede ikke ret længe; Mangelen indfandt sig pludselig og varede endog i nogle Aar; af Mangel paa Aarer og Aaretømmer, Jern og Liner maatte nu endeel Baade staae paa Land, og de som havde Raad til at lade bygge sig en Baad, ja havde Folk til at bemande samme, stode med bundne Hænder. De fæstede Fiskere maatte vende tilbage, og Folk reiste fra det ene Handelssted til det andet, bad og overhængte ydmygst med Pengene i Haanden, om at faa kjøbt Tømmer til en Aare, en Lodline, et par Pd. Jern, men forgjeves, og her maatte det med Føie siges: at en Kyhnsk ulykkelig Eensformighed i slet Forfatning og en sørgelig Handels-Afmagt fandtes overalt. Ikke destomindre er det meget muligt, og begribeligt for andre end for en Kyhn, at de endog flere Baade, som nu gik ud paa Fiskerie, end under Octroj Handelen, kunde i derefter paafølgende ypperlige Fiskeaar fange mere af Fisk, end færre Baade under Octrojen, uden at Fiskene behøve at gribes med bare Hænder op af Søen, af dem, som staae paa det tørre Land, og uden at alle Baade havde været ude i Søen, eller alle de Folk, som ønskede, i det første Aar, kunnet anbringes.

ges paa hine. Handelens Opmuntringer for andre Næringer faaer jeg siden Anledning til at nævne.

Kyhn melder S. 96-97 at ikkun Rejkefjord har nu i 2 Aar været ubeseilet, men man kan vel sige 3, 4, uden at paaskyde noget om den Grønlandske Drive-Js, som ikke har i mindste Maade hindret at beseile denne meer end alle andre Landets Havne, og intet Skib har af den Aarsag vendt tilbage fra Rejkefjord. Vel indfandt Drive-Jis sig 1796 i Foraaret ved Nordlandet, men drev bort igjen midt paa Sommeren; hvert Skib naaede sin Havn, men til Rejkefiord saae man intet komme. Havkalle-Fangsten blev imidlerlid hældig paa Nordlandet, og efter den paalidelige Syſſelmand Jon Jonsens Angivelse 1797 var hver Bonde i Strande-Syſſel i yderſt Forlegenhed med ſine Varers Affætning, og fornødne Varers Indkjøb, ia maatte lade den koſtbare Havkalletran til Unytte ſpildes af Mangel paa Affætning og paa Tønder, efterat alle havde fyldt deres egne, og de flefte havde en Forraad af 10 til 20 Tønder Tran, ſom manglede Kjøbere; thi meget lettere er det hos Kyhn henſlængt paa Papiret S. 97, at Rejkefjords Diſtrikt kunde ſøge hen til de Handlende paa begge Sider af dem, end for Diſtrictets Indbyggere, ſom desuden mangle Heſte, at føre 100 til 200 Tønder Tran over mange ſteile, ubeſarlige Fjelde en 20 Mile Vejs, hen til Jſefjord, eller i ſmaa Baade over en lang og høiſt farlig Søevej hen til Skageſtrand, et Handelsſted, ſom nu i mange Aar har været ligeſaa blottet for alle brugbare og nødvendige Varer, endog Fødevarer, ſom Penge, hvor ofte ingen Handel har været dreven, men ſiedſe ſlet og afmægtig, og denne Handel

del den har selv den berygtede Oplyser S. 16 i Noten for 3 Aar i Rad oplyst.

Til saadanne Steders betydelige Beholdninger, som Kyhn for Spot synes at nævne, er det ham nok S. 97 at henvise hele trængende Sysseler med den trøstelige Forsikkring, at Havnene blive vel forsynede NB. med Handels-Betjente, som lønnes og holdes af endeel, ikke for at udsælge og udereditere de i Kyhns Hjerne eller og et Luft-Kastel liggende betydelige Beholdninger, men passe de tomme Handels-Huse, og vente i nogle Aar paa en Remisse fra Principalen, i det mindste af et velsignet Qvantum Brændeviin og Kramvare (see Bilaget Litr. E.e.); ja man maa ret forfærdes over de betydelige Beholdninger af fornødne Cargaison-Varer, som henligge Aar ud og Aar ind f. E. paa Budenstad, Olufsvig, Grønnefiord, Dyrefiord, Rejkevig, Skagestrand, Husevig og flere Steder, at sige, om Microscopet kunde opdage nogle.

Stedse tygger Nidskriveren Drøv paa de jammerlige Beviisligheder, han brouter af at kunne uddrage af Toldsedler, for Islands tiltagende Lyksalighed under nærværende Frihandel, ved Vare-Exporternes voxende Mængde, skjønt han og, for at vise Kjøbmændenes Handels-Dygtighed, melder, at mere Qvantitæt Varer indføres nu til Island end under Octroj-Handelen. En authentiqve Beregning over begge Dele, altsaa ikke forfattet af ham, vil sætte den Sag uden for Tvivl, men ikke den uefterrettelige Angivers løse og ugrundede Snikfnak. Formodentlig have hverken Rente- eller Toldkammeret aabnet den uværdige Nidskriver sine Archiver til at uddrage General-Beregning af Toldsedler og Cargalister, hans Angivelse er altsaa

saa et ham snare eget Drømmeværk. Men lad os antage Rigtigheden deraf for et Øjeblik, hvad beviser da alt Kyhns Sludder mod Handelens paaankede Afmagt og Undertrykkelser? Intet, slet intet. Fordi Guldbringe Syssel, et af de mindste i Landet, besøges af mange Skibe fra bemidlede Kjøbmænd, som bringe did en Mængde Varer, skjønt det endnu neppe er tilstrækkelig vel forsynet med de meest fornødne, ere derfor alle Havne omkring Landet saaledes forsynede, og ingen betydelig Mangel paa alle og enhver af dem? besejles de af Kjøbmænd, som besidde tilstrækkelig Formue til ej allene at affkjøbe Indbyggerne alle de Vare-Sorter de nu frembyde og kunne skaffe, men og kjøbe dem saaledes, at de derved opmuntres til med fordoblet Lyst og Flid at udvide Næringernes Drivt, og mangfoldiggjøre deres Vare-Producter? Hvor kan Frihandelen med Grund tilskrives de tiltagende Vare-Producter, som ere en naturlig Følge af en atter stærk tiltagende Folkemængde i Landet, af en Rad meget gode i Steden for mange strænge Aar, der førte med sig Ildsprudninger, Ødeløggelser, Folke- og Qvægdød? At virksomme Mennesker leve op igjen, at Faaresygen er udryddet og talrige Hjorde atter fylde vort Land, at Havet yder sine rige Velsignelser, at Høe-Avlingen slaar vel an, og Hornqvæg samt Heste tage stærk til, er noget af alt dette Handelen at takke? Skal den gaae værdigen og uden Afmagt, maa den kunne ophjelpe enhver Næring, i Steden for at den nu undertrykker dem alle hver paa sit Sted og paa sin viis. End ikke i Guldbringe-Syssel have alle der forsamlede Handelsmænds Anlæg Kraft nok, og det er saa langt fra at jeg eller nogen ærlig Embedsmand bærer mindste Uvillie til brave Handelsmænds

Held

Held og blomstrende Handel, at vi tvertimod af Hjertet ønske Island meer end et dobbelt Antal virksomme og bemidlede Handelsmænd, som have Lyst og Kraft til at forsyne Island tilstrækkeligen med de fornødne Varer, affjøbe samme dets Vare-Producter, opmuntre og udvide dets Nærings-Drivt, og derved skabe egen og Landets Held og Lykke, men NB. Mænd, hvis hele Idræt ikke er at berige sig med Islands Undergang, trække dets bedste Marv til sig, og udaf Landet, og at forsvinde fra dets Grændser ved den ringeste og første Modvind, ligesaa hastig som Taagen, men tvertimod Mænd, som etablere sig her, være sig Danske, Norske, Holstenere, Franske, Engelske, Spanske, samle Midler for Island i det de samle for sig og Arvinger, elske Landet, og søge redeligen dets Held og Opreisning, og beslutte at leve og døe iblant os. Saadanne Mænd være Island for evig velkomne, jo flere, jo bedre! dem følge stedse Held og Hæder og Landets Kjerlighed!

Men — igjen til Guldbringe Syssels Handel. Foruden den forrige Mangel paa Tømmer, Jern og Liner, som man nu skulde haabe var til Ende efter stærk Besejling af mange Skibe i 2 Aar, og som tildeels er ophævet, regner jeg endnu den stedse vedholdende Mangel paa Adskilligt. Jeg vil til Ex nævne sidste Foraar 1797: inden Skibenes Ankomst var ikke 1 Line hos nogen Handelsmand at faae, til største Hinder og Afbræk for Fiskerierne, som maatte lide under denne Mangel; ikke 1 Td. Meel var at bekomme, og hvor vare da de Kyhnske Magaziner og allesteds liggende betydelige Beholdninger? Hvor de Vare-Oplage Øvrigheden skulde besørge fordeelte? ikke var eller har Salt i nogle Aar været at faae, og skjønt

en Mængde af Indbyggerne havde ønsket og fundet sin Regning ved, at virke sin Fisk til Klipfisk paa Terreneufs Maade, var denne Udsigt og Næringsvej dem betagen, uagtet Klipfisk stedse har været i god Pris, og meget eftersøgt af de Handlende selv. Det lidet en eller anden har af Salt ved Tiggen og Overhængen og Recommendationer faaet udpint, enten at virke noget lidet til Klipfisk, eller til at salte med Smør, Kjød, Lax og deslige til egen Huusholdning, har jævnligst kostet 5 Rd. Tønden. Naar enhver Handlende har faaet nok til sine Skibe, er meget uskudt af Varer, som kunde give en Landning meer, hvis der havde været Rum tilovers. Men — det som overgaaer alt andet, er det besynderlige, det uforsvarlige, det afmægtige, at ingen af de mange Handlende paa Rejkevig, har der anlagt et Slagterie, som fra Kiose- Borgerfjords- og Myre-Sysseler, vilde let kunne forsynes med en Mængde fuldkommen saa gode, ja bedre Faar, end paa Nordlandet, og jeg tør forsikkre, at allerede i det 2det Aar efter et saadant Anlæg, skulde dette kunne gjøre Regning paa 3 til 4000 skjønne Beeder, naar de betales taalelig, omtrent som hidtil paa Oefjord, men i Tidens Længde paa et dobbelt Antal; lægger man nu hertil, hvad fra Arnæss og Rangervalle Sysseler kunde ankomme, skjønt maaskee af noget mindre Faare-Art, thi det mindste modtages paa Oreback af de Faar disse Sysseler kunde producere, ja endog fra Strande, og en Deel af Huncvands Syssel, hvor intet, eller og ganske afmægtigt Slagterie nu for Tiden ved Handelen findes, troer jeg sikkert at man kunde gjøre Regning paa en 10,000 Beeder aarlig paa Rejkevig i Fremtiden, om ingen Plage rammer dette Land. Her er god og sikker Havn, og

H Slag-

Slagtertiden kunde derfor udsættes noget længere paa Efteraaret end paa Nordlandet, hvor Faarene maae nedslagtes 1 Maaned for tidlig, og kunde derfor ventes endnu skjønnere fra Kiose-, Borgerfjords- og Myre-Sysseler, som have de ypperligste Græsgange til Fields, og stor Faare-Art, naar Faarene slagtedes noget sildigere paa Efteraaret, da de havde naaet sin rette Fedme, end paa Nordlandet, fra hvilket sildig Retour ansees farlig, men desto sikkrere fra Rejkevig og Havnefjord. Nu da intet Slagterie er i Rejkevig, forvolder Handelens Afmagt sammesteds ej allene at de 3 Sysseler, Kiose, Borgerfjords og Myre, maa savne 6 til 8000 Rd. aarlig for de Faar, de kunne levere, men og at deres Land-Oeconomie er ganske forvendt, thi nu skye disse Faar, paa det lidet nær, Huusholdningen consumerer, men lægge sig efter Køer, hvis Underholdning falder saa urøjsom og kostbar, men indrente hos alt for mange ikke for ¼ Deel Nytte, mod et forholdsmæssigt Antal Faar. Jeg sætter for Ex.: at Slagterie blev anlagt paa Rejkevig og Faar betalt som ovenmeldt; jeg sætter at 400 Bønder i disse 3 Sysseler holde nu hver 1 Koe mindre for at tillægge flere Faar, altsaa blive i disse Sysseler 400 færre Køer. Naar man med Stiftamtmand Stephensen *) anslaaer i Almindelighed Nytten af hver til 6 Rd. hvor fra det halve bortfalder for Foder, bliver Overskuddet for enhver 3 Rd. og for alle 400 i alt 1200 Rd. aarlig. Naar Bonden holder Faar i Steden for 1 Koe, kan han i alle endog strænge Vintere med dennes Foder forsørge inden disse 3 Sysseler 40 Stkr. voxne

*) See hans Afhandling Om Nytten af Hornqvæg i Isl. Lit. Selsk. Skr. 6 Bd. §. 35 S. 76-77.

voxne Faar, og paa de 400 Koers Foder, alle tilsammen 16,000 Stkr. Faar, som 3 Aar gamle leverede til Handelen overhovedet a 2 Rd. Stkr. vilde beløbe 30,000 Rd. altsaa vindes ved Byttet 32,800 Rd. Disse 30 Tusinde Rd. aarlig og mange flere, og Lejligheden til at fortjene samme ved lovlig Næring, ere nu ganske tabte ved Handelens Afmagt, og end videre 3 til 4,000 Rd. aarlig for Ulden af disse Faar, om den end blev leveret raae, men hvor meget mere, om Handelen opmuntrede Industrien, og Ulden med nogen Fordeel kunde forarbejdes hjemme?

Kan nu noget fornuftigt Menneske med Kyhn paastaae, at vor Handel er fuldkommen fri, og fri for Afmagt, samt fri for at undertrykke Næringerne i Landet? Kjød er fra Frihandelens Begyndelse blevet vel betalt i Kjøbenhavn og i sidste Aar endog med 14 Rd. Tønden; Kjøbmænd havde altsaa her fundet faae en god Handels-Artikel, og flere Skibs-Ladninger, samt en anseelig Deel Tælle og Faareskind. Jeg har valgt det Sted i Island til Exempel, hvor Handel nu drives med mere end tidobbelt Kraft mod andre Udhavnes, og hvor en Mængde Skibe komme og Concurrencen er nogen, dog falder Bestikket saaledes ud, hvorledes da i de andre Distrikter, hvor hen ikkun en Kjøbmand af og til seer med et lidet Fartøj? maa ikke sammesteds al Nærings-Drivt hendaane under hans Afmagt? Naar Indbyggerne have fanget Fisk til Huusholdingens Fornødenhed, drive de ikke synderlig en Næring, som lidet eller intet indrenter dem hos en afmægtig Handel, der 1) betaler slet, og 2) vrager alt, hvad den eeneste Skude ikke kan rumme. Paa Faare-Avling tænkes der ikke, Industrien døer ud, Mangelen iler ved første Uaar med stærke Skridt saadanne

Districter imøde, og Døden følger denne i Hælene. Havde Fiskerier hos dem nydt samme Opmuntring ved Priser og Concurrence, som i Guldbringe-Syssel, strax havde vi seet et dobbelt Antal Baade hos dem løbe ud i Søen, og Oplands-Folk ile til kaps hen til Kysterne for at bemande dem, og øse af Havets rige Velsignelser. Naar flere Slagterier bleve paa beqvemme Steder anlagte, og Faar betalte saaledes, at Bonden fandt bedre Regning ved at sælge, end selv slagte dem, strax skulde dobbelt store Hjorde bedække vort Land. — Men nu? — Nu ere paa sine Steder kun ubetydelige Slagterier, hvor store kunne være, paa nogle intet, hvor fordum vare betydelige, paa Rejkefjord intet, paa Skagesund næsten intet, disse Octroj-Handelens skjønne Slagter-Havne, og nu kan dog en uefterrettelig Kyhn skraale og broute af 3500 Tønder Kjød udført 1796, imod 1628 Tønder aarligt Middel-Tal under Octroj-Handelen, NB. fra 1796, efter at Faare-Sygen og endnu dertil Faare-Udrødningen, lod saa nær alle Slagterier standse! Nu kan han gjøre Vind af den Opmuntring han og Consorter give Industrien i Landet, naar han paa samme Side (neml. 111te) anfører et Bevis mod sig selv, at nemlig 500 Skpd. raae Islandsk Uld ligge 1795 i Kjøbenhavn; enten denne Angivelse er falsk eller ei, kan være det samme, da den kun tjener til Beviis mod ham selv, naar han søger at dække nærværende Handels Afmagt og udøvede Undertrykkelser mod Islands Næringer og Industrie. Havde Handelen betalt Indbyggerne Arbeids-Løn, skulde ingen 500 Skpd, raae islandsk Uld nu ligge i Kjøbenhavn; dog — for at jeg nærmere skal omtale vor Uld, er det upaatvivleligt, at denne kan anvendes til noget, da den begjerligen

ligen opkjøbes raae, og maa derfor kunne sælges med Fordeel til noget, altid til Guldhusets Tieneste. Vore Kjøbmænd havde altsaa forskaffet sig en bedre Handels-Artikel end Kyhn og Busch forestille de islandske Strømper og Vanter at være, ved at forskaffe Indbyggerne i Island Prøver af de Sorter Garn eller Tøjer, hvortil deres Uld kunde forarbejdes, og tilstaae dem billig Arbejds-Løn; den saaledes forædlede Uld havde de altid kunnet med større Sikkerhed sælge, end de Strømper og Vanter, der nu ikke staae dem an, ved hvilkes Forarbejdning Indbyggerne dog ikke fortjene det tørre Brød; de havde derved gjort sig fortjente af Island, og bragt dets hendaanende Industrie igjen til Live; men desværre! dette var aldrig deres Ønske eller Formaal, men tvertimod nogles at undertrykke samme, og den ene arbejdede imod den anden. Kiøbmand Høwisch med flere tilkommer i Følge Bilag Litr. I.i.i. og K.kk. ustridig Æren af, at have betaget Nordlandet Fortjenesten ved Garnspinderie. Misundelig saae han Indbyggerne der at fortjene nogle Skilling, ved dette Arbejde, og deres Industrie at vaagne og blive virksom, og for at stille dem med eet ved den ringe Fortjeneste de kunde vente sig ved stadig Leverance af velspundet Garn til Guldhuset, som deres værdige Talsmand og Amtmand Thorarensen havde udvirket dem, klanredes han saalænge om en højst ubillig Fragt han opskruede, med afgangne Conference-Raad Kofoed, og gjorde med flere Kjøbmænd saa megen Støj og Larm om Garnspinderiet, at Kofoed, da denne Kjøbmændenes Uvillie endog syntes at have trængt med sin Skraalen ind igiennem Collegia selv, som af Lit. K.k.k. vil kunne erfares, blev nødt til at lade Garnspinderiet standse

Vel yttrede Howisch derefter sin Tilbøjelighed til selv at kjøbe Indbyggernes Garn, skjønt for meget ringere, men hvad ved Garnspinderie paa den Maade bliver at fortjene, kan sees af Bilag Lit.B. og I., samt end videre sluttes deraf, at Garnspinderie paa Nordlandet nu igjen ophører. Kyhn derimod lod til at være højst forbittret over Garnspinderie og fordrede ikkun Strømper, hvis jammerlige Lovtale han bag efter med Oplyseren nedskrev i Rødværgens S. 112-113, og digtede sammesteds at Uldgarnets slette Spinding (Spinden) havde bestemt Conferenceraad Kofoed til at lade holde op med Uld- og Garn-Leverance fra Island, søger forgjeves at aftvætte Kjøbmændene den Skjendsel at have undergravet denne Industriens Green, erklærer én saadan Handling urimelig, da den slette Forarbejdning lod Kjøbmænd vrage saadanne Varer; men, som i saamange Poster, bliver den Kyhnske Sanddruehed, Redelighed, Ærlighed og Patriotisme mod Island endnu mere indlysende, naar man nøje sammenholder hans falske Vaas med Conferenceraad Kofoeds egenhændige Vidnesbyrd om alt dette i hosfølgende Bilag under Lit. I. i. i. og K. k. k.

Saa ugrundet er Nidskriverens Sladder i alle Deele! saa uredelig mod Island og dets Øvrighed! saa stridende mod Sandhed og Fornuft! Den ligesaa falske og af Kyhn opdigtede dumme Fabel S. 115, samt den af ham S. 116 udkastede som det synes noget træffende Skildring af sig selv, hvor han handler strax i den 3die Linie om taabelige Kjøbmænd m. v. til Periodens Ende, kan jeg nu og forbigaae, som ingen Gjendrivelse værdig, samt indtil videre Nidskriverens dumme Sludder fra S. 117-163, som han her faaer indslikket i Anledning af en Handels-

Sa-

Sagen uvedkommende og ingen interesserende ubetydelig Proces, den han radbrækket paabyrder Publicum fra S. 297-328, for med Papirets tunge, at bøde paa Grundenes lette Vægt.

For ikke at blive forledet af Ridskriveren Kyhns evige Gjentagelser og Aftryk af et og det samme til for megen Vidtløftighed, vil jeg nu, som ikke videre anseer det passeligt at følge hans uordentlige Vaas, besvare det saare lidet Svar værdige i Nødværgen fra S. 163-201 hvor Ausøgningens Hoved-Poster endelig oversmøres. Jeg vil da først nævne Penge-Mangelen ved den islandske Handel: Kyhn med de øvrige Smørere af de paa Island Handlende, nægter, at denne har fundet Sted, digter, at han i sidste Aar (om 1796 eller i de sidste 10 Aar vides ikke) har óverført 13897 Rd. og S. 246 at til Nord- og Østre-Amtet under Frihandelen ere komne 64587 Rd. Oplyseren (Busch) fremstaaer S. 13 som General-Controlleur angaaende de til hele Landet under Frihandelen til 1797 oversendte Penge-Summer, og anslaaer dem til 164,734 Rd., og jeg undres over at de ikke have tilføjet ved Enden af hver af disse Summer endnu et par eller flere Nuller, da for alle disse Angivelser haves lige troværdige Beviser, nemlig ikkun de anklagede Handlendes ugrundede Opdigtelser, og om Penges Udførsel fra Island meldes intet. Henkel praler og i hans Svar S. 18 af, at der ikke har været Mangel paa Penge ved hans Handel, efterat han S. 12-13 har selv erklæret, at han sidder i en bundløs Gjeld. Kyhn er endog saa uforskammet S. 181 i Nødværgen blandt saamegen anden Løgn, at digte: at den store Familie, (saaledes behager han i Bogen gjerne at kalde Stiftamtmand Stephensens Familie)

 har

kjøbt Jordegodser for alle de Penge de Handlende have i 10 Aar opbragt til Island; disse Penges Beløb bliver efter Oplyseren S. 13 ikkun i 8 Aar 164,734 Rd. Var endog Indførselen af denne Sum virkelig skeet til Island i 8 eller i 10 Aar, tilkommer Nidskriveren dog først at bevise, at den store Familie ene har faaet hver en Skilling deraf og ingen andre det allerringeste, og dernæst at den har kjøbt Jordegodser for alle disse Penge. Til at opgjøre Beregningen over de kjøbte Jorders Beløb, behage han at betjene sig af de eneste authentiqve Documenter som gives, og gives endog trykte, nemlig: de islandske Langtings-Bøger, hvor Specification over alle Jordekjøb i Landet findes tinglyst og trykt; savner han der noget Skjøde af den store Families indkjøbte Jorder for de af Handelsmænd til Island i 10 Aar indførte Penge, vil han lettelig kunde angive, hvilke Skjøder ere stukne under, og altsaa en Forbrydelse flere, da han saa grant veed, at hver en Skilling er fra Handelen kommen til den store Familie, og igjen forvandlet til Jordegods. Tillige opfordres han til særskilt at documentere, hvorvidt den store Familie har betalt de kjøbte Jordegodser med de under Frihandelen opførte Penge, eller med egne og arvede Fædrene-Midler og endelig "at Almuen beboer i Fæste alle de Jordegodser den store Familie ejer, og nødes paa disse at gjøre samme Tjeneste, som Negerne paa Kysten." Opfylder han ikke alt dette punktlig, og afbeviser enhver Post med lovgyldige og lovskikkede Documenter, erklæres han herved offentlig for denne Families ublue Ærefkjender. At Kyhn endelig maa i disse som flere Henseender være en saadan Forbryder, viser Sagens egen Natur, thi lad være det endda ikke kan blive nogen Misgjer-

gjerning, i det mindste ikke i Dannemark eller Norge, at erhverve sig ved lovligt Kjøb Ejendoms-Ret til Jordegods eller at udøve en Rettighed, som Fordn. af 13de Junii 1787 i 2 Cap. §. 4. tilsiger selv de Handlende i Landet, ligesom alle Landets Indbyggere; en Menneske-Rettighed, som tilkommer enhver i den vide Verden, Kongen og Slaven, og den misundelige Kyhn selv; lad være at Jordekjøb for 164,000 Rd. af en stor og udbredt Familie i 10 Aar ikke burde skrække nogen, mindst en Kyhn, som i 6 Aar havde fortjent saameget ved Island, forstaaer sig ved patriotisk Tænkemaade og Handel med Velfærds Hazard, at han i Skrivelsen til Kammeret, hvoraf Extrakt under Lit. N.n.n. dristede sig selv til at skryde af, at han i den islandske Handel havde staaende 1 Tønde Guld, ligesom Exempler ikke ere saa rare, at i Dannemark ere Jordegods endog til større Værdie kjøbt maaskee under et, saa vidne dog Landets trykte Laugtings-Bøger imod Sandheden af Ærеskjænderens Angivelse, de vidne, at ikke for $\frac{1}{10}$ Deel af denne Sum, ja ikke for $\frac{1}{20}$, er kjøbt Jordegods siden Frihandelens Begyndelse, af denne Familie, og det lidet denne har kjøbt er for mindste Deelen kjøbt for de Penge Frihandelen har bragt til Island, men det meeste af afg. Biskop Dr. Finnur Johnsens Børn, som vist ikke hentede mange Penge fra Handelen, men kjøbte for Fædrene og Mødrene Arv, endskjønt Kyhn maaskee kunde finde det mistænkeligt, ja Stats-Forbrydelse, at en Dr. Finnur Johnsen, som selv arvede endeel efter Forældre og i 57 Aar tjente i offentlige Embeder, og især Skalholts Bispe-Embede i 35 Aar, saaledes, at hans Fæderneland vil ligesaa seent forglemme at yde hans Navn en taknemmelig Erin-

dring, som Historien og en Suhms Vidnesbyrd om ham at hædre hans Minde, at, siger jeg, en saadan Mand kunde efterlade sine Børn saa faa og ubetydelige, sparede Rødskillinger; ja det var noget græsseligt, at Kyhn og Consorter ikke kunde nyde den sorte, den ret Kyhnske Glæde, at see hver en Embedsmand og Indvaaner i Island ligge pjaltet som tiggende Betlere paa Knæe for sine Fødder og modtage hans despotiske Ordres! Vare end 7000 Rd. indløste fra Handelen i 10 Aar for Varer, og anvendte til Jordekjøb af Landets formuende Embedsmænd tilsammen, hvor utilladeligt, hvor farligt, hvor strafværdigt! derimod, hvor vigtigt for en umenneskelig Kyhn at antegne og forstørre til et par Tønder Guld! Hvor stort og hvor ædelt for ham at forvandle dette til Øvrighedens Haan, at skabe deraf Embeds-Forbrydelser, imedens han selv tænker saa patriotisk, og handler saaledes med Velsærds Hazard, at han ved Islands Handel ei allene berømmeligst har fortjent en dobbelt Sum eller 14,000 Rd., til at anvende i Jordegods, men og de Tønder Guld, han selv skryder om. Det er bekjendt hvor usselt Jordegods i Island er, og hvor lidet det indrenter, almindeligst neppe 4 pro Cto. af Capitalen, naar Bygnings og andre Omkostninger kommer til Ligning. Jeg beboer til Ex. en af de bedste Gaarde i Island, Fæderne Arv og Odelsjord; den har fordum stedse gaaet i Kjøb og Salg for 500 Rd., og alle dens Afgivter, for hvilken den ofte har været bortfæstet til Lejlændinge, have udgjort tilsammen 20 Rd. Vel har Stiftamtmanden, siden Frihandelen begyndte, maaskee kjøbt Jorder for et Par hundrede Rd., men ikke har Frihandelen beriget hans Afkom med Jorder, ingen af hans Sønner har kjøbt

kjøbt for 1 ß. Jord. Vore hele faste Ejendomme ere de Jorder enhver af os beboe, og desuden ejer jeg en liden Øe i Breedefjorden, mig ved en Møderne Frændes Testament tilfalden, for mere end 30 Aar siden, og nu ligesaa gammel Odelsjord. Intet Mandslaan er nogensinde krævet af samme, men at vi selv ikke svare Mandslaan til os selv af de Jorder vi beboe, begriber enhver lettelig. Mandslaan, eller den Lejlændings Pligt at tilbyde Huusbonden sin Tjeneste til Fiskerie førend andre uvedkommende, veed jeg ellers ingensteds at fordres eller finde Sted undtagen i Guldbringe- og Sneefjældnæss-Sysseler, som for det meste bestaaer af publiqve Godser, samt paa et Par private Gaarde i Borgerfjords og ligesaa af et Par i Arnæss-Sysseler; i de 2de førstbenævnte er Mandslaan ved en authoriseret og gammel Matrikel paasat og hævdet til de fleste Jorder, det følger der saaner alle Kongens og Præsternes Mensal-Jorder, som udgjøre næsten det hele Jordegods i disse Sysseler; de faa Gaarders Adkomst til denne Rettighed i de øvrige Sysseler, er netop den selv samme og lovlige. Efterat Kongens Inventarii-Baade bleve afskaffede, indkræves nu til Kongens Kasse af alle hans Godser i Guldbringe- og Sneefjeldsnæss Sysseler Betaling for Mandslaan i Penge; for ovenmeldte faa private Jorder, som udøve denne Rettighed med samme lovmæssige Adkomst, som Kongen, var det altsaa ikke Umagen værd for Nidskriveren at blotte sin Ukyndighed og Lyst til opdigtet Bagvaskelse ved S. 162-63 at udstrække Mandslaan til enhver Fæste-Bonde og Huusmand, søge ved den Anledning, som enhver, at sværte Islands Øvrighed uden at vide det mindste rigtigt om Mandslaan, og hvor det fandt

Sted,

Sted, og uden at besidde mindste Indsigt til at bedømme dets Lovlighed og enten dets Stats-Nytte eller og Skadelighed, om han end vilde søge at øse af den ureene Kilde, af hvilken for nogle Aar siden udflød Smøreriet om Hoveriet Mandskaan, som ingen Islandsk Sagkyndig endnu har givet sig af med at bedømme.

Det bevises ellers uimodsigeligen at være en grov Løgn, naar Kyhn fortæller S. 181 "at Almuen beboer i Fæste alle de Jordegodser, den store Familie ejer, og nødes at gjøre samme Tjeneste i Island, som Negerne paa Kysten," først derved at denne af ham saa kaldte store Familie beboer selv en betydelig Deel af disse Godser, altsaa beboer ikke Almuen denne Deel af Jordegodset i Fæste, skjønt Kyhn siger: alle de Jordegodser som Familien ejer, altsaa gjør Almuen paa denne Deel ingen Neger-Tjeneste, og altsaa lyver Kyhn uforskammet, saavel ved denne Angivelse, som hin, at Almuen nogensteds i Island gjør Neger-Tieneste. Manden viser kun sin Styrke i løgnagtige Angivelser, i det han blotter sit ondskabsfulde Hjerte, sin Udygtighed til Skribent-Faget, og skammelige Uvidenhed i Menneskehedens Historie; han har vel en eller anden Gang hørt nævne Kyster og Negere, samt at disse bleve slet behandlede, men hvori Behandlingen bestod, har han nok ikke endnu studeret sig til, men kan snart komme derefter, hvis han kunde falde paa den ham saa værdige Changement, at opgive sin nærværende Behandling mod Islands Indbyggere i Handel (som kommer meget nærmere hin Behandling paa Kysten) for at udstyre Skibe til Neger-Handel, og paa Kysten at give sin fremlysende Hjertets Godhed friere Luft til practisk Anvendelse, for

det

det første indtil Aaret 1803 (siden Forordn. af 16de Martii 1792 ikke ynder den Handel længer) maaskee og inden den Tid en anden Nation end Islændere kunde gjøre sig Haab om den Lykke og Ære, at trælle sammen endnu en Tønde Guld til ham, og til Belønning vente samme Haan og Bagvaskelse og løgnagtige Angivelser, som nu Island og dets Øvrighed. Blandt saamange andre Bøger som forklare de ulykkelige Negeres Skjebne, og hvorledes de blive behandlede, kan dog Kyhn af en Sprengel, en Oldendorph, en Ramsay, og en Professors Eggers's Skizzen und Fragmente einer Geschichte der Menschheit, om han gider, lære, at der er omtrent den samme Forskjel paa en Neger-Slaves Kaar i Ligning med Norske og Islandske Lejlændinger, som paa Løgn og Sandhed, Slaverie og Frihed, thi i Island ere Lejlændinger fuldkommen fri, fornøjede og lyksalige, naar de engang kunde blive løsladte af en Kyhns og Consorters tunge Handels-Kjede, og blomstre under en virkelig activ og lyksaliggjørende Frihandel, altsaa en ganske forskjellig fra den nærværende; de vide af ingen Byrder at sige, naar de have udredt deres faa og ubetydelige Skatter og Afgivter, som Kyhn selv erkjender S. 14, de ere og boe som Herremænd paa deres Fæstejord, og naar de med Flid drive egen Næring, og opføre dem, som det anstaaer Dannemænd, yndes og hædres af Husbonde, Præst og Øvrighed, som ikke ansee det under sin Værdighed at omgaaes venligen ogsaa med Bønder, noget, som den af Hovmodstinkende usle Oplyser og Anmærker S. 37, har spildt Sværte, Tid og Ære paa, blandt andet at dadle.

Besynderlig er ellers den Støj og de Ophævelser Nidskriverens Bagvaskelse og Ildesind gjør om islandsk

landsk Ejendom af Jorder, ligesom en Embedsmand, der ejer 3 a 4 ugaskee 10 islandske Jorder, hvor af enhver undertiden neppe engang naaer 100 Rd. Værdie, eller giver 4 Rd. i Afgivter, uindskrænket beherskede store Districter af Landet, besad et Grevskab, raadede for Tønder Guld, havde Hals og Haand over sine Lejlændinger, især stedse plagede og udsuede dem, og hvor ærlig, duelig og brav Mand han end stedse havde været, glemte Eed og Pligt, Retfærdighed og overhovedet at sige: al Dyd og Menneskekjerlighed i det Øjeblik han bliver Embedsmand, og udøver den Menneskerettighed at erhverve Jord, eller besidde samme i Følge Arv eller anden lovlig Adkomst. Denne Maade har hidtil været den eneste til at gjøre egne eller Umyndiges Midler frugtbringende i Island, og denne usle Frugt, kan kun en Menneskefiende, kan kun en Kyhn misunde Islands Indbyggere. Seer man i Særdeleshed hen til Embedsmændenes Forfatning i Island, findes de allerfleste af dem at føre et usselt Liv, og nedtrykkes af Fattigdommens Gjenvordigheder, men ingen Tegn til den Velstand og den Mængde Grunker, Oplyseren og Henkel og Kyhn formode hos dem at bevares, have paa Papiret henslængt her op til dem, have erhvervet dem Jordegodser for. At der maaskee findes iblandt alle verdslige og gejstlige Embedsmænd 5, 6, højt 10, som have nogen, skjønt ringere Formue end mangen Bonde, at disse altsaa ikke komme krybende hen til dem eller Factorer, for at tigge om Credit paa Brød, og lade sig foreskrive alt hvad Despotisme og Overmod lyster, og formedelst deres Nød og Fattigdom undertiden af ublue Mennesker forhaanes og gjøres uvirksomme i deres Embeder; og at Landets Stiftamtmand selv og Amtmænd,

mænd, undertiden en Biskop, en Laugmand, en Provst, en Syssel-mand, findes iblandt disse faa noget formuende, det er en forskrækkelig og utaalelig Formastelse, en fræk Forbrydelse, den Kyhn og Consorter maa denuncere, maa stoie over, maa straffe med Afsættelse, Haan og Bagvaskelse, thi Islands Ovrighed og Embedsmænd maae ingenlunde leve med ham, han er ikke tilfreds med at leve og lade leve, og ganske uforsonlig, saalænge endog Landets øverste Embedsmænd vove at knye det allerringeste mod hans Udsuelser, og ikke erkjende det for en glædelig Pligt, at opofre arvede Odelsjerder, mojsommeligen sparet ringe Formue fra Børns Underholdning, og sin langvarige sure Sveed for underdanigst at forherlige og dække Kyhns Taffel med begge Indiers Kostbarheder og Lækkerbidskener, samt i forgyldte Diabler og Phaetons, om mueligt med et Forspand af Solens Heste, ydmygst at slæbe den galante Herre vedbørlig galoneret med Islands Sveed paa Vesten, hen til Klubbers skummende Champagner og vittige Snav-Pose. Men igjen til de indførte Penge-Summer til Island efter tidtnævnte Smørsres Andragende.

Henkel i Svaret S. 18 og Kyhn i Nodværgen S. 270 erklære sig nærmere angaaende det tilstrækkelige Forraad af Penge, om hvis Indførsel og Udtælling i Island de gjøre saamegen Vind, ligesaa meget uden alt Beviis og Sandsynlighed, som uden Sandhed, thi hvad monne en Prakker som Henkel, og en Gnier som Kyhn opføre til Island af rede Penge? Begge forstaae da ved tilstrækkeligt Penge-Forraad, saa meget, som netop kunde udfordres til Almuens Skatte og Afgivter. Hvor indskrænkede og slaviske disse Grændser end ere, vise dog hosfølgende

Bilage

Bilage under Lit. L. M. S.T. A.a. — G.g. K.k. — N.n. P.p. — S.s. U.u. — F.ff. og H.h.h. saa vel den almindelige Penge-Mangel og Handels-Afmagt, som Uefterretteligheden af deres Foregivende, og at til Skatter og Afgivter end ikke fornødne Penge have kunnet erholdes. Jeg anseer denne Mangel saa tilstrækkeligen at være afbeviist saavel ved disse og utallige til Amterne indløbne Klager, ikke blot fra Embedsmænd, men og fra hele Bøjgder, og for Sønder-Amtet især ved de 20 Stykker originale Klager S. 27 her ovenfor anmeldte, som Stiftamtmanden har til Rentekammeret indsendt, hvoraf til Ex. en var undertegnet af 150 Bønder, og andre af de fleste boesatte Mænd i hele Guldbringe-Syssel, og dog fordrister Nidskriveren sig til at digte, at Almuen ikke klager, men bærer roligen sine Lænker; at Øvrigheden kun skriger og klager i Almuens Navn, og mod dens Ønsker og Villie, samt uden dens Begjering; at Almuen har Penge nok, men kun Øvrigheden torster efter Penge, bryder Eed og Pligt, handler mod Samvittighed, røver, udøver Vold og Uadertrykkelser, tilegner sig Fattiges og Publici Midler, belæsser Heste med Penge for at nedgraves imellem Fjeldene, sælger Anbefalinger, bemægtiger sig hver en Skilling, de Handlende i 10 Aar have opført, som skrydes til at opløbe til Tønder Guld, og strax for dem alle kjøber Jordegodser, som alle beboes i Fæste af Almuen, der maa trælle for Øvrigheden, som Negerne paa Kysten, og endelig naar de Handlende ikke skaffe den store Familie de Penge den behøver, klager (paa den Grund) tilsidst over, at de ikke heller kunne skaffe Varer nok til Almuens Fornødenheder. Beskyldninger, hvoraf den berygtede Nødværge, og især dens 181 Side, er fuld.

fuld. Kan nogen Ærekiænder, som ikke formaaer at bevise en eneste Toddel af saadanne Beskyldninger mod et heelt Lands Øvrighed, mod hele Stænder, men overbevises om at have opdigtet hver Punkt af en saa skammelig Løgn, kan nogen vel tænkes mere qvalificeret end saadan en til Lovenes Stempel i Overeensstemmelse med N. L. 6. 21. 7?

Hvad ellers angaaer den virkelig indførte Sum Penge til Handel i Island siden 1787, da har Erfarenhed vist, samt alle Øvrigheds-Personers og Embedsmænds Vidnesbyrd, saavel Stiftamtmandens til Rentekammeret, som de offentlig Ansøgendes og Erklærendes (og deres *fides publica* som eedsvorne Embedsmænds, maa, om nogens, sledse blive usvækket, trods en Kyhns og Consorters Calumnier), at saare faa Penge ere til 1797 uddeelte igjennem Handelen i Island, ja endnu 1797 høres lige Klager over samme Mangel, udenfor Søndre-Landet, og i Sandhed bliver det ligesaa ubegribeligt, som ubevisligt, at store Summer i Følge en Kyhns og Oplyserens Skryderier kunde være udbetalte, da alle og enhver stedse klage over Mangel paa Penge, og have ikke kunnet erholdet dem ved Handelen, men have efter Amtmand Vibes Vidnesbyrd i Erklæringen over Handels-Ansøgningen S. 79 maattet lade sig paanøde Brændevin og unødvendigt Kram, for at komme til Liqvidation; ja, de Tønder Guld maa vist være faa og hel smaa, som, udspredte iblandt Folket, ikke have kunnet formindske dets Trang til Penge. Men — de være nu saa store og mange som en Kyhn vil, Beviser haves under Lit. Q.q. og R.r. her hos, hvor vældige Summer til visse Steder ere deels opsendte, deels uddeelte, thi enten maa man antage at de over-

sendte Summer have været mindre, eller ogsaa ere blevenFactorerne for en stor Part til Deel, maaskee nedgravne imellem Fjeldene ved Siden af Øvrighedens Penge, da saa lidet er fra Handelen udcirculeret, og saa lidet circulerer endnu i Landet. Unægteligt er det og, som tildeels oplyses af Bilag Lit. Q.q., at en anseelig Deel af de opsendte Summer er ikke medgaaet til Handel, men til Handels-Betjentes Lønninger og andre Handels-Omkostninger. Men hvor stor eller liden den her udgivne Penge-Masse end bliver for næste forløbne 10 Aar, er den uophørlige Penge-Mangel dog et klart Beviis paa Handelens Afmagt i at betale Indbyggernes Varer paa den Maade disse finde sig selv tjenligst, da det Oberformynderie, som en Kyhn er saa tilbøjelig at nægte Øvrigheden for Almuen, mindre kan tilkomme ham eller nogen Handlende, som ved at nægte Indbyggerne de Penge og fornødne Varer de ønske og fordre, til de imellem begge Parter accorderede Priser, men paanøde dem andre deriblandt unødvendige, ja endog skadelige, ikke blot leger Formyndere, men og udøver Vold paa Indbyggernes Frihed, vidner om Handelens Afmagt og Ufrihed, og at den ved saadan Fremgangsmaade undertrykker al Vindskibelighed, udtærer Landet, og bliver for Fremtiden uudstaaelig.

Lægger man nu hertil den Forhøjelse paa Penge visse Kjøbmænd egenraadigen have tilladt sig ved deres Udtælling her til Indbyggerne, og jevnfører denne Handlings Lovlighed med N. L. 5 — 3 — 50, som befaler Øvrigheden at tiltale dem, som befindes at udgive Kongens Mynt for højere Priis end af Kongen er sat, til at undgjelde med dobbelt Bøder mod den udgivne Sum, faaer man endnu et vigtigt Beviis

viis for de ved nærværende Handel foraarsagede Undertrykkelser. Ingensteds finder man denne Handling tilladt, eller den i anførte Artikel bestemte Straf at være forandret, saameget mindre som hvad Kroner i Særdeleshed angaaer deres Agio eller Opgelt engang er uforanderlig fastsat ved Forordn. af 23 Nov. 1737, og atter udtrykkelig for Island ved Forordn. af 22de April 1778, saavel som Værdien af andre Mynt=Sorter og Banco=Sedler, ja, Forordn. af 13de Maii 1762 satte endog Straf af Arbejde i Fæstning for Opgjelt paa Kongens Mynt, skjønt og med Hensigt til at forebygge dens Udførsel. Vore Kjøbmænd have altsaa ingen Hjemmel for den af nogle udøvede Agiotage, som maaskee synes at klinge mere fornemt end: ulovlig Aager, da det er deres Pligt, ligesom alle forhenværende Octroj=Handelers, at forsyne deres Handeler med fornødne Summer rede Penge, og ved deres Udtælling i de Danske og Norske Riger og Lande, at holde sig, ligesaavel som forrige Handeler og alle Andre, Kongens Bud om hans Mynters rette Valeur allerunderdanigst efterrettelige; thi hvad en Kyhn, Oplyseren, og Henkel anfører om Kroners Valeur paa Færøe, især efter Nødværgens S. 163=164, er, deels urigtigt, deels dem og Island intet vedkommende, thi foruden at derom intet meldes i Forordn. af 13de Aug. 1790, som omstøbte alt den forhenværende Færøeske Handels=Væsen, maa jeg bekjende min Ukyndighed om Kroners Færøeske Valeur med 80 ß., siden Nidskriveren, efter hans Maade i ugrundede Angivelser, ikke behagede at anføre den Anordning, som tillægger Kroner 80 ß. Værdie, thi af den ophævede 106 Aar gamle Taxte=Forordn. for Færøe af 30 Maii 1691, (og efter saadanne Anordninger raisonerer Kyhn

helst)

helst), som ansætter 1 Krone til 1 Gylden, udbringes ikke 80 ß.) og naar samme Anordn. bød, at de, som til egne og Børns Gjelds Afbetaling i Kjøbenhavn eller Amsterdam leverer til Handelen Varer til 1 Gylden skulde derfor igjen paa bemeldte Steder nyde 5 Mk. udbetalt, bestemmer aldeles ikke 1 Krones Værdie til 80 ß., men er kun at ansee som Hjelp til Gjelds Afbetaling ved at tilstaae et til Taxter og Monopol-Handelens Aag bundet Folk en Andeel i Avancen ved Varernes Udsalg. Dog, hvordan dette end er, rører det aldeles ikke Island, for hvilket ene gjelder i Henseende til Værdie af Banko-Sedler, dansk Courant Mynt, samt hele, halve og fierdendeels Kroner, forbemeldte Forordn. af 22 April 1778, og det netop efter Forordn. af 13de Junii 1787, 2 Cap. §. 16. som er den nyeste, Kyhn og Consorter stricte forbindende Lov, mod hvilken adskillige Handlende have ved ulovligt Ager med Kongens Mynt, begaaet en strafværdig Forbrydelse. Jeg beklager ellers Kyhns altfor kjendelige Raadvildhed med at udfinde ikkun en Skin-Grund til denne Misgjernings Forsvar. Han, som uden Grund ellers præker uafladelig, ja hæftigere end nogen forbittret Orthodox, mod mange end og vigtige gjeldendende Love ældre end Frihandels-Lovene for Island, troer i dem at spore monopolisk Aand, og udskjelder Øvrigheden, som Voldsmænd og Undertrykkere, naar de efter hine udøve de meest menneskekjærlige Embeds-Pligter, maaskee han søger nu at skuppe sig ud fra disse nyeste Love, truffen i Forbrydelse mod dem, og tyer hen til et Land som Enehandelen trykkede, og søger af en 106 Aar gammel ophævet Taxt-Tarif for dette Land, forgjeves at udlede Lovligheden af en Forbrydelse mod Frihande-

lens

lens nye Love for Island, ligesom han i sit Nidskrivt S. 67 - 68 søger at betage Forordn. af 18de Junii 1784 §. 17, der for Overvægt sætter Straf, som for forsætligt Bedragerie, sin Kraft, ved at paaskyde at i Norge maaskee og er tagen Overvægt. Nær havde jeg ellers glemt hans herlige Argument eller rettere løse Snak S. 164 - 165, at i Kjøbenhavn kunde det hænde, at Skifte-Retten bortbyttede til Vexelerere de i Stervboer forefundne Mynter, Kroner og Guld-Stykker for højeste Priis til Stervboernes Fordeel. Foruden at dette er, som sagt, en løs Snak, bliver det en anden Sag at bortbytte rare Mynt-Sorter i Guld og Sølv, endog Kroner til Vexelerere eller andre, som kunde ansøge om dette Bytte, enten for deres Sjeldenheds Skyld til rare Mynt-Samlinger, eller andet særdeles Brug; om de da giver noget lidet over, som ikke er beviist hvor meget, svares: *volenti non fit injuria*, og da indgaaes en upødt og frivillig Contract paa begge Sider; men i Island nødes Indbyggerne til at annamme Kongens Mynt mod sin Villie til en, af de Handlende egenraadig udaagret Priis, en Forbrydelse, som flere end de, jeg her vil anføre, have gjort sig skyldige i, hvilke jeg dog vil saavidt mueligt undgaae denne Gang at blotte, indtil de som Kyhn Henkel og Oplyseren falde paa at agere Angribere. Hvor despotisk Forbrydernes Fremgangsmaade er, vil erfares af Bilagerne under Lit. B., I. K., M., Q. og i.i., som vise, at endog en Kjøbmand Busches Factor J. Stephansen paa Berefjord (til al Lykke ubeslægtet og ubesvogret med den store Familie) endog drister sig til at lege Øvrighed, skrive Circulairer til Præster og befale dem at oplæse sine højbydende Ordres og Publicationer om Penges For-

 højelse,

højelse, samt Vare-Priser ved Kirke-Stævne, ja drister sig til efter anførte Principalens Ordre at paalyve andre brave og ærlige Handelsmænd, som i det mindste neppe paa Sønderlandet have gjort sig skyldige i samme Forbrydelse, den skammelige Usandhed, at saaledes forholdes herefter af alle Kjøbmænd paa hele Island for at give Aageret et slags større Skin af Lovlighed. Hvor yderlig Aageret er paa Østerlandet, hvor en Kyhn og en Busch spille Despoter, drevet indtil dets fineste Deele fra 100 Rd. a 12 pro Cto. til 8 ß. eller mindre, og Aager ikke blot med Mynt, men og, hvo skulde troe det? med Banco-Sedler, vil af Bilag Lit. K., kunne erfares, og da tillige, i hvilke løjerligt Forhold Banco-Sedlers Vexel-Cours kan ventes at komme til at staae i Island, et af Rigernes Lande, mod den sædvanlige paa fremmede Steder. Aldrig troer jeg ellers at Banke-Sedler før have gjort en saadan Lykke. Neppe kan om dem af disse Aagrere paaskydes en overdreven Agio, som dem skulde afnødes ved Anskaffelser i Kjøbenhavn, med mindre en Henkel behøvede at laane Sedler til endnu at drive Aager, og lade Island betale Renter paa sine vegne, en Methode denne Mand og har været saa overordentlig snild at hitte paa, ved i Følge Lit. O.o., at tillægge drøje Renter, endog Aager — Renter, efter originale Beviser, som jeg har i Hænder, til hver Restans nogen fattig Mand mod Efteraaret kunde staae i til hans Handel, hvis overdrevne Billighed i øvrigt oplyses ved Lit. P.P.. Dog undseer denne Usling sig ikke ved, at stille sig skinhellig an, opfordre til Angivelser om hans uværdige og afmægtige Handel, og endog dertil opirre uskyldige og fredelige Embedsmænd, som aldrig i mindste Maade

have

have gjort ham ringeste Fortræd, og ikke staae i Connection med ham; og da han i øvrigt kun formaaer at bagvaske, vover den Rest af Ære han endnu maatte besidde, paa Invectiver og slaue Skoser mod Øvrigheden, hvis Embeds-Poster han tillader sig at ryddeliggjøre og besætte paa sin bremenfeldtske viis, det være nu med Hensigt til at skjule egen Usselhed og slette Handlemaade, eller til derfor at fortjene sig en Lovtale og Lommeskilling hos en Kyhn, eller til noget andet. Fornuftigere havde han med flere nok gjort i at tie, skjøtte sig selv, forbedre sig selv, forbedre saavidt mueligt Manglerne ved sin Handel, og søge at oprette de ved samme fornærmede Mænd Tabet, vel vidende, at som man raaber i Skoven, faaer man Svar til, og det grundede gamle Axioma: Skoemageren ikke udenfor Læsten! eller: Skræder bliv ved din Naal!

Ligesaalidet som de Handlende paa Island kunde paaskyde en forbuden Agio paa Penge, som de for samme maatte udgive, da denne ikke kan gjøre det tilladeligt, som Norske Lov og Anordninger have sat en høj Straf for; Bankerne desuden have været vel forsynede med Mynt især den nye med Specie-Mynt, og der, til al Held, er ingen Mangel i Rigerne paa circulerende Banko-Sedler, Island undtaget, ligesaa lidet kunde de paaskyde Penges Assurance til Island, thi deels er ingen Lighed imellem 2 a 3 ½ pro Cto., Assurancen til Island jævnligst har kostet og de 8 til 12 pro Cto. Blodiglerne have for Banko-Sedler og Mønt afnødet Indbyggerne igjen, deels er Assurance saavel, i Kongens Handels som alle Compagniers Tid bleven betalt, og ingen Handel har dog før denne tilladt en slig Aagren med Penge; hverken Agio eller Assu-

rance have bestemt Lovgiverne til i Forordn. af 22de April 1778 og 13de Junii 1787 2 Cap. §. 16. at forhøje sin Mynts Valeur i Udtællingen til hans fattige Undersaatter i Island, og Aagrerne kunde dog paa samme Maade staae ved at lyde Kongens Befalinger og udgive her Penge til deres rette Priis, som alle øvrige redelige Handelsmænd i Island have uden egenraadig Forhøjelse udgivet og endnu udgive dem her. Hvor trykkende denne Forhøjelse end videre er, sees deraf, at hine aldeles have nægtet at modtage de engang udaagrede Penge af Indbyggerne for samme Priis igjen, enten til Regningers Liqvidation, eller Restancers Afdrag, men kun taget dem til deres lovlige Priis, for anden Gang at udaagre dem med 8 til 12 pro Cto. Renter, da Agio og Assurance paa det i Island saaledes til dem udbetalte aldeles ikke har faldet dem besværlig.

Saa nærige ere da saadanne Aagrere i Handel med Islands Indbyggere, saa upatriotisk deres Tænkemaade, saa lidet handle de med Velfærds Hazard, saa ugrundede deres Udflugter og Paaskud, saa skjuler Slangen sig i deres Barm, naar de under forstilt Venskab og Omhue for Almuen gjøre det af med samme, og angribe dens Forsvarere, som de frygte for ville med Tiden faae taget det Skinhelligheds Dække af, hvorunder Aagreren nu søger at skjule sine Udsuelser! Saa umistelige og dyrebare Mænd ere da en Kyhn, Busch, og Henkel for Island, at de efter en Kyhns ligesaa paalidelige som moderate og uninteresserende Vurderings-Forretning NB. over ham selv og Consorter S. 191-192, ikke bør agtes anderledes end højvigtige Personer for Island, og især vigtigere end Islands Friheds Forsvarere, dets Øvrig-

hed

hed og Embedsmænd! Jeg maa ret beundre en saa overdrevent beskeden, uinteresseret, moderat, og, som saa meget andet af en Kyhn, fremfor alt paalidelig Vurdering! Skade at Island staaer endnu saa langt tilbage i Cultur, at det ikke veed tilbørligen at paaskjønne Billigheden i denne Vurdering og sin Lykke at maatte bære hines menneskekjærlige Handels-Aag, og altsaa endnu torde dvæle noget med Vurderingens Underskrivt til en Kyhns retfærdige Harme! Skade at dets liden Erkjendtlighed endnu eendrægtigen kunde begaae den slemme Bommert, at ønske til høj Alder at maatte beholde sine nuværende Embedsmænd, og at maatte forsvares af disse, men derimod allernaadigst at maatte befries for en umenneskelig Kyhn, Henkel, Busch, og ligesindede, ikke paa 10 Aar, efter Kyhns artige Forslag om dets Embedsmænd S. 168-169, men for evig. Dette despotiske Triumvirat skulde da i det mindste ikke fremdeles drive og udbrede Aager og Udsuelser i Island til dets Undergang, ikke stemme andre ærlige Handelsmænd til at følge sit slette Exempel, ikke slutte Nationen i despotiske Handels-Kjæder, ikke oppuste Splid og Mistillid imellem Bonde, Borger og Øvrighed, ikke ustraffet bagvaske og overfuse Landets hele Øvrighed, samt alle verdslige og gejstlige Embedsmænd med skammelig Løgn, ikke stemple til Vold og Oprør mod dem, ikke arbejde mod Landets Opkomst, og dets Øvrigheds varme Bestræbelser for denne, ikke dandse paa Islands døde Lover, ikke i Island oprejse Handels-Despotismen Trone paa styrtede Patrioters Grave. Men da skal Island igjen vinde Fred og Rolighed, og Held og Velsignelse fremgroe i Handelens lykkelige Fred omkring Landets Kyster, derfra udbrede sig over

hele Landet, og under en mere kjærlig og mindre afmægtig Handel skal den islandske Nation kunne see nogle strænge Uaar med mindre Gysen og Forfærdelse imøde end nu, da Hunger og Døden strax i første eller andet haarde Aar, hvæsser sin Lee, og truer at borthøste her tusindviis nysopvoxne haabefulde Mennesker af Jorden.

Og denne rædselsfulde Scene forbereder dog den langvarige Penge-Mangel ved Islands Handeler mere end noget andet, thi er det sandt at Penge kaldes og ere *nervus rerum gerendarum*, saa følger deraf, at hvor denne *nervus* fattes, bliver Virkningen af alle Forsøg til Landets Opkomst kun slap, og et pengemanglende Land beherskes stedse af Armod, Afmagt og Uvirksomhed, hvor Penge haves, der kunde flere træde sammen med Kraft og Mod til at afværge og afhjelpe enhver paakommende Nød. Saalænge Penge ikke forøges i Island, bliver dette aldrig i Stand til at begynde noget Anlæg af Vigtighed, mindre tage Andeel i egen active Handel, det maa da stedse udtæres som nu, under en afmægtig og passiv Handel, og blot tjene til at fede Handelsmænd i en 300 Miles Afstand. Penge-Mangelen gjør, at saasnart haarde Aar indtræffe, faae Indbyggerne ikke videre betalt de Fødevarer ved Handelen som skulde afværge Hungers-Nøden, om disse end vare for Haanden, ikke Credit paa dem, Handelsmanden, som ikke er, eller agter at forblive, leve og døe i Landet, men kun saalænge gode Aar og anseelige Fordeele indbyde ham at etablere en Factor her til at modtage disse, sender Varer til Island, iler da bort fra tomme Pakhuse, og, med en Kyhn, overlader i Nødens Tid den Islandske Almue til Himlens Forsorg, og dens Skjebne til

Øvrigheds Formynder-Omhue, som han til andre Tider vil berøve samme. Et Forspil saae man allerede i Aarene 1790-1792, da Mangel paa Fiskerie og strænge Vintere indtraf, strax ilede en Mængde Handlende bort, og hos endeel af de øvrige var enten ingen Fødevare at faae, eller dog kun mod Contanter uden nogen Credit; Penge manglede til Betaling, og, som jeg selv har været Øjenvidne til, Hungeren havde da i Borgerfjords og Myre Sysseler bortrevet mange Mennesker, dersom en formuende Bondemand, som havde erhvervet Borgerbrev paa Handel, og gjort et lidet Anlæg i et af disse Sysseler, ikke havde opofret alle Midler og Kræfter, for at indkjøbe Fødevarer, og udcreditere dem til Nødlidende, som forgjeves søgte Credit ved Handelen. Derved blev Folk i hele Bøjgder holdte ved Huus og Liv, som Handels-Ansøgn. S. 12 melder og Tingsvidner have gotgjort, men Belønningen for denne Ædelmodighed blev, at saadanne Anlæg bleve forbudne, udstædte Borgerbreve til islandske Bondemænd tilbagekaldte, og Almuen overladt til Himmelens Forsorg, dens Skjebne til en Kyhns og Consorters Egenraadighed, og denne i Forbindelse med Penge-Mangelen gjør, at Island i gode Aar oversvømmes med unyttige og skadelige Varer, som nu maa faldere Mellem-Regninger i Steden for Penge, for at udbrede Overdaad, og blive Lasternes Tønder til Midlers og Helbreds og Dueligheds og Agtelses Forliis. Naar Penge-Mangel ikke undertrykkede alle nyttige Idrætter og Vindskibelighed, Mod, Virksomhed og Videnskaber, efter hvad Handels-Ansøgn. tydeligen har oplyst fra S. 16-22 naar den siger: *non facile emergunt, quorum virtutibus obstat, res angusta domi*, saa havde vi alle

allerede seet endeel flere patriotiske Anlæg opstaae, end et eneste, Land-Oplysning-Selskabets nemlig, som er en leed Torn i Oplyserens og en Kyhns Øjne, og som de have saa travlt med at sværte og dadle, skjønt deres Nedrighed mangler Forstand og Videnskab til at dadle samme med Grund; de have kun vist deres ypperlige Hjerter og Tænkemaade, samt hvor megen Opmuntring og Understøttelse flere patriotiske Anlæg og Institutter kunne love sig af saadanne Øgler. Nogle faa af de mange Beviser dette Selskab har modtaget paa Penge-Mangelens bedrøvelige Virkninger mod dets menneskekjerlige Øjemed, følge blandt Bilagerne under Litr. S. s til F. f. f. incluf. samt H. h. h., deraf vil blandt andet skjønnes, saavel at Selskabet er almindelig yndet, som at hvad Oplyseren og Kyhn have opdigtet, at mange af Publico ere misfornøjede med de udgivne Bøger, og desaarsag ikke ville indtræde i Selskabet, eller betale videre til samme, er, som det meeste fra samme urene Kilder, ugrundet Tant, tvertimod sees at Penge-Mangelen ved den afmægtige Frihandel er den eneste vældige Hindring for Selskabets Held og Bestræbelser. Kyhn anfører S. 255 at jeg er dette Selskabs Stifter, denne Omstændighed allene er da nok, til at oppuste ham til at sværte og forhaane Selskabet, og i samme ikke dets 700, men flere end 1000 Medlemmer i Følge dets udgivne Minnisverd Tidindi for 1796 S. 171, Medlemmer, som udgjøre den vigtigste og hæderværdigste Deel af hele Nationen, thi alt hvad der kom fra mig, var dem højt anliggende at dadle, for, om muligt, at forebygge det Valg de især befrygtede til en Deputation fra Island, i Anledning af Handels-Sagen, og tillige min videre Lykke. Til den Ende ude-

udlade de sig haant om min udgivne Udsigt over den franske Revolution, og de erindringsværdigste Tildragelser i Aarene 1795-96, som var det meget farligt at Island faaer det allermindste at vide herom, uden ved vanskabte Factor- og Skipper-Relationer, ja som unyttig Kundskab i Island. Saa oplyste Skriftdommere ere da disse forbemeldte Uslinger, som uden at forstaae, eller engang kunne læse den Bog de selv med tomme Hjerner driste sig til at bedømme, finde det unyttigt, farligt og uvigtigt at udbrede samme historiske Kundskab i Island, som de navnkundige lærde Professorer, en Tode, en Eggers, en Rahbek, og flere stedse vilde erholde det tænkende danske Publicums Berømmelse og Tak for at have ordentlig og grundigen meddeelt samme; en Læsning, som af alle hidtil har gjort meest Lykke i Island, og yndet af enhver har fundet meest Aftræk til denne Dag, da det historiske har fra første Tider af saaledes været Nationens Yndlings-Studium, at mangen Bondemand nok turde vove en Prøve i Fædrenelandets Historie, samt andre Landes, med Busch, Henkel og Kyhn, som synes at ville udstrække deres Oplysnings- og Monopol-Handels-Aag endog til Videnskabers Bestyrelse, skjønt til denne ligesaa skikkede, som *Asinus ad lyram*, de ville ikke unde Island den mindste Straale af den Oplysning, som nu skinner i andre Lande, af Frygt for at deres Udsueler, og Handels-Vanskabninger i Island derved kunne blive blottede, omtrent paa samme Maade, som Krøblingens vanseelige Figur, da Lyset kom, efter en Rahbeks Fortælling i Minerva om Lysets Fiender. Hvor efterretteligt og sandfærdigt deres Andragende, at Bogen Minnesverd Tidindi. er med Ulyst modtagen,

tagen, og har hindret Selskabets Udbredelse, er, vil deels deraf skjønnes, at af denne Bog har Selskabet ladet gjøre største Oplag af alle, og at det hele men ikke de øvrige Bøgers Oplage, ere i Island udsolgte, samt især deraf, at den Tid da Handels-Ansøgningen blev skreven, dateret og underskreven, og deri ført Anke over at Penge-Mangel ved Handelen har undertrykt Selskabets Bestræbelse, var ikke et eneste Blad af nogen Selskabets Bog udkommen, Trykningen ikke begyndt, og hverken slette eller fordeelagtige Domme om Selskabets Skrivter kunde den Tid finde Sted, altsaa maa Oplyseren og Kyhn paalyve Publicum hiin digtede Ulyst og Smagløshed, eller tillægge dette en prophetisk Forudvidenhed, som sig selv, skjønt saalidet antagelig i vore Tider. Jeg har saaledes vist og beviist at alt hvad de digte om dette Selskab og dets Skrifter, strider mod sund Fornuft og Erfaring og Mueligheden selv, men vidner kun om deres nederdrægtige Partiskhed og Uforstand og heftige Attraae at formørke saavel individuelle, som Nationens i Selskabets Samfund foreenede Bestræbelser til Fremskridt paa Videnskabernes Bane, til almindelig Held og Hæder, og at tyrannisere ligesaavel over Nationens frie Aand og Tanker, som dens Midler og borgerlige Frelse. Jeg har kun tilbage i Anledning af dette Selskab at besvare de Kyhnske Udfald paa mig: Hvor let det er af mange Aars Journaler, Maaneds-Skrivter, forskjellige Tidender og andre Bøger at uddrage, samle under eet, ordne og i sammenhængende, paalidelig, historisk Fortælling at fremstille Frankerigs mærkværdige Revolution, samt Dagens Historie, som saalænge bliver nyttig og nødvendig for en Nation der først skal cultiveres, at kjende,

som

som de historiske Videnskaber henregnes til Menneskers Cultur, anbefales som en Hoved Videnskab i offentlige høje og lave Skoler, og udfordres endog til en god Opdragelse, det vil en Eggers, en Rahbek, og hver den, som arbejder i deslige Fag, af Erfarenhed kunne mere paalideligen bedømme, end forbemeldte ubehøvlede og til Forundring yderst usyndige Handels-Gæster. Men Sandheden af Kyhns Andragende S. 256, vil deraf bedst kunne indsees, som i Minnesverd Tidindi for 1796 S. 172-73, findes offentlig trykt, at nemlig Ejeren af det Rappsøeske Bogtrykkerie Boge Benedictsen, en blind Mand mod 80 Aar gammel, overlod samme til sin Svigersøn Biørn Gottskalksen, hvor dyrt, er mig ubekjendt, som indgik med Landsoplysnings-Selskabet en offentlig i dets General-Forsamling vedtagen Contract, om dets Skrifters aarlige Trykning og Forlag. Men da Gottskalksen selv ikke var den videnskabelige Direktion over samme mægtig, og desuden paa et andet Sted bunden til en fast Tjeneste, blev jeg i Selskabets Forsamling valgt, som dets første Stifter, til at føre Opsynet paa dets og Gottskalksens vegne med Skrifternes Udgave i Overeensstemmelse med dets trykte Love, samt at føre Selskabets Regnskaber og vidtløftige Correspondence, og Bogtrykkeriet desaarsag nedsat i Nærheden af mig. Dette medtager min halve Tid, og har forvoldet mig ligesaa stor Møje, som Landfoged-Embedets ellers besværlige Førelse nogensinde kan sin Mand, men mine store Fordele, som Kyhn veed at beregne derved, bestaae deri, at jeg af Kjærlighed til et Selskab, jeg selv har bragt til Virksomhed, har forrettet alt dette tunge Arbejede indtil denne Dag uden mindste Betaling, naar undtages 30 Rd. som

Sel-

Selskabet aarlig har tilstaaet mig til Skriver-Materialier og dets Contoirhold, hvor til jeg af egne Midler har maattet tilskyde betydeligt. Vel har jeg hverken ønsket eller fordret mere, da min Attraae er ligesaa lidet ved dette, som andre publiqve Anlæg at blive rig, en Attraae, som aldrig i mine Dage har været, eller bliver min Lidenskab, men kun efter Evne at fremvirke noget got til Videnskabernes Fremme i Island og dette Lands Opkomst, men jeg har ikke desmindre ved dette mit ufortrødne Arbejde nydt en Belønning, som jeg ikke bortbytter for al den Rigdom en Kyhn har i sine Dage udsuet af Island, og som hverken han eller nogen Nidding skal kunne berøve mig, og den er, en sød indvortes Glæde og Bevidstheden om at jeg ved at opofre min Tid og Arbejde for intet til Selskabets Tjeneste, veed at have handlet vel, og saavidt det stod til mig, virket til Videnskabers, og gode Sæders Udbredelse i Fædrelandet, Smagens Forbedring, og Nationens Forberedelse til Cultur, og den i Norden fremgryende Oplysning. Bliver denne og mine øvrige varme Bestræbelser for mit betrængte Fædrenelands Hæder og Held, end miskjendte af en Kyhn og andre Avindsmænd, skal dog min Trøst være, at deres mueligen noget Værd, vil dog blive erkjendt af de Gode, og af en ubestikkelig Eftertid, at min Samvittighed aldrig skal kunne bebrejde mig nogen Uredelighed eller uværdig Interesse, og hvor lidet godt der end maatte lykkes mig at fremvirke, at dog *in magnis voluisse sat est.*

Jeg fremsætter denne Angivelse om mine Forretninger ved Selskabet, og mine Fordeele ved samme og Bogtrykkeriet, offentlig for alle dets hæderli-

ge

deMedlemmer, af hvilke en betydelig Mængde Sandheden heraf er velbekjendt, ligesom dets aflagde og reviderede Regnskaber kunne vidne derom. Af den er jeg valgt og indsat som Selskabets Opsynsmand, og hentede ingensinde min Constitution fra Kyhn. I henved 20 Aar har det forfaldne Holmske Bogtrykkerie ligget uvirksomt, og er altsaa ikke ved det Rappsøeskes Gang til Selskabets Tjeneste for 1½ Aar siden først blevet udueligt, ligesaa lidet som Selskabet kan forbyde, eller har forbudet nogen privat Mand, at lade trykke alt hvad en lyster paa Holmm, som kun tilkommer Bogtrykkeriets Bestyrer saumnesteds, men om Snusrerie, som Kyhns, ikke antages til Forlag af Selskabet, maa Kyhn længe nok støde sig over. Jeg finder ligesaa lidet i dette, som andre videnskabelige Selskabers Love nogen Artikel, som forbinder disse til at antage uden Valg alt det Snaus og alle de Flauheder, samme maatte tilbydes. Selv Kyhn holder meget af at vrage Varer, og lidet af Udskuds-Varer i Handel, hvorfor maa da ikke det samme gjelde her?

Førend jeg aldeles forlader Handelens Penge-Mangel, maa jeg til Slutning fremstille et lidet Exempel paa Utilstrækkeligheden af de Penge, som Kyhn og Henkel angive tilstrækkelige, naar de kun haves til Skatter og Afgivter. En Mand, som har mange Børn, og en god Næring, samt endeel Varer i gode Aar, faaer da, som sagt, Penge ikkun til Skatter og Afgivter, han behøver ikke for alt det øvrige danske Varer, men han maa dog for at komme til Liqvidation tage Kram og Brændeviin, og da han ingen Dranker er, realisere dette Tøj ved Udprang igjen; nu bliver han Landpranger, hvis ikke,

drikker han det drøje Brændeviin op, og bliver — en Fyldehund, det Overskud og den Velsignelse han i gode Aar kunde sparet, er forsvunden, han har intet at understøtte og vel opdrage sine Børn med, træffer ham et Ulykkes Tilfælde som: at hans Creature styrte i et haardt Aar, hans Huus brænder af, hans Baade forgaaer, eller Hungersnød indfinder sig, da har han ikke sparet, ikke samlet en Skilling for at erstatte Tabet, lindre Nøden, holde den med Hunger truende Død et Skridt fra sig; er han Embedsmand, han formaaer ikke at sætte ikkun een af sine haabefulde Sønner, endog med et opvakt Hoved, til Bogen, eller understøtte ham i nogen Næringsvej, men maa, efter den Kyhnske Plan, lade ham trælle som ussel Bonde i Kyhnske Handels-Lænker. Saa ufri, undertrykkende, udtærende, og i alle Deele uudstaaelig er da den af Kyhn prisede Frihandel!

Ikke burde jeg berøre Nidskriverens ligesaa uvigtige som ugrundede Sludder om: "at Embedsmænds "Fiskevarer i Island virkes slettere end Bønders i Al"mindelighed." Havde han ikke valgt dette Snik-Snak til en For- og Bagtale til sit øvrige Vaas fra S. 116-163, om den imellem en Kjøbmand Wulff og mig indtrufne ubetydelige Proces, og søgt at give hint Sladder et Anstrøg af Sandsynlighed med at fortælle S. 163: "At Øvrigheden ikke rygter (røgter) "selv Fisken, men overlader dens Behandling til Fæ"stebønder og Huusmænd, der fiske til hans Fordeel "i det saakaldte Mandslaan, som siges at betage dem "Baadslodden, eller $\frac{1}{3}$ Deel af Fangsten paa Baad "med 2 Personer." Noget om denne Rettighed, og hvorvidt den findes udstrakt i Island, har jeg berørt her ovenfor S. 123-24, jeg vil altsaa her ikkun vise: at

at da Mandslaan finder Sted, ikkun paa saa faa private Gaarde i Landet, som S. 123 melder, fiskes og virkes der lidet ved Mandslaan; at de Baade Embedsmænd i vorigt udrede og bemande, enten med egne Arbejdsfolk og ankommende Fiskere fra Op- og især Nordlandet til Søen, eller Lejesvende, yde netop det selvsamme for Virkningen af den fangede Fisk, som Bønders- og Handels-Betjentes, hvilke stødes paa sine Steder stærk tiltagende Udredning ganske fordærver Bøndernes Søebrug, i det at disse snart ikke mere faae deres Baade bemandede, eller formaae at fæste Søefolk og Fiskere til sig, saa overhaands dyrt, som hine Handels-Betjente, som og have vant Tjenestefolk til større Magelighed, Kræsenhed og Hyre, end Islands fattige Almue formaaer, eller kan staae ved at unde. De fra disse Skarer af Omløbere, som angive sig fæstede af Handels-Betjente under Navn af Arbejdskarle og Pulsmænd, som rettere kunde hedde Strand-Junkere, fortjene sin Dagløn fra Skibenes Ankomst til Island til i Juli Maaned, da de drage til Fields, hver med et Par eller flere Heste, ofte belæssede af allehaande Kramvare, Tobak, Brændeviin, og deslige Sager, udprange dem i Oplandet, meest for Penge, eller og Landets bedste især Feedevarer, leje sig billigst til Bønder, som ikke kan faae nogen af disse opbyggelige Junkere i fast Tjeneste, til Høe-Avling, ikkun for 30 Pd. Smør, ja mere ugentlig, foruden fri og udsøgt Kost, Vask, Skoe, og ydmygst Opvartning dagligen. Mod Octobers Ankomst drage de igjen hjem efter heldig Realisation og feed Fortjeneste, i Handelens Vinterqvarterer, hvor lidet eller intet bestilles indtil sidst i Februarii, almindeligen først i Martii Maaned, altsaa i 5 Maa-

neder, da Fiskeriet indtil Skibenes Komme for overdreven Leje søges i Værtiden. Dette, men ikke Mandslaan, hindrer Bondestandens Udredning til Fiskerie. Baadslodden er hos alle een og den selv samme, Embedsmænd, Handlende og Bønder, enten nogen af disse svarer Mandslaan eller fisker anderledes; Fiskerne selv virke og almindeligst hele Baadens Fangst, som gjerne staaer udeelt indtil den er fuldvirket mod fuld Betaling af Baads-Ejeren, altsaa Baadslodden som sin egen, altsaa Øvrighedens som egen, og altsaa bliver Fiske-Virkningen stedse den samme.

Hvad i øvrigt angaaer Kyhns hele Vaas, og atter omtyggede evige Igjentagelse fra S. 116-163 angaaende forbemeldte Proces, radbrækket aftrykt i hans Nidskrivt S. 297-327, finder jeg næsten intet at fortjene noget Svar, thi, deels er alt hvad Kyhn anfører i den Wulfiske Sag udstødt af en højst incompetent, højst intereßeret, og desaarsag højst uefterrettelig Ordfører, da han hverken har publiceret nogen Bevilling ham given som Procurator at føre Wulff's Sag, eller paaanke sammes Afgjørelse i nogen Maade, mindre noget Bud, som gjør Wulff umyndig, og sætter Kyhn ham til Formynder, deels ligger den hele, Kyhn saa forfærdende Proces og Dom, om 2 Rdlrs. Opgjeldt paa 32 Skpd. Fisk, for det oplyste Publici Øjne, som, hvis det mod Formodning finder Behag i at gjennemgaae og overveje den, vil finde samme saavel fra den duelige Syßelmand Sivert Persens, som min Side af den Beskaffenhed, at den for alle retsindiges og oplystes uintereßerede og upartiske Domstol altid kan forsvare sig selv, trods alt Kyhns dumme Vaas; deels er Sagen finaliter afgjort, og

og i Følge en Kongelig Embedsmands Landfoged Finnes Beviis, aftrykt i Kyhns Nidskrivt selv S. 327, har den paagjeldende Part Wulff, uden nogensinde at appellere, unødt og frivilligen i Mindelighed fyldestgjort Dommen, og denne Handlings Gyldighed af en fuldmyndig Handlende kan ikke af ham selv, mindre af andre videre paaankes, med mindre Wulff søger at gjøre sig selv til en Nar, eller en Kyhn beviser ham den samme Tjeneste.

Jeg maa her ellers henvise Læseren til S. 116 hos Kyhn, for at erfare, hvor møjsommeligen denne Mand har søgt at combinere den Wulfiske Proces med Handels-Ansøgningen, ja søgt Lejlighed til at putte ham ind under denne, give hin Skylden for Ansøgningens Tilværelse, hvor stridende dette Paaskud end er, ikke allene mod den sunde Fornuft, men endog mod det Kyhnske Smørerie selv. Men — de Gamle have nok ret, naar de paastaae: *Opoetet mendacem esse memorem*. Saaledes hedder det S. 116-117 hos Kyhn, at Anledningen til Ansøgningens Jammerskrig over Frihandelen maa søges og udledes fra en Proces, jeg havde med Wulff 1796, endskjønt Ansøgningen er dateret og forfattet i Julii Maaned 1795 paa Islands Alting, altsaa mere end et helt Aar førend Disputen indtraf med Wulff, og 3 Maaneder førend denne Dispute, var den allerede afgaaet til Kjøbenhavn med Amtmand Thorarensens Erklæring. Saaledes bliver Kyhns løgnagtige Angivelse herom haandgribelig i Følge Sagens egen Natur, Sandhed og Erfaring, ligesom en anden af ham S. 286, at Ansøgningen har kostet Forfatteren 5 a 6 Aars Arbejde uden dette Værk kunde befordres til Trykken, umueligen kan holde Stik, dersom den Wulfiske Dispute, begyndt i de sidste Dage af Julii Maaned 1796, som

Processen bevidner, skulde have givet Anledning til den da for 3 Maaneder siden til Kjøbenhavn affendte Ansøgning, forfattet i 5 a 6 foregaaende Aar. Saa falsk, saa sig selv og Fornuften modsigende, saa uefterrettelig, saa dum, og saa ondskabsfuld er næsten enhver af Kyhns Angivelser om Island og dets Øvrighed, saa yderligen har han ved dette Skandskrivt opofret egen Troværdighed og Ære til sit nedrige Forsøg at haane og sværte Øvrigheds- og Embedsstanden i Island ved opdigtede Bagvaskelser, og smedde nye Handelslænker for Island!

Vel kan jeg nu til Svar, ikke opvarte ham med sammenbragte Kræfters Verk, og et 5 a 6 Aars Arbejde, men han tage dog til Takke med dette mit enkelte, og kun nogle Dages Hastverk, som et foreløbigt Forsvar for andet fuldstændigere om fornødent skulde gjøres!

For dem som ikke have Lyst eller Taalmodighed til at arbejde sig igjennem Kyhns Sladder i Nødværgen angaaende den Wulfiske Proces, eller kjender noget til samme, være det i øvrigt nok her at fremføre en kort men rigtig Recit af Sagen:

I nogle Aar havde jeg ved den Kyhnske Handel paa Sønderlandet kjøbt det meste af de til en stor Huusholding for henved 30 Mennesker paa min Gaard, nødvendige Varer, og betalt samme med mine Tjenestefolks og faa Baades Fiske-Fangst, samt andre Gaardes Producter, uden at mellem Kyhn og mig nogensinde er forefalden ringeste Tvistighed, da vi neppe have seet hinanden. Wulff afløser den nu afgangne Kyhnske Factor Waage ved denne Handel 1795, og da ham af Handels-Bøgerne er bekjendt, at jeg i nogle fremfarne Aar havde gjort Handel ved de

Kyhnske

Kyhynske Etablissements for nogle hundrede Rigsdaaarlig, skriver han mig i Foraaret 1796 inden sin Afreise til Kiøbenhavn et Brev, hvori han begjærer, at jeg fremdeles under ham min Handel, med Forsikkring, at ieg ved hans Handeler skal nyde al den billige og redelige Behandling i alle Maader som hos nogen anden Handelsmand. I Tillid til dette forføriske Redeligheds- og Billigheds Løvte, venter jeg bestandig efter Wulff's Tilbagekomst fra Kiøbenhavn i denne Sommer, og uden at tilbyde nogen Handelsmand det mindste af mine Varer, gjemmer dem allene til ham. Min Gaard ligger endeel Mile fra Havnefjord, hvor han endelig i Julii Maaned høres at lande. En nordlig Storm blæser i nogle Dage, og strax efterat Wulff's Komme rygtes og Stormen stiller af, sender jeg 4 Baade for at aflevere til ham min og Fiskeres sammenstaaende udeelte Fisk, skriver Wulff et Brev, og melder ham, at i Følge hans Forlangende, har jeg givet disse Folk Ordre at aflevere Fisken til ham, og at jeg hverken forlanger mere eller mindre for mine Varer end andre blev af ham og de fleeste Handlende tilstaaet, et Beviis paa at Fordringen ikke var ubillig. Wulff nægter nu at modtage noget, efterseer ikke engang Fiskene, Folkene maa ligge for nordlig Blæst meer end 8 Dage, de havde ingen Fuldmagt at accordere, Wulff seer at de ikke kunne komme bort, og vidste at jeg var netop i samme Tid forbunden til at forblive ved Laugtinget, som Laugmand. Fiskene sættes op paa Kieblevig, indsvinder for Sol og Blæst i tre Uger, uden mindste Omsorg af Wulff, med mindre han bærer Omsorg for Sol og Blæst, og uden at nogen havde drømt om, at han skulde laane Bræder til at dække samme, naar

 han

han selv ikke havde angivet dette. Hr. Provst Magnussen sejler til Keblevig for at aflevere Fisken, Wulff udsøger nu af samme 32 Skpd. 7 Lpd. 14 Pd. og er saa ærlig at byde 8 Rd. pr. Skpd., skjønt Fiskeprisen da hos alle og enhver Handlende var 10 Rd. og alt hvad Wulff urimeligen vragede paa 11 Lpd. nær, end og efter den Tid, blev af erfarne Kjøbmænd kjøbt for 10 Rd. pr. Skpd.. Da jeg har i mit Indlæg nævnet den duelige Kjøbmand Jacobæus, og tillagt ham mere end tifold Handels-Erfarenhed mod Wulff, en Vurdering som ikke behager den Kyhn- Wulfiske Hovmod i Nødværgen S. 149, maa jeg her retfærddiggjøre samme derved, at Kjøbmand Jacobæus er fød og opdragen fra Barnsbeen ved den islandske Handel, og det just paa Keblevig, hvor den betydeligste Fiskelevrance aarlig skeer, tjente som Dreng og Karl i endeel Aar under Kongens Handel sammesteds, og havde 1796, da denne Sag kom til Proces, for egen Regning ført betydelig Handel i 9 Aar; Wulff derimod holdt op at være Dreng, for som Kjøbmands-Karl og Factor for Kyhn først at lugte til Handelen i Island 1796, som var det første Aar han selv førte her Handel, altsaa kan man jo med god Samvittighed og fuldkommen Sandhed antage Jacobæi Handels-Erfarenhed mere end tifold mod Wulff's, da han i den Tid min Fisk blev ham buden neppe havde handlet over 14 Dage af sit første Handels-Aar i Island, med mindre man tillægger Wulff et saa opvakt Hoved (dog i Island bliver nok ingen frisket dertil, ikke engang en eneste Handelsmand) at han i 14 Dage har erhvervet sig en Jacobæi mange Aars Erfarenhed. Men igjen til Sagen. Mine mange Med-Ejere af den Fisk Wulff havde annammet fordre hos mig 10 Rd.

pr.

pr. Skpd. af deres Andeel, som den almindelige Priis, og jeg udbetaler dem samme, rejser efter Langtinget til Rejkevig, træffer Wulff sammesteds, og i Mindelighed, samt med Venskab og Sagtmodighed tilbyder ham endnu Fisken for 10 Rd. pr. Skpd., men i vidrig Fald begjerer enten den samme, eller og anden forsvarlig Fisk igjen udleveret; men forgjeves. Jeg blev nu nødt til at indtale min Ret ved Landsloven, da intet berettigede Wulff til egenraadig Taxation af mine Varer eller at nægte deres Udlevering, efter at han først havde bestilt Varerne, lovet ligesaa billig og redelig Behandling, som hos nogen Handelsmand kunde ventes, og nu fældede mine og Med-Ejeres Varer 2 Rd. pr. Skpd. under den overalt almindelige Priis, da det endog er beviisligt, at Wulff i de samme Dage, som min Fisk blev ham først buden, og derefter kjøbte selv en Mængde Fisk for 10 Rd. pr. Skpd. Jeg stævner ham altsaa den 2den Julii 1796 til at møde næste Dags Morgen, i Overeensstemmelse med For. af 13de Junii 1787 2 Cap. §. 21 og N. L. 4-8-1, for en Giesteret i Rejkevig for at høre Tiltale og lide Dom til min Skadesløsholdelse. Wulff iler om Natten hen til Hr. Provst Magnussen, og medbringer hans Navn undertegnet paa et Document Wulff egenhændig har opsat, han møder for Retten Dagen efter, fremlægger samme og skryder om sin Behændighed, Documentet findes til saa meget større Forundring dateret Kjeblevig den 21de Julii, som Provsten Dagen tilforn ikke havde meldet mig noget om; at mindste Atteft var af ham meddeelt Wulff, eller nogen skrivtlig Accord indgaaet paa Kieblevig, da og Wulffs ilfærdige Rejse hen til Præsten, efter at Stævningen var ham forkyndt den 25 Julii, gav

 mig

mig den vistnok grundede Mistanke, at Hensigten af Rejsen var at tilsnylte sig en saadan Attest hos Præsten, som om Natten formodentlig ikke havde givet Agt paa Sted og Datum, men kun Indholden, inden han ubesindigen undertegnede Wulff's Kragetær i dette Document, og neppe vil Provsten offentlig kunne vedstaae, at have paa Kieblevig den 21 Julii, udgivet noget skrivtligt til Wulff om min Fisk. Jeg spurgte altsaa ikke, som Kyhn S. 135, blandt andet, digter, om Attesten var antidateret, da jeg vel vidste den rette Sammenhæng, men kun (som Processen viser) paastod at Wulff med Eed skulde bekræfte, at den var skreven og udgiven paa Kieblevig den 21de Julii, da stærke Formodninger vare derimod, og det ikke var mig ligegyldigt, om saadanne Breve, som de N. L. 6-18-7 omhandler, bleve i Rettergang brugte til min Skade; jeg stævnede endog Wulff for Retten den 26de Julii, til at bekræfte næste Dag efter Attestens Gyldighed med Eed, men paa venskabelige Bønner, forfulgte ikke den Stævning, efter at Attesten ikke videre kunde præjudicere mig, og Provstens modsatte Forklaring blev melder, som betog Attesten al Kraft. Denne Forklaring blev fremlagt for Retten, og Wulff paa Begjering given 24 Timers Anstand, fuldkommen for en Gjesteret, skjønt Kyhn S. 134 anseer den vel kort mod en indfødt Embedsmand, og hvorfor af denne Aarsag? Gjør det noget til Sagen, om en Embedsmand som jeg, er indfødt i Island, naar jeg beviste Wulff den Artighed og Lettelse, at procedere, ikke i mit, men hans eget Modersmaal mod hans egen Handelsmaade, som ikke kunde være ham ubekjendt, i Steden for, at jeg gjerne kunde have procederet i mit eget Modersmaal, og Lan-

Landets eget Sprog kan kun paastaaes brugt for alle Landets Retter, ligesom det Danske i Dannemark og Norge, om end Tydskere, Franskmænd, Engellændere, Spanske m. fl havde der Sag for Retterne?

Blottet for alle Grunde og Skingrunde, griber den forlegne Wulff til den finale Udflugt den 27de Julii, at forlange Vidner førte om Fiskens Beskaffenhed, da den kom til ham. Han nævner ikke disse Vidner, efter N. L. 1-13-15, han angiver ikke i Følge Forordn. af 3 Junii 1796, 2 Cap. §. 8 hvad han dermed agter at bevise, han angiver ingen Grund, for den forlangte Udsættelse, men han vælger kun den jammerlige Udflugt, og Sysselmand Sivert Petersen var, efter at have betænkt, at Vidner om usorteret Fisk, da den kom til Wulff, ligesaa lidet vedkom den Fisk Wulff søgte ud, og indmængede blandt anden kjøbt Fisk i store Stakke, som det nu vilde være mueligt at udsøge den indblandede Fisk af dem, og som de eneste Vidner Wulff kunde paaskyde, maatte være hans egne Lejesvenne, altsaa villige Vidner, der dog endelig ikkun kunne oplyse om deres højerfarne Principal forstod at sortere Kjøbmands-Varer, ikke at nævne, at al Vidneførelse om den af Wulff udsøgte Fisk var tydelig Udflugt, efterat en Embedsmands eller Provst Hr. Magnussens Beviis laae i Retten, for at endog det af Wulff vragede, blev af erfarne Handelsmænd, paa 11 Lpd. nær, kjøbt for 10 Rd. pr. Skpd.; ved at betænke alt dette, siger jeg, og mere, som i Dommen selv kan sees, var Sysselmand Petersen en altfor vel grundet Jurist til at han skulde tilsidesætte Kongens Bud i For. af 3 Junii 1796 2 Cap §. 7. ved, paa saa tydelige Udflugter og mod Veder-Partens Protest, at bevilge Sagens unyttige

tige Udsættelse og Forhaling i Steden for Rettens vedbørlige og hurtige Pleje, og da Wulff endelig, efter at have løselig udstødt hin Forlegenhedens sidste Udflugt, som det synes, uden alvorlig Hensigt og Eftertanke, ved Modpartens første Indsigelse derimod, yttrer ingen Paastand videre, men uden at kræve nogen Udsættelse til Vidners Førelse mere, med udtrykkelige Ord, som sees i Processen hos Kyhn S. 303, erklærer at han ikke har mere at fremføre uden endelig Dom, som ikke faldt ud til Kyhns Glæde, maa det kun blive en Kyhn og ligesindede, samt lige vel grundede i Lov og Ret forbeholdet, af den retfærdigste Embeds-Handling at skabe en Rettens Fornægtelse, og efter Dommens utvungne Fyldestgjørelse i Mindelighed, at støje og larme og skjelde i Anledning af samme, snart søge Oprejsning for egne begangne dumme Streger, hos det lave Publicum, som tænker og handler som de, uden at kunne vente samme hos det Publicum, en Rothe beskrev os for nogle Aar siden.

Man vil ellers først S. 167-68 finde Nøglen til al Kyhns Støjen over den Wulfiske Proces, og til hans Forfølgelse og Bagvaskelse mod mig, som aldrig i mine Dage har gjort en Kyhn mindste Fortræd. Han pludrer sammesteds om Handelens Rolighed og uforstyrrede Udvidelse. Denne sidste vil jeg siden forklare, men til Rolighed fordrer Kyhn: "at de danske Handlende ikke indvikles af Øvrigheden i Processer eller chikaneres med Rettergang og "fiskalske Operationer, men at de Handlende derimod "nyde lovlig Hjelp af Øvrigheden i Gjelds-Sager og "andet." Man lægge Mærke til Udtrykket: danske Handlende, thi om islandske, norske, holstenske kan det

det være Kyhn lige meget, naar kun han med Euisfarier kan være sikker for, at hvad han end foretager eller lader foretage i Island, hvilke Fornærmelser, Voldsomheder, Udsuelser han end kunde lyste at udøve her mod Land og Øvrighed, ingen Øvrighed dog skulde fordriste sig til ved Landslov og Rettergang at forsvare sin Ære og Gods mod disse høibydende Kyhnianer, som saaledes tilregne sig endog en større Ret, end fremmede Ministres Exterritorialitæt kan udstrækkes til, men Island betages en Ret til at søge ved Landsloven Reparation for Fornærmelser af saadanne Handels-Despoter, en Ret, som neppe engang vil savnes i de meste barbariske Stater. Opnaaer Kyhn dette for sig og Euissarier, da er Handelen i hans Øine fuldkommen rolig, da kan han og enhver ligesindet dansk Handlende despotisere frit og roelig, udsue roelig, leve roelig, maaskee og døe med en rolig Samvittighed ved at overskue sine Heltebedrivter i det tilfulde afplukkede og roeliggjorte Island. Opnaaer han end videre, at Valgrettigheden til Embeder i Island overdrages ham og Consorter, og de faae alle vigtige Embeds-Poster ryddeliggjorte, Landets ringe Brød for evig frarøvet Landets egne Børn, men kun uddeelt som Lækkerbidskener for Mænd efter deres Hjerte, og kun som et Trappetrin, der efter faa Aars uskatterlige Benyttelse til Kyhns Hjertens Lyst, maatte føre til andre høiere og federe paa behageligere Steder, da er Islands Handel fuldkommen roelig, ja den bliver da efterhaanden og snart saa taus og saa roelig, som var den omsluttet af den evig roelige og tause Grav.

Denne bliver da Handelens Roelighed efter en Kyhns Ønsker, vi ville nu see, hvad han vel forstaaer

ved

ved dens uforstyrrede Udvidelse. Den maa efter hans Fordring, ikke chikaneres med fiscalske Operationer, og hvad forstaaes vel ved disse? At Øvrigheden enten selv paa egne, eller underordnet Almues vegne bekymrer sig, om Landet forsynes eller ikke forsynes tilstrækkeligen med fornødne Varer og Penge, eller om det fyldes med fordærvede og skadelige Varer for Helbred, farlige for Dyd og Moralitæt, og for Landets egen Huusholding, om Maal og Vægt er falsk og urigtig, om Næringer undertrykkes, om Anordninger efterleves af de Handlende, og især om nogen af disse søger at udstrække sit Enevælde til forbudne Steder og paa en skadelig mistænkelig Maade. Med saadanne Bekymringer, saadanne fiscalske Operationer, endskjønt Øvrigheden anbefalede ved Love og Anordninger, til hvilkes Overholdelse den er forbunden ved Eed, maa den ikke forurolige en Kyhn, ikke forstyrre hans Handels vilkaarlige Udvidelse. Vel har Placaten af 1ste Junii 1792 Litr. B. forbudet ligesaavel en Kyhn som andre at handle i meer end eet af Landets Kjøbsted-Districter, maaskee neppe i noget af alle, saalænge han sidder som Grosserer i Kjøbenhavn og intet Borgerskab tager her; erklæret Baaskudet ulovligt, at en Factor fører der Handel for sin egen Regning, og befalet: "At naar Øvrigheden "finder saadant Foregivende om egen Handel mis-"tænkeligt, skal denne Factor eller Kjøbmand "med corporlig Eed for Retten gotgjore, at alt "hvad han agter at handle med, saavel Indfor-"sels- som Retour-Varer, ere ham allene og "ingen anden i et andet District tilhorende." Vel har Rentekammeret under 8de Junii 1793 udtrykkelig forbudet Kyhn at føre mindste Handel paa

Patus-

Vatnsnæſſ og Langøre, men Placatens Bud, endog grundet paa en Kongelig Reſolution og Fortolkning af 30te Maii 1792, finder Kyhn i Nødværgen S. 170, allene at være en Plan for Røvere, en Caracter han tillægger Kongens Embedsmænd, naar de i Følge Embeds-Pligt overholde Placatens Efterlevelſe, og Udøvelſen af deres Embeds-Pligter, enten de vaage over Anordninger eller tale Landets og det Almindeliges Sag, gjør han til privat Intereſſe og egen Sag paa det Almindeliges Bekoſtning, til Uvillie imod de Handlende, og vil at deres grundede Mistanke om Handles-Anlæggenes Lovlighed, efter ovenmeldte Placat, altſaa ikke ſkulde forpligte endog en Avanturier til Eed (ſee S. 169-70) eller være noget Kongebud, men Kongebuddet i Plac. af 1ſte Junii 1792 Litr B., erklærer dog, at Øvrighedens Mistanke ſkal juſt forbinde Vedkommende til Eed, ſkjønt al Handel f. Ex. paa Langøre er udtrykkelig forbuden, og Kyhn dog lader offentlig ſammeſteds drive Handel endnu 1797; efter at have allerede under 26de Martii 1793 forſikkret Rentekammeret om, at han havde opfyldt Kongens Villie, med at ſløjfe Anlæggene paa Vatnsnæſſ og Langøre, driſter han ſig dog til i Nødværgens S. 170, at angive Embedsmænds Fordring om Eed i Følge Placat., bygget ikke blot paa Miſtanke, men endog paa et ſaa velgrundet Beviis for Anlæggets Ulovlighed, at være blot grundet paa Chicane og Trætte. Saa vigtige og vel conditionerede ere de Kyhnſke Invectiver ſiedſe mod Islands Øvrighed!

Vel er den Liſt ikke ubekjendt, men endog i Placatens anførte Lovſted formodet, ſom kunde udøves af ſelv en Kyhn, nemlig at anlægge forbuden Han-

Handel i flere Kjøbsted-Districter, som paa engang Oefjords-, Eskefjords- og Rejkevig, og det paa 7 Havne, Siglefjord, Ofjord Vapnsfjord, Rødefjord (uden at nævne Sejdisfjord) Kjeblevig, Langøre og Rejkevig, under Paaskud af, at visse Factorer handle for egen Regning og staae kun i Compagnie med en Kyhn, en List denne Mand har i Skrivelsen af 18de Junii 1793, her hos under Lit. O.o.o. søgt at anvende mod Rentekammerets Mistanke, enten denne var, efter hans ovenmeldte Forklaring, grundet paa Trette og Chicaner, eller ej, Kongebud eller ei, men i det mindste Kyhns afg. Factor i Rejkevig, Ole Gisleſen Waage, maatte dog forbindes til Eed. Ordren derom følger under Lit. L l.l. og hans den 8de Septbr. 1794 aflagte Eed under Lit. M.m.m. Naar man anvender historiske og locale Kundskaber til Forklaringen af denne Eed, som afg. Waage, ikke uden megen Vægring og Udflundering, endelig besluttede at aflægge, vil man snart underrettes om, at den ikke siger det allerringeste til Beviis for Waages Ejendom, i det mindste Handels-Anlæg paa Rejkevig, thi han sover kun, at: alt hvad han i Sommer (1794) havde handlet med i Rejkevigs Kjøbsted var ham ene tilhørende; NB. han handlede ikke for 2 ß. Dansk i Rejkevig, men kun den Kyhnske Factor Thorkel Magnussen; selv handlede Waage den hele Tid paa Kjeblevig, og maaskee noget paa Langøre, men derom gjorde han ingen Eed, naar han da selv ikke handlede for 2 ß. paa Rejkevig, og bemeldte Magnussen ikke var hans, men kun Kyhns Factor sammesteds, kunde Waage med frelst Samvittighed sværge, at det intet han havde i Rejkevig handlet med, var hans; ikke, svor han, at de heele Anlæg under Kyhns eller

hans

hans Navn sammesteds, eller i Rejkevigs District paa Laugore og Kieblevig vare hans, nej, dertil havde Waage en altfor øm Samvittighed.

Er det saaledes vist, at Waage efter Rentekammerets Bud ikke har godtgjort sin Adkomst til det allermindste af de Kyhnske lovstridige Anlæg paa Rejkevig, saa følger deraf, at Wulff, som succederede Waage i det Kyhnske Factorie sammesteds, og paaskjød, at hvad Waage ejede i Kyhns Sønderlandske Anlæg, (som endnu ikke er beviist, at have været noget) var sig overdraget, med Grund kunde mistænkes at eje slet intet, altsaa pligtig til Eed; i vidrig Fald endog med Hensyn til det i alle Tilfælde forbudne Anlæg paa Langøre, samt en tinglyst Handels-Contract af 10de Octbr. 1795 imellem Waage Kyhn og Wulff, som viser at Wulff da allerede havde etableret en betydelig Handel i en anden neml. Hefjords Kjøbsted, burde han i Overeensstemmelse med Placaten af 1ste Junii 1792 og Forordn. af 13 Junii 1787 den 2 Cap. §. 2 bortvises af Districtet og medhavende Varer confisqveres. Herpaa gjorde jeg Gjeste-Retten paa Rejkevig opmærksom ved et Indlæg af 26de Julii 1796, som satte den Kyhnske Samvittighed i stor Forfærdelse for at hans List endelig maatte opdages, straffes, tage Ende paa dette Sted, Lydigheden med Langøres forbudne Anlægs Nedlæggelse efter Hykleriet i Skrivelsen til Rentekammeret af 26de Martii 1793 blive oplyst, med det afskyelige i falsk Maal, som ved samme var 1795 blevet opdaget. Alt dette tilsammentaget, og med Hensyn til den 19de og 17de §. i Forordn. af 18 Junii 1784 om Maal og Vægt, maatte dog give Grund og Anledning nok til at henstille til Retten, om ikke Wulffs Person til Afstraffelse overeensstemmende med Anordn.

 burde

burde anholdes. Aldrig ventede jeg at erhverve Dom over denne Post, thi ellers havde jeg stævnet dertil, men jeg lod mig nøje med, at gjøre Retten og Øvrigheden opmærksom paa Ting, som jeg ansaae vedkomme deres Embede, selv at undersøge og afstraffe. Vel smagte en Kyhn, om ikke som eneste Ejer, saa dog Med-Ejer af de under hans og Wulffs Navn drevne Handels-Anlæg paa Rejkevig, Kieblevig, og Langøre selv, denne Henvisning til Landslov og Ret noget beesk, mod en Person, som med største Grund formodedes at drive og drive lade en ulovlig Handel paa Sønderlandet, og, især paa Langøre, en beviisligen ulovlig og ved falsk Maal højst fornærmelig Handel uden for det Oefjords Kjøbsted, hvor en tinglyst Contract beviiste at han handlede. Vel udskriger han S. 121 den Forvovenhed af en indfødt islandsk Embedsmand, i eget Land at tiltale en fornærmende dansk Avanturier for Lands Lov og Ret, og i Retten at fremføre lovlig Anke og Paastand mod ham, en saadan Forvovenhed udskriger Kyhn som Beviis paa altfor liden Underdanighed eller Tilfredshed med vilkaarlig, for ikke at sige tyrannisk Behandling, men seer man hen til de Handlendes Adfærd her i fremmed Land mod Indbyggerne i disses eget, saa giver Historien det mærkværdige Vidnesbyrd, at under Octroj-Handelen, hvis Lovtale Kyhn saa gjerne skriver, gjeldte det ikke blot Embedsmænds Bestillinger, men endog hele Formue og Arbejde i Jern paa Bremerholm, om Nogen solgte egne Varer til, selv Octroj-Handelens Kjøbmand i næste District, udenfor det, hvor til han efter Districternes Inddeling egentlig hørde; man ville dog see Beviser derfor i Placaten af 13de Maii 1682 §. 9 Taxte-Forordn. af 6te Maij 1684, og

til

til Ex. disses bedrøvelige Anvendelse 1701 paa Bonden Thomas Conradsen i Sneefjeldsnæss-Syssel, som for at have solgt til Octroj-Handelens Kjøbmand Hein Ditt paa Budenstad Fisk, fanget i Stappens District, maaskee en halv Miil derfra, og som mueligen kunde have været afleveret til Stappens Kjøbmand Christian Povelsen, blev paa Laugtinget, som det i Dommen hedder: i Herrens Navn og efter Sagens foregaaende nøjagtige Overvejelse, høitideligen dømt til Straf paa Boeslod og Bremerholms Slaverie. Den skjændige Dom, efter despotiske Handlendes Søgsmaal, er at finde i Forordn. og aabne Breve for Island 3 Deel, udkommen i Kiøbenhavn 1787 S. 311-12. Dette finder en Kyhn nok overmaade skjønt, passende, værdigt for Islands Børn, men derimod forvovent, at en Embedsmand gjør Øvrigheden opmærksom paa en ikke blot mistænkelig forbuden Handel i Følge den nye Placat af 1ste Junii 1792, udstrakt fra Sigle- og Oefjord øster og sønder efter til Rejkevig inclusive, men og forbuden og fornærmelig Handel paa Langøre, hvor falsk Maal er brugt, og at en Embedsmand indstiller den Omgangs-Maade til vedbørlig Tugtelse i Overeensstemmelse med de nyeste gjeldende Love og Anordninger. En saa ulige gjenstidig Behandling kan da Island stedse vente sig af den Kyhnske Retfærdighed. Vover dette arme Land at paastaae Kongelige Anordninger efterlevede af denne mægtige Mand og Emissarier, at forsvare sit Gods og sin Ære mod aabenbare Fornærmelser, at paastaae disse afstraffede og Reparation sig tilkjendt ved Lands Lov og Ret, strax overskjelder han hele Embeds- og Øvrigheds-Standen, Embeds-Poster fordres ryddeliggjorte, og Landets usle Brød

frarøvet Landets Børn; strax har Øvrigheden brudt og forglemt Eed og Pligt, begaaet Vold og Undertrykkelser, strax styres den i Embedsforvaltningen af privat Interesse, Gjerrighed, Venskab, Slægtskab, nedrige Hensigter; strax hedder det, som i Nødv. S. 276-77: "at Øvrigheden bruger alle optænkelige "Midler til at chikanere og undertrykke de Handlende, og til at spilde deres Credit, Ære og Velfærd;" strax forlader Kundskab, Dyd og Retfærdighed Landet, de Kyhnske Emissarier befinde sig ikke videre i en ved Love organiseret Stat, men i Naturens oprindelige Stand, der ene maa berettige dem til Nødværge mod Øvrighed og Embedsmænd; strax maa stemples til Vold og Opløb, hvor lidet end saa elendige Stympere som Kyhn ved denne plumpe Proces-Maade vilde udrette mod en Haandfuld Landets Børn, hvis disse befandt sig i retmæssig Nødværges Tilfælde mod Kyhnske Voldsmænd; lyster derimod en Kyhn og Consorter at mædske sig en Stund med Islands Marv, bliver det snart et Land, som Heiberg besynger:

"Hvis Ost og Smør de har Løv at tage,
"Og som desuden
"Maa ligne Studen,
"Naar en Forpagter faaer Lyst til Huden."

strax maa da bindes for Munden af Landets Forsvarere, Øvrigheden og enhver som kunde vove at knye det allermindste; strax maa de oversmøres af smudsige Penne med Bagvaskelsens Gift, opdigtede Bebrejdelser, Haan og Æreskjenden; strax hedder det, at Øvrigheden søger at forjage brave Handelsmænd, om end kun en Kyhn, til Landets sandeste Glæde, truer med at trække sig tilbage, efter at have udbredt sit

Handels-Aag rundt om Landets ¾ Deele, og underlagt sit Vælde de 7 vigtigste Havne i Island, ved saadanne Interessentskabers Paaskud, som det her S. 159-160 oplyste. Mærkværdigt er det og, at Peter Hemmert paa Siglefjord, som Kyhns Skrivelse til Rentekammeret her hos under Lit. O o.o. angiver som handlende for egen Regning, og ingensinde mere som Kyhnsk Factor, hvorpaa den behjertede Mand Hemmert skal og siden lovmæssig have handet, sees i det Kyhnske Oefjords-Handels-Interessentskabs Contract af 10de Octbr. 1795 dens 7 Post stiltiende at forvandles igjen til Factor, som forundes fri Huus paa Siglefjord, fast Løn 200 Rd. og 1 ⅔ pro Cto. af Retour-Varer, underkastes Waages Ordres og Instructioner, tilpligtes til nøjagtigt Regnskabs Aflæggelse til Kyhn, som ene ejer alle de Huse Interessentskabet skal bruge paa Oefjord og Siglefjord, udenfor dette Fælledsskab, og Hemmert nævnes ikke som Ejer af ½ ß. i Handelen, men underskriver endelig det kunstige Instrument, blot som Vidne. Videre, for at alle og enhver kunde see, at afgl. Waage ikke var Kyhns Factor allene, men at alt hvad han handlede med var i Overensstemmelse med Plac. af 1ste Junii 1792 Lit. b., ham allene og ingen anden tilhørende, melde da forbemeldte Contracts 1ste og 2den Poster, at Waage, som ene drev og forestod hele Handelen paa Oefjord, skulde indskyde 500 Rd., siger og skriver fem Hundrede Rdlr., en betydelig Sum i en saa stor Handel med derunderhørende Anlæg paa Siglefjord! ham tilstaaes for Handels-Førelse og alt 300 Rd. aarlig, fri Huus og 2 pro Cto. af Islandske Retour-Varer; Læseren behøver ingenlunde at ansee dette, som ordentlig Factor-Løn, for Handels Førelse, Slid og Slæb, men kun som reent

 Udbytte

Udbytte af den indskudte Capital, stor 500 Rd., endskjønt han i samme Post og loves kun 4 pro Cto. Renter af denne, og man i Lavtingsbogen 1796 S. 41 under No. 40 bliver vaer en Pante-Obligation samme Dag, som Contrakten blev sluttet, at være udstædt til Wulff af Waage, for, som det hedder, 500 Rd., denne har laant af hin, og denne pantsatte derfor til hiin sin større Andeel i Oefjords Handel, hvorfor de i Contracten lovede 4 pro Cto. Renter ere blevne Wulff til Deel, men ingensinde Waage, der dog maatte glæde sig over hint rige Udbytte, det jeg atter beder Læseren ikke at ansee kun som ordentlige Factor-Løn. Jeg har blot anført dette, som Beviis paa Kyhns Snildhed i at skabe Contracter, for at den ubehagelige Placat af 1ste Junii 1792, ikke skal forstyrre hans Handels ubehindrede Udvidelse; men for at alting kan være *purum putum*, og finde sin Rigtighed, er en ligesaadan Contract under 21 Junii 1795 underskreven paa Rødefjord imellem Kyhn og Kjøbmand (ikke Factor) Niels Ørum angaaende Rødefjords Handel, ja denne Contract som hiin, er underskreven i Island, skjønt alt andet i samme maaskee er fabriqveret — ved Kyhn.

Til Slutning af Historien om de mistænkelige og forbudne Kyhnske Handels-Anlæg, foranlediget ved Processen med Wulff, maa jeg anmærke Kyhns List S. 162, hvor han paastaaer, at Øvrighed og Embedsmænd paa Grund af Forordn. af 13de Junii 1787, 2 Cap. §. 22 bør understøtte de Handlende som det synes i alle endog de ulovligste Foretagender, og naar de vægre dette, erklærer dem for de Handlendes mægtige Fiender, mod hvilke han og Wulff ikke kunde bestaae i et fremmed Land, men maa nødes

des til at trække sig ganske tilbage, først fra Handel paa Sønderlandet, for hvis Ulovlighed og Fornærmelser, saavel paa Langøre som Rejkevig intet Dække kan findes videre til Skjul, Anlæg, som i nogle Aar, ere drevne under afg. Waages, og siden under den fameuse Wulffs Navn, der har ladet sig meddeele Borgerbrev til Handel i Rejkevig, uden at legitimere sin Adkomst til Anlæggene, uden selv at boe eller opholde sig der, men kun see der hen, maaskee af og til en 14 Dages Tid aarlig, og iøvrigt Aar ud og Aar ind ladet al Handel i Rejkevig drive ved Factor Jon Gudmundsen, som til denne Dag intet Borgerskab paa Handel har erhvervet i Rejkevigs Kjøbsted, hvor, som ved Anlægget paa Langøre 1795, falske Maalekar dog ere antruffen i Brug 1797. Hvor ypperligen Kyhn, og det foregivne Interessentskab, i øvrigt holder sig Kongens Bud i Placaten af 1ste Junii 1792 Lit. a, b, og c., efterrettelige paa Østerlandet, vil skjønnes deraf, at uagtet ingen, som ikke har etableret sig i Kjøbstæderne, eller holder der Dug og Disk og opfører Bygninger, maa handle paa noget Udliggersted, boer dog endnu ingen af det Kyhnske Interessentskab, ligesaa lidet som nogen Buschs Factor, mindre handler og bygger i Eskefjords Kjøbsted, men trods Kongebuddet i bemeldte Placat, drive de den skjønne Handel, som Bilagerne Lit. I. til Y., samt L.l. afskildre, ikkun paa Udliggerstederne, Vapnefjord, Rødefjord og Bærefjord, men alt hvad de vide om Kjøbstæden Eskefjord, synes kun at være det blotte Navn, og de give deres Factorer vægtige Titler af Borgere og Kjøbmænd i Eskefjords Kjøbsted, med samme Grund, som de kunde kaldes f. Ex. Borgere og Kjøbmænd i Abdera.

For at vise Ridskriverens Styrke i Philosophie og Fornuftslutninger, maa jeg udtegne hans Raisonnement S. 203 over den Indstilling i Handels-Ansøgningen: "At Ladninger maa ordineres til og fra fremmede Steder af alle og enhver som handle paa Island. "Kan vel," skriver Kyhn, "Meningen være "anden end den, at de islandske Øvrigheds-Personer "kunde udbrede deres Embeds-Skræk iblandt den "handlende Mængde? At de kunde sutinere eller ruinere hvilken Kjøbmand de ville efter Gotbefindende?" Neppe havde en Kant været i Stand til at udlede denne Følge-Slutning af hine Præmisser, neppe heller at Øvrigheden ved redeligen at føre sit Embede, og i Overeensstemmelse med Eed og Pligt og selv Handels-Lovene i Forordn. af 13de Junii 1787 Cap. 2 §.§. 13, 14, 15 og 22, bekymre sig om Handelens Gang, og de hidsendte Varers baade Qvantitæt og Qvalitæt m. v. og paaanke paa Embedsvegne de Mangler og Uordener, som nedtrykke Næringer, hindre Landets Opkomst, udsue Nationen, skulde derved gjøre sig uskikket til samme Opsyn, og Embedsførelse fremdeles, efter Kyhns dumme Sludder S. 204, som da først synes at erkjende den islandske Øvrighed værdig, dygtig, og competent nok til at bære Øvrigheds Navn og Embeders Navn, naar den aldrig lukkede Munden op, aldrig tænkte paa Landets Bedste, aldrig paaankede mindre afstraffede Fornærmelser og ulovlig Handel; en saadan Øvrighed vilde Kyhn besynderlig vel kunne lide, den vilde han ikke som den nærværende S. 205 beskylde for Despotisme, Myndigheds Misbrug, Vold imod Handels- og Menneske-Frihed, uden ringeste Skingrunde mindre lovligt Beviis for en saa skammelig af ham opdigtet Bagvaskelse,

skelse, og hvo kan opregne alle hans plumpe Udfald og Beskyldninger mod enhver, som driſter sig til at sætte hans umættelige Vindesyge og Udsuelser Grændser? Han bebrejder Islands Indbyggere og Øvrighed S. 206, at de ikke foreene deres Stræbsomhed til at forsøge og drive Landets vigtige Nærings-Midler, og foranstalte de bedste Midler dertil og til Opmuntring for. Indbyggernes Flid, som han erkjender at være ethvert Lands Øvrigheds Pligt; men efter at Øvrigheden har ved Handels-Ansøgn. søgt at fyldestgjøre denne Pligt og foreenet sin Stræbsomhed til Næringers Opmuntring og Forøgelse, og søgt at hæve de Hindringer som nedtrykke dem og hele Folket, finder Kyhn overalt i sit Midskrivt denne Handling ikke videre at være Pligt, men Forbrydelse, værdig til Embeds Fortabelse og Haan og Bagvaskelse, og Udelukkelse fra Stemme-Rettighed og alt Øvrigheds-Opsyn fremdeles. Saa ypperlig harmonere hans Grunde indbyrdes! saa conseqvent er hans hele Lære! Kan han ikke andet indvende mod Ansøgningens kraftfulde Beviser, saa erklærer han dem uden videre Beviis for tomme Declamationer; af kraftfulde zirlige og skjønne Taler er han altsaa, som af allegrundede Beviser, en svoren Fiende; Kjendere have fundet Ansøgningen skreven i et skjønt og indtrængende Sprog, men en Kyhn fandt det ufordeelagtigt, og med sin ringe Cultur altfor contrasterende at erkjende den Sandhed. Om hans Dom kan dog enhver Vedkommende til Lykke være ubekymret. Men skulde en Kyhn, paa Grund af hans Udfald S. 208, ikke finde det beqvemt for sine Emissarier at opholde sig, leve eller døe vel i Island, med mindre det maatte skee oven paa al islandsk Øvrigheds Gravsteder, og med

Udslættelse af alt Øvrigheds Navn og Embede, for da til Lyst og Fordeel i den meest udstrakte Forstand at kunne handle frit og roeligen og uöstrakt, saa ønsker Island intet heller, end at enhver dets arrigste Uven, opsøger sig et andet for hans Sind mere passende Opholdssted, og, om saa lyster, behageligere Gravsted.

Fra S. 210-217 yttrer Nidskriveren sin Uroe over, at islandske Embedsmænd maaskee kunde udnævnes til den ansøgte Commission i Handels-Sagen, da han vist maa befrygte at et og andet derved kunde oplyse hans mørke Planer, og blive ufordeelagtigt for hans Enevælde; han angiver som høivigtigt Argument, at det islandske Sprog forstaaes af andre end dem, han frygter for kunde blive udnævnte, altsaa er, mener han, Sagen klar; men neppe bliver det Commissariernes Sag at trætte om Etymologie og Orthographie og gamle Krønikers Forklaring i det islandske Sprog, men kun i Følge locale Kundskaber, og den ubedragelige Øienvidners Erfaring om Handelens nærværende Gang og større eller mindre Fordeelagtighed for Island, dens Indflydelse paa dets Næringer, paa Frihed og Lyksalighed, nu og i Fremtiden, at forestille dens tjenligste Vending m. v. og dette bliver ikke en Sag, som lettelig kan med Grund fordres eller ventes af nogen, end ikke den værdigste Mand, som ikkun kjender Landet af skrevne og mundtlige, ofte heel uefterrettelige Beskrivelser, som skal dømme om en saa vigtig Gjenstand i 300 Miles Afstand, og især intet kjender til nærværende Handels Gang, uden det Berømmelige en Kyhn med Consorter veed at udbasune i egen Sag; som stedse maa see med andre Øine, og aldrig kan kalde egen Erfaring til Hjelp, som ikke kjender til Almuens huuslige For-

fatning, Midler, Nød. Uden alt dette og mere, vil vel en Kyhn finde det overmaade let at fælde Dom i egen Sag, og at anbyde uforlignelige Vejledere, men Dannemarks ædelste og oplyste Mænd, ville lettelig indsee Umueligheden deri, og selv det fornuftstridige; aldrig ville de gjøre Fordring paa at kjende noget Land i 300 Miles Afstand saa fuldkommeligen, som dets bedste Indfødte, som daglig have dets for hine skjulte Mangler for Øjne, som see og prøve det ufrie, det afmægtige, det udtærende, det uudstaaelige, i Islands nærværende Handels Skjebne, da hine maatte ellers besidde en overmenneskelig Viisdom. Langt være det fra Island og dets Indbyggere, at torde maale sig med Dannemarks store og uforlignelige Mænds vldenskabelige Alen, men selv disse store og uforlignelige Mænd, selv den af Kyhn S. 265 ommeldte, ellers berømmelige Commission, saavel som den, der egentlig beskjeftiger sig med den Islandske Handels Realization, ville ligesaalidet paastaae, uden at have i Frihandelens Aar opholdt sig i Island, eller engang seet dette Land og kjendt Handelens sande Gang, Indbyggernes og Næringernes Forfatning hos os, at besidde Kundskab og Erfarenhed om alt dette saa fuldstændig og paalidelig, som kunde fordres af Islands dueligste Embedsmænd; thi nøjagtig Kundskab og Erfarenhed om Islands og dets Handels nærværende Forfatning bør, i Forening med Sandhed og Retfærd ene dictere den Dom, som afgjør Islands levende og ufødte Slægters Skjebne, men ikke Kyhns, Buschs, Henkels og Amtsbrødres flaue Smørerier og Dreyderier. Saadanne Personers Higen efter ubegrændset Handelsvælde i Island, og skadefro Lyst til Bagvaskelser, kan for Ret-

færdigheds Domstol aldrig fælde dette Land, men saalænge eedsvorne Øvrigheds-Personers Kundskaber, Veiledning, Raad og Vidnesbyrd nytter i Verden til at fremvirke det store og gode og almeennyttige i menneskelige Indretninger og deres Bestyrelse, saalænge al Øvrighed ikke berøves al *fides publica* for ene at skjenkes Bagvaskeren og den nærige anklagede Opløste og private Udsuer; saalænge vil det ingenlunde kunde udlægges som Øvrighedens egen Fordeel og Sag, at tale det Almindeliges (undtagen for saavidt den udgjør en ringe Deel af dette Hele), at rette de Mangler, som nedtrykke Fædrenelandets Vel, at overholde Anordninger til dets Bedste, at bidrage til dets Opkomst, enten Menneske-Haderen saa støjer og larmer, eller udpuster sin Harme, som Kyhn. Unægtelig gjør Kyhn mig S. 214-215 en dobbelt Ære, naar han ikke allene formoder mig, som Concipist, men og er bekymret for, at jeg, eller andre af min Familie, kunde blive valgte til den ansøgte Commission; han omtaler dette atter, ligesom S. 9-10, og nøder mig til samme Gjentagelse i mit Svar. Han maa jo derved erkjende, at vi dertil besidde nogle af de Egenskaber, som kunde gjøre dette Valg rimeligt, ligesom Formodningen om Ansøgningens Forfatning hviler paa lige Grunde. At faae et saa herligt, stiltiende Vidnesbyrd af en Angriber, af en aabenbar Uven og Avinds-Mand, af en Kyhn, det er jo saa fordeelagtigt, som nogen kunde ønske sig, derved erklæres vi at være af en ganske modsat Tænkemaade, end Kyhns bekjendte, kort: af en ukyhnsk Charakter, og det var allerede en temmelig Lovtale. At i øvrigt Island selv ligesaa vel nu, som altid under de foregaaende Konger, kunde tillades selv at

vælge

vælge sine Befuldmægtigede til Handels-Sagens Ventilation, indeholder ingen Urimelighed. Kyhn vil i de trykte Samlinger af Forordninger for Island finde hyppige Exempler derpaa for den fremfarne Tid, skjønt han nu ved et hans Hovmod og Eenfoldighed karakteriserende Magt-Sprog S. 214, afslaaer Island denne Begjering. Rentekammerets og den islandske Handels-Realizations-Commissions Flid og Patriotisme for Island, har dog selv Kyhn i hosfølgende Bilage under Lit. R.r.r. bedømt, ved at erklære: "at det islandske Handels-Væsen, svæver ligesom en af Forsynet forladt Ting for Vejr og Vind, (en Kyhnsk Compliment til Collegier for de islandske Sagers Bestyrelse!) da ingen gider arbejdet med Tingene, uden den ene Mand, hvis udødelige Fortjenester af Island han sammesteds saa skammelig søger at svække.

Vi see der en Kyhns klare Vidnesbyrd, og disse kan han selv nu ikke med Grunde modsige, dersom hans Vælde skal kunne bestaae, og dersom han i noget vil fordre at staae selv til troende. Hans Vurdering S. 215-16 over Dansk og Norsk Flid og Patriotisme for Island, see vi altsaa hos ham at stige og falde, ligesom Vare-Priserne. Redeligheden hos islandske Embedsmænd falder Ridskriveren endelig paa, S. 216, samt 218-23, at gjøre mistænkt, i Anledning af Ansøgningens 3die Post, om offentlig Underretning om Islands og publique Kassers Beløb, Anvendelse, Beholdning og Frugter m. v.; en Materie han, uden Handelens Skade, kunde aldeles have forbigaaet, deels som Handels-Sagen, og ham især, uvedkommende, deels ham for voxen, dersom han ikke i eet og alt havde foresat sig, at

spille

spille en Gjenfærd af den højsalige Bremenfeldt, fordum vel meriteret Kandestøber. Landet har anholdt om "Underretning om dets forbemeldte egne Kassers "Beholdninger, og Tilladelse til at maatte fremkomme med offentlig kundgjorte og prøvede Forslag om "den ønskeligste Anvendelse til Islands Opreisning i "det mindste af en Deel af Beholdningen, overeensstemmende med de ædelmodige Giveres Hensigter, "som 1784-85 sammenskjød til Formildelsen af Islands Skjebne anseelige Summer; alt til videre "Kongelig Befaling." Neppe vil nogen uden en Kyhns veldillige Skarpsindighed finde nogen Uredelighed, nogen Mistillid eller Frygt for denne Kapitals Bortsmeltning i Kjøbenhavn, at stikke frem under denne Landets Bøn til Kongen, mindre kan Bønnen hensigte til en enkelt Koncipist's Fordeel.

At et Land beder, at maatte underrettes om, hvad det ejer og ikke ejer, hvilken Nødstilling det kunde have at gribe til; hvad til egen Opkomst, at arbejde med, og ønsker at maatte derom fremlægge offentlige Forslag, til Nationens Prøvelse og til Kongens videre Bedømmelse, det er dog vel ligesaa lidet Majestæts-Forbrydelse, som det var for Publicum i Kjøbenhavn at æske offentligt Regnskab og Underretning om Universitetets Midler.

En Pro-Cantzler Dr. Jansen fandt Ønsket billigt og udgav sin offentlige Oplysning derom; en Riegels foranledigede dennes videres Modenhed; en Baden udbreder i Universitæts-Journalen Kundskab om *Legata*, *Stipendia*, publiqve Testamenter og mere til samme henhørende; en Eggers om Credit-Kassen og Grønlands Handels Balance, en Pontoppidan om saa meget Offentligt, i sine adskillige Magaziner;

Con-

Conferentsraaderne Claſſen og Colbjørnſen om det Claſſenſke Teſtamente, og fremfor alle, Siellands værdige Biſkop om alle de mange og betydelige publiqve Kaſſer, ſom ſtaae under hans Forvaltning, og ſom hans geiſtlige Magazin og Pligtanker udviſe, ikke at nævne flere ypperlige Mænd. Men her — her bliver det ſtrax en Forbrydelſe at ymte det ringeſte om ſaadan Underretning om Landets egne publiqve Midler; her tør man neppe hemmelig tænke hvad i Kiøbenhavn tales og ſkrives høit om; en Kyhn og en Henkel finder dette driſtigt, utilladeligt, miſtænkelig, egennyttigt, de øine ſtrax private Henſigter og Uredelighed; de ere ſtrax rede til at ſkabe Forbrydelſer af hvert Ord, hver Tanke derhenhørende; at digte Eventyrer om egennyttig Behandling, at ſværte levende og døde agtværdige Embedsmænd; at gjøre een eneſtes Forſeelſe, om og nogen kan findes, til en heel Familie-Brøde, heele Landets Øvrigheds og Embedsmænds almindelige Brøde, derved at ſætte en Klik paa alle og enhver i Embedsſtanden, ſvække deres *fidem publicam*, og, om muligt, hindre Virkningen af patriotiſke Giveres Goddædighed og Henſigter at ophjelpe Island. Havde Island i dets Sted underdanigſt forhørt hos en Kyhn, Henkel og Ligeſindede, om dem ikke ſyntes Landets Capitaler bedſt kunde anvendes til dets Opkomſt, ved at ofre ſaadanne Handlende ſamme efterhaanden, f. Ex. i Præmier for deres uforlignelige Handelsførelſe paa Island, eller om det ikke var tjenligt, at Landet ſelv betalte dem en anſeelig Godtgjørelſe, for den Brændeviin en Kyhn kunde blive ſaa gunſtig fremdeles at overſende til Island og her naadigſt lade udtappe ikkun til 40 ß. Potten mod ſkjære Contanter; eller om en Forhøi-

elſe

else i Fiske-Præmien ikke maatte gives dem af den Islandske Collect, strax vilde de have fundet Islands Øvrigheds Smag meget fin, dens Indsigt dyb, dens Patriotisme uforlignelig, dens Forslag højst opbyggelige og dens Redelighed deres Lovtale værdig. I 25 Aar have 4400 Rd. under Navn af Meelboder (see S. 31 og 75) udestaaet som Islands oeconomiske Fond; den Island ubekjendte Beholdning af 1784-85 Aars Collect, og 1500 Rd. Islandske Penge under Biskop Balles Bestyrelse, ligge fra Aar til andet endnu kun lidet virksomme til Islands Opkomst, ikke et eneste nyttigt Anlæg have de hidtil bragt paa Fode i Island, ikke eet eneste Fode-Magazin findes her, for at afværge Hunger og Folkedød i de første haarde Aar; ikke have de hjulpet til Landets egen Deeltagelse i en activ i Steden for den ovenfor afskildrede afmægtige og udtærende passive Handel; ikke eet eneste Haandværk i Landet have de understøttet eller bragt til Virksomhed; ikke udvidet eller oplivet negen Næring, naar undtages de faa Rigsdaler, som nu og da ere tilkjendte faa Mennesker for Gjærdesætning, og ubetydelig Forbedring i Jordbrug; ikke eet eneste videnskabeligt Institut have de endnu forbedret, mindre anlagt, og nu — endnu bliver nok ikke Tid til at fremstaae med vigtige Forslage om nogen større Nytte for Island, af disse saa lidet virksomme Kapitaler! nu bør de efter Kyhns Villie, som gjerne kan votere om egne men ikke Islands Kapitaler, bevares som skjulte Mysteria, og nu skulde det være en Formastelse for hele Islands Øvrighed at forhøre, om Landet endnu har nogen Ressource, noget Middel til at afværge overhængende Farer!

For

For at forebygge Islands Øvrigheds Medvirkning til de Islandske Fonds Anvendelse til Landets Opkomst, søger da Menneskeet Kyhn at gjøre den hele Øvrighed mistænkt for uredelig Behandling af offentlige Midler. Til den Ende ikke blot sammenspinder han, S. 220-22, en Historie desangaaende, at jeg skal laane hans eget Udtryk derom S. 222, men endog divulgerer samme overalt, for at give sit ædle Hjerte friere Luft. Rygtet derom i Kjøbenhavn er da formodentlig af lige Alder med den Kyhnske Rødværge, og i Island er næsten ubekjendt. Den usle Grund samme er bygget paa, gjøres, paa Kyhnsk Viis, til hele Landets og alle Embedsmænds Brøde, og det forstaaer sig. Jeg har nøjagtig undersøgt denne Grund, og i Følge offentlige Documenter, er den sande Historie saaledes beskaffen: Til Hjelp for de Brandlidte i Skaptefelts Syssel ved Vulcanens Omveltelser sammesteds 1784, overleverer Stiftamtmand Thodal en Andeel af Collect-Penge, til afg. Provst sammesteds, Jon Steingrimsen, ubeslægtet med den store Familie, for i Fællesskab med Sysselmand Lyd Gudmundsen at uddeele samme til de Trængende. Vel burde denne Uddeling skee af Provst og Sysselmand efter fælles Overlæg, men da Provsten rejser øster efter, var Rygtet om den Hjelp han medbragte, allerede forekommet ham, og mange af de Nødlidende flokkede sig omkring ham længe førend han kom til Sysselmanden, som boede langt ind i Sysselet; de bade indstændig, bade med Taarer i Øjnene og overhængte ham, om strax at unde dem nogen Hjelp til at lidre Hungerens smertefulde Nød. Provsten, som kjendte Vejens Besværlighed hen til Sysselmanden uovervindelig i den Hast Nøden da udkrævede

for udtærede og afmægtige Mennesker, som nu vare berøvede Heste og Kreaturer, lod sig endelig bevæge af deres Bønner, Graad og Overhæng, samt de blege Ansigters Vidnesbyrd om Dødens hastige Nærmelse med stærke Skridt; til foreløbigen at give dem noget Forskud til Hjelp, hvorfor han siden aflagte nøjagtig Rigtighed til Syssel manden og Stiftamtmand Thodal, men da hin imidlertid fortrød paa, at Uddelingen blev begyndt af Provsten, forinden de begge havde overlagt samme, som og var Provstens eneste Forseelse, indmeldede han den Omstændighed til Stiftet; var det altsaa sandt, som Ridskriveren beretter S. 222, at Provsten blev for denne menneskelige Forseelse mulcteret paa 5 Rd., eller næsten $\frac{1}{8}$ Deel af hans hele Indkomster som beløber i alt og alt kun 43 Rd. i gode Aar, men i daværende gyselige Hungers-Nød, som selv denne Provst overgik, ligesom Ilden netop hans Sogne, ikke engang 5 Rd., indseer jeg ikke hvorledes denne Forseelse, efter Sagens Natur, kunde straffes haardere. Denne er Sagens rette og sande Historie, hvor skammeligen end en Kyhn har vanskabt samme til den goddædige Provstes Haan, som stedse var bekjendt for en ærværdig og redelig, skjønt noget eenfoldig Mand i sine Dage, og som i de haarde Aar døde fra mange Børn, uden at efterlade samme andet end i det højeste usle Klæder paa Kroppen.

Dette udbreder Kyhn til hele Embedsstandens Haan og Brøde, med samme Grund, som om nogen vilde paastaae, at enhver Handelsmand i hele Island brugte falske Kuttinger, fordi saadanne ere af og til trufne i Brug kun ved hans Handeler. Den 5 Rd. Mulct bebrejder han som uretfærdig Hælen afg. Bi-

skop

skop Dr. Finsen, om hvilken hele Island og enhver Retsindig udenfor Island, som kjendte ham, dog saa gjerne istemmer den store Suhms mærkværdige Vidnesbyrd paa Finsens Grav, at han var *Vir pietate, eruditione, justitia, fide, vigilantia, nulli secundus — immo Septentrionis Ornamentum.* Saaledes kan en Kyhn formørke endog den ædleste Menneskevens Retfærdshandlinger, naar de kun forrettes i Island og af Islandske Embedsmænd. Saaledes kan og selv Løgnens Aand oppuste Nidskriverens Umenneskelighed til at forepræke Publicum, S. 221 og 224, at Nøden i Island i sidste Ildsprudnings-Aar ikke var betydelig, at Præsterne have forstørret samme mangfoldig, naar de opvakte Folket udenfor Island til at række de arme Indbyggere Broderhaanden; at Collecten var unødvendig og overflødig, at Island nu er i blomstrende Velstand, fordi han i samme Tid ikke mærkede til Nød eller Ildsprudning paa Rødefjord, hvor han gottede sig med portugisiske Vine, og levede højt paa sin Konges Bekostning, og fordi Ødelæggelsen 1784 ikke rammede Mule-Syssel hvor han da sad og drak *), og udenfor hvilket hans historiske og locale Kundskaber om Island ikke gaae; endskjønt Stiftamtmændene Thodal og Levetzow, hvilken sidste i disse Aar, ligesom jeg, rejste hen til Ilden og igjennem flere Districter af Island, kunne, som gyldige Vidner, bekræfte med mig, at hele Sogne og Herreder bleve da øde for Mennesker og Kreature, ja bekræfte Hungerens udtærende gyselige Sygdomme og Kjendetegn, og Sandheden af det bedrøvelige Malerie Re-

M 2 delig-

*) See Dr. Finsens Afhandl. om Folkemængdens Afragelse i Island ved Uaar, i Lit. Selsk Skr. 14 B. S. 211 Not. 328.

delighed bød mig at udkaste paa et andet Sted *), og endskiønt Dr. Finsen i Følge Listerne over de Døde, har bevidnet at i $\frac{1}{2}$ Aar, fra Enden af Ocbr. 1784 til Udgangen af Maii 1785, ere paa Island 9238 Mennesker flere døde end fødte **) Man dømme heraf om en Kyhns umenneskelige Sindelaug mod Island i eet og alt, dersom 9238 Mennesker flere døde end fødte i første Vinters Hungers-Tid, eller $\frac{1}{7}$ Deel af hele Folketallet, ellers kunde bevise, at Island og dets Øvrighed ikke uden Aarsag have beklaget Landets Nød; at de Danske og Norske Gejstlige ikke uværdigen have talet til dets Bedste eller goddædige Menneskevenner i Nødens sande Tid søgt at lindre samme, medens en Kyhn mædskede sig ved fulde Fade i Island og tærede Portugiseren væk. Vel har Forsynet siden velsignet Island med ypperlige Aar og Held fremgroet paa nye i vort Land, men fra mit Hjerte og Hoved lyder Svaret paa Kyhns frække Spørgsmaal S. 224, hvorfor Island nu afskildres trængende? saaledes: Det er og bliver til evig Tid haardt trængende, saalænge Handelens Afmagt og Udsueler nedkue Indbyggernes Aand og Næringer, og i gode, ypperlige Aar, som nu, ikke giver Landet Overskud og Kraft til at møde eet eneste strængt Uaar eller anden periodisk Ulykke, uden at Hungeren paa nye skal strax borthøste Mennesker tusindviis; og saalænge Island ikke kan i gode Aar formedelst Handelens Hindringer, samle Kræfter til egen active Deeltagelse

*) See min Korte Beskrivelse over den nye Vulcans Ildsprudning ꝛc. 1783, Kjøbenhavn 1785 §.§. 33-34.

**) See hans Afhandling l. c. §. 50 S. 157.

gelse i Handel, og til Forebyggelse af egen Ødelæggelse, den Handelens nærværende og foran oplyste afmægtige og udtærende Gang stedse bereder i Landet, den dog Islands Indbyggere og Øvrighed søge at afværge, uden derfor at fortjene at udskriges af en ublue Kyhn for Vold eller Despotisme mod Menneskerettigheder, i det de lovligen forsvare Liv og egne Menneskerettigheder, Frihed og Ejendom.

Velhar jeg i mit foregaaende Forsvar nu og da oplyst, besvaret og igjendrevet endeel af Kyhns fornærmelige Udfald mod Islands Øvrighed, og den Tant, hvormed han idelig forklaffer under Ansøgningens Radbrækning, men endnu kan jeg dog ikke slippe ham, inden jeg faaer Ridskriverens vigtigste Angreb paa Øvrigheden og iblandt denne, paa min Familie, vedbørligen vist til Rette.

Ubeføjede Klager, Herskesyge, Pengegjerrighed, Undertrykkelser, Vold, Despotisme og Tyrannie, uretfærdig og skjødesløs Embedsførelse, Had, Avind og Efterstræbelser, Uredelighed indtil Røverie m. v. ere de Forbrydelser, som Æreskjænderen paalyver Øvrigheds- og Embedsstanden i Island, uden at han er i Stand til at fremføre een eneste Tøddel, Handling eller lovligt Bevis, til Bekræftelse af saa fornærmelige og saa skammelige af ham opdigtede Beskyldninger, for hvilke Retfærdighedens Tugtelse dog vel omsider maa ramme ham, i Overeensstemmelse med Danske og N. L. 6-21-7, dersom Sandhed og Retfærdighed ikke aldeles have forladt Jorden. Imidlertid overlader jeg rolig Dommen til det oplyste, og ægte Publicum, som ved at dømme retfærdigen og frit for at misledes af Interesse, eller af Handels-Despoters Hyklerie, nedrige Klaffen og Efterstræbelse

helse, og som ene kan straffe Aereskjændere med den offentlige Menings Afskye, i det den beskytter den fornærmede og lidende Uskyldighed. At Islands Klager ikke ere ubesøjede i Handels-Ansøgningen, viser denne med Vedkommendes Erklæringer, viser dette mit Forsvar selv, vise de herhosfølgende Bilager under Lit. B.-K.k.k. inclusive, vise de S. 27 og 128 omtalte, ved Stiftamtmanden til Rentekammeret indsendte 20 Klager, fra nogle Hundrede Mennesker af Almuen, vise de offentlige Tinge, som jævnligen have gjenlydt af Almuens grundede Klager. Herskesyge troer jeg ingen Øvrighed i Verden fortjener mindre Bebrejdelse for, end den islandske, som udøver en saare ringe Embeds-Myndighed, og formedelst de usle Embeders slette Kaar, stedse maa udsættes for Grovheder og Ringeagtelse af enhver Kyhnskfindet, saasnart Øvrigheden efter Embedspligt søger at hemme Uordener, overholde Anordninger, straffe Udsvævelser, føre lovligt Opsyn med Handels- og Næringsdrivter, og beskytte Land og Almue mod Vold og Udsuelser m. v. men, kan en Kyhn og Emissarier ikke skalte og valte saa fornærmelig dem kunne lyste, uden at adlyde Love og Kongebud, maa han ikke tilsidesætte disse ganske upaatalt og ikke allene selv lege Øvrighed, men endog, om det skulde gjelde, Handels-Usurpateur, drister Øvrigheden sig kun til at lukke Munden op og føre sit Embede, det være nok saa retfærdigen, naar kun en Kyhn veed af, at der i Landet existerer en Øvrighed, mere end af det blotte Navn, som endog torde overbevise ham om og straffe Fornærmelser, strax finder han Øvrigheden herskesyg, voldsom, undertrykkende, despotisk, tyrannisk, uretfærdig, ulovkyndig, hade-

hadefuld, avindsyg, efterstræbende, den udskriger han da som umenn skelig, paa den udøser han sin Galde, den overskjelder han fra den øverste Landets Gouverneur, til den nederste Sognefoged, strax gjør han Landets dueligste Syſſelmænd den Ære, at kalde dem halvstuderede Juriſter, uden at kjende flere end maaſkee 3 af dem i alt, og uden at gotgjøre ſit Kald til at bedømme juridiſke Indſigter, eller ſelv beſidde juridiſk Videnſkab; uden at have taget nogen under Examen, uden at være competent Overdommer om de Mænds Embeds-Dygtighed, hvis juridiſke Indſigter ere ved Embeds-Examen i Kjøbenhavn af indſigtsfulde og competente Dommere kjendte endog *laudabiles*, det er: berommelſeværdige, og lige med de fleeſte Candidaters, ſom udgaae fra Academiet til verdslige Betjeninger overalt i Kongens Riger og Lande; ſandt nok at deres Brøde kan i Kyhns og Hyreſkriveres Øjne være, at de fleeſte have taget Atteſtats, men ikke, ligeſom Kndſkene og maaſkee denne, danſk Examen, ja, uden endelig med Competence at kunne erklære nogen Embedsmand udygtig til Embede, ſom Kongen ved allernaadigſt Beſtalling fandt dygtig, ſaalænge Kyhn ikke for Landslov og Ret har faaet det Modſatte documenteret og erkjendt, i Steden for uden Grunde og Beviisligheder blot at ſkjelde og larme, digte Eventyrer, ſpotte og haane endog den retfærdigſte Øvrighed. Jeg ſiger uden Grunde og Bevisligheder, thi af diſſe gives der ikke en eneſte i Kyhns lange Nidſkrivt. Vel har han ladet aftrykke, ſom Bilag, forbemeldte Proces, men deels forſvarer den ſig altid ſelv, deels er alt det Fornødne til Kyhns Udfaldes Gjendrivelſe i denne og flere Anledninger af mig forhen anbragt; Vel har

 han

han under Lit. C. blandt Nødværgens Bilager opvartet Publicum med en i jammerlig og ulæselig Oversættelse radbrækket Gjenpart af Amtmand Thorarensens Opvækkende Tanker, samt under Lit. D. og E. med Copier af 2de hans Embeds-Skrivelser, for deraf at søge og udlede Anledning til at overskjelde og haane denne værdige og duelige Embedsmand og Islands varme Ven, ja deri søgt at finde Beviisligheder for Vold og Despotisme, da han S. 250 erklærer de opvækkende Tanker for sit stærkeste Bevis for Despotisme, men enhver som med oplyst Forstand og upartiskt Hjerte læser med Agtsomhed disse Tanker, vil deri gjenfinde den retfærdige, den aarvaagne, den tænkende Embedsmand, og nidkjære Patriot, som skrev hine mærkværdige Tanker om Uaar og dets Virkninger samt om Føde-Magaziners Oprettelse i Island, trykte i Kjøbenhavn 1792; som ikke var følesløs ved de overhængende Farer og Udsuelser, der truede hans Amts Indbyggere med en ynkelig Død i de første Uaar, som vidste at skattere Pligt og Landets Velfærd højere end Kyhnsk Venskab, og som ikke tubte af Sigte Landsfaderens alvorlige Villie i de viisdomsfulde Kongebud af 8de April 1782 og 19de April 1786 §. 3, anførte her foran S. 73, ligesom disse, med det øvrige som jeg S. 74-77, desangaaende har oplyst, fuldkommen retfærdiggjøre Amtmandens opvækkende Tanker og vise hans menneskekjærlige Hjerte, trods alle Kyhns skammelige og ærefornærmende Angreb paa denne til Islands Ære Haab og Opkomst fødte og duelige Embedsmand, som Kyhn, der arbejder til et modsat Maal, i sit højtidelige Sprog S. 254 strax erklærer Strids og Ulykkers Frembringelse, naar hans egen Despotisme sættes

tes Skranker, Udsuelser og overhængende Folkedød søges afværgede. *O! tempora o! mores!* Jeg overlader i øvrigt til den tænkende Læser at bedømme, om enten Amtmand Thorarensen og den retskafne Syssel-mand Gudmund Petersen have, den første med de opvækkende Tanker og den sidste ved sin Paategning ved Mandtalstingene 1795 paa herhosfølgende Document under Lit. Y., som er hans hele Brøde mod Kyhn, eller Islands Øvrigheds-Persóner overhoved, forskyldt nogen af de fra S. 229-290 i Nødværgen sammendyngede skammelige Grovheder, hvormed de idelig overøses. Om Amtmand Thorarensen ved Bilagerne Lit. D. og F. hos Kyhn, har som Embedsmand handlet anderledes, end en ærekjær og aarvaagen Embedsmand burde, eller uden Hjemmel i en Pengesag, selv Rentekammeret ved Ordre af 6te Maii 1793, anført i bemeldte Bilag Lit. F., havde anbefalet, og hvis Vigtighed jeg her foran S. 119-46 har til fulde oplyst; om Amtmanden vel kan have fortjent en Kyhns Haan og Grovheder S. 271-278, for at have anbefalet under 18de Octbr. 1796 lovlig Besigtelse over indkomne Erter til Oefjord, besængte med Orm, da over samme blev klaget, eller om Sysselmand Jacobsens og udnævnte Besigtelsesmænds Forretning, den han siden ved foreviste Prøver af Erterne selv, satte udaf Kraft, nogensinde kan skrives paa Amtmandens Conto, blot fordi hin er dennes Stedfader, saalænge Amtmandens egen Embedshandling, til Besigtelses-Forretningens Ugyldighed, vidner derimod, og saalænge enhver, der kjender det Forhold hvori disse Embedsmænd staae til hinanden, og selv Rentekammeret, som har modtaget flere Prøver derpaa i adskillige Aar, vil kunne over-

eensstemmende med Sandhed bevidne, at Svogerskab aldrig har forledet nogen af dem til at forglemme Embeds-Eed og Pligt, eller til at dække Forseelser, da Tvedragtens Aand meget oftere har, saavel blandt disse Embedsmænd, som alt for mange af den store Familie, Kyhn nævner og forfølger, udsaaet Tvistens Sæd, som, desværre! er velbekjendt, og Slægtskab eller Svogerskab, endog af den Aarsag, neppe kan lægges denne Families Lemmer til Brøde af nogen anden end selv Løgnens og Efterstræbelsens fule Aand; man dømme altsaa om ikke en Kyhn, hvis han ej var oppustet af denne, skyldte Amtmanden al Taknemmelighed for hans Deeltagelse til hans Held i denne Forretning, i Steden for den skjændigste Anklage; man dømme om, hvad man har i Island at vente af en Mand, som Kyhn, der ligefor Regjeringens Øjne tør aabenlyst (see den berygtede Nødværge S. 278-79) stemple til Vold og Oplsb og offentlig haane og opsætte sig imod Rentekammerets Befaling af 6te Maii 1793: "at Kjøbmændene skulle gotgjøre "for Syssélmændene i Island, at de aarlig forsyne"de og opsendte til Handelsstederne, saa tilstrækkeli"ge Penge til Indbyggernes Fornødenheder, at be"føjede Klager over Mangel paa Penge ikke behøver "at finde Sted," tør saaledes ej allene trodse endog et af de øverste Regjerings-Collegiers Ordres, men endog S. 271 nægte at fremvise de authoriserede Kjøbmændsbøger, for Dommere og Øvrighed, om saa hans Handel, som 1795 og nu 1797 gribes i svigagtig Omgang med Maal, og Misgjerningens Grad, samt Skadegjelds Beløb, allene kunde oplyses og burde bestemmes efter disse Bøger, som, blandt andet, ogsaa til dette Øjemed befales authoriserede, ja uagtet Kon-

Kongens Bud i Forordningen af 13de Junii 1787 dens 2 Cap. §. 18, det en Kyhn er dumstrig nok til offentligen at trodse og foragte, befaler at Handelsbøgerne i adskillige Tilfælde bør endelig forevises Øvrighed, hvilket retfærdigt Kongebuds allerunderdanigste Efterlevelse Kyhn vovet at erklære en uværdig og ydmygende Tjeneste-Yden; hvad mon da en saadan Person tænker og tillader sig om andre Handelen forbindende Kongebud, som f. Ex. Forordn. af 18de Junii 1784 §.§. 10, 11, 16, 17 og 19.. Man dømme videre og slutte sig til en Kyhns Cultur, og sande Karakteristik, naar man har arbejdet sig igjennem alt det plumpe og ubehøvlede, det uforskammede og yderlig grove, det falske og opdigtede, det sig selv modsigende og fornuftsstridige, det misundelige og efterstræbende, det hadefulde og æreskjændende hans Nidskrivt Nødværgen, næsten overalt, især fra S. 229-90 er opfyldt med; man læse alt dette, og efterat have sammenholdt hans Udfald mod en Amtmand Thorarensen især S. 250, 254, 266, 279, 282-85 og flere Steder, (hvor han, for at kunne despotisere fremdeles frit, gaaer S. 283 endog saavidt i Uforskammenhed, at bede Regjeringen snart at befrie Is-land og Frihandelen fra Amtmanden, denne Islands og især Nord- og Østre-Amtets og Videnskabernes varme Ven og Yndling, denne Handels og Virksomheds Befordrer, denne retfærdige nidkjære Amtmand) med de Nødværgens Udfald gandske modstridende Vidnesbyrd fra den samme kostelige Mand Kyhn, som herhos under Lit. Q q.q og R r.r. blandt Bilagerne meddeles Læseren, om den selvsamme Amtmand Thorarensen; efter alt dette dømme maa da om den Kyhnske Sanddruehed, Redelighed, Efterrettelighed;

dømme

dømme om et Vidne kan i noget staae til troende, som endog i Aaret 1794 vidner saa fortræffeligen om Amtmandens Indsigter, Patriotisme, Nidkjærhed, og Understøttelse for den Islandske Handel og den Kyhnske, især, ja ønsker ham betroet dens øverste Bestyrelse, men 3 Aar efter vidner om det Modsatte, melder om hans Had og Uvillie, Vold og Despotisme mod Handelen i næste 10 Aar, og ganske nægter alle muelige Indsigter og Patriotisme; man jævnføre hermed Lovenes Eragtning i N. L. 1-13-10 og 2, og Læseren vil derefter vistnok fritage den Islandske Øvrighed for videre Forsvar mod en saadan Persons Bagvaskelser. —

Fra S. 119-146 har jeg forestillet Nødvendigheden af tilstrækkeligt Penge-Forraad ved den Islandske Handel, om denne ikke skal blive undertrykkende og uudstaaelig for Island, jeg maa da her erindre, at Grunden til den Penge-Gjerrighed Kyhn og Consorter paadigte Øvrigheden er, at den ofte har andraget en det Almindelige trykkende Penge-Mangel, i Anledning af Folkets lige almindelige Klager, som dels henhvile i Rentekammeret, deels følge herhos til Beviis. Dette er da Aarsagen til den Mængde Grunker, Oplyseren og Henkel samt Kyhn formode hos Øvrigheden at bevares, og ansee som en Forbrydelse, skjønt den ligesaavel maa besidde Ret til lovligen at erhverve Midler, som det skjønne *Triumvirat*, der synes inderligen at fortryde paa, at ikke hver en Skilling er fra Bonde og Øvrighed gaaet over i dets Gjemmer; hver en Indvaaner i Island bragt til Bettelstaven, for at alt Mod til videre at paatale Fornærmelser med Midlerne kunde forsvinde. Kyhn har endog udviist den synderlige Højagtelse, artige

Leve-

Levemaade og beskedne Ærbødighed imod Islands øverste Embedsmand, Stiftbefalingsmanden, som dog formodentlig aldrig har opvakt hans retfærdige Harme med noget, S. 240 i Nødværgen at opdigte nok et Eventyr til hans og Øvrighedens Haan, naar han fortæller: "at 1794 skjød et Kjøbmands-Skib i taaget Veir paa Havnefjord efter Loots, og blev anseet for fransk Kaper„ (formodentlig da nogle af disse i samme Tid skjød og opbrændte endeel Fartøjer kort udenfor), "men at Landets Gouverneur, med "alle høje Øvrigheds-Personer fik da strax alle deres "Heste belæssede med Penge og Sølv for at nedgrave "Kapitalerne imellem Fjældene og at Almnen flyttede "til Fjælds, Fruentimmerne ligesaa.„ Hvor Nidskriveren dog kan forspilde sin Ære, Tid og Talenter paa at digte Eventyrer, som neppe en Kjerling ellers vilde have drømt det mindste om! hvor han dog er omhyggelig for sine Drømmes Bevaring! imidlertid er ikke det ringeste sandfærdigt af denne Fabel. Foruden det mod Fornuft og Erfaring stridende, at alle høje Øvrigheds-Personer, hvortil nødvendig maa regnes Biskopper og Amtmænd hver i sin Fjerding og i vidt fra hinanden liggende Syssеler, skulle have været forsamlede i Nærheden, eller hos Landets Gouverneur, just i det Øjeblik et Skib skjød efter Lots paa Havnefjord, med alle deres Penge og Sølv, og alle deres Heste, hvilke alle kunde belæsses med Penge og Sølv, atsaa med en lille Klat af et Par hundrede Heste-Læs Sølv og Penge, thi saamange Heste eje vel alle høje Øvrigheds-Personer i Island; foruden den Taabelighed at nedgrave alle disse Læs imellem Fjeldene, som vel aldrig er her rundet nogen i Sinde; undtagen Nidskriveren og hans hyrede Skumlere, har ingen

i Landet mærket noget hverken til Kapere eller Frygt for fremmed Overlast, ikke en Kjærling kommer i Uroe om end Skibe skyde efter Lots, ikke Hunden engang høres ved den Lejlighed at være bortreudt til Fjelds, mindre Fruentimmer og Almue, mindre Heste at være belæssede med Penge og Sølv, eller det ringeste pakket sammen af nogen Øvrigheds-Person, end sige Landets Gouverneur. Saa ideligen støder Skumleren an mod Fornuft, Erfaring og Sandhed i sine eventyrlige Forsøg! Om Tapperhed kan i øvrigt hos Islands Indbyggere lidet dømmes, saalænge dette Folk igjennem Secler bliver uøvet i Krigs-Disciplin og og kjender ikkun Vaaben af det blotte Navn og Historien, kan altsaa kun prøve Nævedask med Kyhn om han lystede, da hans Tapperhed kunde blive ligesaameget at berømme, som fordum i Leegen med Syffelmand Helgasen, og det da vilde komme an paa en Prøve, om selv Kyhn ikke spillede Løve i Krambođen og Lam i Feldten.

Nidskriveren har S. 28, 262-263 og flere Steder, fiscaliseret uden dog at forevise nogen Bestalling dertil, over den islandske Øvrigheds Embedsforvaltning i eet og alt imedens selv Collegia og selv General-Fiscalen finde intet at paaanke. Han savner Forslag fra Island til virkelige Forbedringer af almeennyttige Foranstaltninger til Borgerflids og Vindskibeligheds Fremme, til Jordbrugets Drivt, Hegn, Vejrødning, Skovplantning, Post- og Fabrik-Væsenet, hvorom alle Planer skulle henhvile i Islands Archiver, ligesom Væverstoles, Spinderokkes, Stampemøllers Modeller i Koestaldene. Jeg har allerede yttret den Frygt S. 10, at det med Modellerne aldrig kommer her i Rigtighed, førend Forfatteren umager

sig

sig til Island for af Koestaldene igjen at opgrave, hvad han ene og allene har havt den Ulejlighed at deponere sammesteds, jeg har og gjort Island opmærksomt paa hvad det af ham kunde da love sig i Henseende til Skovplantning og Vejrødning, mere end det betydelige som en Amtmand Thorarensen endog fremfor alle de danske Amtmænd i Island, har til Vejrødning foranstaltet og fremmet i sine Amter, som er ligesaa almindelig bekjendt, som bevisligt, ligesom og hans Ridkjerhed for Gjærdesætning, den Oplyseren og Henkel dog paaanke, hvilken i hans Amter er næsten fuldført overalt, og, som de aarlige oeconomiske Tabeller kunne udvise, paadreven med største Virksomhed. Huusholdningens- og Nærings-Drivters forskjellige Indretning og Natur gjør Gjærdesætningen i de andre Amter dobbelt besværlig, da de fleste Mandspersoner i den Tid Jorden er ufrossen neppe have nogen Dag at miste fra Fiskerie og Høavling, og ligge for det meste langt fra deres Boepæle ved Fiskepladsene. Vel tilstaaer jeg gjerne Nytten af Gjærdesætning, men Nordlandets Erfaring, hvor den er i Stand, og Fornuften selv overtyder snart enhver Kyndig om, at disse smaa oeconomiske Bestræbelser blive stedse et Palliativ men ingen radical Kuur for Island, da denne bliver ene at foretage paa Handelen, som Grunden til alle oeconomiske Syger. At Oplyseren kun raader til Hegn og deslige, er i det Oeconomisk-politiske ligesaa tilstrækkeligt, som i det videnskabelige Læsningen af Buschs Sammensyening om Haandqværne vel paa 4 hele Octav-Sider i Literatur-Selskabets Skrifter, som Oplyseren, mueligen fordi han udgjør eet med Büsch, derfor indstændig anbefaler til Læsning, som ene højnøvendige,

smag-

smagfulde og tilstrækkelige. Med Handelens Forbedring og dens større Opmuntringer for Garnspinderie og Haandarbejde end de S. 116-18 her foran omhandlede, vil Fabrikvæsen og overhoved al Industrie først opmuntres og komme ret i Gang. Spinderokke og Væverstole i Brug; Uldens Forædling i Island ved fremmede Schæferier, bliver en Sag, som Landets Velfærd og Forsigtighed byder, ikke at kræve af nogen enkelt Øvrigheds-Person, maaskee af ingen i Verden, men allermindst at betroes til en Kyhns Ildesind; om Skovplantning er kun lidet Haab, undtagen ved det S. 10 anførte Middel. Postvæsenet kommer da nok og først i Stand til Kyhns og Oplyserens Lyst, siden Amtmand Thorarensen, som af alle bragte Postvæsenet først i Gang i Island, og med al Omhyggelighed og Retskaffenhed har i Overeensstemmelse med Post-Anordningerne hidtil bestyret samme i sine Amter saaledes, at Revisionen i Rentekammeret ikke har fundet noget derpaa at udsætte, ikke længere kan gjøre disse Skumlere til Maade. Om Planer og almeennyttige Forbedringer, ligge sammenpakkede i de islandske eller og Collegiernes Archiver, derom ville Kyhn udspejde Underretning ved disse, inden han beskylder Øvrigheden for Forsømmelse og Skjødesløshed i denne Henseende. Han vil dog af Amtmand Thorarensens trykte Tanker om Uaar m. v. samt af det Kongl. Isl. Liter. Selsk. Skrivter meer end een Gang kanne erfare, at denne virksomme Mand, blandt andre, ikke har ladet mangle, at forestille Regjeringen vigtige og højnødvendige Ting for Island, men Grunden til, at adskillige af hans patriotiske Ønsker og opbyggelige Forslage ere hidtil blevne ved *pia desideria*, vil den ubestikkelige Eftertid

ene

ene kunne retfærdigen og aabenlyst bedømme og oplyse.

Retfærdighedens Pleje i Island finder Kyhn og hans Hyreskriver (enten denne nu udgjør eet med Personen, som S. 31-32 og 124 giver Vink om, og som i Anledning af sin Processes Fataliteter 1786 blev fra Island 1789 pludselig berygtet som et forsulfet Ridskjald, eller ikke) heel mistænkelig hos Øvrigheden S. 29 og fl. St., ligesom Redeligheden. Denne sidste Egenskab angaaende, har jeg til Forsvar anført det fornødne S. 173 til 181, saaledes, at jeg med Føje tør haabe, saavel at Kyhns, som hans Hyreskrivers overalt i Island og Dannemark bekjendte og besynderlige practiske Redeligheed vil finde sig mere end tilfredsstillet derved. Rettens Pleje derimod betræffende, vil det blive overflødigt at erindre den højvise Hyre- og Ridskriver om, at lovlig Anke over samme føres kun for vedkommende Overretter, men ikke ved ublue og ugrundede Skandskrivter, og jeg bør ikke tvivle om, at deres excellerende Visdom i Lov og Ret og practiske Retfærds Øvelser, samt altid tjenstfærdige Villie, søger ved Overretter, lige til højeste Ret selv, at faae det Uretfærdige og det mindre Fuldkomne, ja det Skjæve, de maatte øjne ved Underretter i Island, lovligen jævnet og oprettet for dem og høje Vedkommende. Dog — nær havde jeg glemt, at Kyhn har forsikkret Regjeringen og Publicum om, S. 120, 172 og 178, at hos Øvrighedens store Familie og i Island selv ingen Retfærdighed er at vente, uden at anføre det allerringeste Beviis for en saa skammelig Beskyldning, paa det ene nær, at Stiftamtmand Stephensens udbredte, og som han nævner den, store Familie be-

 klæder

klæder nogle Øvrigheds-Poster, altsaa umueligen kan bevare Eed og Pligt og Retfærdighed, hvorpaa denne Familie dog ventede at see lovlige Beviser, hvis Angivelsen ikke skal passere for skammelig Løgn. Disse Embeds-Poster har Kyhn meget travelt med at ryddeliggjøre, uden nogen Fuldmagt fra Islands Indbyggere, som sikkerlig, (jeg tør offentligen formode dette almindelig bekræftet) ikke ønske sig berøvede nogen af denne Families Øvrigheds-Lemmer. Vel kan maaskee en eller anden ung Mand hemmeligen ønske de ældre Embedsmænd af Vejen, for at kunne indtage hans Plads og Levebrød, men ikke vidne en enkelt Privat-Persons eller Vice-Betjents interesserede Ønsker om det Almindeliges Misfornøjelse eller lovlige Auke mod de virkelige Embedsmænd mere, end om en Part, der taber en Proces i Følge Lov og Ret, forbittret paastod, at den retfærdige Dommer blev afsat, og paa lige Grunde med Kyhns, gjorde sine individuelle Ønsker til det Almindeliges uden nogen bekommen Fuldmagt eller Grund. Mere end eengang ivrer han fnysende imod, at Island, som det hedder, bestyres af Stiftamtmandens Familie og Afkom; mod den udøser hans Avind sin Galde og sin Gift, og er endog Rabulist nok til at paastaae, at Islands Overgivelses-Contract intet indeholder om de Commissarier, enten af denne eller anden Familie, Handels-Ansøgn. begjærer, samt faaer ved den Lejlighed efter Fjeldsted omtygget, S. 266, den synderlige og paa Island uanvendelige, hadefulde Colonie-Politik, allene for at anbringe det meeste mueligt til dette Lands Fortræd; men confererer man den gamle Historie med det Islandske *Ius publicum* eller dets Overgivelses-Contract, vil

man

man let finde at Island aldrig bør ansees mindre behandles som Colonie, med mindre man vil ansee ethvert ved Udvandringer bygget Land saaledes, thi de gamle Nordmænd, som først fandt og bebyggede Island, bleve aldeles ikke udsendte fra Norge for at tage dette Land i Besiddelse for den Norske Krone, de vare ikke heller i mindste Maade undergivne eller skatskyldige til Norge, ikke Vasaller af Norge, men levede i en fri Republik, den de selv styrede, indtil de efter 400 Aar, som frit Folk, indgik en frivillig Convention, om at indlemmes det Norske Rige paa visse Vilkaar og med den Overgivelses-Pacten udtrykkelig tilføjede Clausel, at hvis de dem stipulerede Poster ikke bleve nøjagtigen opfyldte, erklæredes Islændernes Forpligtelse at være af ingen Værdie; (see Overgivelses-Pakten bagved den danske Oversættelse af Jonsbogen). En af de betingede Poster var: "At "deres Laugmænd og Sysselmænd," (de eneste Øvrigheds-Personer Landet da havde) "skulle stedse være "islandske, af deres Slægt, som tilforn have fra-"sagt sig Herredømmet." Altsaa bevise selv disse Udtryk, at Souverainitæten den Gang var hos dem selv, men ej over dem hos Norges Konger, altsaa strider det aldeles ikke mod det islandske Jus publicum, som Nidskriveren ene tyer til i denne Anledning, uden Hensigt til de danske og norske seenere Statsforandringer, Naturret og Billigheden selv, at Islands Børn nyde Islands ringe Levebrød (som han gjør sig al Umage for at frarøve samme) i alle de Bestillinger, som nærværende politiske Indretning medfører, ligesom de betingede sig fordum denne Ret, til alle de Betjeninger Landet da havde; altsaa bør Dyd og Duelighed til Embeder, ikke min-

 dre

dre komme i Betragtning, naar de findes i nærværende Stiftamtmands Familie end andre, naar ikke Vold paa Menneskerettigheder skal udøves, det en Kyhn ved Fornærmelser, Efterstræbelser og Forsøg paa at faae Familien frakjendt denne Menneskerettighed, har tenteret. Han troede dertil at finde et ham værdigt og karakteriserende Redskab i fradømt Sysselmand Haldor Jacobsens Liste over Stiftamtmand Stephensens Familie, som han under Lit. a. har som Bilag tilføjet Rødværgen, ligesom denne berygtede Jacobsen 1792 blev formaaet, for ikke at sige underkjøbt, til at udgive denne, ja, Rygtet er næsten utroeligt, som berettede at en vis Sollicitant, som maaskee frygtede for en Rival af Stiftamtmandens Familie, benyttede Jacobsens skadefroe Fremfusenhed til denne Listes Udgave og videre Befordring ved fornærmelige, men skjulte skrivtlige Bagvaskelser. Rygtet, siger jeg, forekommer mig ganske utroligt, om en saa skjændig Utaknemmelighed mod Stiftamtmanden, hans Velgjører og Befordrer, og endnu mere besynderligt, at han desuagtet rejste hjem og sang: *oleum et operam perdidi.* Derimod vil jeg, for at vise at Ordsproget: Krage søger Mage kan have sin Rigtighed, nærmere oplyse, af hvilke Kilder Kyhn som Fornærmer, Avindsmand og Efterstræber helst øser sine Grunde, hvilke Authorer han henter sine Beviser fra og vælger sig til Mønster, meest harmonerende med sig selv. Listens Forfatter gav da 1792 en Person, ved Navn Haldor Jacobsen (som da med flere opholdt sig, som Rejsende fra Island i Kjøbenhavn), sig ud for at være. Personens Vigtighed og Troværdighed oplyser følgende korte Udtog af hans politiske Biographie:

Stedse

Stedse drikfældig og udsvævende, skal H. Jacobsen 1757 have havt den sieldne Lykke, at erhverve en Bestalling paa Sysselmands-Embedet i Vestmannøe under Island, det usleste af alle, netop i samme Tid, som Kiøbenhavns Universitet, med høitidelig Publication paa det sorte Bret, relegerede denne fameuse Person fra Universitetet. Han kom siden til Strande-Syssel i Island, hvor han i endeel Aar spillede høist mærkværdige Roller, som f. Ex. ved at paadrage sig, som Øvrighed i Sysselet, en pudserlig Proces til yderlig Straf paa Formue i Overeensstemmelse med N. L. 6-7-14 for, uden for noget Nødværges Tilfælde, at have bidt en Mand. Videre finder man i Følge offentlige Domsacter og Documenter, i de trykte Laugtingsacter for 1790 S. 44, Oplysning om at han som Sysselmand er tidlig bleven suspenderet og ofte dømt til store Bøder, saasom fulde Volds-Bøder, eller 3de 40 Lod Sølv; paa yderst Formue; til 60 Lod Sølvs Bøder; ofte *pro meliore informatione* til Justits-Kassen, og desuden i store Bøder til samme Kasse; og den 31te Martii 1778 blev han af Rentekammeret mulcteret paa 50 Rd. til Kongens Fiscus, for slet Behandling af strandet Skib og Gods 1775, foruden andre Bekostninger, samt tilpligtet under Saligheds-Eed at tilbagelevere alt hvad han af det strandede Gods havde anmasset sig, m. v. alt dette uden at nogen af den store Familie udvirkede ham nogen af disse velfortjente Tugtelser, da det strandede Skibs Sag indtraf i Stiftamtmand Thodals Tid og Amt; men endelig blev dog Stiftamtmand Stephensen og jeg indviklet i hans Eventyrer saaledes: At i Anledning af Haldor Jacobsens, ikke blot lige men endog meget slettere Be-

handlig af et ved Strande-Syssel 1787 forulykket Skib, Kongens Handel tilhørende, blev Stiftamtmanden af Rentekammeret under 10de Maii 1788 befalet at suspendere Haldor Jacobsen fra Embedet, og lade anlægge Sag imod ham til Undgjeldelse; i denne Sag kom jeg til at dømme, som Laugmand, og da hans mangfoldige Skjødesløshed ved det strandede Skibs og Godses Behandling, blev ej allene med Documenter og en Mængde Vidner bekræftet, men endog Uredelighed, Fuldskab og Udsvævelser i den Grad, at Folket besluttede at binde ham, og da endnu dertil fremkom adskillige falske Forretninger under hans og Mænds Navne, som med Eed til Tinge fragik deres efterskrevne Navne og den hele falske Forretning, dømte jeg endelig den 22de Julii 1790 Haldor Jacobsen, foruden til anden Straf, at have forbrudt sit Embede. Dommen er trykt i samme Aars Laugtingsbog S. 37-45. Vel indstævnede Jacobsen denne Dom til Højesteret, rejste selv ned til Kjøbenhavn og runderede fra den ene Advocat til den anden, som ikke spaaede ham nogen Lykke ved Appell; kort: min Dom blev og staaer endnu i denne Time uforandret, men for dog at gjøre Stiftamtmand Stephensen og mig som Dommer, det muligste Fortræd, om ikke for at tjene en Lysthavende til et da vacant Embede i Island, udgav han 1792 den Liste over Stiftamtmandens Familie som Kyhn nu atter har aftrykket, samt ledsagede den med fornøden Bagvaskelse til højere Steder, hvis Sandhed og Grund Læseren nok kan slutte sig til, deels af foregaaende Biographie, som jeg er tvungen til mod en Familie-Angriber som Kyhn og Jacobsen, grundet paa offentlige og trykte Data, at udgive, deels

af

af Haldor Jacobsens eget under Lit. T.t.t. herhosfølgende Svar, paa Stiftamtmand Stephensens Beskikkelse til ham, hvorved han fuldelig har erkjendt sin Brøde.

Efterat jeg saaledes har oplyst Paalideligheden af, og Grunden til Kyhns og Hyreskriveres samt Haldor Jacobsens Forfølgelser mod min Familie, vil jeg nu undersøge hvad Anke og Bevisligheder dehave mod Familien; af disse er ikke den ringeste hos de avindsyge Skumlere at finde, men inderlig fortrydde de paa, at Familien er blomstrende og har i lang Tid frembragt Islands største og dueligste Mænd, ja selv Henkel er ganske uforsonlig, S. 4-5 i sit berygtede Svar, over at denne Familie har de gamle Norske Konger, Jarler og Adelsmænd til Stammefædre. Vel har Familien aldrig brystet sig af sin adelige Herkomst, da Dyd er den værdigste, største og eneste Adel, mindre benyttet sig af de adelige Privilegier, den ustridig tilkomme, som ægte Descendent af saamange Adelsmænd og berømte Stammefædre, hvis Adelsbreve deels bevares i Originaler ved Familien, deels findes trykte i Ketilsens Samling af Forordninger og aabne Breve for Island; jeg nævner for Ex. Ridderens Biørn Thorlevsens Jorsalafarers i 1ste Deel S. 38 og Norges Ridder og Laugmand Eggert Eggersen sibid S. 72, med Kong Christian den 3dies Stadfæstelse paa hans Sønnesøns Eggert Hansens Ridder og Laugmand i Island, Adelsprivilegier ibid. S. 292, samt Ridder Torfe Areseus ibid. S. 37, ikke at nævne en Snorre Sturlesen hvis videnskabelige Adel og Fortjenester Historien endnu længere vil udbrede, end det ham paa Jægerspriis i Marmoret satte kostbare Hæders-Minde; men i det mindste bliver det dog ingen Forbrydelse eller

Vanhæder for denne Familie, til alle Tider at have frembragt Islands største og dueligste Mænd, og i vore Tider, Doctorerne Finnur Jonsen og Hans Finsen, om hvilke den store Suhms Vidnesbyrd (see hans Gravskrivt over dem) er ophøjet over alle Kyhnske Smøreres flaue Skumlen, samt en Stiftamtmand Stephensen, om hvis Værd, som Embedsmand, jeg er ham for nær beslægtet til at vidne her, men tør allene henvise til de Kongl. Collegiers Omdømme, som kjende dette nøje, til hele Islands Vidnesbyrd, som inderlig elsker og hædrer denne sin Yndlings-Bestyrer, til hans bekjendte Talenters Vidnesbyrd, som ene har banet ham Vejen fra en fattig islandsk Præstesøns trange Kaar til en Stiftamtmands Post og Værdighed, igjennem flere smaae Betjeninger i Island; om Amtmand Thorarensen er allerede meldet, at jeg ikke skal nævne flere Familiens værdige Mænd. Men at den dog har produceret flere ypperlige Hoveder, og Videnskabsmænd, end nogen anden Familie i Landet, og bedre formaaet, at understøtte dens unge Lemmer i deres Fremskridt paa Videnskabernes Bane, for engang at blive nyttige Mænd for Fædrelandet, det er en gyselig Forbrydelse i Kyhns og forsultne Efterstræberes Øjne, som gjerne ønskede endog en formuende Stiftamtmand, Biskop, Amtmand, Laugmand med de øvrige af Familien for evig forbudet at arbejde til deres Børns større Fuldkommenhed, for at disse engang kunne nyde den Ære, efterat Kyhn har frarøvet dem Landets ringe Levebrød i Embeder, som fleste ere her saa usle, at kun et Umenneske, kun en Kyn kunde misunde nogen ærlig Mand samme, ydmygst at trælle som Bønder eller Arbejdskarle under den Kyhnske Handels-Hydra.

Jeg

Jeg afbryder her Fortsættelsen af dette Malerie, ved nærmere at undersøge Efterstræbernes Anke mod Familien, siden de ingen Beviisligheder har. Kyhn troer at i Island ingen Retfærdighed kan ventes, da mange af Embedsmændene ere af samme Familie, og Stiftamtmand Stephensen med nogle af Familiens Lemmer dømmer i Overretten, see Nodværgen S. 120.

Har Kyhn eller andre noget at paaanke, enten i Hensigt til enkelte Familielemmers eller hele Overrettens Retfærdshandlinger, saa vide de jo Appellations-Touren, som er meget hæderligere og lovligere end Bagvaskelsens; men — hvad mon en Kyhn har paa Overretten at udsætte? har den nogensinde forspildt hans Ret og Familiebaand eller Caprice forvoldet ham Skade? maaskee skede Kyhn ikke den strængeste Ret, da Overretten den 30te Julii 1782 frikiendt ham for Syssełmand Jon Helgesens Tiltale for urigtig Vægt, og tildømte ham endog fulde Proces-Omkostningen? maaskee ikke Ret, naar den i samme Aar dømte Helgesen i Anledning af Rodvinens altfor voldsomme Udtrykning af Kyhns Hals, til at svare fulde Volds-Bøder, og 46 Rd. i Processens-Omkostninger til Kyhn? Flere Sager veed jeg ikke at Kyhn har havt for Overretten. — En af Familien var hans Procurator i begge Sager, hvis Tjeneste Kyhn nu saa artigen paaskjønner. Hvilke Beviisligheder byder han Publico, for at Familie-Connexion har *connivendo* bragt Overrettens Lemmer til at forglemme Eed og Pligt? Jeg vil opregne hvad denne Rets offentliggjorte, trykte Acter vidne derom i Stiftamtmand Stephensens Embeds-Tid saavidt Familien angaaer: 1790 er da Deliqvent Ottar Vigfussen,

 fussen,

fussen, (som var dømt i Herredet af en Syssélmand i Familien H. Finsen, for Tyverie af et par unge Faar til Kagstrygning og Fæstnings-Arbejde paa Livstid) af Overretten dømt til 6 Maaneders Arbejde i det isl. Tugthuus, foruden Skadegjeld m. v. 1792 er Laugmand Magnus Olavsens Dom i Ejnar Grimsens Tyvs-Sag, af Overretten ophævet, og constitueret Syssélmand Liliendals Herredsdom i samme Sag ved Magt kjendt. Denne Laugmand er dog den Blodsforvandte, som Kyhn S. 120 fandt Laugstolen besat med og i Familie-Listen anføres. 1794 er i Overretten dømt, at Landfoged Skule Magnussen og Syssélmand Stendor Finsen, i Anledning af en Stervboe-Sag, bør for hinandens Tiltale fri at være, og Laugmand Magnus Olavsens Dom af 17de Julii 1793, ophævet, ligesom en anden Dom ved samme Laugmand af 22de Julii 1793, som tildømte Syssélmand Stendor Finsen 3 1 Rd. i Processens Omkostninger ved forbemeldte Stervboe-Sag, er og af Overretten ophævet, og Laugmanden tilfunden at svare Omkostninger til Overretten.

Endvidere er denne Laugmand samme Aar mulcteret for en Dom af 29de Julii 1793 i en Concurs-Sag paa 4 Rd. til Justits-Kassen og tilfunden at svare Processens-Omkostninger med 10 Rd. Aar 1795 har Overretten ophævet Vicelaugmand B. Grøndals Dom af 24de Julii 1795, som fritog Laugmand Magnus Olavsen for at aflægge Rigtighed til sin Formands Enke, for en Andeel af Laugmandstolden fra Fardag 1790 — til hans Dødsdag den 9de Martii 1791, og tilpligter Laugmand Olavsen at aflægge denne Rigtighed samt betale 10 Rd. i Proces-Omkostninger, ligesom Vicelaugmand Grøndal at svare 6

Rd.

Rd.; og endnu samme Aar Laugmand Magnus Olavsen for Rets Vægring i en Injurie-Sag, at svare 60 Lod Sølv, 4 Rdlrs. Bøder til Justits-Kassen og 6 Rd. i Processens Omkostninger. 1796 er en Laugmand Olavsens Dom af 23 Julii 1795 i en Aasteds Sag ophævet. Saa megen Indflydelse har da Familiebaandet havt paa Overrettens Domme, men flere Stiftamtmand Stephensens Familielemmer paagjeldende Sager, ere i hans Stiftamtmands Betjenings-Tid, ikke indkomne for denne Ret. Laugmand Olavsen har for Laugtinget selv dømt sin Svoger Sysselmand Fin Jonsen 1796 til Bøder til Justits-Kassen og Processens Omkostninger; jeg har 2 Gange dømt den med Familien besvogrede Sysselmand Biarne Einarsen *pro meliore informatione* til Justits-Kassen, og Omkostninger; ophævet Notarii Stephensens, Sysselmand Jon Jacobsens, min egen Svigerfader Sysselmand Schevings Domme, og ikke glemt Omkostninger, hvor nogen lovlig Grund var for dem; 1796 tildømt selv Haldor Jacobsen Satisfaction og fritaget ham for en anseelig Gjelds Fordring. Vicelaugmand Stephensen, min Broder, har 1797 dømt sin Fætter Espolin til Bøder, og ophævet hans Dom. Alt dette læses Aar til andet trykt, dog tør Æreskjænderen beskylde Familien for Partiskhed paa Grund af Slægtskabets Baand, for Forglemmelse af Eed og Pligt; samt lyve at ingen Retfærdighed er at vente i Island! I 9½ Aar har jeg dømt som Laugmand, og endnu ikke seet een eneste af mine Domme appellerede, mindre underkjendt, aldrig har jeg havt Sag for Overretten, men i en Delinqvent-Sag er een af mine Domme efter Kongl. Befaling indkommen for Højeste Ret, og der stadfæstet i et og alt.

Hvad

Hvad har da Ridskriveren videre mod mig at paaanke som Embedsmand? Ved Forældres Godhjertighed og ingensinde publik Understøttelse, har jeg arbejdet mig, efter Evne, frem paa Videnskabernes møjsommelige Bane, taget alle *Examina* ved Kjøbenhavns Universitet med beste Character, endog med Distinction; mine uforlignelige Lærere og Examinatorer til Atteststs, en Colbiørnsen og en Norregaard, tilkommer det at forsvare, om de har skjenket mig noget derved eller attesteret mere end jeg fortjente. Jeg gjorde mig Kammertouren til deels bekjendt og efter Kongl. Befaling rejste 3 Gange til Island, som Commissarius; min Flid vandt hver Gang Kongens og mine Foresattes Bifald og Belønning.— Jeg udgav 1785 blandt andet, en Beskrivelse over Ildsprudningens Omveltelser i Island 1783, efter Kongelig Befaling; en Christiani værdigede den en tydsk Dragt, og lærde Danske og Tydske skjænkede den sit Bifald; jeg opofrede mit Arbejde for intet i nogle Aar til Literatur-Selskabets Fremtarv, i Særdeleshed efter en Erichsens Død, som dette hædrede Selskab er velbekjendt; kom til Island, og stiftede Landoplysnings-Selskabet, arbejdede stedse og endnu ved samme for intet, skrev aarligen Bøger for samme, hvis Værd jeg ikke kan selv bedømme, men det er til min Fordeel og Glæde bedømt af den offentlige Mening i Landet; jeg forrettede her Landfoged-Embedet i 2 Aar, og det næst efter en Skule Magnussen; har aflagt nøjagtig Rigtighed for alt; mine Regnskaber er reviderede; jeg har modtaget 2 Gange Rentekammerets Communication om dets Tilfredshed med denne min Embedsførelse, og efter saaledes som meldt, at have været Laugmand i 9½ Aar, ældste

vir-

virkelig Laugmand i Island, er jeg omsider, i snart 40 Aars Alder, i Besiddelse af 200 Rdlrs ringe Levebrød, som udgjør Halvdeelen mod mange islandske Handels-Factorers, og som ikke giver mig og Familie Huusholdnings Udkomme, men seer dog med eet Menneskket Henkel og Æreskjenderen Kyhn, Personer jeg neppe har seet, mindre havt det mindste at bestille med til Glæde eller Fortræd i mine Dage, at fremstaae, for om mueligt at berøve mig med Kone og Børn, denne usle Frugt af mine videnskabelige og offentlige Forretningers Møje, lægge Planer for at forhindre min og Børns videre Lykke, indtil at ønske mig Laudflygtighed (See Rødværgen S. 168-69 og Henkel S. 27). Men dersom min Skjebne, den jeg i øvrigt befaler i Forsynets Haand, vil unde Efterstræberens uædle Hjerter at fryde sig over mit og andre Islands varme Venners Fald, maa vi istemme med Frankeriges Louvet: O! Menneskelighed! Retfærd! Frihed! I ere tomme Navne!

Dog — hvorfor skulde jeg fortryde paa i Kyhns Rødværge at være hensat iblandt saa mange ypperlige Mænd, som denne Ridskriver har fundet efterstræbelseværdige, og hvis udødelige Fortjenester af Videnskaber og Fædreland han omhyggeligen har søgt at sværte? At angribes uskyldigen af en Ridskriver som den, der i hosfølgende Bilag under Lit. R.r.r. har viist sit Hjertes fulde Afskyelighed ved de skammeligste Opdigtelser og Udfald, (see og Rødværgen S. 76) paa sin foresatte Øvrighed, som Handelsmands paa Island, paa den værdige Stiftamtmand Thodal, hvis Dyd og Retskaffenhed og Fortjenester af Island, stedse vil æres og mindes af dette Land og enhver som kjender ham, og af den lange Eftertid; af

en Nidskriver, som for at haane alle Islands værdigste Mænd, ikke engang kan S. 286-87, unde en Stiftamtmand Fieldsteds Aske at hvile i Fred; en Nidskriver, som for at formørke Glandsen af de vigtigste Talenter, som til Islands Ære og Held, fordum karakteriserede en Erichsen og berettigede ham til en udmærket Rang blandt Rigernes store og fortjente Mænd, overstænker hans Aske S. 78 med Haan og opdigtede Angivelser; af en Nidskriver, hvis Efterstræbelse og Uforskammenhed, efter at have udspyet sin Skumlen paa en D. Finsens Grav S. 222, opsøger en Stiftamtmand Stephensen, en Amtmand Thorarensen, en Amtmand Vibe, S. 285-87, for at haane, overfuse, og bagvaske; — af en saadan Nidskriver er det en Ære at lastes blandt hine store og fortjente Navne, ligesom det næsten maatte ansees for en Skam, ja, maatte kunne opvække Mistanke at roses for Alvor af ham, da Krage gierne søger Mage, og

Noscitur á socio, qvi non cognoscitur ex se.

Hvorledes Kyhn i øvrigt tilskriver Embedsmænd i Island, viser Bilaget under Lit. S.s.s. herhos.

Skulde ellers udbredt Slægtskab og Svogerskab allene være i Kongens Riger og Lande Forbrydelse nok til at tabe Embeder og Haab om Forfremmelse og Levebrød, betage Dyd og Duelighed al Fortjeneste og Værdighed, veed jeg til visse, at en nye betydelig Arrangement ville paa Slægtskabs og Svogerskabs Grund blive at foretage overalt i Rigerne, ved de meest fortjente, hædrede og udbredte Familier og stedse saalænge Ægteskab kunde forbinde mange store Familier; eller, bliver maaskee denne Arrangement kun i Island fornøden? saa fører jeg paa egne og Paarørendes Vegne billig Anke mod Skjebne og Natur, som tildeelte os et saa fatalt Fødsels-

selsſted, lod os, til vort Uheld, fødes af en fortjent og hædret Familie, og ikke dannede os til lutter Dumhoveder. Men til Kyhns aftrykte Familie-Liste: Jeg finder at den, efter Overſkrivten, ſkal viſe den ſammenkjedede Øvrighed af Stiftamtmand Stephenſens Familie, ſom Juſtitsvæſen og publike Embeder ere betroede, altſaa undres jeg over:

1) J ſamme at finde de Døde og iſær døde Fruentimmer, af hvilke Juſtitsvæſenet ikke længere kan beſtyres 1797, ſaaſom Biſkop Dr. Finſen, Syſſelmand Vigfus Jonſen, Provſt Gudløg Svendſens Kjæreſte og de under Lit. c.c. anførte Biſpe-Enker paa Holum, ſom alle ere døde.

2) At Syſſelmand Svendſen beregnes til Stiftamtmandens Svogerſkab, ſom jeg ikke erkjender.

3) At udtjente Embedsmænd, ſom Syſſelmand David Scheving og forrige Provſter Hr. Biarne Jonſen og Hr. Haldor Finſen komme i denne Liſte.

4) At Vice-Betjente, ſom førſt efter de virkeliges Afgang, forrette Embeder, eller dog kun i disſes Forfald, ſom Stiftamtmandens tvende Sønner, regnes med de virkelig forrettende.

5) At blot Forpagtere eller Forvaltere endog findes her, ſom Arneſtappens og Munketveraae Kloſters Adminiſtratorer under Lit. Z. og Æ.

Selv Familien har altſaa produceret af nulevende virkelige Embedsmænd i Side- og nedſtigende Linier, i alt: Stiftamtmand Stephenſen, Biſkoppen paa Holum, Amtmand Thorarenſen, Notarius Otto Stephenſen, 5 Syſſelmænd, 5 til 6 Præſtemænd og mig, foruden 1 Vice-Laugmand og 1 Vice-Notarius, ſom førſt ved de virkeliges Afgang komme til Tjeneſten; 1 ubeſlægtet Syſſelmand er desuden i

Svogerskab, ligesom hans Broder, Listens berygtede Autor, fradømt Syssellmand Haldor Jacobsen. Hvilket græsseligt Antal til at larme og støje over af den anseeligste og meest udbredte Familie, og iblandt 50,000 Mennesker i Island! og hvori har den vel præjudiceret andre, og hvilke mere værdige? Regjeringen har end ikke været i Stand til i nogle Aar at-faaede faa ledige Sysseler besatte med lovligen qvalificerede Candidater; til Strande-, Isefjord-, Vestmannøe- og Sneefjældsnæss-Sysseler var ingen Attestatus at finde, hverken i eller udenfor Stiftamtmandens Familie. Og hvad misunder endelig en Kyhn Familien? et Syssellmands Embede, af hvilke kun 4 i hele Island naae 100 Rd., og nogle ikke 20 Rd. beholdne? mig Laugmands-Embedets 200 Rd. end og efter min forbemeldte Adkomst dertil? mine Brødre Haabet om at afløse midaldrende Mænd, den ene mig, den anden den virkelige Notarius, hvis hele Løn er 50 Rd., uden maaskee i mange Aar og deres hele Mandomstid at kunne nyde 1 Sk.? om de Geistliges Kaar i Island vil jeg ikke tale; naar man veed, at 5 Kalde i Island naae 100 Rd., men de øvrige ere stedse slettere og slettere indtil 4 Rd. 4 Mk., veed man alt nok. — At Bispopper og Amtmænd ere bedre aflagte, det er noget forskrækkeligt!

* * *

Opfordret ved nedrige Skumleres Ærefiænden, har jeg saaledes søgt at oplyse Anledningen til deres uværdige Efterstræbelse mod Islands Øvrighed, at gjendrive deres uforskyldte Calumnier, at gjøre det ærede

ærede Publikum opmærksomt paa deres Skinhellighed og de falske Grunde, paa hvilke deres Arbejder mod Islands Opkomst, ere opstillede. — Jeg har besvaret alt det noget Svar værdige i de allerede udkomne Midskrivter mod Handels-Ansøgningen; uden at værdige en affindig Brünings udcopierte Kyhnske Flauheder og Vaas nogen Opmærksomhed, da han og Ligesindede i dette mit Forsvar vil finde ogsaa et treffende Svar til sig. — Mod min Villie er det, at jeg ikke har kunnet undgaae al Beesthed i mit Forsvar, imod de hyppige Kyhnske ærefornærmende Udfald, og ligesaa falske som skammelige Beskyldninger mod mit hele Fædreneland og dets hæderlige Øvrighed, mod mine nærmeste Paarørende, hele Familie og mig selv; jeg har ikke kunnet være følesløs ved hans skiændige Forsøg paa at forlænge mit Fædrenelands Trældom under hans og Ligesindedes Handels-Aag, og paa at forspilde min og Familiers Agtelse og timelige Velfærd. — Mod dette alt har jeg maattet stile mit Forsvar, for og at afvaske den Skamplet, han har søgt at sætte paa mit Fædreneland og Familie; jeg beder derfor at Læseren maatte behage under Læsningen af hans her anførte Invectiver, om muligt, i Tankerne at sætte sig over i den saa haardt angrebne Uskyldigheds Sted, og da tør jeg sikkert vente mildest Overbærelse med mit Forsvars mueligen for alvorlige Energie.

Men Eder, I hæderlige og brave Handelsmænd paa Island! som ikke have deeltaget i en Kyhns og Consorters fornærmelige Calumnier, og som enten intet offentlig indvende mod Islands Handels-Ansøgning, eller dog kun med sømmelig Beskedenhed og uden Haan mod Land og Øvrighed, samt uden Personalier og frække Udfald mod enkelte Borgeres Ag-

 telse;

telse; I, som ikke udtrykkelig ere nævnede, som Arbejdere mod Islands Opkomst, ved en udtærende og fornærmelig Handel, ved Næringers og Industriens Undertrykkelse, mod Eder er intet af det bittre og ubehagelige i dette mit Forsvar stilet; jeg kjender nogle af Eder, og ærer Eders Vindskibelighed og Hjerte. — Gjeld og Uheld og ugunstig Handels-Lykke og ringe Midler have vist nok hidtil hindret nogle af Eder at handle saaledes her, at Island kunde være fornøjet i alle Dele med Eders Handel, det flyder naturligen af Handelsformen og af Eders utilstrækkelige Kræfter til at opmuntre og udvide dets gode Næringer og til at afhielpe al dets Trang til Nødvendigheder og Penge, men især af Eders lange Fraværelse og Afstand fra Eders Etalissements, men — føjer dog Islands indstændige Ønske og Begjæring, flytter herover og nedsætter Eder blant os! beslutter at samle for Island, i det I samle for Eder og Børn, at leve og døe iblant os! Da skal Island modtage Eder med Lyst og forene sine Ønsker for Eders blomstrende Lykke og Held; da skulle I elskes og æres af Island, som de, der bleve Middelet til dets egen active Handel, til Næringsdrivters Udvidelse, til Vareprodukters Mangfoldiggiørelse, til Industriens og Vindskibeligheds Fremme, til Velstand og almindelig Fornøielse! da kunde I først nøje kiende Landets Tarv og ville beflitte Eder paa at afhjelpe enhver dets Trang, men ikke paa at trække dets Midler ud af Landet 300 Mile bort; ikke at handle her, kun saalænge Himmelen er klar og behagelig, og tænke paa at ile fra os i det første Øjeblik den graaner; og Rigdom, Fornøjelse og Rolighed, og Hæder og Landets Kjærlighed skal

vorde

vorde Eders Løn! Jeg vil til Slutning skrive til Eder med Philosophen af *Sansſouci*:

Aimons donc les humains puisqv'ils ſont tous nos freres,
Volons á leurs ſecours, ſoulageons leurs miſeres,
Devenons leurs ſauveurs & non pas leurs bourreaux!

Bilag.

Lit. A.

Afskrift af Hr. Amtmand Vibes allerunderdanigste Erklæring over Syſſelmand M. Ketilſens forfattede Tillæg til Handels-Anſøgningen; dat. 30te Aug. 1796.

Denne allerunderdanigſte Anſøgning kan egentlig anſees ſom et Tillæg til den fra hele Landet indgivne, (hvorpaa jeg under 26de hujus har afgivet min allerunderdanigſte Erklæring) da i ſamme ikke allene anſøges alt hvad i hin er aaſøgt, men endog nogle ſærſkilte Poſter; jeg vover derfor ikke at kjede Deres Majeſtæt med Igjentagelſe af hvad jeg i ovenmeldte Erklæring har anſeet fornødent at erindre, men vil allene her allerunderdanigſt tilkjendegive mine Tanker, betreffende de heri anſøgte Tillægs-Poſter, ſom ere:

1) "Om Deres Majeſtæt allernaadigſt ville for egen "Regning lade udrede et eller flere Handels-Skibe "til hver Kiøbſtæd i Landet, hvilket tillige ſkulle

"opseile de fleste Udhavne, og at det maatte tilla-
"des Indbyggerne med disse Skibe at forskrive
"og affende Varer."

Dersom Deres Majestæt allernaadigst indvilger den allerunderdanigst ansøgte uindskrænkede Frihandel, og samme betimelig vorder fremmede Nationer bekjendtgjort, saa tvivler jeg ingenlunde paa, at disse strax vil benytte sig af denne Tilladelse, og altsaa ingen Mangel paa Fornødenheds-Vare blive at befrygte, det ville derfor allene blive til Overflod og til unødvendig Bekostning, at lade for Deres Majestæts Regning udrede Skibe til Handelen, og for at skaffe nogle faa Indbyggere (thi det vil sikkerligen ikke blive mange) Leilighed til at affende og forskrive endeel Vare til og fra Kiøbenhavn, ville ikke kunne svare Regning.

2) "At Deres Majestæt allernaadigst ville tillade og
"opmuntre til en almindelig og uindskrænket Land-
"Handel, med alle ind- og udenlands Vare."

At det ville være fordeelagtigt for Landbonden i Almindelighed, naar han kunde blive befriet for de besværlige og bekostelige Reiser til Kiøbstæden, ved i Nærheden at erholde de Vare han behøvede, og ligeledes kunne afsætte sine egne Vare, kan vel ikke med Grund nægtes; men til at opnaae dette, troer jeg det ville være nok, naar Deres Majestæt allernaadigst tillod, at paa de Steder, som vare langt fraliggende fra Kiøbstæden, eller Handels-Havne, nogle faa Bønder i hvert Rep, som vare almindelig bekiendte for retskafne Mænd, maatte føre saadan Handel, da det ved Søekanten, som er i Nærheden af en eller anden Handels-Havn, ville være unødvendigt, ligesom jeg anseer det skadeligt, om alle og enhver fik Tilladelse at handle, da derved adskillige Bedragerier og Uorden ville blive at befrygte, og Nationen maaskee

om-

omsider komme til at tabe endeel af dens retskafne Characteer.

3) "At det allernaadigst maatte behage Deres Maje- "stæt at befale, at i Trykken blev udgiven sand- "færdige Lister over alle de Vare, som udi Fri- "handelens Tid have været indførte til og udførte "fra Island, med hosfatte Priser og Omkostnin- "ger."

Disse Lister troer jeg ville blive meget vanskelige, om ikke umueligt rigtigen at forfatte; heller ikke indseer jeg, at de kunde tjene til andet, end allene at overbevise Publicum om, at de Handlende ikke har havt Tab ved den islandske Handel.

Lit. B.

Afskrift af Hr. Stiftamtmand Stephensens Skrivelse, til det Kongl. Rentekammer, dat. 29de Februar 1796.

Siden den 15 Septembr. f. A. ere vedlagte 8 Stkr. Klager, over Frihandelens Førelse inden Sønder-Amtet, indløbne, hvilke, naar de i Sammenhæng med de under forbemeldte Datum af mig fremsendte, maatte tages under Kollegiets høje Bedømmelse, vil det ikke kunne fejle, at denne vigtige Sag, i Hensyn til de Forurettelser, som Indbyggerne klage over, jo maa kunne vise, hvor ubilligt de ere blevne behandlede. Vel har jeg saavidt mueligt, stedse gjort mig megen Umage for at paasee, saavel de Handlende som Indbyggerne foreenede, og Handelenført

 billig

billig paa begge Sider; mine Forestillinger og Overtalelser have og, een og anden Gang, havt i saa Fald en god Virkning, men oftere dog hos de Handlende slet ingen, da deres Udtolkning over Ordet Frihandel, eller at Handelen maatte føres paa hvad Maade Kjøbmændene fandt for godt, være sig billig eller ubillig, har ikke lidet bevirket til en mere trykkende Handelsførelse i Landet, end nogensinde tilforn. Det eene jeg har kunnet udrette hos Amts-Indbyggerne, er at holde dem fredelige under deres haarde Kaar, ved kraftige Forestillinger og Forsikkringer om Handelens for dem fordeelagtigere Førelse fremdeles.

Naar Indbyggerne afkortes 12 ß. af hver Rigsdaler i Penge, som de modtage i Handelen i Følge No. 1, 2 og 3, hvilket beviises med en af Handels-Factorernes egenhændige Brev under No. 4, som han har ladet oplæse ved Sognekirkerne, men af Indbyggerne affordres hver Rigsdaler, som det sig bør til 96 ß.; naar Enkeltbaands-Godset ikke maae fremdeles forarbejdes efter No. 3 Medfør, men Vadmel paalægges i dets Sted anskaffet, hvortil ikkun meget faa finde Lejlighed, da de mangle Væverstole og dertil henhørende Redskaber, ligesom ingen heller kan staae ved at levere samme til den derfor lovede Betaling, eller sælge 1 Pd. spundet Garn for 12 ß.; naar Factorerne forhøje Prisen paa Kargajson-Varer, formodentlig mod Principalernes Villie eller Ordre, som gaaer saa vidt, at endog 1 Synaal sælges for 1 ß.; naar alle de Klagepøster, som No. 5 og 6 desuden indeholde, maatte tillige naadigst overvejes, saa vil det høje Kollegium gunstigst befinde, hvor højst fornødent det er at raade Bod paa Handelens Førelse, saameget heller, som sidstafvigte Sommer

mer har været den slettefte, Vinteren de fleste Steder den strængeste, og Fiskeriet har hidtil ganske mislinget, hvilket alt truer de fattige Indbyggere med en forestaaende Armod, og mueligen endnu engang for Island befrygtende Folkedød.

I øvrigt refererer jeg mig ærbødigst til min udførlige Skrivelse af 15de Septembr. f. A. denne højstvigtige Sag betreffende.

Lit. C.

Afskrift af Kjøbmand O. G. Waages Skrivelse, til Laugmand M. Stephensen, dat. 18de Septembr. 1794.

I Følge sidste Omtale, angaaende det ved mine Handeler paa Rejkevig og Havnefjord i Behold værende Holsteenske Meel, giver jeg mig den Frihed at melde Deres Velbyrdighed, at jeg har besluttet, samme Beholdning at lade udsælge, hver Tønde til 4 Rd., ligesom og, om noget af denne Beholding skulle findes bedærvet, da skal det ikke blive solgt, hvorom jeg har underrettet vedkommende Udsælgere af bemeldte Meel.

Lit. D.

Afskrift af Factor Weldinghs Skrivelse, til Hr. Stiftamtmand Stephensen, dat. 11te Aug. 1795.

Da imellem Factor (ved Hr. Kyhns Handel paa Langøre og Havnefjord) Mr. Thorder Sigurdsen og

mig, et opkommet Trætte, af et ujusteret og urigtigt Kuttinge-Maal, som han i 2de Aar har brugt til at udmaale med alle Slags tørre Varer, og hvorved jeg selv engang har maattet tage Skade, er det herved min underdanigste og ydmygste Begjering, at fornævnte ujusterede og forfalskede Maal, som forhen af Repstyrerne er bleven eftermaalt, maatte for Ret komme, og Thorder Sigurdsen nyde sin tilbørlige Straf, efter hans Kongl. Majestæts derom udgangne høje Forordninger og Norske Lov. Ligeledes indfalder herved min underdanigste Begjering til Deres Højvelbaarenhed, at det slette og daarlige Meel, som fornævnte Mr. Thorder Sigurdsen har til Forhandling, og som han har udlaant og solgt fra 4 til 6 Rd. pr. Tønde, maatte blive besigtet, og efter dets Bonitet og Godhed, enten reent casseret eller og nedsat til en taaleligere Priis, saa hverken jeg eller andre, trængende til saadanne Vare, skulle paa en skammelig og lumpen Maade blive bedraget. Paa ovenanførte udbedes ydmygst Deres Højvelbaarenheds gunstige Besvarelse.

Lit. E.

Afskrift af Landfoged Finnes Skrivelse til Hr. Stiftamtmand Stephensen, dat. 12te Junii 1797.

Da de fleste Handelsmænd i Rejkevigs Kjøbsted formene, at Forordningen af 10 Apr. 1782, er, ved de seenere udkomne Forordninger om Frihandelen i Island, ophævet, saa at nu ingen bestemt Vægt mere

mere finder Sted, til at udgjøre en Tønde Meel, Skibsbrød og Skonrogen, og at de altsaa ere berettigede at sælge hele halve og ¼ Deels Tønder, hvor saa Lpd. samme maatte indeholde; saa har denne Formeening givet mig Anledning til at anmode enhver Handelsmand især at lade mig see Vægter paa benævnte Slags Varer, for at blive underrettet om Forskjellen, da jeg har troet at det var af megen Vigtighed for Almuen, at en bestemt og lige Vægt, især paa Meel, maatte hos alle Handlende finde Sted. At virkelig existerer en betydelig Forskjel, erfarede jeg, da en Tønde af det hertil i dette Aar sendte Meel, har vejet med Træet fra 12 Lpd. 12 Pd. til 11 Lpd. 1 Pd., 1 Td. Skonrogen fra 6 Lpd. til 4 Lpd. 4 Pd. 1 Td. Skibsbrød fra 6 Lpd. 10 Pd. til 5 Lpd. 10 Pd. Vel er det ikke ved de seenere Forordninger om Frihandelen bestemt, hvor stor Vægt disse Slags Varer skal have, ikke destomindre troer jeg dog at den gode Orden taler for en fastsat Vægt; thi gjelder endnu at 1 Tønde Brændeviin, som er en Overflødigheds-Vare, skal holde et vist Antal Potter, saa bør formodes, at det saa meget mere er nødvendigt, at der bliver en Bestemmelse for Almuens vigtigste Nødvendigheds-Vare. Man er aldrig betrygget for, at en Almues-Mand kan faae rigtig Valuta i Meel og Brød, naar f. E. en Tønde hos een Kjøbmand holder 10 Lpd. hos en anden 9 Lpd., og atter en Tønde hos samme Kjøbmand holder eet eller flere Lispund mindre; især vil Oplands-Bonden, som almindelig ikkun eengang om Aaret kommer til Kjøbstæden, lide ved denne Ulighed, da han fra Taxt-Handelens Tid troer, at en Lighed finder Sted overalt. Ja! de Handlende vil selv kunne bevidne, at sjelden spørges om Vægten.

Vel kunde indvendes, at ved igjentagne Bekjendtgjørelser kunde Almuen omsider blive underrettet om, at Mel- og Brød-Tønder ikke mere have en lige Vægt, og altsaa enhver iagttage sit Bedste; men dette vil ikke allene medføre megen Vidtløftighed, men det vil endog stedse blive en Sinkelse at veje enhver Tønde, især paa et saa meget søgende Handelssted, som Drebach, hvor ofte om Sommeren en betydelig Deel af Almuen maa ligge 4 a 6 Dage og længere, inden den kan blive expederet. Ved at høre nævne en Tønde Korn, Erter, Salt, ꝛc., haves strax et Begreb om, hvor meget disse Ting ere, da samme altid tilmaales paa en lovbestemt Maade, men naar ingen bestemt Vægt har Sted paa en Tønde Meel, saa haves intet Begreb om denne, da de kan indeholde 10 Lpd. og heller ikke mere end 7 Lpd.. Deres Højvelbaarenhed vil altsaa heraf højgunstigst erfare, hvor beføjet jeg er paa Almuens Vegne, i det mig som Sysselmand betroede Guldbringe-Syssel, at forestille Nødvendigheden af, at en fast Regel maatte ved Deres Højvelbaarenheds Forestilling bevirkes til en Tønde Meels Vægt. Det samme kunde ogsaa ønskes om Skibsbrød og Skonrogen, da disse Sorter Brøds Nedpakning er saa forskjellig; thi de som have Skibsrum nok, lade Brødet være heelt, og de som have mindre Rum, nedlægge i Tønderne mindre Stykker, følgelig haves ogsaa her en betydelig Forskjel. I Følge Forordningen af 18de Junii 1784 dens 22 §., har jeg efterseet de Handlendes Vægt og Maal, hvilket af indsluttede Forretning gunstigst vil erfares. Ved dette Eftersyn yttrede vel nogle Faa den Mening, at Forordningen ikke kunde være passende paa en Frihandel; altsaa ligesaa vist som en Frihandel er og

bør

bør være yndet, ligesaa vist har Ordet Fri virket den Misforstaaelse, at Handelen var i intet Tilfælde nogen Gjenstand for Øvrigheden; dog, disse yttrede Meeninger bør jeg forbigaae, da ingen har vist nogen Modtvillighed, og Forordningens Bydende er desuden saa tydeligt, at jeg derudi har tilstrækkelig nok Hjemmel for mit Foretagende. Ved Forretningen maa jeg ellers anmærke: at da Forordningen befaler, at Varer skal modtages Skpd., Lpd. og Pdviis, og hos nogle Kjøbmænd befindes, at de ikke have saamangeLodder, som kan tilsammen udgjøre eet Skpd., saa ere de erindrede om at anskaffe de manglende saasnart mueligt; ligeledes ere de erindrede om, at anskaffe de manglende hele og halve Maal-Tønder, som hos de fleste savnes. Af Forretningen vil endvidere høigunstigst erfares: at hos Factor Gudmundsen, som har handlet her henved 2de Aar for Kjøbmand Wulff og Grosserer Kyhn, er fundet 2de ujusterede Kuttinger, hvilke ere fra hans Formand Factor Magnussens Tid, og benævnte Magnussen hertil Landet sendte med Skipper Kordt i Aaret 1794, een paa 8 Potter og en paa 4 Potter, hvilke befindes den første 1½ Pægel mindre, og den anden 1 ¼ Pægel mindre end de her ved Syssellet værende justerede Kuttinger. Deres Høivelbaarenheds Forholds-Ordre om denne Urigtighed, maa jeg herved i Følge Forordningen af 18de Junii 1784 dens 23de §. ydmygst udbede mig.

Lit. F.

Lit. F.

Extract af Landfoged Finnes Forretning afholdt i Rejkevigs Kjøbsted den 30 Maii og 1ste Junii 1797.

Anno 1797 den 30 Maii indfandt jeg mig med 2de Mænd hos de Handlende i Rejkevigs Kjøbsted, for at undersøge, om enhver var forsynet med de befalede Slags Maal og Vægt, samt i hvad Stand samme befandtes.

2) Factor J. Gudmundsen, som handler for Kjøbmand Wulff & Grosserer Kyhn i Kjøbenhavn:

1 Pottemaal)
1 $\frac{1}{2}$ — dito)
1 Pægle dito) af Tin, justeret
1 $\frac{1}{2}$ — dito)
1 $\frac{1}{4}$ — dito)
1 Alen=Maal
1 4 Lpd. Bismer, justeret
1 Sæt justerede Metal=Lodder fra 1 Pd. undtagen $\frac{1}{2}$ Lod til $\frac{1}{2}$ Qvintin incluf.
1 8te Potte Kutting og
1 4re dito, begge ujusterede, og paa den første mangler $1\frac{1}{2}$ Pægl, og paa den anden $1\frac{3}{4}$ Pgel, hvilke Kuttinger bleve tagne i min og Mænds Bevaring, da Gudmundsen declarerede, at de af ham vare brugte siden han i Aaret 1795 kom i Grosserer Kyhns og Kjøbmand Wulff's Tjeneste, til denne Tid, og at ham ingen justerede Kuttinger vare leverede undtagen de hvormed allene maales Tjære.
2 5 Lpd. Lodder)
1 2 — dito) af Jern, justeret
1 1 — dito)

1 8 Lpd. Lod)
1 4 — dito)
1 2 — dito) af Metal, stemplede
1 1 — dito)
1 Skjeppe-Maal, justeret
1 8te Pots og)
1 4re — dito) Kutt. Tjære-Maal, justeret
1 ½ Tønde-Maal bortlaant

I Anledning af de Handlendes Formening, at ingen bestemt Vægt mere finder Sted til at udgjøre 1 Tønde Meel, Skibsbrød og Skonrogen, blev de anmodede om, at vise Vægten paa disse Sorter Varer, og befandtes da: at

1 Tønde Meel ved Fanøe Interessentskabs-Handel vejede meest, neml. 12 Lpd. 12 Pd. med Træet, og mindst ved Kjøbmand Wulff & Compagnies Handel, neml. 11 Lpd. 1 Pd. med Træet.

1 Tønde Skonrogen med Træet, ved Ludvigsens & Compagnie Handel vejede 6 Lpd., men ved Wulff & Compagnie Handel, ikkun 4 Lpd. 4 Pd. med Træet.

1 Tønde Skibsbrød ved Kjøbmand Sünchenbergs Handel 6 Lpd. 10 Pd. med Træet, men ved Ludvigsens & Compagnie Handel ikkun 5 Lpd. 10 Pd.

Saaledes passeret og forrettet bekræftes ꝛc.

Lit. G.

Afskrift af Hr. Stiftamtmand Stephensens Skrivelse til Landfoged Finne, dat. 7de Aug. 1797.

Af den af Hr. Landfogeden i Rejkevigs Kjøbsted den 30te Maii afholdte, men her til den 25de f. M. ind-

indkomne Undersøgnings-Forretning, om de Handlende i bemeldte Kjøbsted vare forsynede med de allernaadigst befalede justerede Maal og Vægt, samt i hvad Stand samme maatte forefindes, da har jeg meget ugjerne maattet erfare, at hos Factor John Gudmundsen som i bemeldte Kjøbsted handler for Kjøbmand Wulff og Grosserer Kyhn i Kjøbenhavn skal være befunden 2de falske Kuttinger paa 8te og 4re Potter, paa hvilken førstbenævnte skal mangle 1½ og paa den sidste 1 ½ Pægel, hvilke Kuttinger, i Følge Hr. Landfogedens med Forretningen fulgte Promemoria af 12te sidstleden Junii, skal, efter forrige Factor ved Kyhns og Waages Handel, Thorkel Magnussens Beretning være ført til Landet af Kyhns Skipper Kordt i Aaret 1794. I Anledning heraf, samt til Gjensvar paa Hr. Landfogdens forbemeldte Promemoria, hvori De begjerer Forholds-Ordre, hvorledes med denne befundne Urigtighed maatte være at forholde, har jeg ikke skullet undlade herved tjenstlig at tilbagemelde: at det tilkommer Hr. Landfogeden, i Følge Forordningens af 18de Junii 1784 §. 17, at paasee, at Kjøbmand Wulff for sig og Kyhn svarer de Kjøbende til deres, ved bemeldte falske Maal lidte Skade, for den Tid de have handlet i Compagnie sammen i Rejkeviks Kjøbsted, men for den Tid Kyhn og Kjøbmand Waage have ført eller ladet føre deres Fælles-Handel i bemeldte Kjøbsted, vil Kyhn formodentlig komme til at svare een for begge, da Vedkommende nu ikke kan for deres ved forbenævnte urigtige Kuttinger lidte Tab, have Adgang til den afdøde Kjøbmand Waages Stervboe, om hvilkets Forfatning, og hvad enten samme maatte være at ansee for fallit eller ikke, for Tiden ingen Underretning haves.

Hvor-

Hvorledes Vedkommende ellers for disse nu paa 4de Aar brugte falske Kuttinger maatte være at ansee, derom vil, efter Omstændighederne og Forseelsens større eller mindre Grad, samt i Hensyn til, at ved Kyhns og Waages i Aarene 1794 og 1795 førte, skjønt af Rentekammeret forbudne, Handel paa Langøre, det sidstbenævnte Aar ligeledes er befunden en falsk Kutting, i Følge Forordningens forbemeldte 17 §. Medfør, være at forholde, hvilket overlades til Hr. Landfogdens, som Syssel mand i Guldbringe Syssel, lovlige Afgjørelse. Det jeg i denne Begivenhed anseer for fornødent, er: at faae af de i Aarene 1794, 1795, 1796 og 1797 førte Handels-Bøger ved Waages og Kyhns, samt Wulff's og den sidst benævntes combinerede Handel paa Rejkevig, oplyst, hvor mange Kjøbere maatte have taget Skade, samt hvor stor enhver af dem især, ved bemeldte falske Kuttinger, hvilke Bøger Kjøbmand Wulff, som nu indkalder Handels-Restanser efter samme, vil vel ikke nægte paa Hr. Landfogdens gjørende Anmodning at forevise, da anden Oplysning herom paa ingen anden Maade synes muelig, siden alle de af Indbyggerne, som i saa lang Tid have handlet med Kyhns, Waages og Wulff's Factorer, hvilkes Antal ikke vides, kan ej paatale deres Ret i denne Sag. Og da Kjøbmand Wulff skal med det første være forventende til Rejkevigs Kjøbsted, saa vil denne Sag inden hans Afrejse derfra igjen til Nordlandet endelig være at afgjøre, og Udfaldet derefter hertil at indberette. Imidlertid er det vel, at de ujusterede falske Kuttinger ere af Hr. Landfogden tagne under Forvaring, hvilke, forsynede med Deres

og vedkommende Beſigtelſes-Mænds Segl, bør til videre ſtaae under Hr. Landfogdens Varetægt.

Lit. H.

Afſkrift af Hr. Stiftamtmand Stephenſens Skrivelſe til Landfoged Finne, dat 22de Auguſt 1797.

Da jeg er bleven underrettet om, at Hr. Landfogden, i Anledning af de 2de befundne urigtige Kuttinger ved Kjøbmand Wulff's og Grosſerer Kyhns førte Handel paa Rejkevig, lader uddrage af disſes, ſaavelſom afg. Kjøbmand Waages og Kyhns Handels-Bøger ſammeſteds hvor mange maatte have taget Skade ved bemeldte urigtige Kuttinger, ſamt hvor ſtor enhver iſær; ſaa i Anledning heraf, ſaavelſom i Continuation af min Skrivelſe af 7de dennes, ſkulle jeg ikke undlade ydermere at erindre, at der vil tillige være at underſøge om nogen Vedkommende ſkulle være bleven befunden i forſætlig ſvigagtig Behandling, ved forbenævnte Kuttingers Brug, da i ſaa Fald bliver at forholde efter Forordningens af 18de Junii 1784 §. 19 Bydende.

Lit. I.

Overſættelſe af Undertegnedes Memorial til Hr. Stiftamtmand Stephenſen, dat. 21de Oct. 1795.

At vi Undertegnede tage os den Frihed, ydmygſt at tilſtille Deres Høivelbaarenhed til naadig Gjennemlæs-

nemlæsning denne vor Besværing, foraarsager den Islandske saakaldede Frihandel, hvilken er bleven os utaalelig, da her i Diupevaags Kjøbsted

1) ingen Frihandel har Sted hos os Islændere, da vi alle inden bemeldte Diupevaags District ere bundne til en eeneste Kjøbmands Handelsmaade, hvilkens selvraadige Behandling vi nødes til at underkaste os, da vi umuelig kan søge andre, hvis Aarsage vi meget ønske, at flere Handlere ville opsøge denne Havn, med hvilke vi, fornemmelig i Slagter-Tiden kunne handle, da vi ere tilnødte, enten at overlade til vor Kjøbmand efter eget Tykke at bestemme Priserne paa vore Kreature, eller udmatte samme med Tilbagedrivt over besværlig Vej og farlige Elve, ligesom vi i saa Fald maae savne de til overdrevne Priser opskruede Nødvendigheds-Varer, da den forstandige Handler som vi have med at bestille, veed at betjene sig af vor Trang.

2) De fra Arilds Tid gangbare Pulshoser, ere nu ved Handelen aldeles afskaffede, ved en Skrivelse fra Kjøbmand Busch, efter som hans Factor her ved Handelen Ch. Schram foregiver, men i sammes Sted fordres Vadmel og dobbelbaands Hoser; 1 Al. Vadmel, som bør være 2 Al. i Bredden af en Koleur, godt vævet og valket, af fint Garn, m. v. betales endelig med 18 à 20 ß.; 1 Pd. middelmaadig Haspegarn med 12 ß.; samme finere 1 Pd. 16 ß, hvilket maa være saa godt forarbejdet, at slet intet, hverken i Henseende til Koleuren eller Arbejdet kan være paa samme at udsætte. Noget anseeligt af disse Varer kan den fattige Almue hverken til Handelen eller

 til

til sin Gjelds Afbetaling til Indbyggerne, anskaffe, men Enkeltbaands-Hoser er snart den eeneste Vare, som de Fattige have Forraad af, og som de altid have kunnet lide paa, er hos alle, nu og fremdeles aldeles uafsætlige, hvoraf flyder, at saavel Sysselmænd, som Præster og Kirker, paa sit Tilgodehavende hos de Fattige, kan ikke vel modtage de dem anbudne Pulshoser, hvorved de lide en betydelig Afgang, og maae ganske miste sine Indkomster.

3) Pengene staae heller ikke ved sin forhen sædvanlige Priis (hvilket vil erfares af vedlagte Skrivelse), det er heller ikke saa let en Sag for Almuen egentlig at indsee, hvad Tab den lider ved Pengenes Forhøjelse fra Kjøbmandens Side, da man nødsages til at give fra 8 til 12 pro Cto af hver eeneste Rdlr. som udleveres fra Handelen, men kan ikke vente Penge af nogen, endog ikke af Kjøbmanden modtagne til højere Priis, end de ere myntede for; heraf sees tydelig, at de fra Kjøbmanden udleveres opsatte, men efter Anseende modtages af ham igjen, som nedsatte.

4) Priserne paa de Inden- og Udenlandske Varer forandres aarlig saaledes, at disse stedse forhøjes imod at hine falde, nu gjelder f. Ex. 1 Pd. Uld af een Kolenr 7 ß.; 1 Pd. dito meleret, 5 a 6 ß.; derimod 1 Lpd. Jern 1 Rd. 16 ß., 1 Lodline 42 ß., 1 Kutting Tjære 42 ß., 1 Pd. Engelsk Tobak 32 ß., og ikke anderledes forholder det sig med Kramvarenes Priser, da 1 Synaal gjelder 1 ß., 1 Almanak 4 ß., 1 Bog Papiir 24 ß., m. v... I Anledning heraf, maa vi ydmygst udbede: at Deres Højvelbaarenhed

ville føje fornødne Foranstaltninger, hvorved vore utaalelige haarde Kaar muelig kunne lindres.

Vi forblive &c.

Sønder-Sveit i Øster Skaptefjelds-Syssel, den 21de Octbr. 1795

Wigfus Benedictsen,
Præst i Sønder-Sveit.

Christian Wigfussen. Sivert Guttormsen.
Gudmund Brinjolffen. Steen Johnsen.
Haagen Johnsen. Thoraren Johnsen.
John Thorarensen. Asgrim Hallsen.
Siggert Biørnsen. Svend Svendsen.
Erland Erlandsen.

Lit. K.

Extract af Factor Stephensens paa Beresfiord, Præsterne V. Benedictsen og B. Olavsen tilsendte, Bekjendtgjørelse, som ved Kirkerne inden bemeldte District skulle oplæses, dat. 22de Junii 1795.

3die Post. Alle som forlange Penge ved Handelen, være sig for Slagte-Faar, eller andre Varer, kan forvente at erholde samme uforhøjede, det er at forstaae: efter den paa Pengene myntede Værdie, med de Vilkaar: at dem ikkun affortes 12 pro Cto. eller 12 Rd. af 100 Rd. i hele Sølvpenge, men 8 pro Cto eller 8 Rd. af 100 Rd. i Banco-Sedler og smaae Courant, og saaledes efter samme Ligning af mindre

Qvantum, f. Ex. 50 Rd. affortes 6 Rd., 25 Rd. 3 Rd., 1 Rd. med 12 ß. indtil 8 ß. eller mindre, som affortes med 1 ß.. Ikke anderledes vil dette blive fra denne Tid at regne paa Rejdar- og Vopnefjorden, ja, hos alle Kjøbmænd over det hele Land. Følgelig kan Indbyggerne holde sig efterretteligt: at herved Handelen slet intet i Penge (det være saa lidet som det vil) kan forventes udbetalt, hverken for Slagte-Faar eller andre Varer, uden paa ovenanførte Vilkaar.

Lit. L.

Extract af Syssselmand John Svendsens Indberetning til det Kongelige Rentekammer, dat. 28de Septbr. 1794.

— — Heraf er Tilstanden blandt Folk i Sysselet i Henseende til Levnets-Midler, bedre, end den nogensinde siden Aar 1781 har været, hvilket vi har allene Gud at takke for, men ingenlunde Handelen. Denne ansees af Indbyggerne her meer trykkende end hjelpende, hvorom jeg paa dette Sted hverken skjøtter at dømme, eller gjøre videre Afhandling om, end hvad egentlig til nærværende Relation henhører, og da anmærkes, at alle Cargajson Nødvendigheds-Varer, er Aar efter andet immer opstegne i Prisen f. Ex. 1 Tønde Rug, som hidtil var 5 Rd., nu forhøjet om 3 Mk.; 1 Kutting Salt for 13, nu 18 ß. *et sic de cæteris*. Derimod ere de fleste Islandske Varer temmelig faldne i Prisen, f. Ex. 1 Tønde Tran for 10 a 11 Rd., nu 8 Rd., Hoser, Uld og Smør i Pro-

i Proportion; men Kjødet nødes de Handlende hidtil (samt mod deres Villie) at lade staae i samme Priis, vel vidende, at de ellers saare ringe Antal Kreature ville faae, og følgelig efter Fortjeneste føre Graasteen herfra i Stedet for Kjød. Uagtet nu at Nødvendigheds-Varerne ere over Tariffens Priser saa meget stegne, at det kunne synes, at de Handlende af deres Kapitaler kunne have rigelige Renter, ligesom paa den anden Side, at de fattige Østerlands-Indbyggere ikke kunne taale større Forhøjelse paa Cargajsonen, i Hensigt til Land-Producternes Forringelse, end allerede skeet, vil man samt af de Handlendes Bekjendtgjørelse, som mig dog ikke er tilstillet, men skal ved Sognekirkerne være publiceret, erfare, at de endnu ikke kan lade det staae herved, eller synes at kunne subsistere, da alle Cargajson-Varer her ved Handlerne, efter den 20 hujus, som er *Terminus à quo*, endnu skal forhøjes om 20 procent, men *Terminus ad quem* denne Forhøjelse skal vare, bliver ikke tillagt. Efter bemeldte Taxt vil 1 Tønde Meel komme til at koste 69 Par Pulshoser, beregnede efter den nu gangbare Priis a 10 ß., og mod Tælle beregnet, 98 Pd. a 7 ß.. Imidlertid var at ønske, at det maatte blive herved, men det er med Grund at befrygte, at denne, de Handlendes selvraadige Nødvendigheds-Varers Forhøjelse, vil gaae til den Grad, som med Tiden ikke kan taale sig selv.

Endelig refereres, at udi indeværende Aar blev til begge Sysselets Handelsteder opført Endeel Tømmer, hvorved den før værende Mangel paa samme for denne Gang blev afhjulpen, derimod klages meget over Penge-Mangel ved Rødefjords Handel, hvorover og endeel Kreature, som Kjøbmanden bleve tilbudne,

budne, og han for Penge kunde kjøbe, maatte drives tilbage fra Handelstedet, ligesom og sammestieds slet intet Salt var at bekomme, og nu i sidste Høste-Kjøbtid intet Jern, foruden nogle andre Sorter Kramvarer, hvilken Mangel vil blive des empfindtligere, hvis Handelsskibene til næste Aar, enten ikke skulle opkomme, eller og sildigere end de pleje.

Lit. M.

Extract af Syssélmand J. Svendsens Indberetning til det Kongelige Rentekammer, dat. 29de Septembr. 1795.

— — Handelen, som nu i Mule-Syssel føres af 2de Kjøbmænd, er i mange Dele, som forrige Aar, kan samt i det Stykke ansees haardere, at 1 Tønde Rug nu er 1 Mk., og 1 Tønde Erter 4 Mk 8 ß. dyrere end forrige Aar, derimod staaer Kjødpriserne ved det samme, nemlig 34 ß. Lpd. Beedekjød, saa nu gjelde 10 Lpd. Meel mod 17 ½ Lpd. Beedekjød. Vel paastod en stor Deel af Indbyggerne tilligemed mig, at nyde samme Priis paa Retour-Varene, som Nordlands Kjøbmændene berettes at give, og det des heller, som den ubillige 20 Procent, som afvigte Høst blev paalagt al Cargajson-Vare, men ikke andre Steder i Landet, men samme fik ikke Kjøbmændenes Gehør hvis Dom i saa Fald vi saae os tilnødt at lyde. Over Penges altfor sparsomme Tilførsel til Rødefjords Handel, klages overhoved med største Føje i bemeldte Handels-District, hvilket, saafremt samme til næste Aar ikke ændres, kan medføre Vanskelighed for Folk, at.

at udrede deres Skatter, dog have adskillige nu ved Slagter-Tiden erholdt der hele Kroner, som er debiteret for 80 ß. pr. Stk.

Ved Berefjords Handel har Folk og fundet den Vanskelighed, ved at forlange Penge, at 1 Rd. Courant har sammesteds kostet 1 Rd. 12 ß., og 1 Rd. Banco 1 Rd. 8 ß., hvilket er en her til Lands ubekjendt Lagie, og synes ikke at finde Medhold i de her gangbare Love og gamle Landsvane.

Lit. N.

Extract af Syſſelmand J. Svendſens Skrivelſe til Amtmand S. Thorarenſen, dat. 15de Octbr. 1790.

— — Indbyggernes Tilſtand inden Syſſelet er forværende Tid med det bedſte, ſamme har været i næſtforløbne 9 Aar, og ville endnu forbedres, naar tilkommende Vinter blev nogenledes god, og iſær hvis de fremmede Nødvendigheds-Varer hos de Handlende kunne bekommes for rimelige og med diſſe Diſtricters Fattigdom ſvarende Priſer, hvilke da førſt eragtes at være, naar de fremmede, ſaavelſom Landets egne Mad- og andre Nødvendigheds-Varer, gaae nogenledes op imod hver andre i Priſerne, eller naar begge Slags Varer beholde de fra Arilds Tid af, dem her til Lands indtil nogle fremfarne Tider paaſatte og vedligeholdte Priſer, hvilket nu ikke kan ſiges at være, da 1 Tønde Korn og Meel koſter fra 5 ½ til 6 Rd., men 1 Lpd. Faarekjød derimod 28 ß. *et ſic de cæteris*. Og ikke nok hermed, Tiden eene-

ste er det, som vil lære, naar de Handlendes Aar efter andet forhøjede Vare-Priser, saavelsom Retour-Varenes Nedsættelse i Priserne, vil sættes Grændser, hvilket rimeligviis ikke kan forventes fra deres Side af, saalænge andre højere Anstalter ikke komme eller føjes herimod, efterdi Bonden maae og vil lade sig foreskrive Konditioner af Kjøbmanden, men denne derimod ikke af hin, hvilken de Handlendes Frihed gaaer godt, saalænge indtil Bonden er ganske udarmet og de Handlende desaarsage maae see deres Handel stoppet, hvortil god Begyndelse allerede er gjort paa sine Steder i Østerfjerdingen.

Lit. O.

Extract af Sysselmand J. Svendsens Skrivelse til Amtmand S. Thorarensen, dat. 16de Apr. 1792.

— — En eeneste Kjøbmand paa eet Sted, hvorfra til andet Factorie paa begge Sider er en Distance af 15 a 30 Miil, kan sandelig handle, som han selv vil; thi han veed, at de fattige Indbyggere ikke kan bekoste vidtløftige Transporter til andre Kjøbsteder for at handle og afsætte sine Varer i, maa altsaa tilnødes at undergaae alle de Konditioner, som han dem i Cargaisonens Udsalg og Retour-Varernes Modtagelse ubilligviis foreskriver, kan og paatvinge Folk bedærvede og uantagelige Varer, i Mangel af andre bedre i Nærheden. De bedre Formuende veed han, at ondt Vejr og Veje om Vinteren, og det sidere tilligemed magre Heste og besværlige Elver om Vaar og

og Sommeren, hindrer derfra, saa at alle maae leve under lige Vilkaar. Det er derfor ikke at undre, at nogle af de islandske Kiøbmænd (jeg mener de gamle Efterliggere, som forstaae Knæbene) af Hjertet hair ønsket, at her til Kysterne ingen flere Handlende opkom, end netop de, der modtog Handelsstederne af Hans Majestæt, ja, søgt at forebygge samme, saavel ved at beskrive de paabudne Kiøbsteders Havne ufarlige, som med anden lidet rosværdig Begegnelse, som de har udviist mod de nye ankommende Handlende. I Særdeleshed gives Kiøbmand Kyhn rimeligvis Skylden for, at Rødefiords Handelshuse ikke bleve nedsatte i Eskefiords Kiøbsted, til saa sand Fordeel for ham selv, som til at forebygge de store Ulejligheder og Trængsel, som Herreds-Almuen foraarsager paa Rejsen til Rødefiords Factorie, de paa Rødefiordens nordre Side boesatte, og som paa sit Sted er beskreven, og ligesaa til at forkorte bemeldte Almues Rejse og Transport. Mulig ved hans Indskydelser, har ogsaa Fremmede befrygtet at anlægge her Factorie.

2) Erfarenhed viser: at her paa Østerlandet siden Frihandelen er adskillige af Indbyggerne blevne bedragne paa bedærvede Kornvarer, hvilke de af Eenfoldighed har modtaget for gode af de Handlende, og disse siden ikke har fundet dem i at modtage, eller i den Henstigt det mindste at godtgiøre de Bedragne, af Rajson, at Varerne allerede vare kiøbte og bortførte, hvorom til mig fra 2de Præster allerede ere indløbne Klager i afvigte Aar. Til at forekomme, at dette i Eftertiden ikke skulle gaae i Svang, ville være nyttigt, at ingen her til Landet opkommende Skippermaatte have Lov til før at bryde sin indehavende Kornlast,

laſt, end ſamme af Øvrigheden med 2de Mænd, eller i det mindſte 2de eedſvorne og vittige Dannemænd var beſigtet.

Lit. P.

Extract af Syſſelmand J. Svendſens Skrivelſe til Amtmand Thorarenſen, dat. 1ſte Decmbr. 1792.

—— Betræffende den ſaakaldte Frihandel, ſom her i hele Mule-Syſſel drives allene ved 3de Factorer, anmærkes følgende i Korthed:

1) At uagtet Dannemarks 4 a 5 næſtl. extra frugtbare Aaringer, beholde dog de fleſte tilførte Madvarer ſamme høje Priſer, ſom Tariffen af 1787 lyder paa, ſamt Kram- og andre Varer hos viſſe af Factorerne endeel dyrere.

2) Retour- eller Landets Varer betales næſten overhoved en god Deel under Tariffens Priſer, ſamt falde og hos viſſe Factorer Aar efter andet, f. Ex. betaltes her 1 Lpd. Faarekjød forrige Aar 36 nu ikkun 32 ß., Pulshoſer da og 12 a 13 ß. Parret, nu 9, 10 høiſt 11 ß.

3) Viſſe Nødvendigheds-Varer, ſom Tømmer, Salt, ꝛc. tilføres ikke, eller ſparſomt, kan og ſkee i den Anledning, at de Handlende forudſee, at Tømmerets utaalelige Priſer ville forbyde dets Tilforhandling af Indbyggerne.

4) Den eeneſte Vare her, neml. Kjødet, ſom kan lidet ſtoppe de dyre Tilførſels-Varer, lider til

ſom

som visse Kjøbmænd ikke skjøtte om. Visse for Mangel paa Tønder og Salt kunne ikke modtage alle de dem tilbudne Kreature, som derfor maatte drives tilbage.

5) Nærværende svage Handel formenes helst at kunne oplives derved, at flere Handelsskibe opkom hertil, thi i saa Fald vil man af Exempler have anmærket, at Tilførsels-Varer da enten falde, eller Retour-Varerne forhøjes.

Lit. Q.

Affkrift af Sysselmand J. Svendsens Skrivelse til Amtmand S. Thorarensen, dat. 22de April 1796.

§. 1. Den Tid, som det nye Handels-Form, hvilket blev indført her i Landet Aar 1788, har været, kan, saavidt Mule-Syssel angaaer, deles udi 2de Tidsrum. Udi det første, neml. fra bemeldte Aar til 1794, var denne Handel noget taaleligere end nu, allerhelst de 4 første Aar, da de udenlandske Mad- og flere Nødvendigheds-Varer, Tømmer, Jern og Tjære undtagen, bleve meestendeels forhandlede efter Tariffe-Taxten af 1787, hvorefter og alle skillige Islandske Varer bleve tagne, Tælle undtagen, som aldrig blev tagen højere end 10 ß. Pd. Man vidste og Exempel paa, at i Sommeren 1793 betaledes her ved Sejdefjord 1 Lpd. Platfisk med 3 Mk. hvilket var saa meget desmere at undre, som udi de første Frihandelens Aar, vare Tiderne i Danmark meget haardere end siden, og derfor alle Kornvarer

1 højere

re højere Priis, end udi de følgende Aar. I bemeldte Tidsrum vare og Contanter at bekomme hos de Handlende nogenledes efter Folks Vidnesbyrd. Veederens Priis belangende, betales vel Kiød og Mør paa Vægt ongefehrlig og nu, nemlig af det første 2 Mk. og af det sidste 7 Mk. Lpd.; da det ikke var nyt, at en 4 Aars gammel Veede da paa Priis med Penge betalt, som paa 13 ½ Mk, hvilket da allerede syntes meget godt, men samme varede ikke længe og forsvandt snart.

§. 2. Aar 1794 blev Kornvarerne forhøjede, saa 1 Tønde Rug løb til 33 Mk., 1 Tønde Erter 31 ½ Mk., 1 Kutting Salt, som før kostede 12 ß., nu 16 ß., 1 Lpd. Jern 7 Mk., en Kutting Tjære, som før var 36 ß. nu 42 ß. o. s. v., men de islandske Varer derimod at falde, saasom: 1 Pund Tælle 8 à 7 ß., 1 Par Pulshoser 10 à 11 ß., 1 Tønde Tran 8 Rd., som før gjeldte 10 til 11 Rd.; dog blev Prisen udi afvigte Sommer endnu utaaleligere, da Rugtønden gjeldte 34, men 1 Tønde Erter 36 Mk. Uldenvarerne bleve da saaledes nedsatte, at bedste Dobbeltbaands-Hoser ikke antoges over 13 til 16 ß. og Pulshoser 6 ß. Veeder mod Penge, 4 Aar gammel, for 2 Kroner, vart højere, hvorved var at betragte, at 1 Krone gjeldte her ved Handelen 5 Mk., og var ikkun meget sparsommelig af faa at erholde mod Uldvende Søjder. Ved Berefjords Handel var vel Courant og større Mynt at faae mod en vis Lagie, som var paa 1 Rd. Banco 8 ß., 1 Rd. Courant 12 ß., og saa videre efter Proportion, hvilken Omstændighed, saavelsom Contant-Penge-Mangelen her ved Rødefjords Handel, trykte Almuen saa stærk, at den ikke fik Penge til sin nødvendige Gjelds eller Skatters

Afbetaling, og endnu mindre for deres Tilgodehavende ved Handelen, hvilket Adskillige tilnødtes at lade indestaae der, eller for samme at udtage lidet Kramvarer. Tømmerprisen er efter den Proportion haardere end i den ommeldte Taxte-Tarif af 1787, at 1 Stk. 18 Al. Træe, som der kostede 1 Rd. 30 ß., gjelder nu 2 Rd., og derefter andre Træsorter, og desuden ere de fleste slettere end tilforn, hvoriblandt og findes heel daarlige Bragbræder, hvoraf Stykket sælges 30 og 36 ß., og trykker disse Varers Dyrhed Indbyggerne desmere, som Tømmeret samtlig er i dette skovløse Land den fornemste Nødvendigheds-Vare, hvilken umuelig kan undværes.

§. 3. Almuen synes eenstemmig at finde den vigtige Grund til Prisernes Forhøjelse paa de danske Varer, saavelsom deres Forringelse paa Retour-Varerne ved nærværende Handel, han tykkes nemlig at have bemærket, at efterat det Bergenske Handelshuus forlod sin her begyndte Handel, og fornemmeligst efterat det Vopnefjordske Interessentskab overlod Grosserer Kyhn dets her havende Etablissement Aar 1795, er bemeldte Handel mærkelig bleven værre, saa i Henseende til de udenlandske Nødvendigheds-Varers Forhøjelse, som Prisernes Fald paa adskillige islandske Varesorter, hvilket desuden flyder af Tingens Natur, og Handelens Grundregler, at eftersom de Handlendes Antal formindskes paa et Sted, derefter vil og Handelen sammesteds blive mere tvungen, og iklædt dens monopoliske Dragt, hvilket ogsaa her øjensynlig er skeet, og det saa storligen, at man ej letteligen skal finde, at dette Land, under Monopol- eller Octrojeret Handel, har været saa undertrykket som nu. Den som sligt drager i Tvivl, skulle kun tage til Exempel

10 Lpd. Meel, som nu koste 17½ Lpd. Beedekjød, eller 12 Pd. Fustager Tælle, eller 96 Par Pulshoser, *et sic de cæteris.*

§. 3. Af det som her er sagt, er tydeligt, hvor utaalelig den nærværende saakaldte Fri-, end i sit Væsen meest monopolske, Handel, som kan udtænkes, er bleven, i Hensigt til denne Landsfjerding, saa i Hensyn til Tilførsels-Varernes overdrevne Priser, som Landets Mad- og Uldnevarers, uden Exempel, nedsatte Værdie, som ikke allene synes ville, og virkelig burde standse og ophæve al Handel med disse danske Kjøbmænd, men endog reent at undertrykke hele Land-Almuens Vinter-Industrie paa dets Uldnevarer, og det som overgaaer, er det Trappetrin endnu uvitterligt, ved hvilket de Handlende tilsidst ville standse i deres Cargaisons Forhøjelse, og det deshellere som Tommeholden paa begge Varepriisers Fastsættelse, saavel formedelst de Handlendes ringe Antal, er i deres Hænder, som det, at udtrykkelig er forbudet i Handels-Forordningen at klage over høje Varepriser. Og blandt andet synes tungt og føleligt, at tilnødes at kjøbe Kongens Mynt med paasat Lagie, som hverken ved Lov eller Landsvane før her ved Handelen er indleedt

Af saa tydelig Handelshistorie er klart, at dette Syssels Indbyggere alvorlig ønske, om muligt, at løses ved nærværende Handel, og i dens Sted, enten faae en virkelig Frihandel med alle christne Nationer, eller, hvis det ikke blev bevilget, da en Taxte-Handel, som for var her i Landet, derfor havde man gjerne paa de 2 Poster villet være overeensstemmende og underskriver den allerunderdanigste Ansøgning, som

afvigte

afvigte Aar blev forfattet paa Laugtinget, dersom Stedernes Fraliggenhed samme ikke havde forbudet.

Lit. R.

Extract af Sysselmand G. Petersens Indberetning til det Kongl. Rentekammer, dat. 28de Septmbr. 1792.

3) Saameget som man var misfornøjet med Handelen i forrige, saa, og ikke mindre, er man det nu i Aar, fornemmeligen i Henseende til den for saa ofte indtrufne og overklagede Mangel af Fødevarer, der er saa betydelig at nu ved denne Maaneds Udgang formenes, foruden noget havareret og beskadiget Byg, ikke stort andet, som er til Huusholdning nyttigt, deraf i Behold, end det lidet, som nogle faa af Indbyggerne har været saa forsigtige at bestille dem tilgodeholdt; hvoraf, ovenpaa det lidte Kreatures Affald og maadelige Høebjergning, den visse Nød og Mangel ikke allene er at befrygte, men endog strax haandgribelig lader sig føle.

Lit. S.

Extract af Sysselmand G. Petersens Indberetning til det Kongl. Rentekammer, dat. 27de Septmbr. 1794.

Handelen her er forsynet med tilstrækkelig Forraad af Kornvarer for det første til næste Sommer,

 deri-

derimod mangler der Salt og Foustager til Slagteriet, hvorover mange af Indbyggerne ikke har faaet deres frembudne Beeder modtagne, **men har maattet drive dem tilbage***), skjønt de saa stod i Restanse til Handelen, hvilken de desaarsag ikke har kunnet afdrage, som noget rejser sig deraf, at Folk nu har leveret mere deraf til Handelen, end sædvanlig; desligeste, foruden nogle andre Nodvendigheds-Artikler, savnes der Contanter, og i Mangel deraf kan Indbyggerne ikke yde deres sædvanlige Udgivter, samt Restanser til den forrige Handel, m. m., uden ved Anvisninger paa det den kommer tilgode i deres Handels-Regninger. For det øvrige have Priserne paa fast alle Ind- og Udførsels Varesorter, Kjødet undtagen, været noget ufordeelagtigere for Indbyggerne, end som forrige Aar; ja, nu ved denne Maaneds Udgang ved Tillæg af 20 pro Cto. Forhøjelse paa alle tilforhandlende Varer, *sat superqve* trykkende, som ellers er let at begribe, da her haves ingen Handels-Concurs af Speculantere eller andre, i hvis Henseende Trafiqven her ikke kan kaldes fri.

Lit. T.

Extract af Sysselmand G. Petersens Indberetning til det Kongl. Rentekammer, dat. 27de Sept. 1795.

Betræffende Handelen, da er den immer mere trykkende for Indbyggerne, for saavidt, som Kornvarerne

*) Dette er nu indtruffet under Grosserer Kyhns Handels-Periode paa Vopnefjord.

varerne falde nu noget dyrere, og det knyttede Uldengods derimod ringere i Prisen, end som i Fjor. Men paa de nærmeste Slagterhavne i Nordlandet betales de islandske Producter til højere Priser f. Ex. gjælder her 1 Tønde Sælhunde- og Havkalvs-Tran 8 Rd., der 9 Rd., 1 Lpd. Beedekjød her 34 ß., der 38 ß.; 1 Pd. Fustage Tælle her 8 ß., der 10 ß.; 1 par Pulshoser her 9 a 10 ß., der 11 à 12 ß.; hvortil kommer en almindelig Besværing over Mangel paa rede Penge, i hvis Sted, den uforstandige Almue maae lade sig nøje med at tage for meget af unødvendige Kramvare. I Henseyn til samme, saavelsom til den slette Høebjergning, Sysselets Tilstand stiller sig meget maadelig an, især hvis Kreaturerne, formedelst den anstundende Vinters Haardhed, skulle bortsmelte, da Indbyggerne besidde ingen Formue til at tilhandle sig under saadanne Omstændigheder, de dem saa meget magtpaaliggende Fødevarer; thi i saa Fald have de i Almindelighed ikke andet end det nu, saa ufordeelagtige Uldengods at frembyde, som intet vejer op imod de saa meget dyre Kramvarer.

Lit. V.

Extract af Sysselmand G. Petersens Skrivelse til Amtmand S. Thorarensen, dat. 25de Junii 1790.

Jeg giver mig herved den Frihed, ydmygst at tilstille her indsluttet Specification over Beholdingen af Nødvendigheds-Varer ved Vopnefjords Handel, til den Ende, at ved Deres høje og vigtige Under-

handling kunne, som paa en efter Omstændigheder-ne, den skyndigste og bedste Maade, føjes passende Foranstaltning, til at afhjelpe den Fare, som Sysselet, i Mangel af Nødvendigheds-Varer til Livets Ophold og dens Nærings Fortsættelse, trues med, hvorover nogle ere blevne nødte til at nedslagte deres ellers faa og affældige Kreature, hvortil kommer, at ingen ny Tilførsel til undertegnede Datum endnu er opkommen, ihvorvel 4 a 5 af de nærmeste Havne ere opsejlede, og desuden er det lidet i Behold værende Qvantum af det saakaldede Bankebygs Meel anseet forleget og usundt til Menneskers Føde: Alt dette kommer mig desto underligere for, som Kjøbmand Jespersen paa hans og Medinteressenteres Vegne, højt og dyrt lovede den meest betimelige og skyndigste Tilførsel af ædende Varer nu i Foraaret. Denne Sag har jeg nu i Dag kortelig andraget for højlovlige Rentekammer, ved en nu med Posten affærdiget Skrivelse, hvortil Deres Velbyrdigheds højt bevaagne Indberetning, af den Nød, Districtet saaledes svæver udi og trues med, ville lægge den udfordrende Vægt.

Lit. X.

Extract af Sysselmand G. Petersens Skrivelse til Amtmand S. Thorarensen, dat. 31te Decmbr. 1791.

Hvad ellers især angaaer den Nød og Jammer, som Districtet er bragt udi, formedelst Mangel ved Handelen af alle Nødvendigheders Tilførsel i Aarene 1789 og 1790, saa have overhoved Indbyggerne taget

get derved stor Skade, dog har ingen Bøjgd ledet derunder lige med Vopnefjorden, og de saakaldede Langenæss-Strander, der ingen Understøttelse fra andre Handeler kunne naae, formedelst deres lange Afstand og Heste-Mangel, da alle andre Kirkesogne bekom dog noget ihvorvel utilstrækkeligt, dog med stor Møje og Bekostning, fra andre Handelssteder; ikke destomindre bleve dog mange tilnødte at slagte deres udmavrede Mealkefaaer i Foraaret sig til Føde. Men da de i Vopnefjorden ingen Forstrækning kunne faae, og desuden, efter det lidte Nederlag og Tab paa deres Kreature baade i Vulcan-Aarene, saavelsom de her saa meget haarde Aaringer 1788 og 1789, vare de meest udarmede af alle, saa kunne det ikke andet være, end at de jo *totaliter* maatte ruineres. Saaledes bortdøde her i Foraaret nogle Mennesker af Hunger, og visseligen havde de blevet flere, hvis de ikke, deels ved mine Foranstaltninger havde bekommet tilkjøbs Tran og Tælle i Handelen, som dem ellers blev af Handels-Factoren ganske nægtet, og deels adskillige havde med Betlerstaven vandret ud til de andre Kirkesogne, som derved leed stor Traadning og Tyngsel, og nogle bleve saa forhungrede, at de ikke kunde komme udaf Sengen. Trende Familier qvitterede ganske deres Gaarde, og med deres Børn bleve til Betlere, hvoraf de 2 havde nydt Understøttelse af Odejorde-Pengene.

Lit. Y.

Oversættelse af Undertegnedes Memorial til Sysselmand G. Petersen, dat. 5te Martii 1795.

Den ynkelige Forandring, som Handelen her i Sysselet har taget, siden den nye Frihandel blev indført, men den, efter Landets fattige Omstændigheder i alle Deele billige Taxt af 1702 blev ophævet, er saa almindelig bekjendt, at det er ganske unødvendigt at forklare Sligt for vore Medbrødre, thi hvem har saa aldeles tabt sin Hukommelse, eller er saa Stokblind, at han ikke kunde erindre de forbigangne eller see de nærværende skadelige Virkninger, som denne saakaldte Frihandel her i Sysselet har foraarsaget? Iblandt disse ville vi kun nævne den myrdende Levnetsmidlers Mangel her paa Vopnefjord i den sidste 2 Aars herskende Dyrtid, hvis aarsage den største Deel af Syssel-Indbyggerne med Smerte maae endnu føle sammes haarde Virkninger, det eene Aar efter det andet, og det midt i Dannemarks frugtbareste og bedste Aar, da Prisen paa Indførsels-Varerne bliver stedse højere, men Landets Producter antages af de Handlende til saa ringe Priser, at al Billighed synes at være ganske tilsidesat. Syssel-Indbyggerne havde derfor staaet Fare for, at blive underkastet total Ødelæggelse, i Fald Almagten ikke havde kommet dem til Hjelp med sin Velsignelse til Lands og Vands; men skulle her igjen indtræffe haarde Aar, eller Kornpriserne stige udenlands, vil det see farligt ud for os. Dette er endnu ikke nok! paa alle tilforhandlende Varer er desuden sat 20 pro Cto. Forhøjelse, som ligesaavel maae svares af dem, der have noget tilgode i

Handelen, og kunne ikke paa Forlangende faae sine Regninger liqviderte, med mindre de ville modtage et og andet unødvendigt Kram, Legetøj for Børn og deslige, som af hine, der maatte drive deres Beeder hjem igjen, siden Handels-Factoren nægtede at modtage samme, og som ved slig Driven frem og tilbage blive magre og udhungrede, til største Skade for Ejerne, som desuden kom tomhændede tilbage af de for dem uundværlige Nødvendigheder, maatte derfor gjøre ny Rejse til Handelstedet, for at tilforhandle sig disse mod 20 pro Cto. Forhøjelse, for knyttet Uldengods til laveste Priser, hvilke ere saa uforskammede, at man neppe faaer 1 Tønde af lidt brugeligt Meel for mindre end 75 par Pulshoser, i Steden for, at 1 Tønde godt Meel galdt 22 Par dito efter Taxten af 1702; ikke at tale om Prisen paa det usle og uduelige Tømmer. Vi indsee altsaa ikke, hvad der er sand Contrast imod den medfødte Fornuft, om det ikke er slig uhørt Handel; og hvordan er det mueligt, at den fattige Almue kan udholde denne gruesomme Behandling? Man hører ellers ikke i det hele Land slig nedrig og skammelig Handelsmaade udøvet, som her; thi strax paa de nærmeste Handelssteder paa Nordlandet, har været og er endnu meget billigere Handel. I fjor Sommer galdt der 1 Tønde Tran for 10 til 11 Rd., men her kun 8 Rd., ligesaadan er det med flere om ikke alle Handels-Artikler, ikke heller har den paa Indførsels-Varerne lagte ubillige Forhøielse, paa bemeldte Havne fundet Sted. Men — hvordan er det mueligt, at dette kan anderledes være, saalænge her paa Vopne-, Sejdes- og Rodefjorde er kun en eeneste Reeder, under hvis Eenevolds-Regjering Almuen her paa denne Landets Pynt, er som en

Fugl der ikke kan flyve, hvorfor bemeldte store Mand raader eene og allene for Priserne, saavel paa sine, som Indbyggernes Varer, byder og befaler i den Henseende efter hans egenmægtige Velbehag, uden at nogen tør vove at aabne sin Mund derom. Følgen er altsaa ufejlbarlig denne: at saa ufordragelig, som Handelen var her afvigte Aar, saa utaalelig og udsuende og trykkende vil den blive til Sommeren, og saa fremdeles immer værre, med mindre den bleve satte Grændser; hvorfor vi, efter nærværende Omstændigheder, have, tilligemed andre fornuftige Mænd, anseet nu for Tiden at være tjenligst: At alle og enhver, som hører under denne Monopol-Handel, bleve eenige om, ikke at kjøbe af dens Factorer i denne Sommer det allermindste, uden allene det, som man umuelig kan undvære, dog ikke for Tælle, Søjder, Smør, Fisk eller Tran, for saavidt man ikke nødes til at sælge denne, formedelst Mangel af Tønder (da de ommeldte Madvarer ere ligesaa tjenlige, om ikke tjenligere til Menneskers Føde, end som de udenlandske Kramvarer, saa burde man endnu mindre sælge slige dyrebare Producter i Handelen, for unødvendigt Kram, som, desværre! skeer alt for ofte, og ønskeligt var det, om dette Kramkjøb blev forbudet, eller i det mindste noget indskrænket) førend Sysselmanden paa belejlig Tid og Sted, som Vedkommende, ved hans Foranstaltning, maatte tilkjendegives, tilligemed de fornuftigste Bønder i hvert Tinglaug, hvilke de andre Tinglaugets Bønder bør fornøje for Rejse og Omkostninger, ere blevne eenige med Kjøbmanden om Priserne, saavel paa Ind- som Udførsels-Varerne under ellers paalæggende Straf, som for forbuden Handel, med Confiscation af de kjøbte

Varer

Varer eller deres Værdie, hvoraf det halve maatte tilfalde de Fattige i den Rep, hvor den eller de Skyldige vare boeſiddende, men den anden halve Deel Angiveren, hvilke Bøder, uden videre Lovmaal og Dom, hos de Skyldige udpantes. Den ſamme Straf gjelder og for dem, der fandtes ſaa eenfoldige, at lade Handelsmanden overtale ſig til, at ſælge til ham noget af forbemelte Producter. Skulle det imod Forhaabning, indtræffe, at Kjøbmændene ikke ville møde eller lade møde ved denne Sammenkomſt, for at foreenes om Priſerne, men raade ſelv for ſamme, hvilken Foreening i Henſyn til Varers Værdie, vi, efter vor Skjønſomhed, anſee bedſt kunne lempes efter Taxten af 1702, ſom baade den naturligſte, og paa begge Sider den billigſte, ſaavidt nærværende Omſtændigheder tillade det; men vi troe ſikkert, at ſlig Vægring fra de Handlendes Side, vil neppe finde Sted, da deslige Forretninger modſtride ingenlunde en Frihandels Natur, allermindſt her i Landet, ligeſom det er overeensſtemmende med den i gamle Dage brugelige Skik, ſom tydelig beviſes af Hiſtorien: at Godinn ɔ: Herreds-Høvdingen, rejſte ſelv hen til de Handlende, tilligemed de fornuftigſte Bønder, for at vurdere Varene til billige Priſer paa begge Sider; endnu mindre troe vi, at Kjøbmændene, naar de mærke, at Almuen er eenig om, ikke at overlade dem ſine Producter paa anden Maade, ſkulle heller vælge, at lade ſine Skibe gaae tilbage med Graaſteen, end finde ſig i billig Handels-Accord med Indbyggerne, men ſkulle dette indtræffe, ſige vi, ſkulde de finde for godt at udøve ſlig Ubillighed, gjør man bedſt i at lade dem raade, da ejer hver ſit (og Fanden faaer ſlet intet) de kjøbe da intet af os, og vi kjøbe intet af

dem, uden maaskee det allernødvendigste, som vi da maae betale med Uld, Uldengods, Ederduun, Lamme- og Ræveskind og deslige, som de jo ere pligtige at imodtage, skjønt efter en af dem selv paa sine og disse vore Varer satte ubillige Taxt, men derimod ingenlunde for Smør, Tran, Fisk, Tælle eller Sojder, undtagen det, som de til sin egen Underholdning maatte behøve, som ellers ville være af liden Betydenhed, da de fleste af disse Factorer ere selv boesiddende. Endvidere: skulle Factorerne og deres Formand, Hoved-Reederen Hr. Kyhn, vredes derover, og true med at ophæve sin Handel her i Sysselet, saa staaer dem det frit for, thi vi har det tillidsfulde allerunderdanigste Haab til vor allernaadigste Landsfader, at han nu, som før, vil række os sin hjelpsomme Haand, og lad end være det ikke skeete, saa er man Døden og Elendigheden lige nær, enten de handle her eller ikke, og siger altsaa ikke stort enten disse indfinde sig i Aar eller til Aare. Man seer ellers tydelig, at hvis man ikke faaer Bugt med denne forargelige Handel, medens Tilstanden paa Levnetsmidler er taalelig i Landet, og man kan undvære udenlandske Madvarers Indkiøb, men leve i uskyldig Nøjsomhed og have Føde og Klæder af sin egen Avl og Fangst, saa har vi neppe Haab derom siden. Lad deres Tobak og Brændeviin og Silketørklæder og unyttige Kramtøjer fare, det er ikke til andet, end at udarme og dræbe Folk; lad os følge vore Forfædres priisværdige Levemaade, som Forordningen af 19de April 1786 indskjærper; thi hvad nytter os dette usle Handelsmænds-Kram, naar vi, formedelst haarde Aar og en udtærende og uudstaaelig Handel, ere komne i yderste Armod, som til-

sidst maae endes ved en smertefuld Død? See! dette bliver Følgerne af vor Uforsigtighed!

Vi have altsaa for denne Gang intet videre at erindre (thi hvad i denne Materie kunne meere siges, have vi os forbeholdet nærmere at forklare siden) uden det allene, at Hr. Sysselmanden maatte gunstigst behage, at bekjendtgjøre dette Forslag paa alle af Dem i dette Foraar holdende Mandtals-Tinge i Sysselet, og affordre samtlige Tingsogne-Mændene, deres endelige og afgjørende Svar paa samme, tegnet paa dette Document, som Hr. Sysselmanden derefter ville indsende til vor Amtmand Hr. Thorarensen, paa det han, som høibetroet Opsynsmand med Handelen, kunde med sin Approbation give Forslaget den behørige Kraft, samt at forandre, fratage eller tillægge samme, det han, efter Velbehag syntes bedre passende.

A. Thorsteensen, Provst i Nordre Mule-Syssel og Præst til Kirkebaj.
E. Gudmundsen, Præst til Hofteig.
E. Stephensen, Præst til Hof.
S. Skaptesen, Præst til Skeggestad.
S. Gudmundsen, Præst til Hjaltestad.
H. Thorsteensen, Præst til Desjarmyre.
G. Skaptesen, Præst til Aas.
V. Ormsen. Præst til Valthjofstad.
Th. Johnsen, Præst til Sejdesfjord.
E. Bjornsen, Præst til Klipstad.
Gudmund Philippussen,) Repstyrer i
Fin Gudmundsen,) Bruar-
Thorkel Einarsen,) Tinglaug.
John Råvnsen,) Repstyrer i Vopnefjorden.
John Olavsen,)

John

John Johnsen,) Oddur Olassen,)	Repstyrer paa Langenæsstranden.
Sivert Sivertsen,) John Johnsen,)	Repstyrer paa Langenæssets østre Side.
Einar Sivertsen,) Kolbein Geirmundsen,)	Repstyrer i Hjalteſtads-Tinglaug.
Arne Gislesen,) Magnus Magnussen,)	Repstyrer i Borgerfjorden.
Sigfus Olassen,) Einar Christiansen,)	Repstyrer i Fellum.
S. Paulsen,) Anders Johnsen,)	Repstyrer i Fliotsdalen.
Skule Skulesen,) Olaf Arngrimsen,) Sigmund Tunesen,)	Repstyrer i Sejdes- og Lodmunderfjorde.

Oplæst og paategnet for Mandtalstings-Retten paa Skeggestad, den 15de April 1795, hvorpaa faldt de tilstædeværende samtlige Tingmænds udtrykkelige Svar paa egne og fraværende Medbønders Vegne: at de i eet og alt, samtykkede det Foranskrevne, som højstnødvendigt og sigtende til almindelig Nytte, og desformedelst forpligte sig, under det i samme vedlagte Straf, ingen videre Handel at føre end i Documentet er tilladt, førend billig Foreening var truffen af Stedets Øvrighed med tillagne gode Mænd, om Priserne med de Handlende, i hvilken Henseende Repstyreren Mr. Oddur Olassen paa Bakka, blev udnævnet, som Repræsentant for dette Tinglaug. — Actum ut supra.

G. Petersen.

John Johnsen. Oddur Olassen. Sivert Sivertsen. John Johnsen. Stephen Johnsen. Thoraren Olassen. Helge Haldorsen. Arne Arnesen.

Dette

Dette samme Document er ligeledes oplæst for de øvrige Maudtalstings-Retter i Norder Mule-Syssel, og af alle antaget, samt med Sysselmandens og Tingvidnernes underskrevne Navne bekræftet.

Lit. Z.

Extract af Sysselmand B. Thomasens Skrivelse til Amtmand S. Thorarensen, dat. 27de Maii 1795.

— — Ikke destomindre have nye Undskyldninger fremkommet til Hinder for det gode Foretagende (o. Indtrædelse i Landoplysning-Selskabet); det er Penge-Mangelen, eller rettere Penge-Nægtelsen paa Handelsstederne, som allesteds er mundtlig anklaget i høyeste Grad, men paa 3de Tingsteder skrivtlig, hvilke Klager jeg fordrister mig at lade herhos følge.

Lit. A,a.

Oversættelse af 4 Præsters og 22 Bønders, af Helgestads Tinglaug, Memorial til Sysselmand B. Thomasen, dat. 20de April 1795.

Vi underskrevne Husevigs Districts Indbyggere, finde os foraarsagede at andrage for Hr. Sysselmand B. Thomasen, saavel det, at ved Handelen paa Husevig er umueligt at faae Penge til den nødvendige indbyrdes Handel i Landet, Kongl. Skatter og andre publique

bliqve og private Udgifters Bestridelse, da Hr. Sysselmanden billigen heller fordrer Penge til Skatternes Afbetaling end Uldengods, som i Handelen vrages og i Værdien nedsættes, som og hint, at intet Tømmer er at bekomme, hverken til Huse eller Baaders Reparation, ikke heller Tjære og flere højstnødvendige Handels-Artikler, som vi umuelig kunne undvære; thi begjære vi hermed og kraftigen paastaae, at disse Mangels-Poster blive afhjulpne, da vi i vidrig Fald, frabede os denne afmægtige Husevigs-Handel. — Til Bekræftelse, 2c.

* * *

Foranskrevne Klage har jeg største Aarsag til at underskrive, siden jeg, formedelst Tømmer-Mangel i Handelen paa Husevig, maatte med svær Bekostning rejse til Meirakke-Sletten efter Drivtømmer, til min forfaldne Kirke, hvilken Rejse-Bekostning jeg synes ikke ubilligt blev mig godtgjort af Husevigs Handel, hvorom jeg ydmygst ønskede mig Hr. Amtmand Thorarensens Resolution. — Actum ut supra.

Hans L. Scheving,
Vice-Provst i Norder-Syssel.

Lit. B.b.

Oversættelse af 1 Præsts og 12 Bonders, af Husevigs Tinglaug, Memorial til Sysselmand V. Thomassen, dat. 2den Maii 1795.

Det er saa almindelig bekjendt, hvilken Mangel der er fast paa alle Nødvendigheds-Varer paa Handelstedet

delstedet Husevig, som Stedets Frihandler dog har forpligtet sig til at forsyne Indbyggerne med. Vi indskrænke os til 2de (af de ellers talrige) Mangelsposter, og anføre til Exempel: at siden næstafvigte Martii Maaned, har man ikke ved denne usle Handel kunnet faae brugeligt Skrivpapir, saa man har ikke kunnet beopagte sine Embeds-Affairer til sin Øvrighed eller andre, hvor det gjaldt om at afgjøre noget skriftlig. Penge-Mangelen overgaaer alt, thi skjønt man har noget i Handelen tilgode, faaer man dog ingen Penge, Folk kan altsaa ikke svare sine Udgifter, hverken i Penge eller Banco-Sedler, naar disse ikke ere at bekomme i Handelen. Af samme Grund maatte man give tabt med at indtræde i det lovlige og højstnyttige Landoplysnings-Selskab, foruden mange andre Ulejligheder, som heraf flyde. Vi indflye derfor til Hr. Syßelmanden, at han for den efterkommende Tid ville paasee denne betydelige Trang afhjulpen, og at vederhæftige Folk maatte herefter faae Penge til sine Udgivter i Handelen.

* * *

Omendskjønt jeg kommer her sidst, som Arbejderen i Vingaarden, kan jeg (som vil bevise at være forurettet) tilstaae, at fra Hanstens Ankomst 1794, og til Dato, har jeg hverken af Hr. Hansten eller Factoren kunnet erholdt det ringeste af Penge-Hjelp. Skjønt Hr. Hansten imod sin udstædte Obligation og Forpligtelser, burde betale mig fulde 87 Rd. som han i et mig tilfaldende Arvegods havde modtaget i Penge og burde contentere til mig ved sin Ankomst til Island, derimod er Udfaldet bleven dette, at jeg

har

har maattet give ham Renter af mine egne Penge, skjønt han har hidtil aldrig kunnet lyse mig i sin Gjeld. Dette testerer

N. Buck,
(forr. Svovelv. Forstander ved Hvig.)

Lit. C.c.

Oversættelse af 13 Bønders, af Svalbards-Tinglaug, Memorial, til Syssélmand B. Thomassen, dat. 18de Maii 1795.

Vi Underskrevne Bønder i Svalbards Tingsogn, foraarsages herved, at gjøre den almindelige Klage: at os er umueligt at faae i Handelstedet Husevig Penge mod Varer til vore Udgivter, saavel publiqve som private, hvilket vi formene at modstride Hans Kongl. Majestets allernaadigste Villie og Befaling til de Handlende; vi ansøge derfor ydmygst, at den høje Øvrighed ville alvorlig tage sig af denne Sag, og ved sin kraftige Foranstaltning see denne betydelige Penge-Mangel afhjulpen.

Lit. D.d.

Extract af Syssélmand B. Thomassens Skrivelse til Amtmand S. Thorarensen, dat. 22. Febr. 1796.

—— Indbyggernes Beredvillighed i dette ellers fattigste Syssel, til at yde, efter deres ringe Formue, i Forhold til hine mere bemidlede i de andre Sysseler, en

en lille Skærv, saavel til det Kongl. Slots Opbyggelse, som til de i Kjøbenhavn Brandlidte, er ikke at tvivle paa, men hvorfra skulle de bekomme Peng, til dette, meer end alle andre sædvanlige Udgivtere som efter Loven aarlig paaligge Almuen, da de ikke kan faae dem fra de Handlende, og ere desformedelst i største Betryk, saavel med det eene, som andet; men nu er det altfor bekjendt at Indbyggerne deels faae slet intet, deels ikkun lidet og utilstrækkeligt af Penge til deres Fornødenhed, mod de indenlandske Varer af Kjøbmændene, hvorover mangfoldige Klager ere gjorte, af hvilke nogle ere indleverede til Amtet, og ere ikke af Almuen allene gjorte Besværinger derover, men og af Fornemmere, som Præster og Forpagtere, m. m.. Ikke at tale om, hvorledes mig er Mulighed betagen, til at svare Landfogden i Penge Sysselets Afgivt, som efter ældgamle Befalinger bør her erlægges i Uldengods, og jeg altsaa ikke kan nægte Bønderne at antage i deres aarlige Tinggjæld, hvilket de Handlende da neppe skjøtte om at tilhandle sig mod andre Varer, efter den Priis, som de finde for godt at paasætte begge Dele, langt mindre vil give Penge for. Vel foreviises Sysselmændene aarlig paa Handelstederne, mere eller mindre af Penge, som angives at være til Udsalg ved Handelen, men om de alle komme derfor ud iblandt Indbyggerne; har man Aarsag at tvivle, og at faae i dette den fuldkomne Vished, er neppe gjørligt; thi skjønt man kunde finde Leilighed til at gjennemblade alle Contrabøger, vilde de Handlende dog falde paa adskilligt at indvende mod deraf tagne Beviis.

Lit. E.e.

Affkrift af Syſſelmand Th. Biornſens Skrivelſe til Amtmand S. Thorarenſen, dat. 29de Junii 1797.

Neppe troer jeg, noget Herred i Nord- og Øſtre-Amtet kan have ſtørre Aarſag til beklage ſig over nærværende ſaakaldede Frihandels trykkende Aag, end Nordre Syſſel; frugtesløſe Foreſtillinger og Beſværinger desangaaende ere og Aar efter andet indſendte til det Kongl. Rentekammer fra vedkommende Syſſelmand. Huſevig, det eeneſte her i Syſſelet beliggende Handelſted, blev i Førſtningen ved Handelens Frigivelſe overdraget til Providering og Handel, en Mand, der var meget fattig, og havde ſlet intet andet at begynde Udredning og Handel med, end det Forſkud af Penge og Beholdninger han erholdt af Regjeringen. Ingen Under derfor, at han aldrig har kunnet vedbørlig forſyne et ſaa ſtort Diſtrict, ſom Nordre Syſſel er, med behøvende Varer, hvorudover Indbyggerne i Syſſelets veſtre Deel, ſtrax begyndte at ſøge til Øefjords Kjøbſted. Norder Deelen derimod vedblev Hauſtens Handel, og blev i Førſtningen nogenledes hjulpen, da han lod det eene af hans 2de Fartøjer adſkillige Gange løbe ud paa Røverhavn, forhandle der og modtage Varer, hvorved de tilgrændſende 2 a 3 Tingſogne bleve forſynede, iſær da nogle Speculantere desuden beſøgte Havnene. Men Afmægtigheden tog ſnart Overhaand. Hauſten ſolgte den Jagt, der var ham ſaa tjenlig til Handel ved Udhavne og Fiſkerie, hvorved da Røverhavns Opſejling henfaldt. Næſte Aar derefter, neml. 1792, havde

havde Kjøbmand Hanſten det Uheld at forliſe ſit tilbageblevne Skib paa Hjemrejſen, med en ſtor Deel af Ladningen, og tillige ſine alt i Forvejen ſvage Handels Kræfter. Paafølgende Sommer 1793, havde man derfor ſaanær ingen Handel paa Hüſevig, da Hanſtens Skib først arriverede til Havnen den 24de Septmbr., undtagen at Skipper Kaaldbye overbragte Endeel Fødevarer fra Oefjord til Huſevig; hvor han laae til Ankers omtrent 14 Dages Tid, for at bortbandle ſamme mod Kreature, ſom ſkulde leveres i Slagtertiden til Kjøbmand Hemmerts Handel i Oefjords Kjøbſted; men Indbyggerne af de nordlige Tingſogne kunde for Fraliggenhedens Skyld, ikke føre ſig denne Lejlighed til Nytte, og altſaa maatte være al Handel og Tilførſel forunden, hvorved de ikke allene bleve nødte til at nedſlagte deres faa Kreature, men nogle vare endog nærved at miſte Livet af Hunger i paafølgende Vinter. Siden den Tid haver vel Hanſtens Skib aarlig opſejlet Huſevigs Havn og ankommet nogenledes betids, vel og gjort 2de Rejſer i een Sommer, dog ingenlunde forſynet Indbyggerne i Diſtrictet med det behøvende Forraad, da Fartøjet deels er lidet, deels har været maadelig udredet, heller ikke har Handelen kunnet modtage alt det Slagte-Qvæg, ſom er frembudet af Indbyggerne, af Mangel nu paa Salt, nu Rum, nu Tønder o. ſ. v., hvorved Folkene endog fra langtbortliggende Tinglauge, ere blevne nødte til, at drive Kreaturene hjem igjen, til ſtørſte Tidsſpilde, Bekoſtninger og Skade. Foruden at adſkillige Indforſels- endog Fødevarer har været af meget maadelig Godhed og Gehalt, ſavnes der ved Huſevigs Handel Aar efter andet endeel uundværlige Vareſorter. Naar undtages nogle faa Brag-

 bord

bord eller Bræder indkjøbte i Kjøbenhavn, haves der ingen Tømmer i Handelen; Kontanter bør ikke nævnes; en Kapital af 40 a 50 Rd. er i Fjor ankommen til Handelen; i Aar veed man af ingen at sige. Forlanger Bonden nogle Skillinger til at saldere sin Regning med, anviises ham Brændeviin, Tobak, Kramvarer. Saa slet, som Husevigs Handel er forsynet med Varer, er den ikke bedre besat med Betjente; en Factor udgjør det hele Mandskab, han fører eene Handelen, rene skriver, maaler, vejer, tapper, modtager og leverer Varer, saavel inden som uden Kramboed, undtagen at i den højeste Slagter-Tid antages som ofteft een Mand til Hjelp at veje og modtage Kjødet af det Qvæg, som indleveres til Handelen. Enhver Fornuftig kan skjønne, at bemeldte eene Betjent, skjønt han er en activ Mand, ikke uden meget langsomt, er i Stand til at expedere noget stort Antal af Folk, og at saadan Ophold og Sinkelse medfører i flere end een Henseende Ulejlighed og Skade for Mænd, som skal oppasse deres Hunsholdning, i det mindste er den saaledes anseet i Taxte-Forordningen af 1776, det vil og uden Vanskelighed kunne bevises, at adskillige have 1 a 2 om ikke flere Gange efter hinanden besøgt Husevigs Handel, i den Tanke at gjøre nogen Udtægt, og maattet rejse med uforrettet Sag tilbage. Disse Omstændigheder, foreenede med overhaands høje Varepriser, som deels Ejermandens trængende Forfatning, deels det dyre Indkjøb der falder i hans snevre Handels-Cirkel inden Kjøbenhavns Volde, opskruer, have fortrængt de ⅔ Deele af Sysselets Indbyggere fra Husevigs- til Besjords-Handel, hvorhen endog nogle Beboere af Præsthale Tingsogn, have drevet deres Slagte-Qvæg

sidstle-

Flodtleden Efterhøst, en Vej af omtrent 20 Mile fremad, over 5 store Elver og 2de Fjeldveje, uden dog at kunne føre noget betydeligt af de tunge Fødevarer, en saa lang og besværlig Vej. Nogle Bønder paa Sletten, have, ved Flodtholdte Mandtalsting, beklaget sig over, at de havde endeel Tran, som de, nu i 2 Aar, ikke havde kunnet flytte til Handelstedet for Mangel af Transport-Baade, og derfor indstændigen begjert af mig at ville bevæge de Handlende paa Husevig eller Oefjord til, at lade eet af deres Fartøjer løbe ind paa Røverhavn med nogen Fødevarer, for igjen at modtage de Varer, som der kunne falde; jeg har og virkelig søgt at overtale de Herrer Factorer dertil, men forgjeves.

Kaster man nu et skuende Øje paa Handelens her sandfærdig beskrevne Forfatning, haaber jeg man vil blive vaer, at den er udmattende for Indbyggerne, fortærende i blide Aaringer, da Fordelen af de bedste Handels-Producter, som Faeavl og Fiskerie frembringe, bortsmelter for det meste i Rejse- og Transports-Bekostninger til langtbortliggende Handeler, hvorfra de svære Kramvarer ikke kan hentes, de lettere Penge ikke kan faaes, og hvor altsaa gives til Bytte mindre nyttige en stor Deel Overdaadigheds-Varer, som Factorens Falbyden og Bondens Lettroenhed eller Ærgelse foreenes med at antage. Synselig i haarde Aar, hvor ingen eller heel ubetydelige Fødevarers-Oplage haves paa Handelstederne, og dette er nu Tilfældet ved saamange Handeler, at man maatte fristes til at tænke: At Omhue for tilstrækkelig Providering, som Landsfaderen har ladet sig være saa højligen angelegen under enhver Handels-Indretning, som Aarhundrede igjennem er overgaaet-

Island, hvorpaa Octrojens af 1763 22de §. og Taxte-Forordningen af 1776 5 §. tjener til Beviis, var frigiven tilligemed Handelen, hvis ikke Forordningen af 13de Junii 1787 2 Cap. 12 §. bar umiskjendelige Præg af Hans Majestæts uforandrede allernaadigste Tænkemaade i denne vigtige Sag.

Lit. F.f.

Extract af Sysselmand J. Jacobsens Indberetning til det Kongelige Rentekammer, dat. 30te Septmbr. 1795.

— — Handelen er saa meget monopolisk og trykkende, meer end nogensinde forhen, i Henseende til de uhyre høje Priser paa Føde- og Nødvendigheds-Varer, og paa den anden Side Nedsættelse og Vragen paa Landets Producter, som Indbyggerne nødes til at lade komme eene og allene an paa de nærige Handelsmænds eget Godtbefindende, siden alle nødes til at handle noget med dem, og maae til en Tid Mange nødvendig tage paa laan, til Livets, Nærings og Bjærings Fortsættelse, og disse ere da tvungne til, at lade Kjøbmændene raade for Priserne paa de Varer, som Gjælden betales med, thi Penge mangle og circulere her ikke, siden ved Handelen ikke kan faaes Penge for Varer, til de Kongel. og publiqve Afgivters Bestridelse, hvorover Embedsmænd og de som bør yde Afgivter til Kasserne, sættes udaf Stand at kunne betale til rette Tid hvad de bør; ja, nogle, omendskjønt de havde 10 a 20 Rd tilgode fra Aar til andet hos nogle af de Handlende, er ikke i Stand til at faae 1 Rd. i trængende Nødsfald, hvilket har for Indbyggerne

mange

mange skadelige Følger; ja, Tiden vil vise, at en saa monopolisk, ja, om jeg maatte sige dræbende Handel, om den bliver ingen Skranker satte, vil snart gjøre Ende paa endeel Indbyggeres Liv her til Lands, allerhelst naar Himmelen tillige straffer med Uaar og Dyrtid.

Lit. G.g.

Oversættelse af 20 Bonders, af Vidvigs Tinglaug i Skagefjords Syssel, Memorial, til Amtmand S. Thorarensen, dat. 28de Octbr. 1794.

Efterdi vi Underskrevne Holum Domkirke-Sogns og Vidvigs Tinglaugs Indbyggere, finde os, af den saakaldede Frihandel paa Hofsaas, saa højligen forurettede, at vi med vore ubetydelige Midler og saare fattige Omstændigheder, ikke kunne andet forudsee, end at vi, tilligemed vore kjere Ægtefæller og mange spæde Børn, blive i Bund og Grund ødelagte; saa maa vi herved gribe den gunstige Lejlighed, i dybeste Underdanighed, at henflye til Deres Velbaarenhed, som dette Nordlands-Amts højeste Øvrighed, og nedlægge til Deres naadige Overvejelse, de vigtigste Aarsager fra Frihandelens Side, som først og fornemmeligst synes at ville befordre vores Undergang; disse ere da:

1) At foruden det, at alle udenlandske Varer ere opdrevne til de utaaleligste og ubilligste Priser, som vi dog, for at opholde det dyrebare Liv, maae nødes til at kjøbe efter samme, saa er os paa den

 ander-

anden Side betagen den Ret, selv at ansætte en billig Priis paa vore Producter, men maa derimod lade os nøje med hvad de Herrer Handlende behage selv efter eget Tykke at give os for dem, og vores Fattigdom staaer i Vejen for at faae Credit hos de Handlende. Om dette er overeensstemmende med en virkelig Frihandel, derom vove vi just ikke at dømme, men saa meget kan vi dog skjønne, at vore ringe Midler ere ikke Kjøbmandens Ejendom.

2) Ligeledes blive vi forhindrede fra, at forsyne os med Levnetsmidler og andre Nødvendigheder, ved det, at saavel nu i Efteraaret, som forhen, ere ved Skibets Afsejling fra Hofsaas, alle nødvendige Varer anseelig forhøjede i Prisen, fra det de have kostet om Sommeren; men da Høebjergningen har forbudet os at gjøre Rejser til Handelstedet, saa have vi gaaet Glip af den lavere Handels-Priis, hvorfor vi har maattet kjøbe Varerne med den paa samme lagte Forhøjelse, ligesom vi efterhaanden have kunnet tilvejebringe Betalingen; det indtræffer og ikke sjelden, at en eller anden nødvendig Handels-Artikel er da ganske udsolgt, hvorpaa til Ex. kan anføres, at i denne Høst har ikke været at erholde i Hofsaas Handel noget brugeligt Jern.

3) Ere mange af de Varer, som her indføres, meget mislige, blandt hvilke vi helst anføre Kornvarer. Rugen er saaledes anstukken af Orme og Madikker, at disse krybe ud og ind igjennem Pakhuset hvor Rugen gjemmes, hvor de kunne, og ud- og indvendig vrimle Fustagier og alt som den forvares i, og dog — dog gjælder Tønden heraf 6 Rd. 80 ß.!

4) Ere alle vore Handels-Producter nedsatte til en overordentlig lav Pris, imod den høje, som de

de Handlende ansætte paa deres Varer, og besynderligt er det især om Tømmeret (foruden al Madvare) som immer sælges højere og højere: Aarsagen maae være: at Tilførselen er meget mindre end Nødvendigheden udfordrer, men Folkets uundgaaelige Trang tvinger det til at gjøre sig selv den øjensynligste Skade, ved at tilforhandle sig samme.

5) Af nogle Nødvendigheds-Varer indføres ogsaa altfor ubetydeligt Qvantum, som ikke nær rækker til at forsyne Districtet, derimod er Kramboeden rigelig forsynet med unyttigt og overflødigt Kram og Lapperier, som forfører den eenfoldige fattige Almue saa ofte.

6) Iblandt andet, er os det ikke mindst Magtpaaliggende, at vi dog engang kunne betale noget, saavel af vor publiqve som private Gjeld; men endskjønt det kunde hænde sig, at en eller anden af os havde nogle Skillinger tilgode i Handelen, saa ere de slet ikke der at erholde in natura.

7) Ikke heller synes det, at Forordningen af 18de Junii 1784, om Maal og Vægt, er saa nøje efterlevet paa Hofsaas Handelsted, som det sig burde; thi naar vi begjere noget i Kramboeden, som enten skal vejes eller maales, er det saa langt fra, at vi, efter bemeldte Forordnings 21 §., blive tilkaldede, at vi ikke engang faae Lov til at see til hvilken Side Vægten hælder, eller om Maalet er fuldt eller ikke. Det synes ogsaa en løjerlig justeret Vægt, som bruges paa bemeldte Handelsted, at (som der siges) for at jævne Vægtskaalene, lægges der en Steen paa den eene, som angives at være lettere.

Dette var det, som vi Underskrevne see os nødsagede til i dybeste Underdanighed for Deres Velbaa

renhed, at besvære os over, allerydmygst bedende, at Deres bekjendte Patriotismus maatte blive rørt, os og vore fattige Medbrødre til Hjelp og Forsvar, eftersom Dem selv naadigst maatte behage.

Lit. H.h.

Oversættelse af 2de Præsters og 18 Bonders, af Litingstade Rep i Skagefjords-Syssel, Memorial, til Ammand S. Thorarensen, dat. 24de Octobr. 1794.

Saa vist som det er, at Frihandleren paa Hofsaas, Sr. Høwisch, har forpligtet sig til at føre en stadig Handel paa bemeldte Havn, og aarlig at forsyne Indbyggerne med alle Nødvendigheds-Vare, saalidet synes denne Forpligtelse at være bleven opfyldt, thi afvigte Aar, kunde vi, Litingstade Reps Indbyggere, ikke erholde ved denne Mands Handel en eeneste Kutting Steenkull, til en ikke ubetydelig Skade for os. Vi sendte ligeledes til Skagestrands Handel, men Hr. Stiesen kunde heller ingen Steenkull miste fra sit District. Indeværende Aar har Sr. Høwisch ladet til sin Handel overføre bedærvet og af Madikker anstukken Rug, som dog skal sælges til den fulde Priis, lige med andet, som er ubedærvet, og Meelet vilde hans Factor Mr. Holm paa ingen Maade lade nogle faae, førend Skibet var afsejlet, paa det han kunde sætte det til højere Priser. Desaarsage maatte man gjøre forgjæves Rejse til Handelstedet og drive Hestene ledige tilbage stive 6 Miles Vej. I dette Aar fik nogle enkelte Personer noget

lidet

lidet i Penge, men de fleste slet ingen hos denne Factor, saa de som indlagde Varer i Handelen, maatte enten lade sig betale samme med hans unyttige og unfornødne Kram, eller lade det staae ubetalt. Det, som Mr. Holm, siden Skibets Afreise, har solgt af Jern, prøves at være gandske ubrugbart og udueligt. Indførsels-Varenes Priser forhøjer Sr. Howisch Aar efter andet, saa nu gjælder 1 Tønde Meel 6 Rd. 80 ß., men vore Handels-Varer lader han stedse falde i Værdien, for Ex. i Fjor blev 1 Trøje antagen for 60 ß., nu for 48 ß.; 1 Pd. Garn i Fjor 18 ß., nu 16 ß., og dette gjør Factoren hver Gang Skibet er afseilet, saa vi indsee ikke hvor denne Handels-Maade tilsidst vil finde Grændser; men det, som smerter os allermeest, er, at vi nu i de sidste 3 Aar har faaet alt for lidet Tømmer og Bræder til Handelstedet, saa ikke ½ Deel af Bønderne i denne Rep, har faaet 1 Lægte og 1 Bord aarlig, endskjønt man har anbragt al sin Veltalenhed hos Factoren; Drivtømmeret har heller ikke kunnet afhjelpe denne Mangel, som nu i nogle Aar har ikke været af nogen Betydenhed. Følgerne blive altsaa heraf, at Jordegodsets Huse nedfalde og Jorderne blive øde, da Folk kan. umuelig beboe dem uden Huse; Faarene maae slagtes, da man heller ingen Huse kan bygge for dem, og en bedrøvelig Sandhed er det: at nu i denne Høst nødes Bønderne til at slagte deres Lam og Faar mere end nogensinde tilforn, allene for Husenes Mangel. Hvorfore vi Underskrevne i dybeste Underdanighed bede Deres Velbyrdighed, ved Deres saa almindelig bekjendte virksomme Foranstaltninger, at ville naadigst paasee, at paa alt foranskrevne maatte raades Bod, især at dueligt Tømmer og Bræder blive aarlig til

Hofs-

Hofsaas Handelsted overførte, som og at Factoren der blev beordret at udsælge samme til Syssel-Indbyggerne i Forhold til enhvers Trang.

Lit. I.i.

Oversættelse af Præst B. Johnsens Skrivelse til Amtmand Thorarensen, dat. 2den Decembr. 1794.

Endskjønt man har hørt, at Factoren paa Hofsaas, Mr. Holm, skulde have nedsat igjen nogle Vaaresorter til den i afvigte Sommer værende Priis, efterat indlagte Memorial var skreven; Saa, efter samtlige Litingsstade Reps Indbyggeres Begjering, affendes den herved i dybeste Underdanighed til Deres Velbaarenhed, siden ermeldte Factor ikke har forhøjet de islandske Varers Værdie, fra det af ham i Efteraaret ansatte, kan ikke lade Folk faae saa meget som en Tandstikker af nogen Slags Tømmer, samt forhøjer de nye Rixorters Valeur til 27 ß. som Contrabøgerne skal bevise, men ingen af dem, som have Gjeld at fordre hos andre, antage bemeldte Rixorter for mere end 24 ß. efter deres eget Præg.

Lit. K.k.

Afskrift af Stiftprovst M. Magnussens Skrivelse til Hr. Stiftamtmand Stephensen, dat. 14de Julii 1797.

Da jeg ikke finder, hvordan man kan raade Bod paa, eller forebygge den Skade og Ruin, som en hee-

heel Mængde af dette Stifts Kirker lide og trues med, efter indkomne Besværinger fra adskillige Provster, formedelst Frihandelens Førelse og Forfatning paa mange Steder i Landet, tager jeg mig den Frihed, at indmelde herved denne vigtige Sag til Deres Højvelbaarenhed, som den højeste Landets Øvrighed, der tilkommer Overopsyn med Kirkerne, deres Vedligeholdelse og Rettigheders Haandthævelse; af de fra forskjellige Provstier indgivne Besværinger nu over een, nu over anden Mangels-Post ved Handelen, Kirkerne anlangende, giver jeg mig den Ære at vedlægge allene 2de verificerede Udskrifter af 2de Provsters til Stiftet indsendte Besværinger, den Sag angaaende. Det giver Sagen desto større Troeværdighed, og gjør den Slutning endnu rimeligere (som man ellers har Beviser for) at saaledes, som her, saa gaaer det paa flere Steder i Landet, at disse 2de Besværinger ere fra 2de længst fra hinanden beliggende Provstier i Stiftet, neml. fra Mule- og Strande-Syssel, fra 2de agt- og troeværdige Provster og af forskjellige Datis. Foruden Manglerne ved Handelen paa mange Steder af de Kirkerne umistelige Fornødenheder, hvorved de siden uden Reparation paa sine Steder maae forfalde, foruden den store Forhøjelse af de Varesorter, som Kirkerne behøve, men Nedsættelse af hine, som for deres Regning indlægges i Handelen, til allerstørste Tab for Kirkerne, er dog dette det utaaleligste, naar de islandske Producter, som til Kirkerne ydes i deres Rettigheder af Sognefolket, som ingen Penge har at betale med, enten ikke faaes modtagne i Handelen, eller ikke betalte med Penge, det Tab, ja, uundgaaelige Ruin Kirkerne ved saadan sine aarlige Indkomsters Behandling lide

og

og trues med, er øjensynligt, og derfor højst vigtigt, om det var mueligt at forekomme; men Maaden hvorpaa det kan skee, enten ved en fra Stiftsbefalingsmanden og Biskoppen allerunderdanigst fælles Forestilling om Sagen til selv Hans Majestæt, eller ved en Indberetning fra de samme til det Kongl. danske Cancellie, tor jeg ikke bestemme, men indstiller det til Deres Højvelbaarenheds langt indsigtsfuldere Bestemmelse.

In fidem.

M. Magnussen.

Lit. L l.

Oversættelse af Provst A. Thorsteensens Skrivelse til Biskop Doctr. H. Finsen, dat. 24de Febr. 1796.

Omendskjønt den islandske Frihandel, som begyndte her 1788, ikke gjorde med det første nogen besynderlig Forandring i Kirkernes Intrader og deres Regninger, saa fornemmer man dog nu i fremfarne 2 a 3 Aars Tid, ved Grosserer Kyhns Eenevolds-Handel her paa Rode- og Vopnefjorde, at det vil blive en Umuelighed, at forfatte Kirkernes Regninger, efter det Kongl. Reglements Lydende, efterdi de Varer, som nu ydes til samme, ikke allene ere meget faldne i Prisen, men hine, som Kirkerne ikke kan undvære, som Franskviin, Tømmer, Jern, Lærred, derimod anseelig forhøjede, hertil kommer og den beklagelige Penge-Mangel i Handlerne; hvoreover Kirkeværgerne højligen klage, og derfor undskylde sig fra

fra at kunne forevise behørig Rigtighed for Kirkernes Kasser; og skjønt nogle faa kunne med Bønnen trænge ind paa Factorerne, for at pine udaf dem nogle Skillinger af Gangen, maa Kirkernes Varer derimod møde en uhørt Underballance, ex. gr. 1 Par Pulshoser til 5 a 6 ß., 1 Pd. Tælle dito, samt Uld og Søjder i Forhold heraf; men skulle man modtage hele Penge, af hvilke afvigte Aar har noget lidet været at bekomme i Handelen, gjælder 1 Crone 80 ß., 2 Mk. 40 dito og 1 Rixort 28 ß. og det endda mod saaledes nedsatte Varers Priis, som nyelig er anført mod Courant Penge, dog er det endnu det værste, at saavel paa Ind- som Udførsels-Varer er ingen fastsat Pris, ikke engang bruges den eene og samme Priis om Vinteren, og en anden om Sommeren, men daglig forandres den, og det er vel, om der ikke sættes forskjellige Priser paa een og samme Ting i een Dag, alt eftersom Factorerne finde for godt, efter Omstændighederne at forandre samme.

Da nu Frihandelen, som meldt, ikke gjorde i Førstningen saa megen Forandring i Kirkernes Regnskaber, alt til for 2 Aar siden, saa har jeg ladet det blive ved det samme, som Reglementet foreskriver, især da jeg med Længsel har forventet en nøjere Bestemmelse herom fra den høje Øvrighed; men da jeg nu ikke indseer, at sligt Regnskabs Aflæggelse lader sig gjøre for Eftertiden, uden at Kirkerne enten lide en betydelig Afgang i deres Indkomster, eller Kirke-Ejere og Værger tage alt for stor Skade, med mindre Bønderne blev paalagt, selv at omsætte deres Ydelser til Kirkerne i Penge, saa for at redde mig udaf disse fortrædelige Omstændigheder, er min ydmygste

mygste Begjering til Deres Højerværdighed, at Dem gunstigst maatte behage at føje herom de fornødne Anstalter, samt meddele mig, i Henſigt til Kirkernes Regnskabs Aflæggelse, en fuldstændig Forholds-Ordre.
In fidem

M. Magnusen.

Lit. M m.

Oversættelse af constitueret Provst H. Johnsens Skrivelse til Biskoppen over Skalholts Stift, dat. 4de Julii 1797.

Saavel ved næst afholdte Kirke-Visitationer i dette Aar, som forhen, have Præsterne og Kirkernes Proprietarii i Provstiet, ynkeligen klaget over, at de, formedelst at ingen Handel havde her i Strande-Syssel være ført i næstafvigte 4 Aar, ikke kunde uden stor Møje og Bekostning, anskaffe Kirkerne dens Fornødenheder, som maatte skee ved at bekoste Reiser til langtfra liggende Handelsteder i andre Sysseler, baade til Lands og Vands, og naar de saa kom der, var da heller ikke mueligt, at anvende Kirkernes Indkomster til Penge, formedelst Mangel paa samme hos de Handlende, og Kirkeværgerne kunde saa meget mindre paatage sig den Byrde, at være ansvarlige for de Varesorter, som i Kirkernes Indtægt blev ydet, da de som oftest var af det Slags, der ved en lang Henliggen blev Bedærvelse underkastede, som dem selv var umueligt at forvare deres egne Varer Aar efter andet, uden at tage betydelig Skade; hvoraf altsaa følger:

1)

1) At siden de maae betale lange besværlige Rejser til fremmede Handelsteder for at indkjøbe Kirkernes Fornødenheder, saa vil deres Udgivter aarlig forøges.

2) Kirkerne maa savne mange uundværlige Ting til deres Conservation og Vedligeholdelse.

3) Kirkernes Indtægt, som leveres for Brøds og Viins Indkjøb, maa enten transporteres a parte med nye Bekostning til fremmede Handelsteder, til Forhandling, maaskee mod slige Varer, som Kirkerne ere deels unyttige, deels unødvendige, eller de maa ligge hen, Kirkeværgen til endmere Byrde og Kirkerne til utilbørlig Skade.

Jeg har derfor ikke skullet undlade, at give Deres Højærværdighed tilkjende, denne af Handelen Kirkerne foraarsagede Penge-Sagers Omstændighed, i den Hensigt, at De, efter deres høje Embeds Medfør, kunde føje de fornødne Foranstaltninger til at afværge Kirkernes videre tagende Skade, samt at de ikke skulle savne det nødvendige, eller Kirkeværgerne gives Aarsag at besvære sig, efter foranførte, over de Byrder dem foraarsages nu for Tiden, for mig, som derved intet kan gjøre, men den allene tilkommer, som er betroet Overopsynet med de milde Stiftelser, og som formodes bør indberette til Hans Majestæt de Aarsager, som man haver til at frygte for, at Kirkerne i dette Syssel, for Handelens Skyld, ville i Bund og Grund ruineres.

In fidem.

M. Magnussen.

Lit. N.n.

Afskrift af Provst B. Thorgrimsens Skrivelse til Amtmand Vibe, dat. 15de Julii 1795.

Ved Visitats i Sneefjældsnæss- og Hnappedals-Sysseler, i April, Maii og Junii Maaned i. A., erkjendte jeg det for min Pligt, og lod mig være angelegent, som Provst i bemeldte Sysseler, at eftersee, ikke allene Menighedernes Oplysnings Tilstand, men ogsaa Præstegaardenes Bygnings Omstændigheder og Forfatning sammesteds. Jeg fandt ved denne Agtpaagivenhed, paa mange Steder, sidstbenævnte Dele i meget maadelige Omstændigheder, og, efter min Pligt, erindrede nogle af Herreds-Præsterne om en nødvendig hastig Reparation, deels paa Kirkerne, deels paa Præstegaardene, men fik til Svar: at de vel ville hørsommelig efterkomme mine Erindringer, men saae sig gandske satte udaf Stand, til at iværksætte denne deres alvorlige Villie, af Mangel paa Tømmer, ikke allene i Grønnefjords Kjøbsted, men ogsaa i alle Udliggerstederne omkring Sneefjælds-Jøklen. Destomindre kunne jeg tage denne Undskyldnings Rigtighed i Tvivl, som jeg, selv Præst til Grønnefjords Kjøbsted, kan af egen Erfarenhed bevidne, at i næstafvigte 3 Aar (dette indeværende iberegnet) er der neppe 1 Stk. Bygnings-Tømmer, af de Handlende overbragt til Kjøbsteden, hvoraf naturlig følger den erbarmelige Omstændighed, at Setbergs Menighed, som for det meste søger sin Næring af Fiskerie, nu ikke længer kan forsyne sig med Baade og de dertil hørende Træe-Redskaber; ikke reparere Gaardens

denes Bygninger og ikke engang skaffe Ligkister til de Afdøde. Hvad Setbergs byggefærdige Kirke og brøstfældige Præstegaard anbelanger, befinder jeg mig selv i ovenmeldte elendige Omstændigheder, og hvis der ikke til næste Aar skeer en eftertrykkelig Forandring i denne altfor betydelige Mangel, indseer jeg ikke hvorledes Sneefjældsnæss- og Hnappedals-Sysselers Indvaanere kan ernære sig, eller efterkomme sine Pligter, for saavidt en lovmæssig Gaards Beboelse anbelanger. Hertil kommer stor Mangel paa Jern, Steenkul og Tjære, endskjønt ikke saa yderlig, som paa Tømmeret; men Penge synes ganske at være udelukte af Handelen, saa at man neppe i Grønnefjords-Kjøbsted, eller nogen af Udliggerstederne i Sneefjælds-næss-Syssel, skal være i Stand til at bekomme 1 Rd. i Contanter, endskjønt man handler for 20 Rd., Vel haver jeg nogle Gange ved Lejlighed, og i private Samtaler med Cargadeur Michael Ahlmann junior, bragt disse, Handelen anrørende Nødvendigheder paa Bane, men faaet til Gjensvar, at saalænge hans Principaler, de Herrer van der Smissens Sønner i Altona, ikke efter deres 2 Gange gjorte Ansøgning til Realisations-Commissionen kunne faae Olufsvigs Udliggersted overdraget, tilligemed Grønnefjord, kunde deres Handel umuelig subsistere, saasom det egentlige Grønnefjords-District næsten var begrændset af en eeneste Setbergs Kirkes Menighed, og altsaa kunne saa indskrænket en Handel umuelig godtgjøre de Bekostninger, som aarlig udfordres til en eeneste Hukkerts Udredning, hvorpaa til Beviis, de i denne Sommer ganske vil sløjfe deres Grønnefjordske Handel, og aldrig mere søge om Olufsvig, hvilken, om de før havde maattet erholde, vilde de

paa engang have havt 3 Koffardieskibe i Farvandet til Island, og lade et gaae lige fra Island til Middelhavet, et andet til Kjøbenhavn, og det tredie til Altona, som i Retouren til Island aarlig kunde løbe ind i Norge, for at tage Tømmerlast, Jern og Tjære.

Velbaarne Hr. Amtmand! Den Nidkjerhed, som jeg uden Skrømt forudsætter hos Dem for Deres Amts Indvaaneres sande Velgaaende, forvisser mig om en øm og alvorlig Betragtning af de anmeldte Omstændigheder i Sneefjældsnæss-Syssel, tilligemed en virksom Embeds-Foranstaltning, til en højstattraaet hastig Forbedring i Handelssagernes Forfatning; hvortil dog Deres egen Amts-Visitats uendelig meget vilde bidrage, naar De selv kunde meget mere livagtig see og erfare vore ynkelige Omstændigheder, end min sløve Pen formaaer at beskrive.

Lit O.o.

Oversættelse af Undertegnedes Memorial, til constitueret Sysselmand i Isefjords-Syssel J. Johnsen, dat. 24de April 1797.

Skjønt Handelen paa Dyrefjord er kaldet en Frihandel, saa har dog den paa dette Handelsted handlende Kjøbmand Sr. Henkel i den fremfarne Tid, selv sat Priser, saavel paa Indbyggernes, som sine egne Varer, og desuden siden Nyaar 1794, taget Renter af de hos Bønderne udestaaende Restancer, som ikke have været betalt til ham ved Aarets Udgang, uanseet, at nogle af os, have været nødsagede at gjøre Gield ved hans Handel, allene for at opbygge en forfalden Kirke

af

af nye, som hører os til, men havde ingen Beholdning, hvormed Bygningen kunde bestrides.

Denne Handels Adfærd er altsaa bleven os i højeste Grad utaalelig, hvorfor vi herved ydmygst bede Dem, Velædle Hr. Syſſelmand, at være vor Talsmand, og sætte Tingene i sit rette Lys, enten for Hans Højvelbaarenhed Hr. Stiftamtmanden eller vores Amtmand, med Begjering, at vi af disse Handelslænker maatte løslades, da vi ere forvissede om, at Hans Kongl. Majestæt ikke vil, at hans fattige islandske Undersaatter blive saaledes behandlede; men vort Uheld er, at Landsfaderen veed der intet af!

Myre Mandtalsting, d. 24de Apr. 1797.

John Biørnsen.	Magnus Magnusen.
John Haldorsen.	Gudmund Johnsen.
Gisle Johnsen.	Repstyrer i Myre Tinglaug.

Lit P.p.

Extract af Provst G. Svendsens Skrivelse til Landoplysnings-Selskabet, dat 29de Junii 2797.

— — Onskeligt var det, at man kunde nærmere forklare de Handlendes Foretagender for Regjeringen, end allerede er skeet; thi iblandt andet, er let at finde og med antagelige Beviser godtgjøre, at det bedste af Tømmeret (o. Bjelkerne) har her paa Handelstedet Isefjord, været solgt for 3 Rd. Stk., ringere Sort for 2 Rd. og ringeste for 1 Rd., men paa Dyrefjord

(hvor en Henkel er Enehandler) de bedste for 7 Rd Stk., ringere for 5 Rd., endnu ringere for 4 Rd. og de ringeste for 2 Rd., som synes at være ligesaadant Tømmer, som forhen gjeldte 12 F. o: 27 ß. Stk.. Hvert eeneste Valbord koster paa det sidstbenævnte Handelsted 1 Rd.. Efter denne uhørte Tømmerpriis maatte jeg tage til Søndum Kirkes Brøstfældigheders Istandsættelse det Tømmer, som Provst Hr. John Asgeirsen havde indkjøbt til samme for bemeldte Priis, ikke at tale om andre Nødvendigheds-Varer, som Folk kan umuelig undvære, saasom: Lodliner, Havkalle-Trosser, 60 Favns Liner, Jern, Angler og fl., som slet ikke vare at bekomme afvigte Aar, til største Afbræk for Næringsvejene, og kan man endog pine noget lidet udaf dette hos de Handlende, er det meer end 2 Gange saa dyrt imod forhen. Kornvarernes Priser kjende alle og enhver; Penge tør man ikke nævne, thi skjønt Busch og flere anføre saa mange Tusinde Rd. som de aarlig oversende her til Landet, saa er det eet og det samme; deres Factorer maa da ufejlbarlig putte dem i Lommen. Contrabøgerne kunne bedst bevise, hvor mange de tælle ud af dem til Indbyggerne.

Lit. Q.q.

I Følge Hr. Sysselmand Gudmund Petersens Forlangende i Skrivelse af 14 hujus til mig bevidnes af mig Undertegnede, at her afvigte Aar, blev af Boesands og Vopnefjords Handels Interessentskab her til Havnen og Handelens Fornødenhed opsendt, med

med Huggerten Di jonge Goose i Banco og Contanter 300 Rd., hvori er medberegnet 100 Rd. som strax ved Ankomsten blev optagen af mig og hosværende Bønder og Under-Assistent Holm, som Tilgodehavende paa vores Gage, hvilket saaledes, som meldt er, efter Forlangende attesteres af mig undertegnede.

Vopnefjords Handelsted, d. 17de Junii 1794.

J. Grundtvig.

Lit. R.r.

I Mangel af rede Contanter her ved Handelen, kan Hr. Sysselmand Gudmund Petersen ej bekomme de af ham herved Handelen forlangte 70 Rd. Courant, som han deels ved egne Varers Indlæg, og som deels af Indbyggerne i hans Regning haver været indlagt, bekræftes af undertegnede.

Vopnefjords Handelsted, d. 30te Dec. 1794.

J. Grundtvig.

Lit. S.s.

Præst E. Thordarsens Paategning paa Landoplysnings-Selskabets Circulaire, dat. 14de Maji 1795.

Eenstemmigen beklager mit Sogns Indbyggere Penge-Mangelen i Handelen, hvorfor de ikke kan indtræde i dette ellers højpriselige Landoplysnings-Selskab.

Lit. T.t.

Extract af Provst A. Gislesens Skrivelse til Landoplysnings-Selskabet, dat 3die Junii 1795.

Det fleste af mit Sognefolk er saa fattigt og armt og usselt, at det ikke kan indtræde i Selskabet; saa modløst, at det ikke vover at foretage sig noget, det maae være saa gavnlige og opbyggelige Foretagender, som være vil. Spørger Selskabet om Aarsagen dertil, saa er mit og mine Sognefolks Svar: Handelen! — den undertrykkende, ufordragelige, dræbende Monopol-Handel, som de danske saakaldte Frihandlere udøve, gjør os det umueligt. —

Lit. U.u.

Extract af Provst J. Benedictsens Skrivelse til Landoplysnings-Selskabet, dat. 3die Junii 1795.

Penge-Mangelen! Penge-Mangelen! meget større end nogen Ubekjendt kan tænke eller slutte sig til, sætter Mængden udaf Stand til, saa gjerne de end ville, at indgaae i dette for Landet højstnødvendige Selskab. Penge-Mangelen allevegne afvigte Aar i Frihandelen, (om den maatte saaledes nævnes) har derfor sat de fleste tilbage for at indtræde i Selskabet.

Lit. X.x.

Extract af Provst O. Einarsens Skrivelse til Landoplysnings-Selskabet, dat. 10de Julii 1795.

Saavel Præsterne, som den menige Mand, undskylde sig med Penge-Mangel for at indtræde i Selskabet, da de i næstafvigte 3 Aar ikke havde faaet 1 ß. i Penge hos de Handlende; en bedrøvelig Sandhed er det, at Bønderne umuelig kan udrede deres svarende publiqve Udgivter, langt mindre andre, allene for Penge-Mangel, og derfor var det højstnødvendigt, at den høje Øvrighed vilde forestille sligt for det Kongelige danske Cancellie.

Lit. Y.y.

Extract af Provst J. Ormsens Skrivelse til Landoplysnings-Selskabet, dat. 3die Sept. 1795.

Flere Medlemmer end de paa Circulairet ere tegnede, har jeg umuelig kunnet faae, som allene er at tilskrive Penge-Mangelen paa Handelstederne, hvorom almindelige Klager ere førte, hvilken Mangel ligeledes sætter Folk i det yderste Betryk at svare de sædvanlige Rettigheder til Kongen, Præsterne, Kirkerne og de Fattige.

Lit. Z.z.

Extract af Provst G. Johnsens Skrivelse til Landoplysnings-Selskabet, dat. 1ste Oct. 1795.

— — Men 4 af de antegnede Selskabs-Medlemmer have endnu ikke betalt deres Indskud, over hvilke følger en Liste; disse have declareret at de umuelig kunne skrabe saa mange Penge sammen, som i Indskudet behøves, ɔ: . Rd., siden Handelen er ganske blottet for Penge, da de og i Forventning af at faae Penge i Handelen, havde tegnet sig som Medlemmer paa Circulairet; men siden dette Haab slog dem Fejl, saa undskylde de sig at svare sine Indtrædelses-Penge til Selskabet.

Lit. A.a.a.

Extract af Provst Ch. Johansens Skrivelse til Landoplysnings-Selskabet, dat. 1ste Aug. 1796.

For at undskylde Selskabs-Lemmernes, i mit Provstie, Efterladenhed, i at indsende dette Aars Indskud til Selskabet, maa jeg ærbødigst forestille, at den allevegne herskende Penge-Mangel ved Handelerne, er Aarsagen dertil. Man har begjert Penge paa alle Handelsteder omkring Snedfjæds-Jokklen, men ikke faaet 1 ß..

Lit. B.b.b.

Extract af Provst J. Ormsens Skrivelse til Landoplysnings-Selskabet, dat. 12te Sept. 1796.

Præsten Hr. Erland Hansen til Guvedal har givet mig tilkjende, at han formedelst Penge-Mangel i Handelen, nødes til at udgaae af Selskabet.

Lit. C.c.c.

Extract af Provst J. Asgeirsens Skrivelse til Landoplysnings-Selskabet, dat. 23de Jan. 1797.

At saa faa indtræde i Selskabet, er Penge-Mangelen paa Handelstederne den fornemste Aarsag.

Lit. D.d.d.

Extract af sammes Skrivelse til samme, dat. 16de Febr. 1797.

De udgangne Medlemmer af Selskabet klage meest over Penge-Mangelen ved Handelen, som de ikke engang kan erholde til at bestride med samme sine publiqve Udgivter og nødvendige Huusholdings-Sager.

Lit. E.e.e.

Extract af Provst E. Johnsens Skrivelse til Landoplysnings-Selskabet, dat. 20de Febr. 1797.

Almuens store Fattigdom og talrige Familier, som de maa underholde, gjøre det næsten umueligt, at den kan tilforhandle sig den nye Religions-Bog for Ungdommen, siden Penge paa Handelstederne, mod de indenlandske Varer kan umuelig erholdes.

Lit. F.f.f.

Extract af Provst O. Einarsens Skrivelse til Landoplysnings-Selskabet, dat. 30te Apr. 1797.

Fattigdommen og Penge-Mangelen er allevegne, og i Handelen faaer man ikke 1 ß.

Lit. G.g.g.

Extract af Provst B. Thorgrimsens Skrivelse til Landoplysnings-Selskabet, dat. 3die Maii 1797.

Skulle jeg noget sige om de Udenlandskes Handel her, da var den afvigte Aar den sletteste i Forhold til den fremfarne Tid. Bedrøveligt er det, at siden 1788, har Handelen været stedse mere og mere udarmende for Indbyggerne. Man har Sag for Syn

i dette

i dette Tinglaug, Forskjellen er øjensynlig; thi for 11 Aar siden var her mange velhavende Mænd, som paa ingen Maade kunde faae hverken Boejord eller Tørrebud, fordi alle disse vare bortfæstede til andre; nu derimod, kan man, ikke uden Grund, forudsee, at i det mindste vil 4½ Græsboeliger og 3 Huusmænds Pladse blive ganske øde til næste Fardag. Men — hvorledes kan dette anderledes være? — hvor skal vi, Stakler! som boe her omkring Isbjerget, søge Redning i Handels-Affairer, naar en eneste Kjøbmand eller Factor paa hvert Handelsted, maa ene og allene efter eget Tykke raade for alt, uden mindste Hinder af Stedets Øvrighed. Dog — jeg behøver ikke at skrive mere herom; de Handlendes Afskyeligheder ere med træffende Farver afskildrede i den almindelige Islands Ansøgning til Kongen af 24de Julii 1795.

Lit. H.h.h.

Extract af Provst J. Ormsens Skrivelse til Landoplysnings-Selskabet, dat. 28de Junii 1797.

Alle ville med største Fornøjelse kjøbe de fra Bogtrykkeriet udkomne Bøger, men — hvor skal man tage Pengene fra, for at betale samme? Paa Handelstederne faaer man dem ikke, og i vort Island myntes ingen Penge.

Lit. I.i.i.

Extract af Conferenceraad H. Koefoeds Skrivelse til Amtmand S. Thorarensen, dat. 28de Febr. 1791.

Naar jeg først har aflagt min skyldigste Taksigelse for Deres Velbaarenheds gode Assistence for det Kongl Militaire Uld-Manufactur, ville De tillade mig at gjøre følgende Anmærkninger. Hvad Indkjøbs-Prisen paa Ulden angaaer, saa var den efter forrige Aars høje Uldpriis til 42 Rd. pr. Skpd., passelig, naar Fragten med de øvrige Omkostninger ikke havde oversteget 3 a 4 Rd., efter Hr. Stiftamtmand Thodals Formening, men da jeg, af Deres Velbaarenheds højstærede Skrivelse, har erfaret, at man ordinair beregner 8 Tønder Rum for 1 Skpd. Uld a Tønden 1 Rd., der altsaa gjør pr. Skpd. 8 Rd. i Fragt, ja, Kjøbmand Høwisch har været saa ubillig at forlange 16 Rd. pr. Skpd. Uld og Garn, saa har denne høje Fragt incluſ. alle øvrige Omkostninger foraarsaget, at den indkjøbte Uld har kostet circa 57 Rd. pr. Skpd.; hvad Kjøbmændene af Uld har hjembragt for egen Regning, har de solgt til Manufacturet for 45 Rd., af particulaire Fabriker i smaae Partier, har de bekommet nogle Rixdaler meer. De i afvigte Aar hjemkomne Kjøbmænd, have gjort megen Snakken om det directe for Manufacturet gjørende Indkjøb, som har efter deres Sigende ganske bedærvet deres Handel i den Artikel, efterdi Deres Velbaarenhed, efter min Opgivende paa Manufacturets Vegne lod betale højere Priser end de kunne faae den for, naar Handelen for dem derved ej var bleven fordærvet. Jeg smigrer derfore at denne Høwisch, som den herom

meſt

meest talede, har fordret denne saa overdrevne høje Fragt, for at gjøre mig kjed af at gjøre directe Indkjøb paa Ulden. — Men Fragten skal jeg bede der paa Stedet uomgjengelig paa det nøjeste betinget, at man her ved Ankomsten, ligesom ved Høwisch er skeet, ikke skulle udsættes for saa ubillig en Fragt. — Men hvad Garnet angaaer, da finder jeg det tilsendte Garn ganske passende til Comis-Klædets Brug, deraf ønskede jeg at faae et Partie, om det og aarlig var 20 til 30 Skpd. og derover. Deres Velbaarenhed behager at melde: at Islænderne heller sælge Garnet end Ulden, for at fortjene Spindelønnen, naar altsaa Handelen for Manufacturet dermed aarlig kunne fortsættes, seer jeg det meget gjerne, skal derfore tjenstligst anmode Deres Velbaarenhed dertil ville paadrage nogen denne Commission. Hvad Garnets Priis udi Indkjøbet angaaer, da ville det være fornødent, at den blev reguleret efter Uldens Priis, som i dette Aar pr. Skpd uomgjengelig maae blive nogle Rigsdaler ringere end i det forrige Aar. — Dersom jeg altsaa aarlig kan vente noget tilstrækkelig Indkjøb af spunden Garn, saa vil jeg ved Rentekammeret foranstalte flere Penge reqvireret, imidlertid venter jeg for i Aar saa meget Indkjøb, fornemmelig af Garn, som Kassens Behold formaaer at udrede. Dernæst skal jeg bede at lade Fragten betinge paa det affendende Garn paa det nøjeste til Manufakturets Fordeel, thi man er nødt til at søge de mindste Omkostninger, fordi der for Comis-Klædet betales saa ringe en Priis, at dermed uden den yderste Oeconomie ej kan udkommes.

Lit. K.k.k.

Extract af Conferenceraad H. Koefoeds Skrivelse til Amtmand S. Thorarensen, dat. 4de Junii 1794.

Under 25de Martii sidstl. gav jeg mig den Frihed, at tilmelde Deres Velbaarenhed, at de med Skipper Jens Knudsen nedsendte 10 Pakker Garn vare ankomne, samt at Beløbet derfor, med 232 Rd. 77ß. til den Kongl. Kasse var indbetalt. Dernæst tog jeg mig den Frihed at tilmelde, at jeg fuldkommen smigrede mig med det Haab, at faae de endvidere til Uldgarnets Indkjøb for næste Vinter behøvende 1000 Rd. ved Creditive fra Rentekammeret bevirkede udbetalte; men efter megen Correspondence imellem dette Collegium og Finance-Collegium, faaer jeg, under 27de passato fra Rentekammeret det Svar: at Finance-Collegium ej vil tilstede samme at gjøre dette Forskud, hvorom jeg herved har skuldet give mig den Frihed, at underrette Deres Velbaarnhed, da Almuen for Fremtiden faaer med deres Uldspind at henvende sig til Kjøbmændene paa Nordlandet, af hvilke vi igjen kan kjøbe det islandske Garn, naar man ved det militaire Uldne-Manufactur skulle behøve noget.

Imidlertid, da der hos Deres Velbaarenhed til Rest findes i Kassen en Summa af 768 Rd, 68 ß., saa skulde jeg ærbødigst anmode om, at Uldgarns-Indkjøbet maatte continuere, saalænge denne Beholdning kunde tilstrække, paa det jeg her med Rentekammeret kunde komme til Rigtighed.

Det militaire Uld-Manufactur kan ej heller, efter Finance-Collegii Formening, for egen Regning

ning oversende Penge, da det ikke vil eller kan paatage sig Risicoen i Fald Skibet med Pengene undervejs skulle forulykkes, og beklageligt er det for Almuen paa Landet, som nu i Henseende til denne Nærings-Vej maa overlade sig til Kjøbmændenes Discretion.

Lit. L.l.l.

Afskrift af Hr. Stiftamtmand Stephensens Skrivelse til Syſſelmand S. Peterſen, dat. 26de Aug. 1794.

Da Kjøbmand Waage tilkommer i Følge det Kongl Rentekammers Skrivelse til Amtet af 5te Apr. i. A. med Eed at bekræfte: at den Handel han har etableret i Rejkevigs Kjøbsted, er for hans egen Regning, og ikke for nogen andens i et andet Handels-District; saa ville Hr. Syſſelmanden i Følge Placatens af 1ste Junii 1792 Litr. B. Bydende tage bemeldte Eed af Kjøbmand Waage, siden han nu er hjemkommen fra Keblevig, og dertil gives god Lejlighed inden hans Afrejse til Nordlandet fra Rejkevigs Kjøbsted, hvor efter den af Hr. Syſſelmanden herom afholdte Forretning bliver det snareste mueligt in duplo til Amtet at indsende.

Lit. M.m.m.

Den 8de Septmbr. 1794, er af Syſſelmand i Kiose- og Herreds-Dommer i Guldbrings-Syſſel Sivert Peterſen, tagen følgende Eed af Kjøbmand Waage:

Jeg Ole Waage sværger den Eed, og siger det den almægtige Gud, at alt hvad Jeg i Sommer

har handlet med i Rejkevigs Kjøbsted, saavel Ind- som Udførsels-Varer, ere mig allene og ingen anden i et andet District tilhørende, saa sandeligen ꝛc. — Rigtig udskrevet af Guldbringe-Syssels Justits-Protocol testerer

S. Petersen.

Lit. N.n.n.

Extract af Grosserer Kyhns Skrivelse til det Kongelige Rentekammer dat. 26de Marii 1793.

Vor Regjerings priselige Omhue for at fremme Handels-Frihed fremskinner i den islandske Handels-Anordning af 13de Junii 1787, og hele Anordningen viser, at den tillod Handels-Etablissement paa hvad Sted man ville, dette stod med tydelige Ord i dens 2det Cap. 2 §., ja, den paafølgende 8 §. gav endog Haab om Benaadinger for dem, som ville anlægge nye Handelsteder og lagde disse Ord til Grund: at Handelens Drift og den indenlandske Communication meget ville befordres derved, at flere end de nu brugelige Handels-Anlæg og Havne efterhaanden paa de beqvemmeste Steder indrettes. — Jeg er bleven forhadt af Medhandlende, fordi jeg tænker patriotisk og handler med min Velfærds Hazard, og dette har trængt sig ind til en herskende Person*), men naar Efterstræbelse engang har gjort mig kjed af længere at være en virksom Mand, og desformedelst udsaget til at ophæve en Handel, jeg har tjent og været ved i 28 Aar, og i hvilken jeg har staaende hen-

*) Jevnfør hermed følgende 4. Bilager især Litr. O.o.o., P.p.p. og R.r.r.

henimod 1 Tønde Guld, da skal Tiden vise at Island savner mig, og da skal det indsees, at man har forfulgt en veltænkende Borger og god Handelsmand; mine Forfølgere vil med Skamfuldhed skjule deres nu visende Forhold mod mig, og de vil ikke for tiende Delen kunne oprette mit Savn.

Lit. O o,o.

Extract af Grosserer Kyhns Skrivelse til det Kongelige Rentekammer, dat. 18de Junii 1793.

At den forrige islandske Handels Realisations-Commissions yttrede Tanker imod min Erklæring af 26de Martii a. c. atter har tilvejebragt det Kongelige Rentekammers Misfornøjelse over min Handel paa Island, maa jeg saa ugjerne erfare af dets Skrivelse under 8de hujus, som det inderlig fortryder, at ingen af mine Erklæringer har truffet Held til at betyde at alt hvad der for Kollegiet er opregnet imod min Handel paa Island, kun er en Følge af Misundelse og hvad som et ondt, misundeligt, gammelt Hjerte idelig fremavler for at spilde min Credit *). Det falder mig ubegribeligt, hvor alle de urigtige Fortællinger kan være komne fra, som lægges til Grund i forbemeldte Brev, saasom: at jeg har ulovlige Handels-Anlæg; at Kjøbmændene Waage og Hemmert vare eller ere mine Factorer og Betjente, og at jeg er Borger i Eskefjords Kjøbsted, thi af alt dette er intet sandt.

Jeg har ingen lovstridige Handels Anlæg: Kjøbmændene Waage og Hemmert ere ikke Fac-

 torer

*) See Bilag. Lit. P,p.p. og R.r.r.

torer for mig, men handle for egen Regning; og jeg hverken har været eller er Borger i nogen islandsk Kjøbsted, men er Borger og indskreven Grosserer i Kjøbenhavn; de for Dannemarks Handel gjældende Love, altsaa tillige den Artikel i den islandske Handels-Forordning, at danske Handelshuse maa associere sig med islandske Kjøbmænd, ere derfor de Love jeg bør betragtes efter. Imidlertid er det mig tilstrækkelig Satisfaction, at det Kongel. Rentekammers forbemeldte Brev ikke paa mig er anvendeligt, da jeg hverken har iverksat, eller agter at iverksætte noget Handels-Anlæg paa Island, af saadan Natur som den det Kongl. Rentekammer har været formaaet til udi berørte Skrivelse at tiltroe mig. En saadan mig paadigtet lovstridig Handel maatte jeg dog først have inden jeg kunne nedlægge den. — Den er derfore, som ikke værende til, desto lettere at nedlægge. Hvad Kjøbmændene Waages og Hemmerts Handeler betræffer, erklærer jeg, som forhen, at de handle for egen Regning og med egne Varer, i Overeensstemmelse med Anordningerne. Mistanke, som den der er naturlig ond, herimod kan finde Fornøjelse i at fremkomme med, kan let blive afhjulpen, thi hvad her er sagt, kan blive lovlig beviist.

Lit. P.p.p.

Extract af Grosserer Kyhns Skrivelse til Amtmand S. Thorarensen, dat. 22de Junii 1793.

Det er mig bekjendt, at det Kongel. Rentekammer har tilstillet Deres Velbaarenhed Gjenpart af et mig tilskrevet Brev af 8de Junii d. A., men hvorledes

des jeg nu har besvaret samme, tillader Deres Velbaarenhed mig ved indlagte Afskrift ærbødigst at underrette Dem om. Deres Velbaarenhed vil deraf behagelig see, at det Kongl. Rentekammers Brev, som formodentlig eene er bygget paa Stiftamtmand Thodals Snak og urigtige Fortællinger, hvilke igjen komme fra Medhandlere og Misundere, er paa mig aldeles uanvendeligt.

Lit. Q.q.q.

Extract af Grosserer Kyhns Skrivelse til Amtmand Thorarensen, dat. 22de Junii 1793.

Med megen Fornøjelse har jeg havt den Ære, at modtage Deres Velbyrdigheds mig i afvigte Aar tilskrevne Brev, for hvilket jeg ærbødigst takker, og jeg glædes over, at den islandske Handel i Deres Velbaarenhed har en sand Understytter, hos hvem de monopoliske Handels-Aander, der blot af Lyst til at være Eenehandlere, stræbe at forjage andre, ingen Tilflugt vil kunne finde.

Lit. R r.r.

Extract af Grosserer Kyhns Skrivelse til Amtmand Thorarensen, dat. 14de Apr. 1794.

Mangfoldig forbindtlig bliver jeg Dem til alle Tider for Deres behagelige og med megen Fornøjelse modtagne Skrivelser af 3die Julii, 24de og 27de Sept. f. A. hvoraf jeg i hver Linie sporer en sand Deeltagelse i mit Bedste, forenet med den varmeste Hengivenhed for den islandske Handels Vel.

Denne

Denne Deres Velbaarenheds Patriotisme bør saa meget mere prises, som man, desværre, i disse Tider har andre, og i Særdeleshed een, der indsvøbt i Retfærdighedens Kappe arbejder paa det modsatte; beklageligt er det, at paa samme Tider, da de fleste Fag under den vise danske Regjering, ere i udsøgte Folks Hænder; svæver det islandske Handels-Væsen, ligesom en af Forsynet forladt Ting, for Vejr og Vind, under en ældgammel, kortsynet, maadelig indsigtsfuld og i Handel ganske ukyndig Mands saa at sige eene Bestyrelse. Deres Velbaarenhed kjender ham ligesaa godt som jeg, og gjorde han liden Nytte i de 15 Aar han var den første Mand i Island, saa veed Gud han gjør den mindre nu. Hans Stolthed gjør, at han ikke vil rette sig efter andre fornuftige Folks Meninger, thi gjorde han det, saa blev ingen nyttig Foranstaltning hans eget Verk, da intet nyttigt Project kan komme fra det Hoved. Derimod kan neppe nogen bedre forstaae at bruge Magtsprog til at fremme Hensigter, som snart Venskab for nogle, snart Had mod andre frembringer. Fornuftige Grunde har altsaa der intet Herberge, og det er altsaa nok at være hans Ideer imod, for at finde Modstand i den allerhedste Sag, da ingen gider arbejdet med Tingene uden han. Men — ligesom enhver Ting i Verden har sin Periode, saa vil denne Persons Herske-Tid vel ogsaa engang faae en Ende, og gaaer det naturlig til, vil det endes til hans Skam og Skade. Hvad der kan være mig til Afbræk, har jeg formærket er ham en angenem Fornøjelse, og ihvor gavnlig en Ting jeg end ville iværksætte, er jeg dog forsikkret paa, det ville finde uovervindelige Hindringer. Men jeg foragter hans Avind, gaaer

gaaer frem efter Lovene, og tryg under disses Beskyttelse, anseer ham ganske ligegyldig. Kunne mine Ønsker udrette noget, ville de gaae derpaa ud, at hans Post maatte være besat af en Mand, som Deres Velbaarenhed, der har Kundskaber til at indsee hvad der er Land og Folk gavnligt, Mod til at forfægte Sandhed, og Iver til at forfremme det almindelige Bedste; imidlertid er det en Lykke at man dog i Island har Mænd der har denne Caracter, siden de skal saaes her.

Lit. S.s s.

Extract af Grosserer Kyhns Skrivelse til Sysselmand Gudmund Petersen, dat. 4de Maii 1796.

Er det sandt, at det vanvittige Placat Skriverie i Deres Syssel har circulairet iblandt Almuen, hindret og tillige opvækket den Frygt hos Almuen, at de ikke turde sælge deres Varer, efter Overeenskommelse med Kjøbmændene, forend den Tid da Skibet burde været expederet, og Factoren desaarsag fik Ordre af Kjøbmand Orum at lukke Handelen? Vel veed jeg, De har Hjerte nok til, især den Tid at Handelen blev ført for Kongel. Regning, at krybe over Gjerdet, hvor det var laveest; en Krabbe, en Lidou, en Grønholt, var ganske vist Maalet, i det Vand, De fiskede udi. — Jeg formoder De dog engang ikke ville spilde nogen af den Uforskammenhed, der er Dem saa egen, siden De ikke længer er authoriseret Handels-Inspector.

In fidem.

G. Petersen.

Lit. T.t.t.

Lit. T.t.t.

Hvad helst det er som jeg enten ved Ord eller Skrivelse til eller i Kjøbenhavn, kan have, enten af Overilelse, Ubetænksomhed, eller alt for stærk Affect, fornærmet min høinaadige Herres Hr. Stiftamtmand Oluf Stephensens høie Respect eller hans høie Familie med altfor nærgaaende Expressioner, erklæres underdanigst herved at være ugrundet, dødt og magtesløst, med den allerydmygste Begiering til høibemeldte Hr. Stiftamtmand, at samme maatte blive mig forladt af min naadige Herre, og underkaster mig en af Hr. Stiftamtmandens Forgodtbefindende mig paalæggende Mulct, for min Forseelse i dette Fald, til Fattige inden Strande-Syssel.

Øxeraae-Landsting, d. 18de Julii 1795.

H. Jacobsen.
(L. S.)

Fortegnelse
over foranstaaende Bilag.

Lit. Q.

Rettelser

i Undertegnedes Forsvar for Islands fornærmede Øvrighed.

Uagtet en æret Vens megen Agtpaagivenhed ved Correcturernes Læsning af bemeldte Forsvar, have dog i samme indsneget sig en Deel Trykfeil, som jeg, formedelst min lange Afstand fra Kjøbenhavn, hvor Skrivtet blev trykt, ikkun ved her at udgive Rettelser af de betydeligste Feil, har kunnet gjore mindre anstødelige for Læseren. De vigtigste ere:

S. 4	linie	18	Bagvasker, læs Bagvaskers.
"	"	29	Pubticum l. Publicum.
"	"	34	i Custos: tære l. og
" 5	"	16	prostituere l. prostituerede
" 7	"	23	ML. 1:13:5 l. ML. 1:14:5
" 8	"	26	dens l. deres
" 9	"	3	Kyhn l. Kyhns
" 10	"	33	undtagen l. undtagne
" 14	"	33	til 1797 inclusive l. til 1797.
" 15	"	30	S. 6 l. S. 5
" 20	"	32	Ros l. Roes
" 26	"	27	S. 22 l. S. 10
" 27	"	29	desminde l. desmindre
" 30	"	27	38 Rdl. l. 381 Rdl.
" 32	"	1	Bagvaskelsesens l. Bagvaskelsens

S. 33 Linie 10 den l. dem
= 35 = 15 S. 22 l. S. 10
= = = 23 om kaps l. om kap
= 38 = 13 opkogt l. oplagt
= 40 = 28 paaskyldes l. paaskydes.
= 41 = 27 dens l. deres.
= 45 = 32 Næver l. Næver sig
= 47 = 25 begyndte, en l. begyndte, at je en.
= = = 29 kommen l. kommet.
= 49 = 15 tidlig l. tidlig og sildig.
= 56 = 26 patiotiske l. patriotiske.
= 59 = 31 skadig l. stadig.
= 70 = 1 Deværk l. Blendeværk.
= = = 16 Kyhn l. Kjøbenhavn.
= = = 18 alligerede l. allegerede.
= 73 = 7 1785 l. 1786.
= 79 = 26 à 10 Rdlr. Tønden l. à 10 Mk. Tønden.
= 84 = 11 vare l. være
= 89 = 24 skionne l. skionnes
= 92 = 29=30 bliver l. bleven
= 93 = 28 Hanv l. Havn
= 95 = 12 Drefiord l. Oefiord
= 97 = 17 For l. Fra
= 103 = 2 en l. de
= 115 = 4 30,000 rdl. l. 32,000 rdl. og sidst i

= = =

S. 115 Linie 4 32,000 læs 30,000 rd.
" 116 " 14 Skagesund l. Skagestrand
" 121 " 17 ere l. er
" 126 " 14 el l. eller
" 130 " 2 bleven l. blevne
" " " 32 dobbelt l. dobbelte
" 132 " 24 gieldenende l. gjeldende
" 134 " 14 hvilke l. hvilket
" 135 " 14 viduede l. vidende
" 137 " 33 Fred l. Fjed
" 138 " 5 haarde l. haardt
" 147 " 16 De fra l. Derfra
" 149 " 14 ham l. hiin
" " " 18 Opoetet l. Oportet
" 150 " 28 Gaardes l. Gaardens
" 151 " 1 Rigsda l. Rigsdaler
" 153 " 18 2 Julii l. 25 Julii
" " " 32 Præsten l. Provsten.
" 154 " 2-3 Præsten l. Provsten
" " " 22 meldet l. meddeelt
" 156 " 10 uden l. under
" 157 " 13 meste l. mest
" 159 " 12 Handles l. Handels
" " " 20 endnu l. indtil
" 160 " 3 Vapnsfjord l. Vapnefjord.
" 161 " 7 succerede l. succederede
" " " 19 den l. dens

S:

S. 166 Linie 2 han læs ham
- 167 - 15 antruffen l. antruffne.
- 172 - 30 Tænkemaade end l. Tænkemaade og anden end
- 177 - 31 lidre l. lindre
- 181 - 31 ved l. veed
- 187 - 5 Øvrighed l. Øvrigheden
- 188 - 11 2 l. 21 Art.
- 202 - 2 H. Finsen l. St. Finsen
- 205 - 15-16 Efterstræberens l. Efterstræberes
- 227 - 27 med 2 ß. l. med 12 ß.
- - - 29 tit l. til
- 242 - 6 afdrage, som noget l. afdrage noget, som
- - - 12 den l. dem
- 252 - 22 det l. den
- - - 23 af føre l. at føre
- 254 - 15 Meirakke l. Melrakke
- 260 - 33 Præsthale l. Præsthole
- 277 - 21 2797 l. 1797
- 279 - 4 Bønder l. Bødker
- 285 - 4 Tørre-bud l. Tørrebod

Endelig, som den hele Note til Side 42 og 43, angives i Noten selv, ikkun grundet paa Rygter, men mig stedse er og har været om Sandhed at gjøre, gjenkaldes herved offentlig de 2 sidste Linier i Noten Side 43, da Erfaring ikke skal have bekræftet sammes Indhold efter Rygtet.

Leiraae, den 10de Junii 1798.

M. Stephensen.

